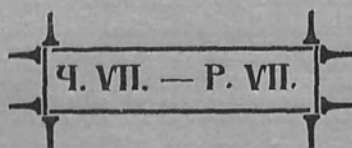

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає редакційний комітет).

Н И В А

Виходить І-го і 15-го кожного місяця в об'ємі двох аркушів друку — з одноаркушеvim додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодинокє число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. 7.

З М І С Т:	<i>о. Др. Д. Яремко:</i> Др. Нарль Люеґер і его діла	193
	<i>о. Н. Будка:</i> Дисциплїна грецкої церкви	197
	<i>о. Кость Курилло:</i> Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці	201
	<i>Я. Тарнавский:</i> До біблійного питання про вдохновене і нешибочність свв. Письма (враз з рішенням Бібл. Комісії в справі іст. характеру трох розділів кн. Витія).	204
Бібліоґрафія:	<i>о. Йосиф Ганкевич:</i> Право і пасторальна	212
Дописи:	<i>о. А. К.:</i> Про церковні і віроісповідні відносини на Буковині	212
Відповіді „Ниви“:	<i>о. І. Н.:</i> До II, 3 („Нива“ ч. 5, стр. 155)	217
Всячина:	(Важне для достойників, приналежних до „familia pontificia“. — До нашого Веч. Духовенства в справі „Достави“. — Сьвітські пані при катехизованю дітей. — Відозва „Каєвого Шкільного Союзу“).	218
Додаток:	<i>о. Платон Карпський:</i> Сім голосів взиваючих грішника до каєня. (стр. 41—56).	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван. Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Пророки в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над початковим „Вогогла-еником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Г. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Г. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волоцький: Анолігетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старшину, Львів 1909 ст. 16 А— 25 с.

— уподі і тоніції порані разом пересичною, од півтора

Товариство взаїмних обезпечень

Телефон 788.

„ДНІСТЕР“

Конто Шедящі
почтової 25,261.

у Львові, ул. Руска ч. 20 (власний дім)

приймає обезпечення будинків, абізна і знярядів господарських від шкідливого під користями усливами, числить умірковані премії за обезпечення, ліквідує шкоди безпозоволочно по помярі, утіляє обезпечення членам з річної надвизими злороти.

За р. 1909 приймає на користь членів злорот 10%.

Поіси „Дністра“ приймає при позичках Банк красвий у Львові і в Чернівцях, Галицна Каса Ощадности, Руска Шадяща і инші каси ошадности.

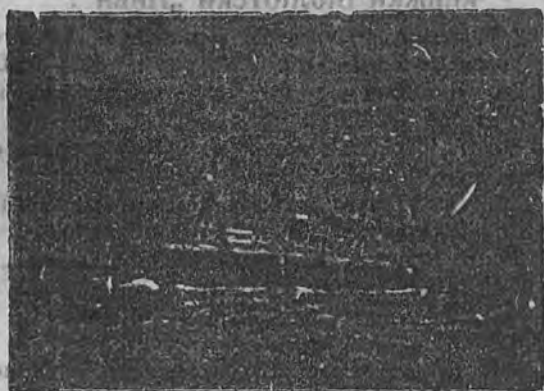
Через „Дністер“ можна асекуровати ся на жите в Товаристві взаїмних обезпечень в Кракові. Інформації до обезпечень уділяють агенції „Дністра“.

Зголошени письменних господарів о агенцію приймають ся тільки з таких громад, где еще не робить киньший агент „Дністра“.

Фонди „Дністра“ з 1909 виносять:

Фонд резервовий і резерва премій К 2,146,977, киньші фонди К 594,687, разом К 2,741,624.

Канцелярії Товариства отворені для згорів від год. 3 — 2.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету жєлєзницї до кожної мїсцевости північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї

В Бремї се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся ємігрантами:

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агєнтура Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 7. Львів, 1. цвітня 1910. Рік VII.

Др. Карль Люеґер і єго діла.

„Die Persönlichkeit ist es, die die wahre Kultur schafft und beherrscht... und das Centrum der grossen Persönlichkeit ist Christus“. (З мови Ахп. Йос. Теодоро-вича на V. кат. вічу у Відни 1905. р.)

* Дня 10. марта с. р., заосмотрений сьв. Тайнами, помер Люеґер, бурмістр Відня, заступник маршалка в дол. австрійскім соймі, посол до держ. ради, творець і провідник християнсько-супільного сторонництва. Єго похорон відбув ся д. 14. марта; в нїм взяло участь не лишень ціле населенє Відня, але і цілої австрійської держави через делегатів з численних громад і міст, через своїх парламентарних послів, найвисших автономічних і державних урядників, представителів армії, найвисших церковних достойників, самого цїсаря. Навіть офіціяльні відпоручники всіх держав явили ся на похоронї. Сей небувалий у Відни славний похорон є наглядним доказом і признанєм для славної діяльности покійника, єго личних визначних прикмет і великих заслуг.

Люеґер уродив ся 24. жовтня 1844. р. і був сином убогого портїєра при технольоґічнім інституті у Відни. Вже змалку ви-значав ся незвичайними способностями. Скінчивши гімназію і правничі студії, посвятив ся адвокатурі і скоро почав брати участь в прилюднім житю в зборах і вічах, де єго краснорічіві промови, з питомим єму віденьским гумором і легким сарказмом а передовсім з основним знанєм річи, звернули на него загальну бачність так, що вже в 1873. р. вибрано єго до міської ради.

у Відни. Спершу належав він до ліберально-демократичного сторонництва, та вскорі переконав ся про глибокий моральний занепад і гнилину зжидовілого лібералізму.

Люегер задумав утворити нову партію і справді став творцем християнсько суспільного сторонництва, і поставив собі ціль: здобути Відень а через него і всі прочі міста і краї для християнської ідеї. Сій ідеї служив він через ціле своє жите і присвятив їй всі свої незвичайні спосібности і сили. Дорога до сеї високої цілі була повна перепон. Против Люегера злучило ся і піднесло ся все, що яку небудь силу мало в державі а передовсім виступив проти него всемогучий колись зжидовілий лібералізм із своїм переважним впливом в державнім правлінню, в адміністрації, в пресі. Були часи, коли ніхто не був так зненавиджений, оплюгавлений і переслідуваний як Люегер, він був проголошений революціонером і бунтівником і в найвищих сферах був уважаний небезпечним демагогом — той Люегер, який сам про себе з питомим собі гумором міг сказати, що, если би его покавалкували, то замість червоної знайшли би у него всюди чорно-жовту фарбу. Люегер видержав всі ті напасти з мужескою силою, а тимчасом его сторонництво росло з дня на день; під его християнським і патрийотичним прапором громадили ся широкі народні маси і в р. 1895. вибрала его міска рада бурмістром Відня. Двічі розв'язувано раду, двічі не potwierджувано его вибору, аж в р. 1897. цісар potwierдив его вибір. На становищу бурмістра Відня остав Люегер аж до своєї смерті, его почитав собі за найбільше достоїнство і на нїм дав він найбільше доказів труду, жертви, незвичайних спосібностей і придбав найбільше заслуг.

Відень, після свідощтва очевидців, за часів ліберальної господарки стояв далеко по заду иньших європейських міст так, що можна сьміло сказати: доперва Люегер дав Відневи сьвітло, рух, городи, воду, красу, нові жерела доходу, завів лад, взірцеву господарку так, що тепер дорівнює прочим столичним європейским містам а під многими зглядами їх перевизшає.

Але що найважнїйше, Відень став за Люегера містом християнським. Бо нігде правди діти, він був вправді і за часів ліберальної ери замешкалий як і тепер майже виключно через християн, та не мав християнського характеру; християнське населенє не проявляло як слід свого житя. Упадок морального і релігійного житя був замітний особливо серед молодшого покоління. Дійшло до сего, що сьвященники не все було безпечно виходити в подальші части міста а навіть в осередку міста він був наражений на кпини, глузованя і насьмішки підростаючої молодежи. Сей сумний стан потребував заради особливо через школу.

Заслуги Люегера на поли шкільництва у Відни величезні. Він подбав, що вже при кінци 1907. р. було 406 міських шкіл з 6504 силами і 346.879 учениками і ученицями. Від учителів домагав ся Люегер порозуміння і згідного поступованя з катехитами і не

спричинювання у дітей гадки, що заходять якісь ріжницї між ними а катехитами. Учителїв з антирелігійними, соціялістичними переконаннями не допускав до міських шкіл і ось в який спосіб мотивував в соїмі 1898. р. своє домаганє і поступованє: „Die Lehrer haben kein Recht die Schule zu einer wüsten Hetze gegen die Religion zu missbrauchen. Der Vergleich, dass jeder Arbeiter seine Meinung frei äussern dürfe, trifft hier nicht zu. Wenn man sich irgendwo ein Paar Stiefel machen lässt, so ist die politische Meinung des Schusters gleichgültig. Dem Lehrer geben wir aber keine Stiefel, sondern unsere Kinder und darum haben wir das Recht nach der politischen Überzeugung des Lehrers zu fragen“.

Під проводом Люєрера обезпечило християнсько-суспільне сторонництво науку релігії в школах і задержало християнський характер шкіл. Ми наведемо слова самого Люєрера з его бесіди на V. кат. вічу в 1905. р., якими він описує спосіб дальшої борби: „Wenn ich mich frage, wie dies alles erreicht werden konnte, so sage ich nur ein Zauberwort. Es heisst Agitation, rücksichtslos und schonungslos. Rücksichtslos und schonungslos werden die Katholiken behandelt. Der arme Priester wird durch alle möglichen Kotmassen gezerrt und wenn Keiner da ist, der eine Sünde auf sein Gewissen geladen hat, dann erfindet man einen. Wir alle müssen agitieren, arbeiten... Dann werden wir etwas erreichen“...

І справді за агітацією і працею Люєрера і его сторонників відзискав Відень християнський характер. Дбалість управи шкіл о релігійно-моральне вихованє дїтвори і ревна праця катехитів доконала, що молодша генерація віденьського населеня перенята наскрізь духом католицким а старшу будьто навернули будьто одушевили личні приятелї Люєрера, знамениті проповідники Абель, Фрейнд, Бойсль, Мюллер і пр.

Широку діяльність розвинув Люєрер на поли гуманітарнім і санітарнім; се поле стало ся одною з найважніших областей его соціальної політики у Відни. Его заходами світло з'організовано інститути посередництва праці для всякого рода ремісників, робітників, зарібників і домашньої служби. В однім р. 1908 було в тих інститутах 178.000 зголошень потребуючих занять а 162.000 зголошень про вільні місця. Для немічних міщанських старців отворив приют в величавім знаменито урядженім домі, а для убогих постарав ся о правильну опіку через т. зв. раду убогих в кожній дільниці міста.

Під зглядом гігієнічним осягнув Відень найвищий ступень розвою через заведење нових водопроводів, численних парків, городів і плянтів (тепер є понад 270 з простором 10,271.651 квадр. метр.), людських купелів парових і водних і пр.

Незрівнані суть заслуги Люєрера на поли економічної мійської господарки, та годї їх всі вичислити. Відень з своєю красою і взірцевою господаркою став ся гордостю кожного

німецького католика, бо, если хто посьміє єму сказати, що католики під зглядом культурної праці і культурних здобутків суть inferiores і стоять позаду некатолицьких народів, тоді він має готовий аргумент для доказання неправди сего твердження: der beste Beweis ist unser Wien mit seinem Bürgermeister Lueger.

Імя і понятє теперішнього Відня стало не лишень у нас але і заграницею нерозлучно звязане з іменем Люегера так, як вяже ся діло з іменем свого творця. І справді тяжко найти у Відни місце, яке би не голосило его слави, слави его думки, его плянів, его енергії, его організаторского талану, его любови для цілого населеня.

Цілий теперішній Відень се найславніший, тревалий пам'ятник, який собі сам Люегер здвигнув.

Є еще другий не менше славний, живий пам'ятник, що его здвигнув Люегер як творець християнсько-суспільної партії. Для его могутчої личности оказало ся за малим широке поле культурної праці в міліоновім місті (Відень числить тепер понад два міліони і стотисяч мешканців). Здобувши Відень і дол. Австрію для християнсько-суспільної ідеї і програми, почав він думати і о прочих краях. При помочи знаменитої партійної організації і агітації християнсько-суспільна ідея захопила Австрію горішню, Моравію, Чехи, Шлеск, Стирію, Тироль і пр. Найбільше причинили ся до розширення християнсько-суспільної партії в сих краях сьвященники і то головно молодші. Люегер високо цінив сих рухливих робітників на церковній ниві і принагідно висказував їм свою вдячність і признанє. Так пр. вітаючи іменем Відня всіх зібраних на V. кат. вічу, сказав до них найбільше привітних слів і помістив їх в своїй бесіді зараз по найвищих достойниках церковних: „Ich begrüße Sie alle, ich begrüße die Eminenzen, die Excellenzen, die hochw. Herren Bischöfe, ich begrüße den letzten Kaplan aus dem Gebirgsdorfe als meinen Bruder. Ich begrüße diejenigen, die man mit dem Worte Hetzkapläne nennt. Ich begrüße Sie, diese uneigennütigen, armen, wirklich in evangelischer Armut lebenden Kämpfer für unsere Religion und für unser Vaterland. Ich begrüße alle, ob ihre Wiege gestanden im Palaste oder in der kleinen Hütte“...

„Mein Programm sind meine Thaten“ говорив Люегер коротко в своїх послідних кандидатских промовах, а его сторонники могли говорити: „Unser Programm ist Lueger“. Під сим кличем християнсько-суспільне сторонництво vzросло і видвигнуло ся на найбільше і найвпливовіше сторонництво в Австрії а осягнувши під проводом Люегера переважний вплив в державній радї, приступає чимраз то сьмілійше до реалізованя постулатів державної, суспільної і національної справедливости.

Найкрасший з усіх пам'ятників, се нерукотворений пам'ятник, що его собі Люегер придбав у серцях міліонів не лишень віденьського населеня, але і всіх покривджених народів австрійсько-угорської держави — у їх вдячній пам'яті за

свою справедливість в відношенню до кожного народу і діяльну поміч в рішаючих, критичних хвилях; такої помочи Русини нераз зазнали від покійника і через те заслужив собі і у нас на тревалу вдячність. —

Велику втрату поносить і відчуває ціла держава і ціле християнське населенє — через смерть Люеґера і недостачу сеї геніяльними дарованями наділеної, могутчої личности. Серед загального суму і жалю похоронено сего великого мужа, що через ціле своє жите боров ся і працював під християнським прапором для добра мільонів і що здобув собі любов і пошану навіть у противників задля свого чистого як слеза характеру і для своїх „чистих рук“.

Похоронено тлінні останки Люеґера, та дух его не вмер — а се Христовий дух, се дух самовідреченя, дух жертви (звісна річ, що Люеґер зрезигнував з половини своєї пенсії на річ убогих Відня) і посвяти для добра загалу, дух безінтересовности і справедливости — се ті визначні прикмети, які зложили ся на ідеальну личність покійника і якими він еднав собі серця мільонів. Сей дух, як найцінніша спадщина, лишив ся у его живім творі, у его сторонництві; він буде его одушевляти в праці для добра цілого католицького населеня Австрії і для его на християнських основах опертого культурного розвитку.

о. Др. Д. Яремко.

о. Н. Вудка.

Дісципліна грецької церкви в сьвітлі полеміки за часів Фотія.

(Д а л ь ш е).

2. Трульський собор 692. р.

Довго тліюча ненависть Греків до Латинян, дражнена через щораз більше в гору взростаючу славу апостольського престола, чистоту віри, та побіди римської церкви в борбах догматичних проти ересей Сходу, виступила перший раз явно на денне сьвітло на соборі Трульським р. 692.

Щоби показати висшість Греків над Латинянами, взяв сей собор дісципліну церкви, так би сказати, в монополь для Греків і рішив, що лиш у Греків она добра; хто не має такої самої дісципліни, не є правовірний і заслуґує на строгу нагану.

Через се ступила дисципліна, котра еще до тепер не колотила супокою межи обома церквами³²⁾, в стадіум полеміки. Головно з причини за сильного вмішування цісарів в область церковної дисципліни не видано від собору Халькидонського жадних канонів церковних дисциплінарних. Ветиніян II. (685—695) скликав у себе, в Константинополі 692. р.³³⁾ собор, яко доповнене і продовжене шестого всел. собора, котрий так, як і пятый видав лиш догматичні постанови (*βροί*) і сей его собор уложив за одним замахом 102 канони дисциплінарні³⁴⁾. Ті, що нас ту обходять, обговоримо в поодиноких точках.

1) Хотяй Трульський собор називає себе сам „собором вселеньским“³⁵⁾ і на Сході (часом і на Западї, через недогляд) все за такий уходив³⁶⁾, не був ніколи вселеньским, і навіть не міг ним бути, бо папа не тільки не був на нїм заступлений³⁷⁾, але також ніколи его в цілости³⁸⁾ не потвердив³⁹⁾. Не буде нас проте дивувати відповідь кардинала Гумберта на аргументи Никити Пектората, (які сей брав) з Трульських канонів, коли так відповідав: „non autem mirum si Agathoni papae et sanctis patribus sextae Synodi vestra imputatis deliramenta et quae aut corruptistis aut finxistis capitula“... „quae omnino refutamus, quia prima et apostolica sedes nec aliquando ea accepit, nec observat hactenus, et quia aut sunt nulla aut, ut vobis libuit, depravata sunt“⁴⁰⁾. Коли отже пізнійше Греки цитували Трульські канони в полеміці, яко такі „шестого вселеньского собора“, а Латиняни їх за „deliramenta“ уважали, порозумлене було неможливим; а вина лежить в над'ужитю трульського-двірського синоду цісаря Юстиніана II.

2) Чому однак оперли Греки будову своєї дисципліни на так слабо узасаднених підставах? Гадка: зібрати всюди порозкидувані і по більший части бомбастично уложені канони коротко в оден кодекс для практики, була з певностию оправдана

³²⁾ Pargoire L'egl. byz. 196—203.

³³⁾ Hefele III. 328—329.

³⁴⁾ Текст Pitra II. 14—73, по німечки Hefele III. 330—344 порівн. Baron. а. 692 Jos. Sim. Assemani B. I. O. Romae 1766. V. 55—348.

³⁵⁾ Порівн. *προσφορητικός λόγος* (oratio acclamatoria) Pitra II. 16.

³⁶⁾ Канон I. VII. всел. собора згадує про Трульський собор яко вселеньський. Але канони VII. всел. собора не були ніколи Римом затверджені. Hefele III. 475.

³⁷⁾ Hefele III. 344.

³⁸⁾ Hefele I. с. 348.

³⁹⁾ Hefele I. с. 345—348, 475 Бальзамон (а за ним Milas I. с. 85—86) зазначає в Scholion до *προσφω. λόγος* (ст. 359), що собор в вселеньський, хотяй Латинники „opportune isti“ (*χαρίως πλητόμενοι*) то оспорують, бо собор так сам себе називає, а під канонами собора стоять підписи папських легатів. Але се посліднє є грубою похибкою „Grobe Verstoß“ Бальзамона. Він взяв зазначені місця для легатів за їх підписи. Порівн.: subscriptiones у Pitra II. 73. Hefele I. с. 344, Markovič I. 304—318.

⁴⁰⁾ Will, Acta 143 с. 20.

її кінечна раз до переведення; але ця добра гадка зістала при-темнена через другу, що ясно і сильно виступає в канонах, т. є. через полеміку проти Латинян⁴¹⁾. Духа християнської любови і єдності церкви надармо будемо шукати в тих 102-ох канонах. Виразне зазначене в кан. 2., що не вільно тих канонів (дісциплінарних!) змінити⁴²⁾, є очевидно проти поняття дісципліни, котрої есенціальною прикметою єсть змінчивість⁴³⁾ і зраджує лише упертість авторів і полемічну тенденцію. Грецькі звичаї ставляють ся синодом цілому світови яко правило але їх уложене в 102 канонах (в більший части старих, виданих в подібних або і зовсім противних случаях, з грецьких і чужих синодів, з Отців, і осіб приватних) без жадного узгляднення папських декретів, за то з прийнятем ворожих Римови синодів Африканських, і простим ганьбленем римської дісципліни в многих канонах, особливо присвоюване собі папських прав в кан. 36. — було обидою для Риму, було визивом до отвертої борби, до роздору сего, що Бог злучив.

3) Отці собора дозволили цісареві підписати ся на першій місци на актах, так як би вже не існував папа, або ліпше, неначеби цісар стояв над папою. Так отже надав канонам „вселенського“ собора, котрі мали мати силу для цілого світа, обовязуючу силу цісар⁴⁴⁾; він оголосив собор і доповнив его через новелю: „De exarchis et Metropolitibus“. Сей невольничий акт підданства під цезаропаїзм є злочином на правах церкви, є початком сумного кінця. Свідомість примату Римського є видима з актів собора⁴⁵⁾, та мимо сего сепаратичний дух і „in-pata κακοζήλεια“⁴⁶⁾ так далеко засліпила отців собора, що они дозволили явно на так великий обман себе самих і цілої церкви, всьо для національних інтересів. Нічо дивного, що папи

⁴¹⁾ Pitra II. 83–84.

⁴²⁾ Pitra I. c. 21.

⁴³⁾ Про зміни, які той сам собор робить в канонах, порівн. Pitra I. c. 878. Уже Фотій позволяв собі однак на деякі зміни, хоть їх кан. 2. не позволяє. „Trullanum non pure agnovit“. (Biener, De collect. can. cm. 26.) При-міром: 85 канонів апост. називають ся у Фотія в Номоканоні XIV. тит. „так зв.“ „οἱ λειτουργοί“. Богато канонів повикидав, як Const. за Нектарія, Cart. Сург. і деяких Отців — хотий за ту саму роботу ганьбить Латинян. Порівн. кан. 2. Труль. з перістром Номос. XVI. tit. Pitra II. 450. Синод в Сардинії о апеляціях до Риму прийняв однак Фотій до Ном. а з там офі-ціальне признає примату Римського для Сходу.

⁴⁴⁾ Це і висказано ясно в актах собора: „Tuac pietatis iussu in hac a Deo servata et regia urbe congressi, sacros canones scripsimus... tuam pietatem rogamus... ut quemadmodum convocationis scriptis Ecclesiam honorasti, sic et eorum, quae per viros pios et sinceros decreta sunt, finem obsiques (ἐπισφραγίσας τὸ τέλος) Pitra II. 17. порівн. кан. I. I. c. ст. 20.

⁴⁵⁾ Кан. 2. узнає постанови синоду в Сардинії що до апеляції до Риму, а по підписі цісаря єсть „locus sanctissimī papae Romani“ Pitra II. 78.

⁴⁶⁾ Pitra II. 82.

тих канонів не затвердили, хотая Греки довший час їх о се просили⁴⁷⁾ навіть з погрозами,

4) О поодиноких справах того собора ще буде мова; ту належить звернути єще на одно увагу. Що Фотий і Керулярій дійсно лише формальну сторону схизми мали перевести і лише послідні консеквенції з Трульського собора витягнули, що письменна полеміка задля дисципліни обох церков не виходила поза границі того, що зділано на Трульськім соборі, побачимо ясно, коли ще зіставимо полемічні канони коло себе і їх всіх разом возьмемо під розвагу⁴⁸⁾.

Канон 36. надає патріярсі Константинополя рівні права з папою, „іса преобрѣта“ в церковних справах. Після того канона ділав Фотий зовсім канонічно, а виступлене проти него папи Николая I. є канонічно неоправдане, є проступок, проти котрого Греки, які заховували вірно канони, мусіли протестувати. Для того не треба було також звертати уваги на папські декреталії.

Коли Рим постановив для висших св'ячень целібат, Трульський собор відкинув се в кан. 13; Рим постив в суботу, Трульськ. ганить се; в кан. 55. Рим не боронить їсти крові зв'їрат — Туль. соб. видвигає проти сего часові приписи св. Письма С. З. в кан. 67. і т. д.

Зрівнанє прав Константинополя з Римом і авторитативна (на соборі) боротьба проти римської дисципліни є головною причиною полеміки обох церков і розділу церкви. Трульський собор має вину, що пізнійші Греки, через него ошукані, працювали над руїною церкви цілком „канонічно“, відси також з такою завязистією.

Так отже маємо в 102-ох канонах Трульського собора офіційальний памятник цілого дисциплінарного законодавства в Константинополі. — Церковна організація, ціле церковне жите, зі своїми добрими і злими сторонами, всі здобутки і стремління суть ту втягнені в канони. Собор не зложив жадного офіційального кодексу, бо кан. 2. вичисляє лишень жерела⁴⁹⁾ але Номоканон в XIV. тит., що опирає ся на тих офіційальних жерелах, зискав в скорі по перерібці Фотія велике значінє і став вихідною точкою спору обох церковей.

(Кінець другої часті. Далі буде.)

⁴⁷⁾ Hefele III. 345—348. Pichler I. 88—89. каже, що доперва папа Сергій, Грек з Сирії, potwierдив Труль., однак то не є правдою. Porin. Hefele I. c. Pargoire I. c. 200.

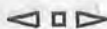
⁴⁸⁾ Assemani, B. I. O. I. 413 слід. має всі канони уложені проти Риму разом зіставлені.

⁴⁹⁾ Scherer I. 197. п. III. 4.

о. Кость Курило.

Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці.

(Д а л ь ш е).

III.*)

Минають скоренько місяці за місяцями. Вже і рік скотився від приїзду Владики. Нарід жалієсь: „наш Преосвящений без катедри, без приватного мешканя — на ренті**) у других, а для нас стид перед чужими людьми“. Церкви катедратікум одні не платять, а другі дуже скупю, хоча була якась там ухвала конвенції „Руск. Нар. Союзу“. А так, ще на гаразд і хвалу мож було направити лихо на тій Х-тій конвенції „Рус. Нар. Союзу“ у Філядельфії, Па., лишень треба було людей доброї волі і підготованя конвенційних делегатів. Та конвенция минула ся, для добра Церкви позитивно нічого не ухвалено, крім хіба сего, що прийнято в покровительство над Союзом їх Преосвященство. А так гарно мож було уняти хочби й тих клопотів материяльних Владиці, бож прецінь увесь нарід знає, що церква, мешканє приватне, школа, семинария не впадуть нам з небес, если ми о них не подбаємо тут на землі. А скільки зітхає тут родичів, що хотіли би дати свої діти до школи, щоб могли бути ужиточними своїм братам; не пожаліли би й гроша на їх виобразование — так щож, коли тих шкіл нема, коли тих семинарій — чи то духовних, чи й сьвітських — нема, тай при такім стані річий — Бог вість, коли будуть.

Запитає ся хтось, в який спосіб міг „Руск. Нар. Союз“ на Х-тій конвенції помочи та розв'язати се пекуче питанє? Відповідь на се питанє готова. „Руск. Нар. Союз“ в Америці числить нині більше, як 15.000 членів. З огляду на число членів і конечність материяльної підпомоги для руск. кат. Єпископа могли без ніякої кривди для товариства, яке одинокє репрезентує наш нарід, запасти слідуочі ухвали чи резолюції: Кождий член за місячним розметом***) має зложити до року два долари, а се за рік принесло би 30.000 доларів, які би Владика обернув на

*) Продовженє III. уступу.

**) У вианятім мешканю.

***) Місячна розписка, прилучена до випадайного місячного, члєпського рахунку.

здаток катедри і приватного мешкання; сиротинська каса „Руск. Народ. Союза“, яка помістила 40.000 доларів у пітсбурських банках на 3%, з благороднішою ще запорукою могла ульюкувати сей капітал на новій катедрі на той сам процент, або і трохи вищий; в дальших літах долучає ся кожному членови до місячного розмету десять центів, які би річно зробили 1.800 доларів, із яких оплачувалось би і процент і часть капіталу — і так в кільканайцять літ, з кожним роком що-раз менше, виплатилось би катедру, а ухвалене катедратікум пішло би зараз на школи і семинарію. Впрочім в дальших літах вистарчило би і саме катедратікум*), если би точно і совісно платили всі церковні громади. На тій самій конвенції мож було порішити й перепис усіх церковних маєтків на Владику і найти атут проти тих громад, що хотять трівати далі в індипенденції.

За приміром „Руск. Нар. Союза“ мусіло би було пійти „Соединеніє“ і будуччина була би із хвалою для руского народу. А що так не стало ся, винувата в тім лишень наша пия-тома байдужність, яка проявляєть ся тут щоденно у висказах: „якось то буде, якось то піде... а майже нікого нема, щоби серйозно призадумав ся над ситуацією, та до добра Церкви і народу приложив свої руки. Минуло ся — не вернеть ся; та може дасть ся направити ті очевидні, грубі блуди на головній XI-тій конвенції „Руск. Нар. Союза“? Дай то Боже! — тим більше, що подібні гадки і пропозиції виходять нині вже із самого люду, який необлудно любить свою віру, Церкву і свого Архипастира.

На перших днях грудня 1908. р. купив Преосвященный Сотер церкву на катедру та побіч неї невеличкий дімок на приватне мешканє для себе на Franklin-street № 816 — North, а в два місяці потім набув по другій стороні улиці ще й другу хату, як поміщенє для будучого пароха, сотрудника, редактора „Душпастиря“ і на уладженє печатні, яка має перенести ся із Ньюорку враз із редакцією тоїже часописи, офіційального органу Владики. Вартість сего майна переносить 50.000 доларів, на яких задаток Владика віддав останні гроші, які через скромне житє зложив, віддав і тую суму, яка прийшла до тієї хвилі з катедратікум; проче усе на довгах, від котрих приходиться ся платити високі відсотки. Катедратікум йде далі по давньому, після інструкції і рецепти велебних панів від „Русск. Амер. Вѣстника“ і півбатюшків від „Правди“. Найгірше се, що ізза неточної і несовісної виплати катедратікум не мож ніяким чином оперти ся на якусь певну, опрєдєлену суму, щоби місячно розчислитись і запобічи недоборови при виплаті відсоткових рат і капіталу. Такий то стан річий. Найшлось, правда, кількох свьящеників, що взяли на себе утриманє технічно-материяльне „Душпастиря“... Але ворожі живла не хотять признати Владики

*) 5% платить місячно церковна громада від місячного приходу.

ніякої праці, але по давньому гупо-тупо пишуть (бо папір терпеливий!) та чіпають ся тих „Schattenseiten“, які винайшли в булі.

Вернім ся ще раз до неї. Правду сказавши тим усім псевдо-критикам в очи, буля не належить під їх осуд і апробату, якими — оперши ся на плиткім розумованю, — зманерували вони наш нарід, проживаючий в Америці, а навіть і деякі непевні одиниці в нашім клирі, та своїм штабацким поведенем попере-тинали тут і там нитки сердешної звязи з тими, на котрих залежало нам дуже з огляду на добро нашої Церкви і становище нашого Єпископа. Чиж не ліпше було би тим усім псевдо-критикам химерним з „Р. А. Вѣстник-а“ і „Правди“ заняти ся своїми ділами і не втикати ся до того, чого не розуміють? А если вже конечно хотіли щось сказати, то для чого оставили по заді особу Владики, яка з крови і кости наша, дає запоруку чистоти нашого обряду і охорони сьвятих завіщань віруваня наших лідів? Впрочім, і найбистроумнійший не може добачити у булі за сіток на нехтоване нашого обряду, — овшім, добавчує ся в ній якийсь живчик, який має збудити американську Русь-Україну католицьку до нового християнського житя та видатним сподіяти той наш обряд, який вже пах тут — завдяки схизма-тикам — таки направду мертвеччиною. А буля нині така, а по кількох літах може прийти инша, о ширшім змісті юрисдикцій-нім, если тільки ми щирим трудом заслужимось на се. А до сего треба праці і праці, а не розсудної балачки, не то лайки. Рим дав стільки, скільки й ми.

Маю ще одно на думці і таки вискажу оці тут: хто несо-вісно інформував Trenton і видав „Русск. Ам. Вѣстникови“ приватну розмову трентонського Владики з нашим Єпископом, хто гуртував делегації до Вашингтону, Будапешту та чорною ло-жию змалював руск. кат. Владика, які то Вп. Отці вчинили масовий бойкот, засилаючи в єпископску канцелярию письма, написані по мадярски, щоби в той спосіб буцім завлести ся пер-ед старокраєвим рядом ультра-мадярами, а тут, в Америці, кла-стись під ноги псевдо-Бобриньским та другим подібним неосла-вянофілам? Прилучім до сего різні дописи суспендованих в Америці сьвящеників в „Галичанин-і“, „Русским Слові“. Allright, гарненкий собі гурт!

А Владика Ортиньський, далекий від того багна, працював і працює в поті чола над церковною нивою, щоби її справити на ліпше. В тих двох літах відбудув особисто сорок місій, по-сьвятив двайцять храмів в різних сторонах американської землі, словом і ділом лучив тай злучив тут і там розділений нарід, ніс слово Христової потіхи таким і там, де нікому і не снилось перед тим їхати, а які оставлені були від початку свого прибутя без духовного проводу, відняв собі від уст, а дав тим, що були жадні науки і просвіти, дав безінтересовно, з любови (хоч деякі з них вже тепер чорно віддячилися!), з великим трудом,

але таки купив катедру, щоби не стидатись за свій нарід, спровадив із краю сьвящеників, був ініціатором „Душпастиря“, і т. д. Чиж, глядячи на ті діла, не рушилась у вас, вороги, а сини того самого народу, чиж не рушилась ваша совість?

Може вона нині вже кам'яна....

(Далі буде).

Я. Тарнавский.

До біблійного питання про вдохновене і неопи- бочність сьв. письма.

Вже від кількох десятків літ квестія біблійна звертає на себе увагу широких кругів серед католицьких суспільностей. Біблія заняла в нинішніх часах на теологічній області передове місце, а навіть багато з поміж сьвітських учених займає ся біблійним питанням з чималим заінтересованем. Однак учені біблісти не йдуть згідно та в одним напрямі в своїх біблійних дослідях. Сьвітські учені, особливо з табору раціоналістів, опираючи ся на засаді, що чоловік своїм розумом може збагнути всі прояви фізичного і духового сьвіта, не признають вдохновення і божої поваги для сьв. письма, тільки уважають его за діло чисто людське. Порівнюючи знова наукові досліді чи то з області природописних наук, чи астрономії, чи геології, чи археології або історії з біблійними оповіданнями, твердять, що наука стоїть з біблією в суперечности. Вони через таке порівняне ставляють важкі труднощі і небезпечні для віри закиди, які, еслиб приняло ся за правдиві в раціоналістичнім значіню, тоді тратить сьв. письмо свою божественну повагу, а з сим паде християнська релігія.

Очевидно, що учені католики при таких стані річий не можуть оставати в спокою, але старають ся відпирати раціоналістичні закиди, та при тім самі находять ся в трудних обставинах, бо в поборюваню раціоналістів не держать ся одної тактики, але поділили ся на два табори: традиційний і модерний. Та хотяй оба табори стоять на основі Божого об'явлення і узнають авторитет Церкви, нема між ними згоди а кипить

обосторонна завзята борба. Через се приходять нові труднощі і збільшає ся й так чимале замішанє. Приклонники тих напрямів не менше ворожо проти себе виступають, як проти раціоналістів, а осередком, коло якого всьо обертає ся і о що головно ходить в біблійнім спорі, є вдохновене і неопибочність сьв. письма.

Дискутуєть ся над розвязкою підставових і актуальних питань: Чи можуть бути в сьв. письмі блуди, похибки, невірні оповіданя? Чи вдохновене дасть ся погодити з блудами? Особливо в історичних частях чи має вдохновений текст за собою також історично-правдиву стійність і дійність? Если суть які суперечности між сьв. письмом а наукою, то як се пояснити? Взагалі як належить розуміти вдохновене і неопибочність сьв. письма? Отсе питання, над якими розвинула ся величезна дискусія — біблійна борба, що обняла майже цілий католицкий сьвіт, триває вже кілька десятків літ і мабуть не зараз закінчиться ся.

І дійсно сьв. письмо містить в собі много труднощій, які походять з многих причин, приміром, що сьв. книги були написані мовою одного народа, якої люди в пізнійших часах добре не знали і тому могли ошибнутись чи то в переводі, чи в розуміню або пояснюваню сьв. письма. Маємо також много випадкових ошибок як неточности в числах, зміна слів, зіпсоване самого тексту. Ми не маємо достаточних відомостей про авторів многих книг, про час і місце, коли і де їх написано. Не знані нам також жерела, з яких черпали сьв. писателі. І много еще більше можна навести труднощій, що ждуть на розвязку, якаб дала погодити ся з вдохновенєм і неопибочностию.

Пригляньмо ся, як поясняють ті труднощі католицкі ексегети. Приклонники традиційного напрямку держать ся гадки, яка приняла ся еще в перших віках християнства, а стоїть за повним вдохновенєм і цілковитою неопибочностию сьв. письма. Вони в своїх дослідах станули виключно на сьв. книгах і на апостольській традиції та звідси беруть аргументи на оборону своїх поглядів перед противниками. Для них, як для сьв. Отців перших віків християнських, сьв. письмо се слово Боже непомильне пророцтво. Звідси ці ле сьв. письмо вдохновене і правдиве, бо Бог найправдивіший не може ані сам помилити ся, ані людей в блуд впровадити. Виходячи з такого принципу, традиціоналісти не можуть погодити ся з поглядом, щоб в сьв. письмі находили ся части невдохновені або неправдиві. І тому суть вони непримиримими противниками модерних ексегетів, які допускають сшибки в сьв. письмі. Супроти противників займають традиціоналісти відпорне становище, опираючи ся знов на певних даних як на сьв. книгах, переданю, рішеннях соборів, не попадають в конфлікт з наукою Церкви. Сталість і давнина їх поглядів є для приклонників традиційного напрямку найбільшою запорукою також їх правдивости і тому вони передовсім боронять свого погляду, що сьв. письмо виключає всякі блуди,

а не звертають уваги, чи своїми аргументами з'єднають противників до узнання вдохновення і неошибочности сьв. письма.

Інакше поступають приклонники модерного напрямку. Сим вправді також ходить о оборону сьв. письма перед нападами рационалістів, але при тім старають ся погодити їх закиди з становищем, яке самі займають і тим чином позискати противників для своєї справи. Вони, недовіряючи в переконуючу силу дотеперішної тактики, придумують над новими способами борби. Подекуди одначе занадто ризиковно виступають з новими поглядами, через що лучали ся випадки, що деякі з новочасних ексегетів були навіть викляті а твори їх знайшли ся на індексі. Чи мало мають невгоди модерні ексегети в тім, що не мають певної і трівкої основи при своїх ексегетичних висновках, бо через се не мають також певности, чи ставлені ними теорії можуть служити як певні норми для розвязки бблійного спору. Через сю непевність не були вони доси в спроможі дати вдовольняючих відповідей на ставлені закиди і не уміли вишукати певних та ясних доказів на оборону сьв. письма. Не дивниця отже, що деколи попадали в своїх новочасних теоріях на хибну дорогу. Пригляньмо ся тепер по черзі тим теоріям новочасних ексегетів-критиків.

Перецінюючи занадто наукові здобутки на області археології, історії та природописних наук, католицькі ексегети з початку ошибнули ся в своїх висновках, бо твердили, що місця сьв. письма, які не відносять ся до правд віри і обичайности, не суть вдохновені. Ексегети надіяли ся, що таким чином оборонять сьв. письмо і дадуть вдовольняючі розвязки для противників. Но се, як сказано — хибна засада, бо наука Церкви стоїть за вдохновеном цілого сьв. письма, а після гадки модерних ексегетів не мали би надприродного характеру всі місця сьв. письма, що подають певні вісти чи то з'обсягу наук природописних, чи історії, астрономії і т. и. В таких случаях могли би бути блуди і похибки, бо вдохновене відносило би ся тільки до правд релігійних, моральних, надприродних Звідси, думали вони, сьв. письмо зовсім не тратить своєї божої поваги, а закиди противників буде можна добре розвязати. Одначе таке толковане біблійних трудностей довго не остало ся, хотия до сего признавало ся много католицьких теологів, бо сьвятійший Отець Лев XIII., бачучи його слабі сторони, видав в тій справі 18/XI. 1893 енцикліку „Providentissimus Deus“, якою напрям ограничування влохновення до правд віри і обичайности опрокинув яко незгідний з наукою Церкви і небезпечний для релігії.

Та помимо сего рішучого виступу папи Льва XIII. проти нових теорій, ексегетичний рух не зменшив ся, а значно побільшив ся. Зміна настала тільки в тім, що від тепер католики в своїх виводах завсїгди кермували ся енциклікою „Prov. Deus“ і змагали до того, щоби догмат про повне вдохновенє і впливаючу звідси неошибочність остав ненарушений. Держачи ся отже засади, що ціле сьв. письмо вдохновене і неошибочне,

старалися розв'язати труднощі іншими способами. Їм не хотіло тепер вже о догматичну квестію, тільки о винайдене і означене правдивих і певних правил, після яких треба би пояснити трудніші зрозумілі місця свв. письма, щоби не мати ніяких сумнівів що до неопибочности свв. письма. І так поставлено засаду, що свв. писателі оповідали біблійні події після позору (*secundum apparentiam*).

Замітити треба, що в нинішніх часах ведеся борба головно про історичні частини свв. письма. Інші частини свв. книг, що подають нам відомості з обсягу природописних наук, зійшли вже з поля борби, хочай давнішими часами і сї частини, як нині історичні, були предметом не меншого спору між теологами а світськими критиками. Нині теологи загально держать ся тої гадки, що свв. писателі, подаючи відомості з області природописних наук, приновляють ся до свого оточення і про дані факти чи явища писали так, як в їх часах про се говорили другі; нікого не вводили в блуд, бо кождий в щоденнім життю міг досвідчити то, що читав в свв. письмі. Ми також приновляємося до загального способу висловлювання ся про природні явища, пр. що сонце кружить довкола землі, хочай знаємо, що се неправда. Свв. писателі дійсно держали ся вище згаданої засади в природописних частях свв. письма.

Модерні критики хотіли би також місця історичні свв. письма в подібний спосіб пояснити, значить, що свв. писателі також історичні події оповідали після позору. Таким чином була би легка справа з історичними частинами свв. письма, бо вони, подібно як природописні квестії, не ставляли би ніяких труднощій неопибочности вдохновених книг. Гагіографи отже писали про історичні події після жерел їм знаних, або після передання других, або могли опирати ся на власнім досвіді і писати історію після власного знання, яке одначе було ограничене, бо свв. писателі про деякі події не знав нічо більше від других людей. Так отже многі історичні оповідання в свв. письмі моглиб бути тільки позірно правдиві.

Зваживши одначе, що природописні і історичні науки стоять до біблії в цілком інших відносинах та що між історією а природописними науками заходить велика різниця навіть що до самого предмету тих наук, приходимо до переконання, що теорія „після позору“ є дуже поверховна і не представляє більшої ваги. Бо природописних питань не багато в свв. письмі, часто без ніякого відношення до релігійної правди, натомість маємо цілі історичні книги, що як найліпше лучать ся з об'явленням. Предмет історії не підпадає безпосередно під наші змисли, як предмет природописний, звідси не можемо сконструювати історичних подій, а обсервуємо безпосередно природні явища. Єслиб отже історик описав якусь подію „після позору“, то конечно впровадить нас в блуд. Історія народу ізраїльського і історія відкуплення людського роду суть основою християнської релігії. Єслибсьмо отже прикладали до історичних частин

свв. письма засаду „після позору“, то заходить велика небезпека, що порушилибисьмо саму основу Христової науки, яка однак не може ґрунтуватися на позорах.

Інші модерні ексегети звернулися в пояснюванню труднішого зрозумілих місць свв. письма до теорії виразних і закритих цитатів (*citationes explicitae, cit. implicitae*). В декотрих іменних частях свв. письма суть наведені уступи з інших письм, але без ніякої згадки о тім, або свв. писатель виразно говорить, що якийсь уступ не є його власністю, тільки взятий з другого особного письма. Такі отже уступи даються дуже легко пояснити як закриті або виразні цитати, що заховують те саме значіння, яке мали в документах, з котрих їх взято. Ми нині маємо на се знак наведення і кождий читач пізнає, що се чужа гадка, а не авторова власність. Але давно було інакше. Свв. писатель міг мати під рукою письменні або устні жерела і міг цитувати звідти дещо в своїх писаннях, про що автор часом виразно говорить, а часом нічого не споминає. Єсли отже в таких місцях лучить ся поважна трудність, або навіть зовсім виразна похибка, а ми знаємо, що се цитат, то не можна винувати автора за ошибочність, бо він не ручить за правдивість своїх жерел а тим самим не дає за поруки за їх цитати. Того рода цитати не противлять ся божому вдохновению, хотия їх свв. писатель не апробував. Не треба одначе думати, що критики-ексегети кожде трудне місце свв. письма уважають за цитати. Застосоване цитатів в свв. письмі мусить бути умотивоване певними доказами, так що певно і справедливо можна би прийняти, що свв. автор не говорить в своїм власнім імені. Взагалі теорія виразних і закритих цитатів знаходить признане у католицьких теологів загально; вимагає ся тільки певности, основности і безперечности аргументів.

Та критики пішли еще дальше в дослідах ексегези і виступили в найновіших часах з теорією літературних форм, значить, що вдохновені писателі могли послугувати ся в своїх творах всіма літературними формами, яких уживають сввітські писателі. Приклонники сеї теорії добачують в ній дуже добру розв'язку біблійних трудностей. — Свв. писателі приміром могли уживати многих літературних форм як: байки, притчі, епічної поезії, релігійної історії, старинної історії, народної і родової традиції, свобідного оповідання і т. д. під божим вдохновением. Звідси ціле свв. письмо є вдохновене, але подібно як оповідання, маючого притенсію до правди тільки в приближенню, вдохновене не перетворює в категоричне тверджене, так само не дає воно історичної стислості літературним формам, котрі чи то по своїй природі, чи в наслідок заміру автора стислості такої мати не можуть. Єсли отже пізнаємо, в якій літературній формі свв. автор писав своє діло, тоді дуже легко дійдемо до властивої правди. Після поняття новітших ексегетів біблійна історія не є чистою історією на кождім місці свв. письма і тому треба приміняти до історичних оповідань біблїї історичну критику,

если бажаемо дійти до хосенних наслідків в досліджуванню історичного сенсу. Точне отже означене літературної форми даного старозавітного оповідання єсть одиноким певним средством до вирівняння многих історичних трудностей. Звідси, як тільки в вдохновенім історичнім оповіданню заходить поважний сумнів, повинен ексегет також поважно застановити ся над питанням, чи не можна би приділити оповідання инакшій літературній формі, як стисло історичній. Если маємо точне означене літературної форми даної сьв. книги, маємо також докладну і вірну єї правдивість.

Але і ся теория не вільна від сумнівних сторін. Если би розходило ся тільки о означене літературних форм, тоді кожний сьвітський чоловік, обізнаний з літературними формами, міг би після свого осуду пояснити сьв. письмо, а ми знаємо, що про правдивий змісл сьв. письма тільки одна Церков має право рішати. Із сього отже виходить трудність, що ослабляє значіне сеї теорії.

Запізнавши ся так в коротцї з поодинокими напрямми новочасної ексегези, не від річи буде подати кілька гадок, яке становище маємо заняти супроти біблійного спору? Перше всього треба сконстатувати, що сам догмат про вдсхновене і неопибуочність сьв. письма остає ненарушений. І так мусить бути, бо догмат має за собою запоруку самого Бога і не може змінити ся або перестати бути догматом. А що в нинїшних часах став ся він предметом загальної дискусії, то се не повинно нас дивувати, бо подібні випадки лучали ся вже частїйше, а Церков і єї неопибуочна наука не тільки нічого на сїм не потерпіла, але єще віднесла много хїсна. Дискусия причинить ся до вияснення і поалагодження спірних точок. Як через подібні дискусії давнїйшими часами зискалисьмо много ясно опрелієних релїгійних правд, много рішень непомильного уряду Апостольского, пізналисьмо основнїйше науку Христа, подібно і теперїшна біблійна борба принесе нам нові користи. При тім повиннісьмо памятати, що на сторожі стоїть Христова непомильна Церков, що не може помилити ся в справах нашої віри і тому з повнім підданем ся і довірем маємо до неї відносити ся. Якеж становище заняла Церков в біблійній справі? Вона лишає повну свободу своїм вірним в досліджуванню релїгійних квестий, толерує так напрям традиційний як модерний, бачить тільки на те, щоби хто не спротивив ся догматови вдохновеня і неопибуочности. Еслиб отже котрий ексегет посунув ся за далеко в своїх виводах і став проти науки Церкви, то Церков зараз відкине його висновки і тоді ексегет з покорю піддасть ся єї рішеню, як то вже нераз лучало ся.

Ми знова маємо держати ся літерального сенсу сьв. письма доти, доки не є ясно доказане, що треба підставити инакше значіне як літеральне. В нинїшній біблійній квестії нема єще нічого певного, тільки самі теорії, тому не можемо вповні полагати на висновках новочасної ексегези, та з другої сторони

повага приклонників її, що суть щирими католиками і при тім людьми науки, вказує на те, що не маємо перед собою ворогів Церкви та що не треба ворожо проти них виступити. На всякий случай виннісмо довіре церковній власті, що вона сповнить свій обов'язок і в „біблійнім питанні“ і охоче піддане ся, коли вона видасть авторитетне рішення.

Від Редакції. Таке частинне рішення, апробоване Св'ятішим Отцем, видала дня 30. червня м. р. Римська біблійна Комісія в справі історичного характеру трох перших розділів книги Битія. Ось воно в переводі на нашу мову.

I. Чи різні системи егсегетичні, які видумано на се, щоби відкинути дослідний історичний змісл трох перших розділів книги Битія і яких боронить ся ніби-то науковими аргументами, опирають ся на сильній підставі?

Відп.: Ні.

II Чи помимо того, що книга Битія має характер і форму історичної книги, — що три перші її розділи вяжуть ся між собою і зі слідуочими розділами в особливий спосіб, — що їх історичне розумінє має за собою численні свідоства св. письма старого і нового Завіту, згоду св'ятих Отців і традицію переказану нам народом ізраїльским, якого то розуміння все придержувала ся Церква, — чи помимо того вільно учити, що перші три розділи книги Битія не оповідають о правдивих фактах згідно з предметовою дійсністю та історичною правдою, лише суть то оповідання, основані на байках, взятих з мітольоґії і космоґонії старинних народів, лиш автором очищені від всяких політеїстичних блудів а застосовані до монотеїстичної науки; або що суть то алегорії і символи, які не мають підстави предметової дійсности, лише висказують реліґійні і філософічні правди в історичній формі; або що суть то легенди по части історичні, а по части свобідно вигадані для поученя і збудованя читачів?

Відп.: Ні, що до обох частий.

III. А чи вільно піддавати сумнівови дослівне, історичне значінє, коли говорить ся о фактах, висказаних в тих розділах, о фактах, котрі відносять ся до підстав християнської реліґії, а до котрих належить між иншими: сотворенє св'їта Богом перед віками; о сїбне сотворене чоловіка; утворене першої жєнщини з першого чоловіка; єдність роду людского; первісна щасливість прародичів в стані справедливости, невинности (*intergritatis*) і нестертності; заповідь, дана Богом чоловікови, щоб випробувати єго послух; зломанє заповіди Божої, за порадою диявола в виді змія; страта первісної невинности прародичів і обітниця Збавителя?

Відп.: Ні.

IV. Чи при вияснюваню сих місць в трох перших розділах, котрі Отці і Доктори різно розуміли, однак нічо певного і ціл-

ком ясного нам не переказали, чи вільно кожному, піддаючи ся повазі Церкви і узглядняючи анальоґію віри, тримати ся і боронити власного, мудро повзятого осуду?

Відп.: Так.

V. Чи всі вискази і звороти, які находять ся в висше сказаних розділах, треба завсїгди і конечно брати у властивім значіню так, що ніколи не вільно від него відступити, хотяй би було видно, що вискази суть невластиво ужиті, в значіню метафоричнім або антропоморфічним і хотяй би властиве значінє перечило розумови або сама конечність змушувала до того, щоби від него відступити?

Відп.: Ні.

VI. Чи приймаючи дослівний, історичний змисл, вільно розумно і з користию, за приміром сьв. Отців і самої Церкви вияснювати декотрі місця тих розділів в алеґоричнім і пророчім значіню?

Відп.: Так.

VII. Чи належить в викладї тих розділів шукати завсїгди висказу, який годив би ся цілком докладно з висказом науковим, коли сьв. автор, пишучи перший розділ книги Битія, не мав на ціли в спосіб науковий поучати о будові видимих річей і о цілїм порядку сотворіня, але хотїв радше подати свому народови відомости приступно, відповідно до змислового поняття і до інтелігенції тодішних людей, на мові, в сїм часі загальноно уживаній?

Відп.: Ні.

VIII. Чи слово „йом“ день, яке находить ся в першїм розділі книги Битія, де оповідає ся о шести днях сотворіня, належить брати на означенє дійсного дня, чи вільно також розуміти через се слово якийнебудь протяг часу, і чи вільно еґзегетам свободно розвязувати се питанє?

Відп.: Так.

Дня 30. червня 1909. р. сьв. Отець апробував ті відповіді і казав їх оголосити.

Рим 30. червня 1909.

Fulcramus Vigonroux P. S. S. Laurentius Janssens O. S. B.

(Acta Ap. Sed. з дня 15. липня 1909).

БІБЛІОГРАФІЯ.

Право і пасторальна.

Католицька книгарня Moser в стирийському Градці (Graz) видала друком книжки придатні в душпастирстві. Суть то:

Dr. Griessl — Kirchliche Vorschriften und oesterr. Gesetze und Verordnungen in Ehe-Angelegenheiten. Ціна 2 кор. 40 сот.

Dr. Griessl — Kirchliche Vorschriften und oesterr. Gesetze und Verordnungen in Matriken-Angelegenheiten. Ціна 4 кор.

Тогож автора суть ще: Vorschriften in Militaer Angelegenheiten (ц. 1 к. 80 с.) і Vorschriften in Schulanangelegenheiten (ц. 2 кор.); послідна книжка мабуть найменше нам придатна зі взгляду на відмінне законодавство шкільне в Галичині, вилучене з рам державного закона. Instruktion für den Seelsorge-Klerus betreffs Eheschliessung ungarischer Staatsbürger in Oesterreich — ц. 1 к. 65 с.

Fr. Kortschak — Strafrechtliches Taschenbuch — Praktischer Kommentar für den Seelsorge-klerus. Ц. 1 к. 80 с.

Повніші книжки можна дістати також в католицькій книгарні: Herder — Wien I, Wollzeile 33.

Нераз трафить ся якась справа дуже важна спірна, якої неможна з підручників права церковного або богослові пастирського докладно і рішучо розсудити, тогди треба подивити ся до спеціального підручника, де подані суть спеціальні закони і текст автентичний. А нині подостатком єсть спорів в метрикальних і супружних справах. — о. Йосиф Ганкевич в Краснім на Поділю.

ДОПИСИ.

Про церковні і віроісповідні відносини на Буковині.

„Від тамошних собратів наших ні вістки ні чутки“. („Нива“ ч. II, ст. 64). В сім закінченю звістки про „тов. руск. прав. сьвящен. на Буковині“ містить ся гірка правда і справедливий

докір на адресу наших гр. кат. священників на Буковині. Читаючи від 1907. р. пильнійше цінну часопись „Ниву“, я відчував з правдивого прикrostию, що про теперішні відносини гр. кат. церкви на Буковині не було до сего часу найменшої згадки. А справ ту стільки нових і важних, що аж просять ся на папір.

Заки хтось зі старших і більше досвідчених собратів нашого князівства забере голос в наших справах і напише більше на ту тему, заразом докладнійше і більше науково, я прошу о ласкаве поміщене деяких гадок о теперішніх відносинах гр. кат. Церкви і иньших віроісповідань на Буковині.

На питанє Сьвітлої Редакції дуже влучно і на часі поставлене: „чи гр. кат. священники Буковини злучились в яке товариство, чи бодай зносять ся з собою“, приходить щиро сказати: живемо нез'організовані, незлучені в ніяке товариство спільне для нас священників, а стрічаємось спільно хіба раз на рік на соборі деканальнім, де видять ся кондеканальні кілька (4—5) годин, телеґрафічно вискажуть свої гадки до визначених тематів; на основнійше обговорене порушених і як раз на часі, пекучих справ не став часу, бо вечірп. потяг відходить. З другого деканату (суть 2. Черновецький і Сучавський) деяких священників кілька літ не видять ся і зовсім не знає ся. Зносять ся гр. кат. священники о стільки, що менше або більше численно з'їздять ся до сусіда на храм з духовною помічю. Припадкову стрічу в Чернівцях не потислить ніхто до товариських зносин. Врак всякої близшої лучности єсть сумною стороною нашого життя, на що можна глядіти хіба з жалем і докором. Священників гр. кат. на Буковині прецінь не много: в сучавскім деканаті 8, в черновецькім 14; сусіди найближше коло себе 3—4 милі, а єсть віддалене 10 і 15 миль. Само так малецьке число, а єще більше віддалене, повинні спонукати всіх що до одного оснувати спільне для обох деканатів товариство священників з осідком найпрактичнійшим в Чернівцях.

Єсть однак єще одна причина, що впрост диктує священникам сходитись частійше в році спільно в своїм товаристві. На самостійні душпастирські посади на Буковині майже в половині приходять дуже молоді, часто новоординовані священники. Коли входять в свої обовязки в місцевостях з ріжнородним населенем і віроісповіданем, що то звичайно на Буковині дуже приязно але і дуже зручно себе поборюють, то справді кожний почуває себе дивно чужим серед нової, незнаної єму атмосфери; до того необзнакомлений молодий священник з особливими обставинами, а також зі спеціальною уставою шкільною і конкурентною може нераз зділати ошибку в парохії, що сейчас хитрий противник використає. Деж почує ся такий священник свободнійше, де знайде практичну раду як не в товаристві тих, що пережили в таких самих відносинах? Тож єсть надія, що сего року заложить гр. кат. духовенство буков. кружок св.

ап. Павла в Чернівцях. Спонукати нас до того злучення в однім осередку повинен також рух, поступ і організація окружающих нас иньших віроісповідань.

Не проявляючи до недавня особливої сили віроісповідане протестантске почало в послідних роках при материяльній і моральній підмозі німецького „Gustav Adolf Verein-y“ неголосну, але пильну і енергічну організацію. Що 3-того або 4-того року будуєсь новий собор, основуєсь посада пастора, а де наразі то неможливе, повстає тимчасом в цілі приготования проповіднича етация (Predigtstation). Дбаючи о будучність, збирають пильно складки на інтернат і бурси (Kinderheim) в Чернівцях і Станиславові, де збирають як вайбільше дітій, між котрими дучають ся і покипені чужого віроісп. (гр. католицькі). Позаяк до протестантських громад належать тільки Німці, сильнійше єсть почує національне у протестантів, так, що Німців рим. католиків прозивають вони декуди „Polaken“. О тім скажу дальше.

Найбільше на Буковині числом віроісповідане „православне“ об'являє щораз більший рух і поступ. Духовенство з обох народностей: Русинів і Румунів лучить ся в осібні організації, з'їздить ся на збори в справах станових, бере щораз більше участь в справах громадянських, просьвітних і економічних. В Чернівцях появились вже „православні служебницї“ для провадження захоронки, фундованої правосл. Митрополитом, і обслуги шпиталів. Замість дотеперішних, старих деревляних церков, виглядаючих як стодола, будують ся нові муровані, о стилу наслідуючим галицькі гр. кат. церкви. Появляють ся брошури полемічні, впоюючі почуте висшости православя, а погорди і неавиести до „западного віроісповідання“, чи то гр. чи рим. католицького. До гр. кат. Церкви відносить ся православне духовенство з більшим упередженем чим до рим. кат., чуючись загроженим через всхідний обряд гр. кат. Церкви, а до того румунське з причини національної, а українське уважаючи унію за діло насильства і політики польської над Русинами.

А погляд той скріпляє у православних теперішнє вороже, агресивне, заразом згіршаюче через ту борбу поступоване рим. кат. Церкви на Буковині. Старші рим. кат. св'ященники удержують єще — хоть не всюди — приязні зносини з гр. кат. духовенством; молодші, між котрими єсть кількох з гр. кат. родичів а иньші Поляки з Прус, суть в більшій часті польські шовінієти, що працюючи для рим. кат. Церкви, очевидно ціль мають важнійшу — будувати Польщу, ніж ширити славу Богу через католицьку віру. Притім треба щиро признати, що польська інтелігенція, як старша так академічна і реміснича, спільно і в костелі і в товариствах підпомагає працю рим. кат. духовенства і не боїть ся скріпляти вплив духовенства у народі, бо і нарід відносить ся з повним довірем до інтелігенції. Без пересадки можна сказати, що Поляки своєю надзвичайною організацією поступили дуже много вперед і захопили під свій національний

вплив досить Німців і Русинів. Знані факти, що за моральним впливом грубших риб Поляків — деякі православні Русини провадять польські читальні.

Звістка річ, що в Чернівцях діти німецьких родин католицьких ходячі до польських захоронок — німецьких здаєсь нема, — учать ся по польськи розмови, молитов і пісень; дивують ся родичі і кажуть: „ich verstehe nicht, was das Kind spricht, es ist aber braver geworden“. Де священники рим. кат. суть Німці, там повстають і розвивають ся просвітні і економічні товариства німцки і Німці чують ся Німцями. Де на посаді суть Поляки, там все чують ся Німці покривджені і жалують ся, що для малого числа Поляків більше єсть проповідей польських як по німецьки, хоть найбільша часть вірних — Німці. Зражені тм Німці, оказували своє невдоволенє там, що демонстраційно виходили підчас польської проповіді, а деякі чекали лиш оснований протестантської експозитури в місци і готові були відступити від рим. кат. Церкви. Успокоїли ся, коли забрано загорілого Поляка, а прийшов иньший, хоть Поляк, але розважнійший. Молодіж німецька мало, або зовсім не знає пісень церковних, похоронних і коляд. Тому часто трапляєсь, що на похороні Німця-Словака співають тільки польські пісні, а німецька молодіж й собі повторяє перекручені, незрозумілі для неї слова. Задля того і називають Німці-протестанти католиків-Німців — Polaken. Катехити польські викладають мимо більшости німецьких дітей по польськи, лишень на додаток по німецьки і допроваджують до того, що — як з триюмфом оповідав один катехит — з часом не викладаєсь зовсім по німецьки. Де в прилучених селах суть Німці, суть що до організації крайно занедбані, — хиба що мають Німця учителя. Зате де тільки троха Поляків, там є і читальня і каса. Як гриби по дощи, з'явились особливо численні читальні польські по візитації архиеп. Вільчевського в р. 1906. Як польський клир всюди стараєсь рим. кат. релігію зробити польською, пізнати з того, що при візитації в 1906 всі діти в Глібоці, приступаючи до миропомазання, були прибрані в біло-червові ленти і з такимиж кокардками на грудях. Крім римокатолицьких, ставляли декуда патріотичні польські ксьондзи (пр. рим.-кат. сотрудник Желевский в Сереті) до миропомазання і гр. кат. дітей, вже раз зовсім привильно після гр. кат. обряду миропомазання, — притягнених, наuczених так від рим. католиків і за то в нагороду прибраних в польські ленти, кокардки і шапочки з 4 рогами. „Teraz ty już prawdziwy Polak“ — сказав урадований катехит до рускої дитини, миропомазаної неважно другим раз через львівск. польського архиепископа. А коли гр. кат. парох виїс через свій Ординарият скаргу на того катехита до львівск. рим. кат. Митроп. Ординариату (по руски), то до сего дня не одержав відповіді. Катехит-же зістав відзначений авансом на ліпшу посаду до Черновець. А де конкордия?

Що римо-кат. обряд розширюєсь на Буковині по найбільшій часті кошком гр. кат. обряду, причинюєсь не тільки агресивна діяльність рим. кат. клиру і інтелігенції, але також і о много більше число рим. кат. священиків (на одним і тим самим просторі на 5—6 римо-кат. припадає 2—3 гр. кат. священики), а що дуже важне, римо-кат. чини — іменно: оо. Єзуїти (Поляки) в Чернівцях, оо. Місіонарі (Поляки) в Кациці і Тринітарії (Німці, але вже добре говорять по польски) в Августендорф, пов. сторожинецького. Священики з тих чинів дуже много помагають світському клирови в душпастирстві, в уряджуваню місій і в школах. Коли часто в деяких богослужебних каплицях в гр. кат. парохії раз або 2 рази на рік відправляють ся богослуження, бо парох має парох. церков і більше каплиць, то в рим. кат. парохіях відбувають ся богослуження в каплицях як найчастіше.

Гр. кат. духовенство працює тут в своїх бідних і незвичайно розкинутих парохіях дуже щиро і ревно; дбає також і о храми Божі: давні церкви украшають ся, нові будують ся величаві (як в Сереті), повстають нові церкви філіяльні без конкуренції (в останніх рр. 1907—1910 збудовано 4). Та у тій своїй праці буков. гр. кат. духовенство здане єсть на власні сили. Інтелігенції рускої гр. кат. єсть, крім Черновець, по містах і селах дуже мало; а ті урядники, які суть, не суть на становищах незалежних. З признанєм треба піднести, щ. коли деякі щиро віддані гр. кат. Церкви світські Русини ставали до помочи парохам прим. при будові церков (п. Серефимович в Радівцях жертвовав 10.000 кор. від себе), чи при вихованю шкільної молодіжи і провадженю товариств просвітньо-економічних (як в Чернівцях), там швидко зросла в силу не тільки Церков але також руска народність.

Для скріплення гр. кат. Церкви потрібні однак конечно суть: 1) організація гр. кат. клиру буковинського, 2) побільшенє числа священиків, 3) поліпшенє биту матеріяльного гр. кат. і взагалі католицького духовенства на Буковині, бо давнійше буков. духовенство мало о 200 кор. більше платів від галицького, а тепер, при останнім підвищеню не узгляднено труднішого положення і потреб кат. особливо гр. кат. духовенства на Буковині. Не маючи майже жадних доходів, гр. кат. клир буковинський побирає ту саму платню, що галицький. Не дивним проте стане, що перед 5 літами чотирох буковинських парохів, не могучи одержати деінде ліпшої парохії, резигнували одного року з своїх парохій і перенеслись на сотрудиництва та адміністрації в Галичині.

Для зміцнення становища католицької Церкви взагалі, так гр. кат. як рим. кат., і для позискання для неї іновірців конечно єсть щиро-братнє і приязне, обопільне, на справедливості оперте поступованє кат. клиру не тільки на Буковині але і в Галичині, бо галицькі від-

носини причиняють ся дуже много до взаїмного роздражненя і будять хиба недовіре иновірців до кат. Церкви.

На закінчене занотую як відрадну новину в буков. гр. кат. Церкві, благословене новопобудованої гр. кат. філіяльної церкви в Гоголинї, прилученої до парох. церкви в Боянгах. Благословеня довершив дня 6. н. ст. лютого 1910 Впр. о. Крилош. і Декан черновецький, о. К. Костецкий при участі 7 прибувших буков. священників. Як нарід відчував потребу тої нової церкви і як радував ся благословенем єї, зазначив сам найкрасше тим, що вже о сходї сонця приїхала аж до Боян кінна бандерия, прикрашена синьо-жовтими хоругвами, на стрічу виїжджаючому о. Деканови, парохови і духовенству. Перед церквою, съв'язочно пристроєною, утворила численна сторожа огнея з Боян величавий шпалір від дверей аж поза прикрашену триюмфальну браму, удержуючи цілий час при благословеню і богослуженю взірцевий порядок.

Хоть день був холодний і мрачний, зібрались тисячі народа не тільки з самого села Гоголин і з Боян, але також з сусідних сіл. Хто видів то одушевлене зібраного народа при проповіді, виголошеній з великим чутем по волоски через о. Гарасимюка, пароха з Боян, при взнеслій держаній по руски через о. декана К. Костецкого перед сьв. Літургією соборною, величаво відправленою при участі 5 священників, і при другій рускій проповіді, виголошеній по сьв. Літургії з великим жаром через о. Волянського зі Сторожинця, хто видів тисячі рук піднесених при проповіді в гору — при обітници, котру складав весь нар д зі слезами щирої радости в очах: держатись кріпко аж до смерті сьв. католицької Церкви, то певно щиро утішаться, що Господь натхнув ревного пароха з Боян, о. Гарасимюка гадкою побудувати ту церкву, важну не тільки для нашої католицької віри, але заразом і для руского народа, до того в так важнім місці — коло Новоселиці, граничного місця від Росії і Румунії! — о. А. К.

Відповіді „НИВИ“.

До II, 3 (гл. „Нива“ ч. 5, стр. 155). Відповідь на запит: чи мож при акафісті по посліднім кондаку опустити ікос і кондак первий, є в ч. V „Ниви“ після неміродайного впротім мого суду за надто рішуча і безглядна, скоро звучить, що треба первий ікос і кондак повторити. Рациональну причину на konieczність сего повтореня навести годї. В тім ділі мож би що найбільше сказати: їх повторити належало би, бо така є рубрика, а єї доволно змінати не слід. Іншого оправданя на повто-

рене читаної вже початкової частини акафісту, адже відірваного з цілості уривку, нема, — хіба сльїб долучити на оправдане ще і цілї аскетичну: умучене сьвященика і вірних фізичне, аби піднести духа.

Але ледви чи найде ся хто, що промовляв би за користину такої аскези: і немощна плоть має природні свої права, з якими рахує ся Церков. Возьмім пр. найвисше з усіх богослужень: сьв. Літургію. Як справді велично-гарні молитви в літургії сьв. Василя, а таки зістали вони заступлені коротшими (сьв. Ів. Златоустого), з практичних зглядів на неміч людску, на скорочене часу, та й то в часах горячої ще віри; довшу же літургію сьв. Василя полишила Церков лише на час заостреної — що так скажу — аскези. А акафіст — се не літургія; а не повторене 1-ого ікоса і кондака — се не пропущене цілості, лише рубрика, хто знав навіть, ким і в якій цілї введена. Вона мабуть з ряду тих рубрик, про які каже ся совістно бодай: „*аще настоятель ізкоблїть*“ — значить, о скілько покаже ся потреба її виконати. Іменно належить не забути, що при тїм додатковім богослуженю відбуває народ богопоклонну дефіляду перед сьв. Тайнами, зглядно перед хрестом на тетраподї; если та дефіляда зі скінченем 13-ого кондака ще не скінчена, слїдує народови продовжити ще час повторенем акафісту; слиж сеї єдиної розумної причини нема, — можна стати ся виновником навіть релігійної охлялости вірних, умучуючи їх тілесно без жадного пожитку для душі, аби лише вдоволити мертвій, критично не розваженій рубриці.

Бо розважїм ще і те, коли звичайно править ся акафіст. Ніколи майже яко богослуженє лише єдине, а все як додаткове; а найчастїйше тогдї, коли буває ще і утрєненя і Сл. Вожа і проповідь — коли народ вистояв якї 3—4 години в церкві. І чи в тїм разї є совісно, мучити народ задля нерациональної рубрики о пару мїнут довше? — о. І. Н.

В С Я Ч И Н А.

Важне для достойників, приналежних до „familia pontificia“.

Хотай між нашими Вп. Читачами, тай взагалї у нашій Церкві таких — на жаль — не багато, та сповїщуємо й тих, що „*Gerarchia cattolica*“ у серорічнім випуску оголошує папський

розпорядок, силую котрого усі апост. протонотарії *ad instar*, папські пралати, шамбеляни *segr. sopranum.*, шамбеляни *segr. di spada e cappa sopranum.*, почесні шамбеляни *in abito paonazzo*, почесні шамбеляни *extra urbem*, почесні шамбеляни *di spada e cappa sopranum.*, капеляни *segr. d'onore*, почесні капеляни *extra urbem* — усі достойники приналежні до тзв. *familia pontificia* обов'язані рік-річно в місяці падолисті подавати докладно місце свого сталого побуту на адр.: *Alla Direzione del Bolletino ufficiale della s. Sede. Roma, Palazzo della Cancelleria.* Хтоб занехав, перестане тим самим бути уважаним за приналежного до *familia pontificia*.

До нашого Всч. Духовенства в справі „Достави“.

Як звісно, наша церковна торгівля „Достави“ перенесла від нового року свою центральну управу зі Станіславова до Львова, полишаючи в попереднім місці на дальше свою головну філію. Ця інституція зістала двигнена самим же духовенством, а то з тою благородною цілю, щоби достаттати церквам утвари добірні і відповідаючі духови нашого обряду, давати їх по дешевим цінам, та обертати чистий зиск в користь бідніших церков.

Ми уважаємо се перенесене нашої інституції вельми корисним, бо тут зможе вона не рівно лучше розвинути ся і сповнити свою задачу. Тут має вона легку змогу входити в безпосередню зв'язь з великим світовим промислом і заосматрюватись його творами, тут знаходить до своєї розпорядимости визначних артистів з різних галузей штуки, а тим самим може й краще відповісти всяким потребам наших церков. І справді бачимо ми — по деяких переходових недостаках, — так і зростаючий поступ сего підприємства. Завдяки трудам наших духовних, що стоять членами дирекції і управляючої ради, як і помочи фахових сил, видимо у львівськім складі, що на місце давних простих, звичайних форм виступають що-раз то якісь нові і добірні утвари, виконані з доброго матеріялу, зі смаком і старанністю, які так і пліняють око кожного видця. Ми самі вступаємо нерозарочно до львівського складу, щоби з вдоволенем приглядатись ріжним гарним творам, чули часто признання зі сторони поважних священників, тай запримічали, як ріжні оригінальні утвари, уміщені на виставі, звертали увагу навіть чужої львівської публіки. Ми можемо радувати ся тим поступом церковної штуки, котра причинить ся певно до піднесення краси і величи нашого євв. обряду.

Однак, если ми вже здвигнули сю інституцію і бажаємо, щоби вона що-раз краще розвивала ся, то й повинні уважати своїм моральним обов'язком попірати її як найбільше. І так повинно ціле наше духовенство полагоджувати всі церковні потреби лиш у своїм складі, тай заставляти до сего й своїх парохіян. Нехай вже раз виключеним буде се, щоби ми тягались

по чужих крамах і допомагали нашим церковним грошем чужих людей. Ось тепер великодний сезон і кожда церква потребувати-ме неодного. Ідїм-же, Братя, лиш до свого огнища! — Далше повинні ми нашу інституцію піддержувати і вкладовим грошем. Кожде торговельне підприємство стоїть лиш капіталом — і чим більше его має, тим лучше може розвиватись. Як довідуємо ся, бажала би наша „Достава“ розширити свої діла на деякі нові церковні галузи, однак здержуєсь від того через брак достаточного гроша. Наш клир і церква повинні сему зарадити і вступати в члени „Достави“ (за уділами по 20. К. і 1. К. вписового), а що більше, уміщувати в ній на вкладкових книжочках свої або церковні гроші (на 6⁰/₆). Під сям зглядом можемо упевнити, що наша інституція стоїть у Львові на добрій основі, веде ся фаховими людьми примірно і дає нам повне обезпечене майна. Вкладаючи туди гріш, не тільки не ризикуємо нічого, але дістаємо і добрий процент і служимо загальній справі. Тому визнаємо всіх духовних Отців до щирого попірання сеї інституції. Коли будемо її громадно піддержувати, тогді і розвине ся вона добре, буде удержувати ще добірнійші товари, давати їх по дешевим цінам, тай приносити хосен таки нам самим і нашим бідним церквам і сиротам. Звертаємо увагу на анонс „Достави“, поміщуваний в „Ниві“.

Світські пані при катехизованю дітей.

В 1902. р. зголосилось у Відни більше пань до о. Йосифа Пашера з готовістю повторювати з дітьми науку катихизму і приготовляти до прийнятя Найсвятійшої Евхаристії. Очевидно, їх заява знайшла щире признанє і по відповіднім приготуваню тих пань до сего завдання, розпочали вони свою красну діяльність. Науки за призволом властей уділяють вони в пополудневих годинах дітям, поділенням на ріжні відділи, відповідно до степеня знання і відповідно до сего, чи діти приступають перший раз до сповіди, чи причастия і т. д. Очевидно, що то все відбуваєсь під доглядом катихита, зглядно душпастиря, котрий рішає про час і спосіб науки, про припущенє до сповіди, чи причастия і т. д.

В р. 1909 уділяло більше як 29 пань в 8-ох частях Відня науки релігії 1.500 дітям. — Брацтво се Христової науки стоїть під проводом княгині Фанні Ліхтенштайн і графині Котек. Крім научаня займаєсь воно і харитативною діяльністю. Подібні брацтва засновуєсь в Празі, Триєсті і Берві. А в нас, чи не дало би ся щось подібного зробити? — *о. М. Л.*

Відозва „Кравевого Шкільного Союзу“.

Не чужа патриотичному нашому Духовенству народна робота, не чужі труди і жертви на тому полі. А вжеж так важна справа, як справа рідної школи для Него не байдужа! Тільки при живім співділаню всього нашого громадянства без ріжниць веретв, партий і поглядів може бути вона здійснена, як

говорить понизший, надісланий нам з просьбою о поміщенє поклик. І ми містимо єго — і то без всяких поручувань; звисний патріотизм нашого Духовенства від них нас звільняє. Дай то лиш Боже, щоб дух отої рідної школи у згоді був з Христовим духом, щоб не був ворожий Церкві, та щоб вихованки тої школи не ішли проти свого патріотичного Духовенства! Та як воно буде — Бог святий знає, — а священники, що належать до управи Краєвого Шкільного Союзу, повинні таки о те дбати. —

Земляки й Землячки!

Минули столїтя, як українсько-руський нарід був світочем народів своєю високою, повною багатого змісту культурою; минули столїтя, як він став організувати школи тоді, як навіть королі його сусідів підписати ся не уміли; — за українським народом смілі і свідомі зусилля князів, магнатів, гетманів, брацтв, монастирів, народніх мас — дати народови як найбільше шкіл і низших і висших, плекати і розвивати народню освіту і національну культуру.

По поневоленю політичним, — по обрабованю економічним, по закріпощеню — на руїнах тої світлої культури почала прозябати культура сусідних народів, а нарід український пішов назад, бо нині завдяки чужому папованю виказує застрашуючий процент неписьменних.

Нині українське слово заковане і переслідуване, — культурні потреби великого народу не заспокоювані, — наша школа здавлена, діти наші в ярмі.

Стан сей, невимовно грізний для всеї нашої будучности, не може далі тривати. Во незадовго буде за пізно. Ми, котрі ще могли ратувати наш нарід, а не зробилиб сього, стягнемо на себе вічний жаль і докір будучих поколінь.

І згадка про колишнє світле — минуле і думка про будуче і нинішній сумний, аж надто сумний, стан нашого шкільництва, каже нам нині забрати голосне слово, щоби закликати наш нарід до як найбільшої активності в справі нашого шкільництва.

Чи потребуємо широко описувати становище нашої рідної школи в Галичині? Народна школа, яка ні свєім числом, ні своєю організацією потреб народа не заспокоює ані в приближеню, ні одної школи виділової, ні одної учит. семинарії, ні одної школи реальної, а смішно мале число українських гімназий і кілька катедр на львівському університеті отсе образ нашої публичної, чужим режімом вповні поневоленої, на ласку і недаску йому виданої школи в Галичині. На нас тяжать віймові, тільки для нас придумані постанови, бо розвиток наших гімназий залежить від крайно ворожого польского Союму, а свїжий історичний доказ того настрою, се проект нового типу

польсько-руських гімназій, видвигнених польською краєвою репрезентацією в останній сесії, а для нашого середнього шкільництва впрост вбійчий.

Тенденція шкільництва офіційального аж надто нам відома.

А не забуваймо про сильну організацію шкіл приватних, на які пливуть мільйони. Не забуваймо ні на хвилю про кличі, під якими ті фонди ростуть. Ягайлонська ідея, скрахувавши на всяких уніях, нині шукає здійснення організованим приватних шкіл, винародовлюванем молодого покоління, підтинанем в самім коріні нашого національного життя.

А ми? — Ми на те все глухі, сліпі, бездільні. Без уваги лишали ми голоси, що остерігали суспільність перед сею грізною небезпекою. Треба було аж надто разячих доказів мобілізації ворожих сил, треба було, щоби ціла гроза роботи наших сусідів стала перед самими очима, щоби порушити наше громадянство, дати йому відчутти страшне „memento“. Тепер що іно починаємо розуміти превелику вагу школи, що іно тепер починаємо розуміти, що про будучність народу, про успіх усякої нашої праці рішають великі маси свідомої молодіж, а через те і організація рідної національної школи стає нашим найбільш пекучим дезідератом, першою і найважливішою точкою в програмі нашої народньої роботи. Щасливий зворот вийшов недавно з провінції, свіжий, енергійний, глибоко відчутий. Гарні початки закладанем приватних шкіл зроблено. Суспільність наша відчула, що не тільки ми мусимо, але і можемо проти сили поставити силу, проти приватних шкіл польських приватні школи наші, — проти сильної організації організацію ще сильнішу, — проти посвяти посвяту ще більшу, — проти фондів ще більші фонди.

Центральною організацією, котраб уняла в систему нашу роботу над шкільництвом, починаючи від народного аж до висшого, сцентралізувала нашу до тепер між ріжні товариства роздроблену роботу, надала їй пливовости, свідомости напрямів і ціли, а заразом приєднала для неї найширші круги нашого загалу, надала їй силу і енергію та придбала для неї потрібних засобів, має бути Краєвий шкільний Союз, заложений українськими краєвими інституціями. Його обовязком буде дбати з одного боку про шкільництво публичне, офіційальне, про як найбільшу фреквенцію нашої молодіж в наших школах публичних, про опіку для неї і моральну і материяльну, про охорону її від кривд і надужить, про помножене українських шкіл і можливо повійше задоволення пекучих потреб нашого шкільництва покликаними до того чинниками. З другого боку обовязком його буде пильнувати шкільництва у всіх його стадиях, від курсів неграмотних, курсів доповняючих і приготовляючих, шкіл народних і середних аж до справи університетської включно; дбати про можливо широке і всестороннє задово-

коюване потреб нашого народу, запобігти бракам і прогалинам, які існують на с'єм полі, розбуджувати ініціативу на місцях і приходити їй в поміч засобами цілого народу, всієї суспільності. Се акція, котру Союз підіймаєть ся вести в тіснім співробітництві з найближшими їй товариствами, як Тов. „Просвіта“, Тов. Педагогічне, Учительська Громада, Наукове Тов. ім. Шевченка, при дружній допоміжі всіх українських товариств і інституцій Галичини, при живій співучасті всієї суспільності. Тільки при живім співділаню всього нашого громадянства без ріжниць верств, партій і поглядів можуть бути здійснені сї завдання, які бере на себе Союз, а котрі являють ся неминучою потребою хвилі.

Погляньмо на Німців, які на поклик Петра Розеггера за 11 місяців зложили 2 мільони на організоване приватних шкіл; на Чехів, які на приватне шкільництво складають рік річно близько мільон; на Поляків, які на „Towarzystwo szkoły ludowej“ і „Dag grunwal.“ зложили мільони. Так роблять народи далеко щасливіші від нас, що в своїх руках держать шкільну магістратуру, яка і без того дбає про розвій їх шкіл і ними щиро опікуєть ся, що мають до своїх услуг і управу краю і центральне правительство. Але вони не вдовольняють ся тим, зрозумівши всю вагу школи і національно свідомого виховання. Вони не жалують ні праці, ні жертв, бо знають, що школа рішає про будучність народу а всяка праця на с'єм полі, найменша жертва робить сю будучність і кращою і певнішою.

А для нас така акція стократ потрібніша, стократ кінечніша. Учім ся від других, щасливіших від нас народів, не жалуймо ні щирої праці ні щедрих жертв. Там, де справа йде про запевнене національного нашого істнування — найбільша праця, найбільша жертва не завелика, — а велика і важна і найменша праця і найдрібніша жертва.

Нехайжеж у відповідь на наш горячий зазив наш нарід і наша суспільність здобуде ся на як найважнішу свідому цілий і обовязків організаційну роботу в цілім краю.

Нехайжеж увесь нарід без ріжниць на верстви, на партії, погляди і вік поспішить зі щедрими датками на фонд „Рідна школа“.

Зберім могутий фонд загальний на скріплене істнуючих уже шкіл, на безпроводне помножене і успішний розвій наших приватних шкіл. Сили в нас ще досить! Викрешім її з себе з огляду на вагу справи і грозу положеня.

Рідна школа нехай стоїть нам все перед очима, нехай нам не лишає ні хвилі спокою, нехай займає в нашій роботі місце перше, бо вона з усіх найважніших справ найважніша.

Покажім, що ми вірні висококультурним заповітам наших предків, що ми народ культурний, що може і буде жити в родині культурних народів Європи, а не стане погноєм чужих національностей.

На се чести і сили в нас хіба ще багато!

Михайло Грушевський
голова.

Др. Іван Брик
секретар.

Члени тіснійшого комітету:

Радник Іван Кивелюк містоголова, Др. Іван Раковський II. секретар, відпоручник Наук. Тов. ім. Шевченка, о. Омелян Ваньо, Др. Володимир Охримович і о. Александер Стефанович, відпоручники Народного Комітету, Др. Остап Макарушка, відпоручник Руського Тов. Педагогічного.

Члени Союзу:

Др. Стефан Федак і проф. Володимир Шухевич, відпоручники Тов. Дністер, Др. Євген Озаркевич і о. Тетееозий Лежогубський, відпоручники Тов. „Просвіта“, о. Іван Чапелський і К. Малицька, відпоручники Руського Тов. Педагогічного, о. Др. Юрик Стефан, і проф. Василь Білецький, відпоручники Тов. „Учительська Громада“, Др. Володимир Бачинський, відпор. Народного Комітету, дир. Омелян Саввич, відпоручник Краввого Союзу ревізійного.

Датки просить ся слати до Тов. „Дністер“ у Львові, на кн. вкл. ч. 6800. Письма просить ся адресувати „Краввий Шкільний Союз“ у Львові Ринок ч. 10. „Просвіта“.

Від Редакції.

Признаємо, що в наших додатках — як се нам пишуть деякі Вп. Предплатники — панує хаос. За весь той хаос ми — очевидно, не відповідаємо, бо в части вже его застали; та будемо старати ся его усунути в сей іменно спосіб, що в сім році не будемо друкувати (в додатках) нічо нового, а лиш покінчимо всі зачаті річи, як: Сім голосів, О христ. родині, О чеснотах. Зі слідуючим числом „Ниви“ розішлемо кінцеь Сімох голосів.

Видає „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефца.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шиття, гафту, до кравеч-
чини і шиття шкір, також
панчошкових машин.
АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГУЮ СЯ,
КУРС ГАФТУ БЕЗПЛАТНО

Шинники дармо і платно.

Йосиф Іваницький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа.

ОДИНОКА РУСЬКА РОБИТИ
різьбярсько-столярська і позолотниця

Дмитра Стащишина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

поручає ся. Всч. Духо-
венству.

Забудуйте і ширіть християнську часопись для руского народу

„ОСНОВУ“

що виходить 10. і 25. кожного місяця і коштує річно 3 мор.
„Основа“ пише про політику, господарство, про справи релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання
і багату всячину.

Купуйте також цієї брошури, що вийшли в бібліотечі „Основи“:

1) Ану випилимо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифініський патент	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне життя	20 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлюпа	6 сот.
6) Як товариш ратував товаришу	10 сот.
7) Значіння праці в сьвітлі віри	20 сот.
8) Як наука протинить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи“

Львів, пл. св. Юра, 5.

Читайте

Важне на зиму!

Футра — зарукавки — шапки

М. А. А В Г У С Т И Н А

ул. Театральна ч. 7.

Супротив лат. катедри

**Жадайте багато илюстрованих цін-
ників, покликуючись на „Ниву“.**

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,

доставець „Народної Лічниці“

поручає Вс. Духовень-
сцизорики, ножички,
волося та приймає
кльоване по уміркова-

ству бритви,
машинки до
острене і ні-
цінах.

Дуже гарні образи

13 портретів руских князів,

потрібні до науки поглядової в школах народних, уложені
на основі підручників шкільних продає С. Герусинський, учи-
тель школи ім. Шашкевича у Львові. Образи коштують 1 К.
20 с. враз з пересилкою. Гроші посилає ся на адресу:

С. Герусинський — Львів вул. Зарічницька ч. 70.

Наша церковна торгівля

„ДОСТАВА“

спровадила на сей час нові і добірні утвари церковні: темні фелонові матерії (чорні, фіолетні, багряні) на піст, і сьвітлі величаві на великдень, — всякого рода плащениці, шалі і суконки (на сьв. Тайни), хоругви (шовкові і вовняні).

Постаралась о різні металеві вироби: чаші, монстранції, тацки, ліхтарі, канделябри, лямпки і др.

Удержує всякі різьби: кивоти, тетреподи, процесийні образи, крести, статуї.

Замовила певних різьбярів для виготовлення божих гробів і іконостасів і поручає малярів для виконання образів.

Приймає чаші до позолочення і фелони до направи.

Просимо Всеч. Отців, що хотять такі річи купувати, щоби поспішили зараз з замовленнями, бо в послідних днях перед сьвятами могло би стати ся, що для натовпу гостей не стало би нам деяких лучших утварий або робота не вийшла би як слід викінчена. А ми бажали би послужити нашим церквам найлучше!

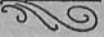
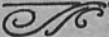
Наші склади: у Львові, ул. Руска ч. 20

в Станіславові, ул. Смальки ч. 1.

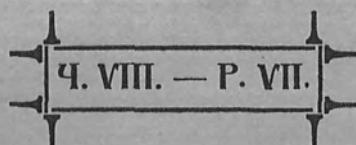
З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

8767

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає редакційний комітет).

ЛЬВІВ ☼ З друкарні Ставропільського Інститута ☼ 1910.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить І-го і 15-го кожного місяця в о'бемі двох аркушів друку — з одноаркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. 8.

З М І С Т:	<i>о. Н. Будка</i> : Приписи і бажання Церкви а наша прантика в справі частого сьв. Причастия	225
	<i>о. Іван Савицкий</i> : Ернест Генель і его монїзм	220
	<i>о. Кость Курилло</i> : Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці	235
	<i>Е. Кароль</i> : Як професор Dr. A. Ruville перейшов на католицизм	241
Рецензії:	<i>Альбан Штольц</i> : Гомілетика або наука про те, як проповідати нищим євангелиє (<i>о. А. Редкевич</i>)	246
Дописи:	<i>Інсбручанин</i> : З життя наших богословів в Інсбруці	247
Зі сьвіта:	<i>Андрій Тцак</i> : Два пастирські листи в справі виховання молодіжи	250
Всячина:	(Звіт з розвою руських союзних стоваришень заробкових і господарських в королівстві Галичини і Володимирії за 1909 р. і участь сьвященства. — Звіт тов. „Власна поміч“).	253
Переписка адміністрації		256
Додаток:	<i>о. Плятон Карпський</i> : Сім голосів взиваючих грішника до каєня. (стр. 57—80).	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван. Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезії в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Ґ. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о Ґ. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

Ціни порані разом пересилкою.

Товариство взаїмного кредиту

„Д Н І С Т Е Р“

у Львові, ул. Руска ч. 20, телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпеченя „Дністер“ в р. 1895 на підставі закону о товаришеннях з р. 1875.

Однічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам різними обезпеченням в „Дністрі“ від більше пів.

Процент від вкладок 4%, без потручени надатку рентового.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8 до 2 год. в полудне.

Конто в Шадниці поштової ч. 37527.

Конто живрове в Банку австро-угорському ч. 37527.

Виладки шадничі

К 3,721.068—

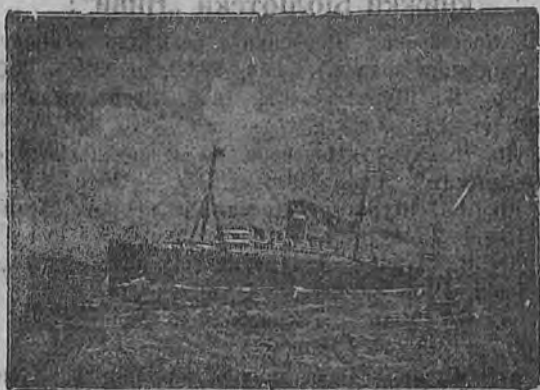
Уділи членські:

К 284.195—

Позички уділені:

К 3,471.478—

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремi

В Бремi се товариство, удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентау Північно-Німецького Lloyd'a
у Львові, Городеця 93.

ННВЯ

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 8. Львів, 15. цвітня 1910.

Рік VII.

о. Н. Будка.

Приписи і бажання Церкви а наша практика в справі частого сьв. Причастия.

Відновити все в Христї — засада нинїшнього Христового Намїсника не була лише проголошена на зисканє питомої марки, але розвиває ся видимо і ургуєсь програмово і сьвідомо що раз більше. Пізнанє Ісуса — через відновлені студії біблійні і взагалї богословські, несене того Пізнаного між народ — через катихизації і взагалї відповідне пасторованє — о тїм всїм подумав і по євangelьски просто, а практично поручив теперішній Сьвятїйший Отець духовенству Церкви католицкої до практикованя, щоби все відновити во Христї.

Але се все — то лише вихідна точка того, хто ту засаду признає. Основна робота в напрямї сповненя дивізи йде доперва по пізнанню Ісуса, по довгих катихизаціях о Нїм; живе і найсильнїше відновленє всього в Ісусї, средство, жерело і знак видимий того відновленя — є найінтимнїше приставанє з Ісусом у сьв. Причастию. І Сьвятїйший Отець звернув в своїй ревности для Ісуса і проголошеної засади і на се свою здорову а практичну увагу і дав рішенє далеко сягаючої ваги; а таке воно ясне і рішуче, що всякі пересуди і фільозофованя, всі викрути одиниць обоятних для Ісуса, викрути взятї з янзенїзму і йосифїнізму за раз опрокинені. Висказав іменно бажанє, щоби християньський нарід приступав як найча-

стійше, а навіть що дня до сьв. Причастия і з Конгрегацією Собору видав о тім 20/XII 1905 декрет (*De quotidiana Eucharistiae sumptione*) з дев'ятьма лише параграфами, але так сильними, що найдовшими трактатами годі більше осягнути, що по сім мусить устати всяка полеміка писателів церковних і боязливий скрупулянтизм всякого рода аскетів що до потрібного розположення до того частого приступування до Божого стола.

Провідник лодки Христової показав до, огу, ціль і середство до осягнення; на робітників в кораблі Христовім черга взятись до діла.

Рік тому близько (1. і 2. V. 1909) видав наш Впреосьв. о. Митрополит два листи пастирські до духовенства і вірних в тій справі, обдумані, ясні і рішучі, як декрет Апостольського Престола; листи, які мають через десять літ ко ло Великодня репродукувати ся для пригадки. Вистарчить ті листи прочитати, щоб заохотитись дуже для справи, щоб припис і бажане Церкви вселеньскої відновлення вірних в Христі через як найчастійше сьв. Причастіє не були лише приписом і бажанем, але дійсно були виконувані.

Вже маємо близько рік дотичної практики. Не буду робити огляду, як ті послання виконувались, бо не маю до того даних; може хто другий, що їх має, се зробить. Я хочу лише тепер коли Великодня, за дуже практичним розпорядженням єпископа Кеплера з Ротенбурга до свого духовенства (*mutatis mutandis*) поділитись з оо. Собратями вказівками, як належить старати ся, щоби нарід приступав частійше, як найчастійше до сьв. Причастия.

* * *

„Всім правовірним християнам, без ріжниць стану і обставин життя, є дозволене від тепер часте і навіть щоденне сьв. Причастіє, коли тільки вони находять ся в стані ласки і мають добре, чисте намірене, коли отже причащають ся не зі звичаю, забаганки, або людських зглядів, але йдуть до стола Божого, щоб Богу подобати ся і через тоте божественне лікарство вилічитись зі слабостей і похибок, — а при тім відповідно по силам, обставинам і становим заняттям старанно приготавлиють ся і роблять відтак відповідну подяку за сьв. Причастіє“...

Що за ясні, самозрозумілі, спасенні слова! Кілько то є таких християн, що мають до частого сьв. Причастия всі дані, а не йдуть до Жерела Життя, бо або не розуміють его, або боять ся, або їх ніхто не осьвідомить, до стола Божого не поведе? Кілько то ласк мимоїде?

Трудности є ще і тепер — найбільші то противні звичаї і застарілі пересуди, але з часом помаленько повиннісьмо їх усунути. Ревно, а розважно треба брати ся до діла; треба крім звичайних средств пасторовання, добрий примір дати, та обду-

мати надзвичайні способи після обставин, а поза все треба на сю інтенцію молити ся при кожній Службі Божій, щоби *всегда* *и* *никогдаже* *иждикаемый* — таки громадою, а не самим душпастирем був Він *иждик*. На сеж і є Служба Божа! Хто не попробує всіх средств до того щиро?

I. Надзвичайні средства.

Незвичайна поява в Церкві, що має розпочати новий період життя церковного, повинна бути і надзвичайними способами подавана до відома і практики загалу. До сего повинні служити надзвичайні поучування і агітації словом і ділом.

1. Агітоване за сьв. Причастием словом. Коли сей папський декрет не має остати мертвою буквою, то треба его народови в повній основі подати до відома, а значіне его, далекосяглість і інтенції все на ново пояснити і то не лише в поодиноких випадках нпр. в сповіди, але публично і в формі методично оброблених поучувань і систематичних циклів проповідий. Нарід має довідати ся, що теперішній поважний час, в яким церковну віру зі всіх сторін напастують, а побожности так мало, вимагає особлившої звязи з Христом, що конечно отже є часте сьв. Причастие. Проповіді повинні бути наперед загально о сьв. Евхаристії з огляду догматичного, аскетичного та літургічного, — відтак о самім частім сьв. Причастію, его можливости, пожиточности і конечности, — що до него вимагаєсь, як має ся при тім річ зі сповідю, значіне его на релігійне, моральне і суспільне житє, — наконець закиди, трудности і пересуди. Що до пересудів то треба все і всюди звертати увагу, що сьв. Причастие не є жадним привілеєм деяких лише вібраних душ, неначе надгородою і признанєм за чесне житє, але що оно є конечною потребою всіх вірних. При практичних аплікациях треба уважати на ріжнородні занятя і відносини житеві вірних і в любови і терпеливости стреміти хоть до сего, щоби принаймьніше ніхто в парохії не вдовольяв ся вже лише великодним сьв. Причастієм, але щоби завести частійші загальні сьв. Причастия ріжних брацтв і товариств; а де є звичай причащати ся що місяця або що тижня, щоб там поволеньки допровадити до кількоразового на тиждень, або й щоденного сьв. Причастия.

Того рода ряд проповідей було би відай найлучше урядити в Филипівку в неділі, або в Великий Піст, або кілька неділь перед празником Найсьв. Евхаристії так, щоб на великі сьвята при кінці таких проповідей можна було з помочію духовного посповідати кого треба і зарядити загальне сьв. Причастие. Ще ліпше було би урядити триденну місію нпр. перед празником Найсьв. Евхаристії з цілоденною адорацією, з цілю розбудити і розширити щоденне сьв. Причастие. Кожда звичайна

місія народна повинна в нинішніх часах стояти на службі щоденного сьв. Причастія. Розуміє ся, що, де що посіяно, треба того пильнувати, де що зійшло, не можна дозволити на знидінє; треба всяку цвіточку з того поля доглядати, як милу Серцю Христовому. В тій цілі булоб добре відновляти що року місії і сьвіжо заохочувати всіх до частійшого сьв. Причастія. Треба при тім все пам'ятати, що далеко ліпше служить Богу і у Бога більше може один чоловік із села, що з чистою інтенцією часто причащає ся і добре жиє, як ціла громада людей обоятних, буденних, далеких від Христа. Де би дались зробити реколекції для яких брацтв, або станів, для муштин, жінок, інтелігенції, робітників і т. д. — то се, розуміє ся, одно з найліпших средств до відновлення духа, а тим самим до приведення до частійшого сьв. Причастія.

На дзвичайні нагоди до поучування і заохочування до частого сьв. Причастія, належить пильно використати. А таких нагод в протягу року не бракне. І так:

На різних зборах брацтв церковних, часом і сьвічких. Деякі члени таких брацтв люди побожні, але при тім дуже оглядні і розумні, з тактом дадуть ся все обробити на добровільних ревнителів-апостолів частого сьв. Причастія.

При протоколах і іспитах предбрачних не повинно ся тепер ніколи пропустити напімнення о значіню і спасенности частого сьв. Причастія для подружжя і родини. Треба молодим піддати, щоби собі вибрали деякі сьвята і дні пам'ятоків, в яких би обоє разом приступили до сьв. Причастія. На такі сьвята надають ся: Празники Богородичні і сьв. Йосифа, іменини, річниця шлюбу, день смерті родичів або дітий. При тім пригадати на звичай побожний, щоби жена перед родами і по подужаню приймала сьв. Тайни.

Навіть в промовах над гробом є нагода пригадувати і заохочувати до частого причащання. На дві іменно обставини можна ту звернути людям увагу: що сьв. Причастіє є средством охоронним перед нещастем наглої, непевної, страшної смерті, а також найліпшим средством помочи усопшим через відпустити, які зискуєсь і жертвуєсь для них. Ту може і найподатливіший є ґрунт, наймякші серця і ту часом є люди, які з засади до Церкви не ходять.

Понад то добре є в тій цілі урядити апостолованє по домах т. зв. пасторованє по домах. Се по містах дуже порадне, а й по селах дасть певні висліди. Пастир добрий крім заходів коло громади, і про одиниці думає і для них обдумує потрібне.

Коли єсьмо при агітації словом, то годі поминути пригадки, що звичайні душпастирські поучування повинні нині бути, де лише і о скільки дасть ся, навіяні думкою євхаристийною, отже катихизації, проповіді і сповіди. Особливо сповіди через діланє впрост на поодинокі личности можуть ту много помочи.

Як в сповідях служити Евхаристийному Спасителеви душ — кілька заміток:

Сповідуючий душпастир може і повинен:

1. Загальні засади декрету о частім сьв. Причастію при-
мінювати на поодинокі душі і після їх потреб і можности на-
мовляти їх до як найчастійшого приступування до сьв. Тайн.

2. Декому частійше сьв. Причастіє приписати як обов'язок
совісті, а серед обставин навіть задати яко покуту.

3. Особам, о яких знає, що живуть стало в стані ласки,
поручити часте ходжене до Стола Господнього, як найліпше
средство поступу і витримання в добрім. При веденю таких душ
належить їх чисту інтенцію все контролювати і її все удоско-
налювати.

Коли душпастир поставив себе в службу свого Евхаристий-
ного Пана щиро, то, щоби часте сьв. Причастіє не збуденіло
скоро, постарає ся о відповідні інтенції для поодиноких
сьв. Причастий своєї громади, просячи приймати сьв. Причастіє
на таку а таку інтенцію Церкви, дієцезії, громади, когось не-
щасливого. Такі інтенції найде ся в кождім „Місіонарі“.

2. Агітація письмом. Янзеністи відвели були маси народу
від частого сьв. Причастія письмами, часописями. Так само по-
ворот до давного доброго звичаю Церкви повинен мати до
помочи свою пресу, свою літературу. Евхаристийні брошурки,
листки, образки і молитвослови — повинні з'являтись тепер
часто і масами бути ширені між народом для пропаганди за
частим сьв. Причастієм. Хто до того спосібний і покликаний,
має дуже вдячне поле до висповідчення прислуги Церкві і Евхари-
стийному Цареві. Особливо дітям при першім сьв. Причастію
добре є давати того рода образки (порадно є давати трохи
більшого формату, до оправ, а малі з відпущами перед і по
сьв. Причастію) і книжочки з відповідними дедикаціями і до-
писками, для заохоти до частого приймання Найсвятійших
Тайн. Нині часи, коли всі о всім читають, — най же і о так
важнім ділі, як відновлене міра через часте сьв. Причастіє
буде що читати і читаєсь.

(Кінець буде).

о. Іван Савицький.

Ернест Гекель і його монїзм.

Наші часи суть заняті думкою еволюційною. Словом „еволюція“ — думають люди, що розв'язана загадка сьвіта і людства. Не говоримо тут, розуміє ся, о теорії еволюції в строгім значіню, що єсть природничо-науковою гіпотезою, при помочи якої старають ся учені пояснити в сьвітї ростиннім і звїринім повстананє нових родів. В тім значіню вузшім не потребує і християньський дослідник природи тримати ся з далека від теорії еволюції, хотяй фактичний материял не достарчає ще зовсім доказів розвою поодиноких висшів родів.

Тут розходить ся нам о теорию еволюційну в ширшім значіню, що обнимає нинї найширші круги і стала ся сьвітоглядом, котрим хочуть людці пояснити всі появи видимого сьвіта. В тім змислі можна еволюційну теорию назвати монїстичною, бо вона виходить з заложеня, що сьвіт розвиває ся сам з себе до нинішнього стану за помочию своїх внутрішніх сил і законів. Якогось істнующего ества поза сим видимим сьвітом ся теория не узнає. Навіть чоловік з своїм житєм тілесним і духовим, релігійним і етичним єсть уважаний як рівний член сего еволюційного ряду.

В подробицях розходять ся приклонники сеї монїстичної теорії і то досить далеко. Дарвіністи добачують причину поступу до висших родів в поступеннім розвою на підставі боротьби за істнуванє і природного добору. Інші кажуть, що роди повставали нагло і скоками, як пр. Kollicker в своїй Heterogoni-i, Korschinsky і de Vries в своїй теорії „sprungweise Mutation“, і Jäckel в своїй теорії „Metakinese“. В засадничих однакож поглядах, що сьвіт своїми властними силами дійшов до нинішнього стану і ще дальше розвиває ся, годять ся всі, а хто станув би на ґрунті християньскім і важив би ся говорити о особистім Бозї, то наразив би ся на небезпеченство бути нап'ятованим чоловіком застарілих поглядів.

Еволюціонїсти ділять ся на три табори. Одні з них придержують ся вигідного агностицизму¹⁾, що о сьвітї якімсь поза сею вселенною, о Бозї, о безсмертності душі не можна нічого знати. Ignoramus et ignorabimus. Інші знов стоять на ґрунті материялізму і кажуть, що цілий нинішній сьвіт повстав виключно і лише з матерії вічної і руху. В незлічимий

¹⁾ Przegląd pow. XCVII. і слїд.

скільки існують атоми матерії від вічності; ті атоми відпи-
хають ся і притягають ся взаємно, посувають ся, скупляють ся
і знов розходять ся — і з тих атомів повстав без „думки“ і
„волі“ і без „ціли“ той сьвіт, який бачимо перед собою. Трета
кляса то пантеїсти — твердять, що сей від віків існуючий
всесьвіт, то одно всество обдарене душою. То єство не єсть
однакож якесь особисте і сьвідоме, то єство обдарене свого
рода несвідомим думанем.

Так отже з теорії еволюційної, чисто природничої пов-
стала теорія фільзофічна; бо теорія еволюційна природничо
взята мала за предмет 1. розсліди́ти ряд і порядок, в якім роз-
вивали ся і поступали по собі форми рости́нні і зьвірячі від
першої появи житя і 2. подати сій еволюції природні причини.
Натомість не єсть і не може бути предметом теорії еволюцій-
ної вяснене початку житя, бо се вже проблем мішаний, при-
родничо-фільзофічний.

Батьком теорії еволюційної став Jean Antoine Pierre Monet,
Chevalier de Lamarck (1744—1829) видавши в р. 1809 свою „Зо-
ологічну фільзофію“ (Philosophie zoologique), де станувши на
становищі, що ніякий рід животин не був сотворений від разу
в своїм теперішнім виді, а лише вироджував ся повільно із
простійше збудованих істот, розвинув в одноцілну систему свої
погляди на походжене і розвій живих сотворінь.

В р. 1859 виступив Дарвін (1809—1882) з своєю наукою,
де він в своїй „*Entstehung der Arten*“ надав теорії еволюційній
нову форму, що і дістала опісля назву „дарвінізму“.

О дарвінізмі можна чути найріжнородніші суди. Одні
кажуть, що він вже погребаний, другі що він ще живе і добре
має ся. Одні уважають дарвінізм за плід атеїзму, а самого Дар-
віна за атеїста, иньші знов узнають дарвінізм за теорію зовсім
можливу до прийнятя.

Передовсім треба звернути увагу, що у нас ті два понятя,
дарвінізм і еволюціонїзм, суть уважані за рівнозначучі понятя,
тимчасом се погляд зовсім фалшивий. Дарвінізм не єсть то
наука еволюції, лише єсть одною з ріжних теорій еволю-
ційних, так що слова „дарвінізм“ уживає ся в наукових кру-
гах лиш на означенє Дарвіна теорії добору²⁾. Слушно сказав
Oskar Hertwig 1900 р. „если би навіть зметено дарвінізм, то
теорія еволюційна зістала би мимо сего“. Лише пропагатори
моністичних поглядів, з своїм проводирем Геклем на чолї, мі-
шають нарочно ті два понятя, дарвінізм і еволюціонїзм — що
їм потрібне до їх цілий агітаційних, атеїстичних; а Гекель ува-
жає за дарвінізм раз лиш теорію добору, а раз ідентифікує
єго з еволюціонїзмом.

²⁾ Wasmann: *Entwicklungstheorie u. Monismus*. Innsbruck 1910, ст.
11, 34.

В тих самих цілях агітаційних уважають вони дарвінізм за плід атеїзму, так що Гекель навіть назвав дарвінізм „Das schwere Geschütz“ в борбі монїзму з християнством. Тимчасом теорія еволюційна і дарвінізм зовсім не стоять в суперечности з християнською наукою про сотворене сьвіта, противно, можнаб сказати, що єї доповняють в дуже красний спосіб³⁾. Вправді письмо сьв. говорить, що Бог сотворив зьвірята і рослини „після родів їх“ (Gen. I, 11—25) але сего висказу не можна мірити термінологією нинішньою, не суть то роди система-тичні але „натуральні“, становлячі якраз ті первісні форми⁴⁾, з котрих розвинули ся всі пізнійші роди. Кілько могло бути таких форм „натуральних“ первісних, як вони могли виглядати, то суть проблеми біологічні, котрі ще довгі літа будуть чекати на розв'язанє. Теорія еволюції годить ся зовсім добре з понятєм Творця, а навіть красше єго представляє, коли припускає, що Творець сотворив ті сотворіння не незмінними автоматами, лише в стані віртуальнім і дав їм здібність дальшого розвою. Того погляду тримали ся сьв. Августин, сьв. Тома з Аквіну. Вже Knabenbauer перед 30 літами не відкидав істнованя первісних форм⁵⁾. Сам навіть Дарвін в своїй теорії не відкидав Творця, а своє діло: „Die Entstehung der Arten“ закінчив величавою апострофою на честь Бога-Творця: „Es ist wahrhaft eine grossartige Ansicht, das der Schöpfer den Keim des Lebens, das uns umgibt, nur wenigen, oder nur einer einzigen Form eingehaucht hat und dass, während unser Planet, den strengsten Gesetzen der Schwerkraft folgend, sich im Kreise geschwungen, aus so einfachem Anfange sich eine endlose Reihe der schönsten und wundervollsten Formen entwickelt hat und immer noch entwickelt“⁶⁾. В однім листі написав Дарвін таке: „я ніколи не був атеїстом, ніколи не перечив істнуванє Бога... після мого переконаня теорію евелюції можна цілком погодити з вірою в Бога... Немоżliвість понятя, щоби той великий предивний сьвіт, з нашими „я“ сьвідомими себе, міг повстати случайно, є по моїй думці головним аргументом доказуючим істнуванє Бога“⁷⁾. Теорія Дарвіна не доказує зовсім нічого против істнованя Бога, бо прийнявши навіть, що теорія Дарвіна від першого до послідного реченя єсть правдива — хотай далеко до сего, бо в сьвіті науковім не хотять абсолютно прийняти і відкидають поодинокі єї части, ба, навіть знайшов ся учений професор зоології і порівнюючої анатомії в Erlangen, Albert Fleischmann, передше олушевлений приклонник трансформізму і ученик Гекля, котрий написав ряд

³⁾ Wasmann: Kampf um das Entwicklungsproblem in Berlin. Herder 1907.

⁴⁾ Reinhold: Der alte und der neue Glaube. Wien 1909. стр. 120.

⁵⁾ Dr. Wais: O transformizmie w Dwutyg. kat. 1907, стр. 224.

⁶⁾ Хотай в пізнійших літах склонював ся Дарвін більше до агностицизму, однак сего уступу не зчerkнуv в дальших виданях сеї книжки.

⁷⁾ Varigny. Vie de Ch. Darwin в Apollonii xp. віри Duille de S. Projet стр. 281.

праць, в яких виказує ничтожність доказів на існування еволюції, а навіть зовсім відкидає цілу теорію еволюційну⁸⁾ — але прийнявши, що теорія Дарвіна правдива, то ще лишаєся питання, звідки праматерія, звідки взяв ся перший організм⁹⁾, бо як сказано вище, теорія еволюційна як теорія природнича пояснює лише розвій дальших істот, а не тикає квестиї повстання першого життя. Теорію еволюційну узнає Єзуїт о. Ер. Васман, як зовсім згідну з християнським поглядом: „Die Theologie und das gläubige, christliche Gemüt, dürfen ohne Bangen diesen Fortschritten der wissenschaftlichen Entwicklungstheorie entgegensehen“¹⁰⁾ ба, він навіть був першим, що виступив проти поглядів Fleischmann-a і на підставі двадцятилітніх дослідів над життям в гніздах мурашок і в копиях термітів виказав, що еволюції в природі заперечити не можна¹¹⁾ і признає значіне природному доборови, поставленому Дарвіном „Als Hilffaktor neben anderen viel wichtigeren Faktoren behält auch die Naturlese Darwins heute noch ihre Geltung und wird sie behalten“¹²⁾.

Як з повисшого бачимо, погляди на дарвінізм і трансформізм суть найрізноманітніші.

На тілі дарвінізму, який твердив, що всі єства живі на землі повстали з кількох або й одної первісної форми, котру сотворив Творець, — а розвинули ся в наслідок ділання умовин внутрішніх і зовнішніх, опер Гекель свою теорію, якій для легшого прийняття в світі дав назву монізм. Гекель приготував ся до свого діла добре і ужив всіх можливих способів, щоби лише свою теорію переперти і свої погляди зробити поглядами загальними. Се єму по часті й удалось. Так умів справу повести, що монізм то нині чи не наймодніша теорія філософська, яка хоче розв'язати квестию початку і основи світа. Література популярна в тім напрямі розходить ся тисячами видань найрізноманітніших авторів, єго прихильників, — яких, мимоходом кажучи, тепер славить Бога що раз менше, — а самого Гекля „Welträtsel“ (Volksausgabe) розійшлося до 200.000. Імя самого Гекля стало так популярне, як нічиє инше, так що навіть ученики гімназійні¹³⁾ зітхають до него, як до якого божища, як се видно з листів учеників гімназійних з часу анкети шкільної у Відні, де ученик нарікає, що імя Дарвіна і Гекля „ist verpönt“¹⁴⁾. На щастє популярність Гекля єсть лише

⁸⁾ A. Fleischman. Die Descendenztheorie. Leipzig 1901.

⁹⁾ Kurt Udeis. Die Häckelismus — die Christenthum в Bonif. Corresp. 1908, st. 274.

¹⁰⁾ Wasmann: Entwick. u. Mon. st. 8.

¹¹⁾ Wasmann: Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie, Herder 1906.

¹²⁾ Wasmann: Entwick. u. Mon. st. 15.

¹³⁾ Розумію ученики німецькі, бо до нас та „культура“ ще так далеко не зайшла.

¹⁴⁾ Schülerbriefe über die Mittelschule. Aus der Mittelschulen-enquête der Kultur politischen Gesellschaft in Wien (13/11 1906 — 18/1 1907).

у широких некритичних масах, а не у наукових кругах, як се низше викажемо. Фактом однакож єсть, що монїзм Гекля наробив чимало шкоди в рядах християнських; длятого не вадить близше приглянутись монїзмови і єго авторови. У нас в Галичині одушевляєє Геклем з поліських „учених“ Dr. Dybowski, чи не Роман, доцент університету в Кракові, а з наших Др. І. Раковський зачисляє Гекля до найславніших зоольотів¹⁵⁾.

Хтож се Гекель? Dr. Ernest Haeckel був професором зоології на університеті в Ієна (1862—1909), тепер на емеритурі. За час своєї професури виховав собі цілу школу своїх адгерентів, котрі і помагали єму ширити єго теорию монїзму.

Що властиво єсть монїзм, то трудно здефініювати і нема нігде ясної дефініції, бо монїзм се властиво конгломерат різних теорій філософічних, се агностицизм¹⁶⁾ і конфузионїзм¹⁷⁾, який місцями переходить в пантеїзм, атеїзм і все разом. Після Васмана монїзм се нічо иньшого, лише давна материялістична теория випадковости¹⁸⁾. Після Плятоґо, ученика Гекля, монїзм займає ся лише правами природи, а про те, що за тими правами єсть, він не журить ся; о сїм нехай собі кождий думає так, як хоче. Другим разом Plate каже¹⁹⁾: „Monismus bedeutet das Streben nach einer möglichst einheitlichen und einfachen, naturwissenschaftlichen Weltanschauung“. Дефініція ся обчислена очевидячки на обмане публіки, бож всі поважні мислителі всіх часів і сьв. Августин і сьв. Тома з Аквіну і блаж. Альберт Великий і сучасні мислителі, як Васман, Секкі, в своїх поглядах на природу шукали лише одиничного і простого виясненя з'явищ природних. Отже повисша дефініція не єсть щира, бо за сею дефініцією криє ся цілий ряд догматичних припущень — суппозицій: і так монїсти твердять, що розвій органічного сьвіта творить одно велике „дерево родове“ (Stammbaum), в котрім висші роди повставали з низших, а низші знов з одної або кілька праклітин. Монїсти твердять, що ціла природа мусіла розвивати ся після одного і того самого права — а під правом сим розуміють лише чисто механічне право. Монїзм іде консеквентно далі, що при твореню сьвта ділало не лише одно право, але що в сьвітї є і лише одна субстанція. Длятого дух і материя, то та сама субстанція, лише иньші „зверхні форми“ — длятого Бог і сьвіт субстанціяльно суть одно. Як бачимо, теория материялістична, а далі чисто атеїстична.

(Далі буде).

¹⁵⁾ Літерат. Наук. Вісник 1909, XLVI, ст. 144.

¹⁶⁾ Welträtsel (Volksausgabe) ст. 118, 120, 151.

¹⁷⁾ Wasmann. Der Kampf um das Entwicklungsproblem in Berlin 1907.

¹⁸⁾ Wasmann. Entwickel. u. Monis. ст. 21.

¹⁹⁾ Plate. Ultramontane Weltanschauung u. moderne Lebenskunde, Orthodoxie u. Monismus. Jena 1907.

о. Кость Курилло.

Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці.

(Д а л ь ш е).

IV.

Що нині угорські Русини в пів Америці здані на ласку та не-ласку власного хиба інтуїційного чи інстинктивного кермування собою в християнських громадах, яке винесли ще зі старого краю, а яке з кожним днем більше хворіє, мусять завдячити своїм душпастирям за останні два літа. Не ліпше рівнож із їх „католицким віруванем“. Більша часть Угро-Русинів має нахил до православ'я через різколюдне мовчане своїх душпастирів*), а друга частина до штунди і пресбітеріанізму.

Угро-руські священики опустили цілковито руки над душевним проводом своїх стад, а всецїло віддали ся ділам бойкоту супроти нашого Владика. Кличі до тієї боротьби піднесли ті заведені в своїх амбіціях і аспіраціях Отці-мальконтенти, котрі стоять у тісній родинній звязи з одною угро-руською владиною родиною в старім краю. Під сей зловбний прапор дались підпорядкувати майже усі угро-руські священики, дійснюючі в півні Америці. У сей спосіб виробила ся могутна „клїка“, а дуже ворожа Преосв. Сотерови, зложена з пятьдесятьох священиків, а зареєстрована в „Executive Comitee“, який з'організував ся дня 21. липня 1908. р. з тою хиба цілюю, щоб понизити усе, що галицке, своє, рідне — і перед старокраєвими владиками і туг перед ірляндськими єпископами.

Констатую факти на підставі живих і писаних доказів: в угро-руських християнських громадах нарід собі, а священики собі... Душпастир точно сповняє духовні треби, бо за них йдуть багаті доляри, але богослуження і проповіді в найбільше скороченій формі, на які звичайно не може найти часу, бо кожду свободну хвилину обертає на агітацію проти „українського біскупа“. Що тиждень, що два — нові збори, засідання езекутивних субкомітетів, які мають на ціли щось нове викувати,

*) В році 1909, 1-ого марця угро-руська, католицка громада в Passaic, N. Y. перейшла на православ'я, покинувши звісного, екскommікованого, а нині схизматичного священика о. Крохмального на пароха. Їх бувший парох о. Е. Гомітко, кузин Ексед. Фірцака, прийшов до Порт-Амбой на місце о. Г. Чоен.

вигадати якийсь новий аргумент, щоби потім, оброблений по формі і мірі редактором Ю. Жатковичом, випечатати на шпальтах „Русск. Амер. Вѣстник а“, та сею дорогою з найбільшою радостію закомунікувати єго Угро Русинам. В тій безідейній, братовбійчій боротьбі сердечно допомагає один добродій, іменем „Іоаннъ Угринъ“, з обряду рим. католик, по народности Словак, а „русский“ з переконання нині купленого за гроші тов. „Соединеніє“, в котрім тепер засідає яко „председа“. Все, що видумає „кліка“, напише п. Жаткович, а потвердить яко оберпрокуратор над „Executive Comitee“ І. Угрун, пишуть чи переписують усякі схизматичкі Правди, Сьвіти і тим подібні Плятонїди.

Маю під руками статі печатані в „Magyar Zaszlo“ рим. кат. сьвященником, необложеним ніякими цензурами, корінним Мадяром о. Ковачом, який безінтересовно станув в обороні нашого Архїєрея перед сьвітом. Лишень із любови до правди та для добра католицької Церкви, повитягав він на денне сьвітло зловіні видумки угро-руського клиру в Америці, та збочені вірування угро-руського народу, за які мусять відповідати самі лишень угро-руські сьвященники. Статі тії печатані по мадярски, зістали пізнійше в переводі латиньскім, зладженім самим о. Ковачом, передані Їх Еміненції Апостольському Делегатови в Вашингтоні. Деякі з них варта занотувати для будучого історика, та без зміни в латиньскім переводі, як були подані — подати.

Excerpta e circulari, ab „Executive Comitee of the Ecclesiastico-Laical Cogress“ die 21. Julii 1908 editae:

Punctum 2. Quousque tempus aptum advenerit, de translatione Ecclesiarum, bonorumque ecclesiasticorum, nec minus de Cathedratіci solutione neque mentio fiat. Cavendum, ne ecclesiae sine quadam asseveratione ac securitate, incosiderate, transferantur, neque ecclesiae frustra magnas summas solvant.

Punctum 3. Nulla congregatio cum Superiore Ukrainista aliquod pactum ineat, neque subscribat; tali enim modo congregationes nostrae facillime omnia iura sua amittere possunt ac in libera Americae terra Ukrainismi mancipia fieri.

Punctum 4. Si Ordinarius Ukrainista congregationes nostras ad congressum quandam convocaret, ne ibi appareant, nisi ab „Executive Comitee“ essent edocti, quid ibi loqui, postulare aequae quo modo se gerere debeant.

Punctum 6. Si aliqua Hungaro-Russa parochia in vacantiam veniret, et Hungaro-Russum pastorem ipsa procurare non posset, nunquam Rmum Eppum Ortynsky adeat, sed „Executive Comitee“.

Із тих кількох точок видко, як далеко є від них добро сьв. Церкви, Христова правда, та нарід їм повірений, як широко дались уняти нічим не оправданими приватами. Слідуюче письмо — се так названа „Schade Freude“.

Care Juli: — Fatio nostra succidit. Conventio propositionem, ut Delegati adesse debeant Missae Sacrae per Eppum celebrandae,

abiecit. Scandalum contigit. Salutat te Holozsnyai. — Epistolae inscriptio: Rev. Julius Grosz Hungarian Greek catholic Priest: Homestead, Pa. — Postae signum: Yonkers, May 26, 1908.

Який вигляд „католицких вірувань“ в статуті товариства „Соединеніє“ і его органу „Русск. Амер. Вѣстникъ“, свідчить сей документ:

Proditio Spiritus Catholici in directione ac gubernatione Ephemeridis „Amerikansky Russky Vie-tnik“ dictae.

Ephemerides ista pro emolumento fidei catholicae a societate „Sojedynenije“ fundata erat. Ideo regulae eiusdem anno 1904 editae sic modo de hac Ephemeride disponunt:

N. 7. Editor cannot publish anything insulting against the priest or lay members, without submitting the same to the supreme president who has the power of censorship.

N. 9. He must not write anything against the Greek catholic faith.

Praeses supremus alias Director societatis „Sojedynenije“ semper sacerdos esse solet. Cui tempore illo regulae sequentem potestatem dederunt.

Should the editor fail to observe the above rules, the supreme president has full power to suspend him. (Quo tempore Praeses supremus adhuc Cornelius Laurisin erat).

In regulis 1906 editis quando Americam panslavistica agitatio implevit, supramemoratae paragraphi quidem remanserunt, attamen, novus Director supremus potestatem editorem suspendendi iam non habuit, qui contra fidem scriberet. In locum autem paragraphi illius nova successit: ad regulas huius Graeci ritus cath. organisationis addita, scilicet:

N. 38. Only such man can be elected as editor or chief who possesses the true Russian spirit. Should he in his writings or in his private life, say or do anything conflicting with this rule, he should be tried before the Supreme Supervisors and their decision is final. (Quo in anno iam Rev. Nicolaus Csopey Director supremus erat).

Regulis elapso anno editis, quo tempore unus de proximis Rmi Dni Eppli Firczak affnibus Director eligebatur, et quidem pro salario SS.300 accipiendo, Director iam nullam vim habet calumnias contra sacerdotes propediendi. Aufugo enim Paulo Zsatskovits in nova regula tam ampla potestas est data, quae ei in omnibus manus liberas facit Vide N. 43. punctum 8. Et mirum: Quia ipsi nunc Hungariam pro auxilio deprecantur contra Rmum Eppum Ortynsky, amplius iam ab editore „Russian“ spiritum sicut prius non postulant, — paragraphum vide 38. in pagina 17, — sed nunc iam Greek-catholic and Uhro-Russian spiritum.

Коли о. Ковач напечатав в „Magyar Zaszlo“ свої статі, яко грубі докази злоби і бездейности угро-руського священьства в півн. Америці, „Executive Comitee“ потягає его до відвічальности. На свою оборону предкладає о. Ковач слідуєче письмо, яке є

міродатним і достаточним перед репрезентацією Риму у Вашингтоні, а для нас у докладі вияснює незрозумілі нам перед тим місця в наших церковних умовах.

L. J. Chr.

Excellentissime ac Reverendissime Domine, Domine Delegate Apostolice:

Ut ea, quae „Magyar Zaszlo“ scripserat, denonstrem, argumentationes meas pro articulis meis, sequentibus expono:

Praeprimis — seriem illorum graeci ritus catholicorum sacerdotum adiungo nunc temporis in America fungentium, qui cum supramemorato Rmo Dno Eppo Firezak partim vinculo consanguinitatis partim affinitatis coniunguntur.

Secundo — in originali litterae istae invitatoriae adiunguntur, quibus gr. ritus cath. sacerdotes in America nunc fungentes, e dioecesi vero Rmi Dni Eppi Firezak huc venientes, ad Conventum invitantur in Harrisburg, Pa., contra Rmum Eppum Ortynsky celebrandum. Quae litterae in tegumentis epistolaribus Rev. Antonii Kecskes, qui per uxorem suam Rmi Dni Eppi Firezak proximus affinis est, circummittebantur, ut supramemorati sacerdotes de mente Rmi Dni Eppi Firezak privatim certiōres reddantur...

Cuius congressus Praeses erat ille Rev. Antonius Kecskes e Bradock Pa., in cuius tegumentis epistolaribus litterae invitatoriae illae mittebantur. Negotiorum oeconomicorum moderator ille Rev. Alexius Holozsnyai erat, qui simili modo sicut Rev. Kecskes, Rmo Dno Eppo Firezak proximus affinis est. Secretarius vero ille Rev. Dr. Theodosius Vaszocsik¹⁾ erat, qui per familiam Fenczik item proximus Rmo Dno Eppo Firezak affinis est. Totus ergo iste seditiosi characteris Congressus unice — ut ex his apparet, — et solummodo per affines Rmi Dni Eppi Firezak organisabatur et dirigebatur²⁾.

Tertio — circularem adiungo istam, per quam populus fidelis graeco-catholicus seducitur inflammaturque, ne Rmo Eppo Ortynsky oboediat, neve Eidem cathedraticum solvat, neve ullam ecclesiam ullumque bonum ecclesiasticum in nomen Eius transferat. Imo, non tantum in nomen Illius, sed ne ecclesiae bonaque ecclesiastica in ullum alium Episcopum catholicum transferantur eousque, quousque hoc ab isto „Executive Comitee“ ratum habebitur, cuius Praeses non tantum tabernarius quoad negotium, sed quoad ritum non graeco catholici ritus est. Quod documentum hunc in finem adiungo, ut demonstrare queam: post huius motionis vela — culissas — iterum illos sacerdotes stare, qui qua Rmi Dni Eppi Firezak proximi affines, — documento testante — ex Ungvár non tantum consolationem directivamque acceperunt, non tantum seditiosi characteris Congressui Harrisburgensi praefuerunt, sed huic non minus perniciosae motioni

¹⁾ Засуспендований Преосв. Ортиньским.

²⁾ Із змісту навіядно людко, що ініціатива бойкоту вийшла поручена зі старого краю.

tales proposuerunt duces, qui Ecclesiarum ipsorum primarii sunt curatores et qua tales sub ipsorum vivunt influentia. Praeses motionis huius scilicet Joannes Uhrin tabernarius, curator primarius est Ecclesiae Rev. Alexii Holzsnayai; aerarii custos vero hic Petrus Dzmura condimentorum negotiator, Ecclesiae Rev. Antonii Keeskes curator primarius est.

Itaque revera non populus fidelis hic turbatur, uti ex his apparet, solummodo Rmi Dni Eppi Firczák affines, in quorum manibus isti homines rustici atque rudes tantum instrumenta sunt. Joannes Uhrin autem, qui semper qua caput touis huius Gr. ritus cath. — ut dicitur — populi motionis sistitur, cum Slavus natione et Romano catholicus sit, revera: Ruthenus atque graeci ritus catholicus fieri nequit. Cum verores ita sint, interrogare audeo: quare evenit, ut homo iste rustice rudis ex illorum sacerdotum societate qua fanaticissimus Graeci ritus defensor semper coram mundo se gerat? Revera tabernarius iste ineruditus, non ex ardore fidei Graeci ritus catholicae hic pugnat, sed tantum negotiandi causa.

Quarto — his adiungo originalem Rev. Alexii Holozsnayai epistolam¹⁾, quae testificat: Dehumiliationem eam, cui in Coventione „Sojedynenia“ die 28. Maii, 1908. anni, in Yonkers N. J. celebrata, Rmus Eppus Ortynsky expositus erat, per amicos affinesque Rev. Alexii Holozsnayai iam pridem praeparatam esse. In ista enim epistola Rev. Alexius Holozsnayai ipsemet scribit: „Factio nostra succedit.“ „Conventio propositionem, utrum Delegati adesse debeant Missae Sacrae per Eppum celebrandae, abiecit.“ „Scandalum“ — intellige: Rev. Michael Balogh, dux partis Rmo Episcopo Ortynsky addictae, non modo vi e Coventione illa eiectus, sed etiam a curatore Rev. Alexii Dudinsky atque a cantore Rev. Dris Theodosii Vaszocsik palam verberatus fuit, „contigit“. Hic sciendum est, cum propositio illa, utrum Delegati adesse debeant Missae Sacrae ab Eppo Ortynsky ibi celebrandae, pro votis exposita fuisset, duo sacerdotes, Rev. Alexius Holozsnayai atque Dr. Theodosius Vaszocsik „contra“ dederunt vota sua, — ambo ex affinitate Rmi Dni Eppi Firczák.

Ut vero edoceantur Unguarini, nos documentis respondere posse ad contumelias illas, quas hic Americansky Russky Viestnik Paulo Zsatkowits duce, qui itidem Rmi Dni Eppi Firczák est, contra Eppum Ortynsky modo improbissimo tam saepe publicavit, propter studia affinitatis Firczák promovenda, — nos e permultis missis unam tantum, et quidem mitioris characteris epistolam adiungimus. Quae epistola cum allis hunc in finem mihi mittebatur, e Hungaria et quidem directe e Dioecesi Munkacsensi, ut secreta quaestionis huius post vela — culissas — existentia, hic lucide illuminare queam. Quae ibi describuntur, in Dioecesi Munkacsensi, inde ab annis tractantur. Ast revera, pudet me, ex hac parte quoque, illuminare quaestionem istam.

¹⁾ наведена на ст. 237.

Cum corruptionem istam ludumque turpissimum hac in re consideramus, magnopere scandalisamur, quod Unguarini pauci tantum adhuc intelligere possunt, quod Episcopatus in America, Ruthenorum non splendor, sed propter laximum fidei nonnullorum affinium Rmi Dni Eppli Firczák, tantum Calvaria, verum martyrium durissimumque officium est. Quantus vero laximus in fide catholica unius partis Graeci ritus cath. sacerdotum e diocesi Muncacsensi huc venientium sit, ut ostendam, concede mihi, Excellentissime Domine Delegate, ut unum tantum adducam factum: quod cum ipsi Candidatos ad Episcopatum proposuissent, — uti Excellentiae Vestrae perbene notum, — duos candidatos ex se ipsis proposuerunt:

Rdum Alexium Dzubay scilicet, atque Rdum Cornelium Laurisin, quia Rev. Stephanovich Nicólaus Galitzianus est. Et scisne quid hac in re non tantum scandalum sit, sed etiam opprobrium impudicissimum?

Revera, Excellentissime Domine Delegate, ubi tale factum accidere potest; — ubi affines Rmi Dni Eppli Firczák, documento testante, non solum sacerdotis verberationem, sed etiam Eppli proprii dehumiliationem praeparare audent; — ubi affines Rmi Dni Eppli Firczák, aperte ad eiusdem nomen provocantes, documento testante, contra Episcopum proprium seditiosi characteris Congressum convocare audent; ubi eorum curatores primarii, documento testante, populum fidelem aperte seducunt, ne praeceptis Concilii Baltimorensis Secundi oboediant, id est, ut neque cathedrae solvant, neque bona ecclesiastica ad nomen Episcopi sine eorum — intellige ineruditorum tabernariorum — permissione transferant; neque vero ad invitationem Episcopi proprii, iterum sine eorum scitu et instructione appareant: — ubi gr. ritus characteris ephemeridem „Amerikansky Russky Viestnik“ dictam, documento testante, proditoris modo in talis hominis manus transluderunt, qui a quinque annorum incarceratione aufugit, huc in Americam, quia ipse quoque unus est de affinibus Firczák familiae, nullus ibi catholicus spiritus adesse potest.

Excellentissime Domine Delegate: Series ista*) clare loquitur ac clarissime nobis ostendit, cur tantum sacerdotes e Diocesi Rmi Dni Eppli Firczák venientes, amovere ab Episcopatu conantur Rmum

*) Відноситься ся до священників, ведучих кампанію проти Преосв. о. Сотера, спис яких подав у своїм письмі о. Ковач. Всіх їх 42; в письмі випислені поіменно, wraz з зазначенням степеня посвячення в еп. Фірцаком. Вп. Автор простить, що спис сей пропускаємо. — Ред.

Dnum Eppum Ortynsky, qui non pertinet ad affinitatem eorum, atque quare nullas hic turbas excitant illi sacerdotes, qui huc ex alia Dioecesi Hungariae venerunt. Pugna ergo, inde a tempore adventus Rmi Dni Eppi Ortynsky excitata, non pugna populi fidelis est, sed tantum illius Rmi Dni Eppi Firczak cognatorum affiniumque turbae, quae exclusive suum bonum atque lucrum intendit...

Videant ergo Ecclesiae Nostrae Sacrae Superiores, ne incendium ab illis excitatum, serius nostris quoque fidelibus noceat.

Mc. Keesport Pa, 1909. die 26. Aprilis.

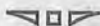
Докази за великі навіть — обійдуться без коментарів — самі за себе говорять.

(Конець буде).

Евген Кароль.

Як професор Dr. A. Ruville перейшов на католицизм.

Найновіші часи, часи XIX. та XX. століття, се безпереривна борба світа против церкви. Вправді не раз уже приходилось церкві відпирати напади противників, однак ніколи бурба ся не велась з такою заїлостію та з таким завзятем, як власне в роках сих нещасних століть. Колись боролись против церкви жиди, боролись погани, а нині боряться ся против неї власні її діти, котрих вона виховала, вилеліяла, а вони вирідні, запаморочені отруєю світа сего, підносять бунт, хочаби убити рідну матір, та хочуть нерозумні самі затопити сей корабель, що має їх довести до вічного щастя. І здавалоб ся, що ось туй-туй церков упаде. Однак на велику злість ворогів вона все прямо держить ся та вибиваєсь на верх, а многі найзавзятійші, а навіть вожди противної фалянки, видячи, що не може лож остоятись правді, переходять під ясніючий стяг церкви та стають вірними її синами. І в тих власне часах модерного атеїзму та антирелігійних переконань не бракує людей, що полюбивши правду, широко віддалились від її провід, а вона завела їх до безпечного, захистного лона Христової церкви.

Одним з таких навернених синів католицької церкви є Dr. Albert von Ruville, професор університету в Галле, котрий історію свого навернення описав в книжці під заголовком: *Zurück zur heiligen Kirche, Erlebnisse und Erkenntnisse eines Convertiten v. Dr. Albert von Ruville*. 1910. Hermann Walter Verlagsbuchhandlung in Berlin. Книжка ся, як каже сам автор, не є твором теологічним, ані навіть научним, лиш подає відбитку того образу католицької церкви, який представив ся авторови, на підставі его довголітних научних дослідів та студій.

Вихований в протестантизмі, однак в строго позитивній вірі, перейшов Dr. A. Ruville всі стадії, які звичайно переходять молоді люди, маючи вже з природи нахил до самостійності. Насамперед сумніви що до поданої йому науки, потім пантеїстичні, матеріялістичні та модерністичні гадки прошибались по его голові без порядку і без ясности; при тім всім однак стояв він на ґрунті позитивної віри в авторитет, яку заховав з часів строго релігійного виховання. На закиди против церкви не звертав уваги, бо знав, що не розуміє ще як слід її науки. До того бракувало ему сильного переконання що до найголовніших християнських правд. Таке переконання набув він небавом і то в дивний спосіб, бо не з теологічних творів, а з твору впрост противного християнській науці. Іменно, попалося ему в руки діло Гарнака „*Das Wesen des Christentums*“. Автор сего діла, проводир протестантських раціоналістичних теологів, хоч хулив против божества Христа та хотів Его представити лиш яко чоловіка а не Бога, все таки так виразив ся о прикметах сего надзвичайного чоловіка (Христа), що се заінтригувало молодого Ruville-a. І він студіюючи дальше се діло та читаючи в нім про незвичайну силу Христа, про Его євангеліє, котрого нічо заступити не може, а котре стоїть висше понад права всіх часів, про Его незвичайні діла, жите та науку, що мимо тільки віків, до тепер нічо не втратила на вартости і свіжости, справедливо дійшов до сего заключення, що вже сама поява такого чоловіка на світі мусить бути чудом. Те отже пересвідчене мусіло покермувати его на дорогу правди та зробити з него віруючого християнина. Вчитуючись дальше в діла Гарнака, він що раз більше утверджував ся в тій гадці, що християнська віра мусить бути правдивою. Ему видалось се не можливим, щоб євангеліє проголошене тим надзвичайним чоловіком, могло розвинути ся в будівлю, в ґрунті річи фалшиву, а до того еще благословене, яке спливає на церков, давало ему запоруку, що ся будівля не може бути фалшивою. Християнство отже мусить бути правдиве, бо опираєсь на правдивих підвалинах апостольства. Основні правди християнства стались від тепер для Ruville-a правдами незбитими, святими. Скоро лиш се сталося, почув він незвичайне благословенство своїх діл. Весь почувсь щасливим і — як сам каже в своїй книжці, всьо видалось ему новим; много річий, котрі перед тим здава-

лись бути без значіння, стались тепер для него незвичайно важними. А всі ті досвідчення переконали его і вирили глибоко в его серцю сю правду, що до осягнення супокою душі, правдивого щастя та бодрости в зношеню прикrostий житя, конечна є віра в догматичні правди. Єще і тепер не перестав він читати ліберально-теологічних письм, однак сумніви не могли вже тепер его за собою потягнути, а если де приходили неясні місця, то вже знав, як собі їх пояснити.

Так став Ruville віруючим християнином, посідав кріпку віру в основні християнські правди, продумував лиш над тим, щоб після теперішних своїх переконань уладити своє жите. В нїм зродилась жажда почитання Христа-Бога. Тому частіше почав відвідувати Божі місця — мимо того, що многі з окруження дуже накидувались на него за таку ревність. Однак богослуження протестантські не могли его вдоволити. Навіть сама літургія, котру все уважав за найголовнішу річ, не могла вдоволити теперішних его чувств, заспокоїти его бажань. Скомплікована з ріжного рода молитов та чтений, котрі хоч з окрема взяті мають дуже велику вартість, однак зложені в таку цілість цілком не причиняють ся до піднесеня духа, — замутила лиш его чувства і він, як сам каже, завидував католикам їх високо розвиненого культу та ранішньої служби-божої, котру раз за границею мав нагоду почути. Вправді має протестантска церков і тайни, однак з становища протестантської науки Ruville ніяк не міг зрозуміти їх значіння. Особливо в тайні вечері (Евхаристії), крім побожної памятки не добачував він нич більше; нічим не ріжнилась вона від звичайної, щоденної молитви, не було в ній нічого, щоб могло стіснити відносини чоловіка до Христа. Взагалі, цілий протестантизм, в котрім він виховав ся та ще до тепер позіставав, не робив на нїм вражіння правдивої, в повнім того слова значіню, християнської віри. Самі ісповідники протестантизму не дуже були ревні та віддані своїй релігії. Вони становили піскувату підвалину, на котрій хіба лиш провізорично щось будувати можна, а зверхники, до котрих належало вести народ та збивати ложну науку, не оказували великої енергії в борбі против того, що могло повести на манівці цовірене їм стадо.

Те все однак не могло вирвати з серця Ruvill-a віри в Христа і Его апостолів. Він все стояв кріпка на загально-християнським становищі, а до протестантів зачислявсь лиш тому, що не знав ще як слід католицької церкви. Не було в нїм церковної партийности. Ісус Христос ставсь предметом его думок і бажань, его душа стреміла лиш до того, щоб могла як найбільшу честь Єму віддавати — все одно, чи се буде в церкві лютеранській, чи реформаторській чи англіканській. Він все бажав лиш одного, належати до такої церкви, в котрій би найбільшу почессть віддавано Христу. І такою видалась єму католицька церков. Вона бо почитає не лиш самого Христа, але і тих, котрих Він полюбив, а через те оказує більшу почессть

для него самого. І певно не був би довше надумував ся, щоб перейти на католицизм, еслиб не наука про папство та его непомилність, про трансубстанцію та инше, не була его відстрашила від сего. Він як чоловік на скрісь перенятий правдою, не хотів і не міг рішатись під впливом перших вражін, першого уподобання, лиш хотів всьо основно пізнати і перевірити і тогді доперва сьміло, без найменшого сумніву і вагання перейти на дорогу правди. Поки що, він все стояв при своїх переконаннях, борячись з ріжного рода сумнівами що до католицької церкви. Аж вкінці приглянувшись ближше протестантській вірі, що лишена опіки і оборони від всякого рода вільнодумних впливів, сталася посередньою поміж християнством а поганьством, прийшов до того переконання, що християнські основні науки мусять мати одну точку опертя, одну покровительку, одну основу, не зависиму ні від держави ні від народних стремлінь. Такою точкою, такою покровителькою, такою основою могло бути лиш папство. О тім говорить само сьв. письмо, де каже ся, що Ісус Христос вибрав сьв. Петра на голову церкви. Що за мудрість, що за всевідучість! Ісус Христос предвиджуючи, що проголошена ним наука не зможе остатись без провідника, без точки опору, без твердої основи, установив провід і начальство, що має її боронити перед всякими нападами. Ruville сьвято був переконаний, що папство є тою основою, не міг лиш собі пояснити многих догм та напрямів, котрі воно витворило, а котрі, після его думки, навіть для образованих умів були непонятні. І се власне було то, що его здержувало від католицизму мимо того, що чим раз більше і більше поривала его за собою струя католицьких правд.

Аж в 1908. р. попалась ему в руки книжка професора Рейнгольда під заголовком „Der alte und neue Glaube“ і вона то пояснила ему те, чого доси не розумів. Читаючи її, витворив він собі вірний образ католицької церкви, пізнав, що до тепер не розумів як слід її науки. Неодно видалось ему тепер иншим, а навіть впрост противним, як він собі перше представляв. Він пізнав, що учителі, пастори та теологи, котрим він завдячував своє знане, католицизму зовсім не розуміли. Тепер він бачив, як нерозумні і не совісні, хоч може і несвідомі, суть їх закиди против католицької церкви та її науки. Він пізнав, що такі науки, як о сьв. Тройці, о загробовім житю, о воскресеню, лиш в освітленю католицької науки можна справедливо понятти; а культ Марії, почитанє сьв. образів і мощей, стали ему тепер цілком ясні і зрозумілі. І так як він сам каже: „мій корабель звернув ся до правди, котра мене до тепер лиш силою тягнула“.

Однак еще і тепер не думав Ruville про офіційальний перехід на католицизм. Еще і тепер лишилось для него дещо незрозумілим; крім того носивсь і з гадкою, усмирити та погодити противеньства і ворожнечі поміж вірними ріжних ісповідань. А се, після его думки, найлекше мож доконати обосторонним розумінєм основних правд. Щоби тим основнійше піз-

нати католицизм, став частійше зноситись з католиками, між іншими із своїми кривними католицького віроісповідання. Часто заходив з ними в релігійні диспути, в котрих ніколи не приходило зі сторони католиків прихвалюване або притягане его на свою сторону. Тим часом гадка переходу сама все виразнійше, все нагальнійше на него напирала не даючи ему спокою. Лиш один еще був камінь, який конче бажав Ruville еще перед переходом усунути, а тим каменем було се, що він не вірив в трансубстанцію, а радше так собі представляв науку про переміну, що его розум ніяк не міг з тим згодитись. Відбувши подорож, підчас котрої відвідав професора Рейгольда та не мало від него научив ся, став знов щиро студіювати письма католицьких авторів. Насамперед читав Гефелього „Die grosse Konziliengeschichte“ — і хоч книжка ся попровадила его крок дальше, однак не осягнув еще вершка, не позбув ся ще сумніву про трансубстанцію. Сего dokonala книжка Möller-a „Die Symbolik“. Скоро лиш Ruville прочитав сю книжку, сейчас стала ему ясною ціла та взнесла та незглубима наука про тую сущну переміну, він пізнав, що як раз ту, в тій науці, душа цілої католицької віри. Він пізнав і увірив кріпко непонятне чудо пресв. Евхаристії, а тим самим усунув камінь, що стояв ему на перешкодї в переходї на католицизм. Тепер він вже ані на хвилику не завагавсь, жадна відстрашуюча гадка, жаден сумнів не важивсь сколотити та перемінити теперішних его намірів. Студіював лиш для доповнення катехизм, переходячи з найбільшою увагою розділ за розділом і все тепер йшло в парі з его чувством. При читаню катехизму одно реченє в особливий спосіб его заняло. Було се реченє, де говорить ся, що сей єсть погублений на віки, котрий пізнавши католицьку церков і єї науку, мимо того не хоче до неї належати. Се реченє видалось Ruville-ви незвичайно важним і справедливим — що більше, частию католицької віри і цілком слушно, бо Ісус Христос оснував лиш одну церков, поза котрою нема спасеня. До неї мають горнути ся всі вірні слуги Христові, вона бо лиш одинока єсть кораблем, що перевозить до пристани вічного щастя; хто на нїм не хоче спасатись, той мусить загинути. Се зрозумів Ruville і вже довше не отягав ся. Его воля була за сильна, переконанє за сьвяте, бажанє за горяче, щоб міг довше отягатись. Він dokonав сего, до чого тягнула его правда, до чого стреміла его воля. По короткій науці конвертитів, перейшов Ruville на католицизм і сьв. причастиєм сполучив ся з Христом, котрого так дуже полюбов.

РЕЦЕНЗІЙ.

Альбан Штольц, Гомілетика або наука про те, як проповідати нищим євангеліє. Після II. видання Др. Я. Шмітта з німецького перевів о. Аполлон Сімович, пар. і кат. при ц. к. гімн. в Кіцмани. Накладом Єпископського Ординаріату в Станиславові. 1910.

В нас така мала своя богословська література, що кождо нову книжку з сего обсягу науки витаємо з великою радістю, хочби се був лише переклад з чужої мови на нашу. То свідчить про се, що наше священицтво відчуває потребу богословської літератури, що воно займає ся нею. Ось перед нами нова книжка: Гомілетика, яка заповнює люку, що пераз і неодному давала ся відчувати. Чому? Просто тому, що з теорії проповідництва мало що знали і знають наші священики; недавно доперва звернуло ся на се більшу увагу так на університеті, як і по духовних семінарах, щоби кандидатів до священичого стану лучше підготувати до сего так важного їх завдання. Але і сі, що учать і сі що учать ся, відчували брак руского підручника а головно брак практичного підручника, з якого вони могли би навчити ся, як, коли і що проповідати простому народови; бож головно з простим народом має до діла величезна більшість нашого священицтва. Таким практичним підручником в саме названа книжка, як се сам автор зазначає на стор. 7. А може скаже дехто, що его не треба вже вчити, як і що він має проповідати, бо він се вже сам з власного досвіду знає. Признаю, що досвід в проповідництві много помагає, — але по довгім досвіді не все ще знає ся точно, що і як треба проповідати; і по довгім досвіді лишаять ся блуди, які необхідно домагають ся поправи, а яких сам проповідник не пізнає, бо егоїзм не позволить єму себе самого „по так довгім досвіді“ скритикувати, а другі собрати з куртуазії, або таки також з несьвідомости скажуть лише: „дуже гарно“. Проте кождому придасть ся такий підручник: молодому, щоби не робив пераз і дуже великих блудів в проповідництві, і старому, щоби мав мірило вартости своїх проповідей. Були і Ціцерони і Демостени і Хризостоми, але всі вони, крім вродженого талану, мали глибоке теоретичне образование з обсягу реторики чи проповідництва. Тому нехай не буде нікому „якось ніяково“ взяти сю книжку до рук, та бодай в вільних хвилях прочитати собі дещо з неї — не лише в свій хосен, але також і то головно в хосен громади, якій він проповідає. А знайде в сій книжці кождий дуже много добрих, для кождого священика придатних заміток на тему проповідництва. Сего вже з гори кождий

може бути певний, бо ради та норми подає не хто иньший, як Штольц, славний зі свого популярного проповідництва та знавця душі простолюдина.

Книжка не подає норм — правил, поділів і відділів і т. д. з цілою купою технічних виразів — ні, її читає ся так приємно і з таким заняттям, як кождий иньший твір Штольца. Кождий розділ книжки є важний для читачів — се неначе коротко зібрана пасторальна, — а мотивом до придержування ся її приписів і рад є велике, свьате завдане кожного свьятищенника: заєвати слово Боже в серцях простого, збаламученого люду. На се вказують майже всі розділи. Пр.: розділ, де говорять про особу проповідника, про его значінє в громаді, про підготованє до проповідництва і т. д. Крім сих, найважнішими є розділи, де говорять ся про вибір предмету з огляду на особливі потреби громади; про поученє розуму, загріванє серця, настроєнє волі; головню розділи про популярність проповіді. Не сганемо розводити ся над поодинокими розділами, бо се значило би написати, а радше переписати цілу Гомілетіку. Зазначимо лише, що всі вказівки зовсім можна примінити в наших обставинах, до нашого народу. Сам пов. перекладчик поробив деякі свої дуже влучні уваги, шкода лише, що не зазначив виразнійше, що се его уваги. Хто знає, як се трудно добре перевести книжку з чужої мови га нашу, сей мусить признати велику заслугу пов. перекладчикови, тим більше, що бесіда є чисто народна, без ніяких домішок чужих слів. Маємо надію, що в виду таких прикмет книжки, вона скоро розійде ся і знайде ся в кождій парохіяльній бібліотекі. Крім сего нехай нам вільно буде і се піднести, що сам Преосв. Ординарият не жалував гроший на се, щоби побільшити нашу богословську літературу. Се дуже радісний прояв і велика заохота для тих, що могли би децю написати, та не роблять сего, бо не мають накладчика. — *о. А. Редке ич.*

ДОПИСИ.

З життя наших богословів в Інсбруці.

Безперечно найдалше на захід висуненою колонією наших богословів є Інсбрук, де на свьітовім богословськім факультеті та в інтернаціональнім конвікті ОО. Тов. Ісусового, австрійської провінції, студіює і перебуває 18 молодих українських богословів. Громадка, як бачимо, досить спора! Щож притягає їх

в таку далеку чужину? Ми зазначили вже, що тут є славний богословський факультет та інтернаціональний конвікт. Для інформації — передовсім тих, які бажалиб удатись на студії в альпейске місто, подаємо отєї стрічки.

Богословський інсбруцкый факультет обсаджений є 10-ма професорами та 5-ма приватними доцентами. Усі вони суть люди, які займають в науці почитне місце та збогачують єї щорічно новими публікаціями. Згадаю лише імена Нольдіна, Гуртера і Відерляка, яких моральну (появилось вже 8 видань), догматику (в 40.000 прим. друквана) і суспільні твори мож знайти часто в галицких парохияльних бібліотеках. Студії починають ся слуханем філософії схоластичної (1 рік). Двох професорів в 10 год. тижнево викладають диалектику, метафізику, критику, філософію натуральну, теологію натуральну та психологію. Крім сего є ще 2 год. філософічних диспут та 1 год. філос. аполог. семинаря.

По вислуханю філософії мож записатись на догматику і то або велику, якої повний курс триває 4 роки, або малу 3-річну. Велику догматику викладає 2 професорів, кожний по 5 год. тижнево; крім сего 2 год. диспут і 1 год. догмат. семинар. Мала догматика 5 год. тижд. і 2 год. догмат. семинар. Побіч сего бере ся дволітні курси обіймаючі інтродукції до Нового і Старого Завіта, екзегези обох Завітів, моральну (двох професорів рівночасно), суспільне питання, історію церкви (3 год.), штуки церковної (1 год.), церковно-істор. семинар (1 год.), історія догм (1 год.) та канонічне право. Крім сего однорічні або двірічні курси гомілетики, катехитики, єврейського, сирійського і арабського языків, гомілетичний та біблійно-патристичний семинар. Хто проте хоче серйозно студійовати, має знамениту нагоду. Пять бібліотек (університетська, професорів, схоластиків, конвікторів та біблійно-патристичного семинаря), та підручні бібліотеки догматичного, історичного, філософічного семинаря та суспільного кружка спричиняють, що усякі средства до наукової праці є під рукою.

Не даром проте богословський факультет величає ся більшим числом слухачів бо аж 388, із сего 62 священників; а суть сесі слухачі з 78 дієцезій та 7 монаших чинів.

Тісно з богословским факультетом звязаний є конвікт для богословців. Тут під проводом одного одніського реґенса та двох префектів проживає 277 богословців всяких народів і провінцій. Чиста вавилонська вежа языків, а мимо сего згода і любов панує! І так маємо тут богословців з 78 дієцезій Європи, Америки і Австралії та з 17 монастирів. Австрійців з сего є лише 99; решта с. є 178 є піддані чужих держав. З турецким Альбанцем пристає тут вольний Американець, живий Італієць розмовляє з флегматичним Ваварцем, Австралієць перший раз в життю бачить сніг. Се все вражіння, які лишають ся на ціле

житє незабугою згадкою, та які щоби відчуті, треба самому пережити. А над усім тим конгільмератом рас і языків уносить ся тихий ангел мира і любви із девізою конвікгу на чолі: „*Con unum, et anima una*“.

Побіч знаменитого аскетичного виховання, дає конвікт нагоду конверзації на різних языках, нагоду пізнання людей та пожитя з нимп. Принц і син зарібника, граф і син селяньський — усі тут в згоді і приязни. Близкість великих міст і гарних місцевостей, як Воденьского і Ахенського озера, Мерану, Монахії, Венеції і Риму дає нагоду легким коштом в часі великодних і залених св'ят пізнати сесі славні місцевосци.

Русинів, як я згадав, є 18; з сего 3 св'ятичників і 3 братів ч. св. В. В., 2 з перемискої єпархії, а позістали з львівської. Для піддержання життя товариського і народного оснували вони ще торік укр. гомілетичний кружок, який сего року зреорганізований і статутотом заосмотрений, успішно розвиває ся. Засідання відбувають ся що 2 тиждні. Голосить ся на них реферати і проповіді. Крім сего при кружку є дві секції. Одна співавка, яка має на цілі плекати наш спів церковний і народний, щоби час від часу співати Службу Божу для тутейших жовнірів Русинів, або співати наші пісні на концертах і комерсах, в конвікті уряджуваних. Перший раз виступив наш хор з колядками на Св'ятий вечер. В місцевій „Korrespondenz des Priestergebetsverein“ 1910, ч. 2 стр. 58. пише ся про сей виступ, як слідує: „Bei der „coenula major“ tat sich die slawische Nation durch regen Sangeseifer (бо і Поляки також співали свої коляди) hervor; wohl aber den grössten Beifall fanden die Lieder der Herren Ruthenen“. Секція співавка урядила також один концерт.

Друга секція бібліотечна має на цілі з'організувати бібліотечку для тутейшої, рускої військової залоги (до 300 люда), щоби забезпечити їх перед язвою польонізації, яка через місцеву бібліотеку Tow. szk. lud. і тут їм грозить. Духовні функції населеня для отсих жовнірів сповняє один із тут студіюючих Отців Василян.

Щоби не відчувувати ся від нашого обряду і народности, служить нам підручна бібліотека ім. Митр. Андрея Шептицького, яка обіймає численні підручники літургичні та книги церковні. Для тих, що хочуть спеціалізувати ся в орієнтальних літургіках, може знаменито прислужити ся літургичний відділ бібліотеки бібл.-патристичного семинаря та конвікторської бібліотеки. Літургичні твори, там находячі ся, дарував в переважній кількості бувший посол до першої державної Думи, потім конвіктор, а тепер професор в катол. саратівскім семинарі, о. Сипягін (конвертит).

В недовгій часі, бо за 1—2 роки, почне ся будова нового богословского конвікту для 300 богословців в гарній і здоровій дільниці Інсбрука при Saggen-gasse. Для Русинів є зарезерво-

вана в плянах руска каплиця, яка мати ме 5 м. ширини, 7 м. довжини, 3'60 м. височини. Там, де має стати престол і съв'язище, є спеціальне півкулисте вглубленє. З усіх сторін Altkonwikt-и шлють датки на будову нового конвікту; не забувають і наші. Добре було би, щоби хоч прикрашене, помальоване і уряджене нашої рускої каплиці перейняли на себе Русини Altkonwikt-и. Каплиця в гарнім византийськім стилі, з одноярусним іконостасиком, звертала би увагу чужих націй на наш церковний стиль і урядження, багатьом давала би одинокий раз в життю бачити восточну церковцю та ширила би переконанє, що і у восточних є можлива чиста, принадна капличка.

Для бажаючих бути прийнятим в тутешній богословський конвікт радимо удатись до P. Regens-a Hofmann-a, Innsbruck Sill-gasse 6. (Theol. Konwikt). Місячне повне удержанє коштує 80 кор. Лим частина Русинів має дисцезальні стипендії, прочі суть на власнім кошті. Виїзджати найліпше є або від I. р, або по II. р, або по IV. р. у Львові. — *Ісбручанин.*

ЗІ СЬВІТА.

Два пастирські листи в справі виховання молодіжи.

(К о н е ц ь).

II. Соборний лист іспанських єпископів про школи, писаний, як вже було згадано, з нагоди випадків в Барцельоні в формі меморіялу до президента міністрів, визначаєсь більш науковим тоном. Лист сей каже нам заставитись над двома головними питаннями, а саме: чи можлива є школа неутральна і чи існує мораль без релігії. На ряді примірів доказуєсь абсурдність і неможливість розв'язання першого і другого питання в практичнім життю, а в дальшій тягу виказуєсь наслідки виховання в неутральних школах, констатуєсь на підставі статистичних даних заєдний приріст малих проступників, цілковитий занепад ідейних поривів і брак пожертвованя життя на війні в обороні вітчизни, зате цвіте анархізм, якого дозрілі плоди виявились в формі послідних сумних випадків в Барцельоні.

Передаймо вкоротці хід думок сего цінного листу.

На вступі заявляють іспанські єпископи, що уважають своїм необхідним обовязком і доказом патріотизму звернути увагу ряду на наслідки, які потяглоб за собою поновне отворенє неутральних шкіл. Тому висказують своє бажанє, щоби ряд в жадній мірі не прихилив ся до просьби тих, що бажають собі отво-

рення неутральних шкіл, замкнених зверхними властями з нагодою несподіваних випадків в Барцельбоні.

Що до першого питання, чи можлива є школа неутральна, читаємо ось що: коли є школи заховують релігійну неутральність, то суть вони з коначности безрелігійні. В вихованю і науці справджує ся слово Христа: *Яке мість се любу на мі їсть*. Коли в школі нічого не згадуєсь про релігію, думають ученики, що ідеї вицілювані в них родичами або духовними суть ненаукові, а через те саме не мають ніякої вартости і неможуть служити поза тісним кругом родинним за норму життя. Саме в найелементарніших річах стрічає ся питання, що входять в обсяг релігії і які треба пояснити в згоді або незгоді з релігією. Невіруючий учитель не може, хотий би навіть хотів, довго бути зглядом учеників неутральним, а ученики, які видять в ній висшеєство, що заслугоє на поважанє, будуть по короткім часі поділювати єго погорду для кожної позитивної релігії. Неутральність світських шкіл є порожним звуком, покришкою, що не допускає жадного нагляду, засідкою для батьків родини, щоби вони безвагання посилали свої діти до тих шкіл. Скрізь стрічає ся се, що в Франції шкільний інспектор Декер-Гробель посьмів написати до своїх учителів: „Світська школа є воєнною машиною проти католицизму. Світська школа має на цілі виховати вольнодумців. Вона не сповнила би надії, які ми на неї покладаєм, наколи би задержувала поважну неутральність. Світська школа є тим млином, в котрий іде дитина християнських родичів, щоби вийти ренеґатом“.

Що до другого питання, чи можлива мораль без релігії, стоять іспанські єпископи на сїм становищі, що учити про мораль без релігії значить будувати дім без фундаментів. Тому що чоловік є більше схильний до злого ніж до доброго, потребує віри в вічну нагороду і в вічну кару, щоби витривати на тісній дорозі обовязку і ходити по твердих стежках чесноти. Коли дитина не навчить ся шанувати авторитет божий, то даремний труд навчити єї поважати якийсь инший авторитет, хотий би се коштувало не знать кілько жертв получених з самовідреченєм. Учені, котрих годі підозрівати о партійність з тої простої причини, що вони давно стратили віру, царікають на даремність зусиль виховати молодіж в обичайности без науки і методу великої учительки, Церкви. Ми їх помином, бо вони суть занадто добре звисні зі своєї учености, а факти голосніише і виразніише говорять ніж слова. Вони доказують пам, що наука далеко не те саме, що вихованє і що обвантажувати розум ріжними відомостями, не дбаючи про образованє волі, виглядає так, як дати духово хорому в руки меч, що є тим небезпечніиший, чим острийиший.

Статистика доказує, що число молодих проступників в Франції з кожним днем збільшавсь, підчас коли число дорослих проступників позістає те саме. Сей приріст іде в парі з роз-

ширюванем світської науки, котрій совістні і неупереджені обсерватори приписують скорий приріст проступництва. В Італії виказав криміналіст Гарофальо, що зростаюче серед італійської молодіжки проступництво належить головно приписати сему, що італійська шкільна програма в протиставленю до виховуючого методу англо-саскої раси не знає науки релігії. В Японії, де неутральна школа моглаб мати крапці вигляди як в Іспанії тому, що діти належать до різних віроісповідань, наслідуюно через якийсь час європейську моду усування науки релігії, яку заступлено загальною мораллю. Однак сумні наслідки сего модного виховання спонукали ряд впровадити обовязкову конфесійну науку, будь буддійську будь християнську, щоб викоринити лихо.

Коли таких овочів дочекались учителі, що не були ворожо успособлені до віри, але старалися здоровим розумом знайти найчистішню мораль, то які овочі видадуть світські школи подібні до іспанських, в яких не лишень опрокидуюсь, але висміювався понятє Бога, зверхности, совісти, чесноти і обовязку. З неутральних шкіл провадить дорога просто до атеїзму, а звідси лиш один крок до соціалізму. Бебель проголосив в державній раді, що хто в на економічнім поли соціалістом а на політичнім республіканцем, той на релігійнім поли муєть бути атеїстом. В німецьких краях триюфує соціалізм там, де найбільше занедбана наука релігії. Коли запитаєм, що дало побіду німецькому військови над французьким, то треба відповісти: релігійне вихованє. Се боролось — як говорив один з німецьких міністрів — вихованє німецького народу з вихованєм французького, значить німецьке військо стало напротив пекарних полків, які не знали, що боязьнь бога, напротив людий, що не шанують ні Бога ні цїсаря. Хто думає, що з сим житєм все кінчить ся, той з тяжкою лиш бідою положить жите за вітчизну, котра єму по смерті на ніщо не придасть ся.

Виказуючи на найновішійм примірі липневих вандалських сцен в Барцельоні правдивість твердження, що вихованє немислиме без релігії, приходять іспанські єпископи до заключеня, що однакові причини потягають за собою однакові наслідки. Велику отвїчалність брав би на себе президент міністрів, наколиб на ніщо не зважаючи, позволив знов на отворенє шкіл, в яких виховувана молодіж приготовлювалаб світський акт революції, але вже не виключно проти монастирів, в яких, як переконано ся, нема гроший.

Лист іспанських єпископів кінчить ся пригадкою, що в Іспанії католицька релігія має поки що єще право публичности заповучене §. 11. іспанської конституції. Наука релігії в школах є також забезпечена двома параграфами конкордату і особним правом, якого §. 295. і 296. нормує в спеціальний спосіб

з'обовязання обняті конкордатом. На підставі тих виводів очікують іспанські єпископи користного поладження справи. — *Андрій Іщак.*

ВСЯЧИНА.

„Звіт з розвитку руських союзних стоваришень заробкових і господарських в королівстві Галичини і Володимирії за 1909 р.“ і участь священства.

Коли приглянемося теперішньому нашому рухови економічному і порівнаємо его з тим, що було тому рік, два, 5, 10 літ взад, побачимо кольосальний поступ. Серце радуєсь, бачучи що та ідея спілкового руху що раз то ширшає, знаходить між масами нашими що раз то більше розуміння і згуртованя. Перед нашими очима маємо звіт Ревізійного Союзу за 1909 р., якого цілню є перепроваджувати ревізію і шконтра в товариствах, котрі ему підлягають, та zarazом поучувати і уділяти різних вказівок що до доброго веденя товариств. Коли в р. 1904 постав сей Ревіз. Союз, належало до него всего 70 стоваришень, а нині числить він 304, з чого на 1909 р. прьпадає аж 79 стоваришень. Всіми справами Ревіз. Союзу управляє Рада, що складаєсь з голови і 12 членів; канцелярією, тов-а завідує іменованний директор і zarazом старший ревізор, а до помочи має 3 ревізорів, помічника канцелярийного редактора „Економіста“ і „Самопомочи“ і помічника до адміністрації. За той рік перевів персонал Ревіз. Союзу 168 ревізій і 13 шконтр, видав статистику за 1908 р., зладив для товариств, в котрих члени дирекції не фахові, 120 білянсів, а крім стало оголошуваних вказівок в „Економісті“ вів ж и в у кореспонденцію у всіх напрямх з стоваришеннями і се треба з признанем зазначити для дирекції— тим більше, що тих кореспонденцій виказує дневник впливу 3084 чисел, а кожда кореспонденция була совісно скоро і ясно поладжена.

Розміщене стоваришень по 11 округам торговельних судів було таке:

Округ :	чисто-кредитові :	иньші	разом :
Бережани	22	+	5 = 27
Золочів	19	+	2 = 21
Коломия	10	+	7 = 17
Львів	29	+	12 = 41
Новий Санч	1	+	— = 1
Перемишль	30	+	8 = 38
Самбір	14	+	2 = 16
Станиславів	27	+	14 = 41
Стрий	11	+	8 = 19
Сянік	4	+	3 = 7
Тернопіль	62	+	14 = 76
разом	229	+	75 = 304.

Для нас цікава участь священицтва в діяльності тих стоваришень. І так в 229 стов. кред. було 103 священиків головами Ради надзираючої В 106 стов. кр. належало до Дирекції 125 священиків [в 90 стов. по одному, в 13 с. а 2, в 3 с. а 3]. В стовар. некредит. було головами Р. Н. 27 священиків, а до дирекції належало 21 священ. в 16 товариствах [в 11-ох був 1, в 4-ох 2, в 1-ім 4]. В Раді Союзу Ревізийного був 1 священник, а крім того було ще 9 священиків ревизорами упрощеними — на загальне число 29.

Як бачимо з того звіту, руске священицтво відграє в діяльності тих стоваришень чималу роль, а заслуга його тим більша, що звичайно директорами на початку, коли товариство не в силі ще як слід винагородити праці тим, що займають ся веденням тих спілок, — суть священики по найбільшій часті безплатно з патрийотизму, а коли вже товариство розвине ся, що вже може і заплатити за труд, то тогди звичайно в багато случаях вже священник з дирекції уступає, а його місце займає світський. І що на се скажуть ті крикуни з „Громадського Голосу“, „Землі і Волі“ і т. д. ? Чи вони оцінять ту працю — по найбільшій часті, як зазначив я в горі, безплатну? Ні! — о. М. Л.

Звіт тов. „Власна поміч“. (надіслане)

До відомости П. Т. Духовенства.

Управа кредитового товариства „Власна Поміч“ в Станиславові, подає отсим до прилюдної відомости рахункове замкнене за рік 1909.

Товариство розпочало свою діяльність з днем 5./3. 1909. До кінця грудня 1909 приступило до товариства 65 членів з 260 уділами, що рівнає ся сумі: 67.000 кор. числячи після статута оден уділ на 260 кор. Всі члени, статутом приписані уділові

вплати, вносили точно до каси товариства і виплатили з того титулу по кінець року 1909: 11.072 кор.

Позичок уділено в сім часі 30 членам на загальну суму: 58.500 кор. Всі довжники платили точно так, що не було ніяких залежностей.

Фонди резервові зросли за сей короткий час до поважної суми: 1.335.50 кор.

Вкладок ощадности вложено в році 1909 на суму: 97.190.83 кор. В тім часі піднято 27.152 56 кор. Лишило ся отже на рік 1910: 70.038 27 кор.

Від вкладок платить наше товариство 5% з піврічною капіталізацією.

Довгів Власна Поміч не затягала ніяких, оперує лише власними капіталами. Чистий зиск за рік 1909 виносить: 371.33 кор. котрий після ухвали загальних Зборів з дня 1./2. 1910 розділено так, що із 300 кор. утворено пресовий фонд, а 71.33 кор. полишено яко податкову резерву.

Загальний касовий оборот з кінцем 1909 року виносив: 273.989.68 кор.

Рахунок білянсу представляє ся так:

Стан довжний:

Стан чинний:

Кор.	сот.				Кор.	сот.	
1.021	—	з рахунку	резервного фонда	з рахунку	каси готівка з 31/12. 909.	5.073	34
286	50		фонда спец. резер.		позичок	58.500	—
12 576	—		уділів		інвентаря і друк.	1.135	26
70.038	27		вкладок щаднич.		льбокацій	19.584	50
871	33		зисків і страт.				
84.293	10		Разом :		84.293	10	

Тих 1.700 кор. узисканих з посередництва при забезпеченнях, призначила Управа до пресового фонду, котрий тим чином зріс до висоти: 2.000 кор. а з которого відсотки будуть обертати ся на преміюване і видаване брошур, письм і газет в ціли оборони християнсько-католицької моралі і світогляду.

Подаючи сей короткій звіт за перший час своєї діяльності, Управа Власної Помочи звертає ся огнем з горячим покликом до Всх. П. Т. Отців: Всечесні Отці і Брати! Положим собі на серцю Власну Поміч, бо то наше станове товариство. Дбаймо про его розвій, бо его зріст, то скріплене нашої сили, то движене вперед справи Божої, котрій служимо. Тому най не буде між нами ані одного, котрий би, потребуючи чи то кредиту чи забезпечити ся, поминув своє власне товариство а пішов до других, може й ворогів. — В єдності сила!

Переписка Адміністрації.

Вс. о. М. Левиц. Княжів. п. Рожвят. запл. за 1910. — о. Пр. Гук Порхова п. Золот. потік запл. за 1910. — о. Т. Вавах Желдець п. Туринка нам прийде еще за 1909, 8 К. — о. М. Раковск. Букачів. запл. за 1909 і $\frac{1}{2}$ 1910. — о. О. Левицк. Іван. п. Жидачів запл. за $\frac{1}{2}$ 1910. — о. К. Куз. Радимно запл. за 1909 а не 1910. — о. К. Медицк. Оберт. рахунки годять ся. — о. С. Матков. Воспр. п. Коцюбинч. запл. за 1909 8 К. а 2 К. на 1910 р. — о. Т. Пиндус Зелена. п. Гримал. запл. за II. півр. 1909 а не за I. 1910. — о. В. Левиц. Іваник. п. Лисець запл. за 1909 р. а не 1910. Гроші на „Основу“ доручено де потреба. — о. Н. Малец. Остібіж. п. Корчів ад Угн. запл. за II. півр. 1909.

Видає „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шита, дафту, до кравеч-
чини і шита шкір, також
панчошкових машин.

АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГУЮ СЯ,
КУРС ДАФТУ БЕЗПЛАТНО

ЦІННИКИ ДАРМО І ОПЛАТНО.

Йосиф Івавицький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа

ОДИНОКА РУСЬКА РОБІТНЯ

різьбярська-столярська і позолотнича

Дмитра Стащишина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

поручає ся Всч. Духо-
веньству.

Предпачуйте і ширіть християнську часопись для руского народу „О С Н О В У”,

що виходить 10. і 25. кожного місяця і коштує річно 30 коп.
„Основа” пише про політику, господарство, про справу релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання,
і багату всячину.

Купуйте також отіє брошури, що вийшли в бібліотечі „Основи”:

1) Дну випилимо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифінський патент	6 сот.
3) Про чернеців життя	6 сот.
4) Депо про суспільне питає	20 сот.
5) За що маємь соціалети нашого слопа	6 сот.
6) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
7) Значіє праці в світлі віри	20 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи”
Львів, пл. св. Юра, 5.

Читайте

Важне на зиму!

Футра — зарунавки — шапки

М. А. А В Г У С Т И Н А

ул. Театральна ч. 7.

Супротив лат. катедри

**Жадайте багато иллюстрованих цін-
ників, покликуючись на „Ниву“.**

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,
доставець „Народної Лічниці“.

порукає Вс. Духовень-
сизорики, ножички,
волося та приймає
кльоване по уміркова-

ству бритви,
машинки до
острене і ні-
цінах.

Дуже гарні образи

13 портретів руских князів.

потрібні до науки поглядової в школах народних, уложені
на основі підручників шкільних продає С. Герусінський, учи-
тель школи ім. Шашкевича у Львові. Образи коштують 1 К.
20 с. враз з пересилкою. Гроші посилає ся на адресу:

С. Герусінський — Львів вул. Сади́вни́чка ч. 79.

Наша церковна торгівля

„ДОСТАВА“

спровадила на сей час нові і добірні утвари церковні: темні фелонові матерії (чорні, фіолетні, багряні) на піст, і сьвітлі величаві на великдень, — всякого рода плащениці, шалі і суконки (на сьв. Тайни), хоругви (шовкові і вовняні).

Постаралась о різні металеві вироби: чаші, монстранції, тацки, ліхтарі, канделябри, лампи і др.

Удержує всякі різьби: кивоти, тетреподи, процесийні образи, крести, статуї.

Замовила певних різьбярів для виготовлення божих гробів і іконостасів і поручає малярів для виконання образів.

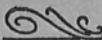
Приймає чаші до позолоченя і фелони до направи.

Просимо Всеч. Отців, що хотять такі річі купувати, щоби поспішили зараз з замовленнями, бо в останніх днях перед сьвятами могло би стати ся, що для натовпу гостей не стало би нам деяких лучших утварий або робота не вийшла би як слід викінчена. А ми бажали би послужити нашим церквам найлучше!

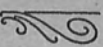
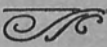
Наші склади : у Львові, ул. Руска ч. 20

в Станіславові, ул. Смольки ч. 1.

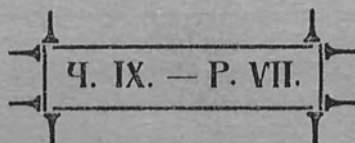

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає редакційний комітет).

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бемі двох аркушів друку — з одноаркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. 9.

З М І С Т:	<i>о. Др. О. Боцян</i> : Воскресенє Слова	257
	<i>о. Іван Савицький</i> : Ернест Гекель і его монїзм	260
	<i>о. Н. Будка</i> : Приписи і бажання Церкви а наша практика в справі частого сьв. Причастия	268
	<i>о. Др. Д. Яремко</i> : Про відносини духовенства до народного учительства	272
Бібліоґрафія:	<i>о. Др. О. Боцян</i> : Наші проповідники в заграничній критиці	276
Дописи:	<i>Осип С.</i> : Хто сїє вітер?	279
До Впр. ОО. Катехитів:	<i>о. Михайло Лада</i> : В справі реферату для „Leogesellschaft“	283
Всячина:	(Нові приписи що до катехитичних іспитів. — Як то східно-галицькі польські сьвященики заховують „конкордию“. — Загальні збори народних учителів).	284
Надіслані книжки.		278
Редакція і Адміністрація	„Ниви“.	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Щурат: Св. Іван. Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Щурат: Поезія в пророка Ісаї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Щурат: Із студій над почаївським „Богоглавником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Є. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Є. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенцідкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

Ціни подані разом пересилкою.

Товариство взаїмних обезпечень

Телефон 788.

„ДНІСТЕР“

Конто Шадлицької
почтової 25.61.

у Львові, ул. Руска ч. 20 (вазний дім)

приймає обезпечення будинків, вбіж і знарядів господарських від шкідливих під користливими умовами,
числить умірковані премії за обезпечення,
ліквідує шкоди безпосередньо по пожарі,
уділяє обезпеченим членам з річної надлишки звороті.

За р. 1909 припадає на користь членів зворот 10%.

Поліси „Дністра“ приймає при позичках Банк краєвий у Львові і в Чернівцях, Галицька Каса Опіадиости, Руска Шадниця і інші каси опіадиости.

Через „Дністер“ можна асекуровати ся на житє в Товаристві взаїмних обезпечень в Кракові. Інформації до обезпечень уділяють агенції „Дністра“.

Зголошення письменних господарів о агенцію приймають ся тільки з таких громад, где еще не робить ніякий агент „Дністра“.

Фонди „Дністра“ ^{31/12} 1909 вносять:

Фонд резервовий і резерва премій К 2.146.977, інші фонди К 594.687, разом К 2.741.624.

Капіталісти Товариства отворені для сторін від год. 8 — 2.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ

NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї

В Бремї се товариство удержує руского св'ящен-
ника, котрий виконує душпастирські обов'язки і о-
пікує ся емігрантами:

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Німецького Lloyd'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

И Н Р А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 9.

Львів,

1. мая 1910.

Рік VII.

Воскресенє Слова.

И Слово плоть вѣсть, и вселѣся къ нѣмъ
и въдохомъ савѣ егѣ, ѣкѣ єдинороднѣгѣ
ѣтъ Ѡтца. (Іо. 1, 14).

Дидактична сторона всякого празничного богослуження на-
ходить кульмінаційну точку у літургічній євангелії. Вдохно-
венне Слово Боже божим блеском окружає всі молитви і пісні
і зливає у собі всі ідеї празничного богослуження, щоби на тім
божій тлі піднести душу до безпосереднього зближення ся з Хри-
стом, осередком всякого богослуження. Так ділає Церква сьв.
у кожний празник. Годи́ло би ся проте, щоби богослуженє
і звеличенє найбільшого празника у церкві, Воскресеня Христо-
вого, сю ідею віддало в як найвеличавіший спосіб. Годи́ло би
ся, щоби факт воскресеня Христового, основа нашої віри і на-
шого євангелія, був темою пасхальних євангелій.

Тимчасом на пасхальній утрени не читає ся ані одного
з одинацяти воскресних євангелій, а літургічне євангеліє пер-
шого і другого сьвітлого дня Пасхи не оповідає про подію
Христового воскресеня, але викладає високу науку о Бозі Сло-
ві, яка становить прольог до євангелія Іоана і початок рядо-
вих читань.

Само собою насуває ся питанє, чому наша церква
в день так великого сьвята не читає так при-
родно вижданого, історичного оповідання о во-
скресеню Христовім, — а місто него поклала читанє
науки о Бозі-Слові із прольога сьв. Іоана?

Розвиток і уклад всякої празничної служби, єї читань,
молитов, пісний і обрядів є впливом одної внутрєної сили

і жерела: богословської основи історичної події. Богослуження без богослов'я було би случайним сплетенням думок без внутрішньої основи і цілі. З другої знова сторони богослове празника є в силі вяснити нам неоднo загадочне питанє обрядового характеру.

Для дослідження ідейно-богословської основи згаданої особливости пасхальної служби важна річ звернути увагу на євангельске оповіданє про воскресенє Христове. Євангелисти подрібно описують всі події, які попередили і послідували за воскресенєм Христовим, а про сам факт воскресеня вони дають лишень коротке свідощтво ангельским словом: „воскрес“¹⁾.

Але не оповідають, яким історичним процесом, в яких поодиноких фазах довершило ся се чудо ожитя Христа і повстаня єго з гробу. Вони про него згадують лишень коротко і абстрактно як про факт, вже довершений тайно і без свідків. Всі другі чуда Свої Ісус Христос ділав явно, на очах всіх, або, по крайній мірі, перед деякими свідками, як чудо Свого Переображення. А Єго воскресенє відбуло ся досвіта, без свідків-очевидців, з виїмком сторожів, але і ті „отъ страха єго сотрясошася и быша яко мертви“ (Мт. 28, 4). Чудо воскресеня Христового носить на собі печать повної таємничости. Но через то єще дійсність самого факту воскресеня ніяк не ослабляє ся: ученики Христові не виділи Єго воскресеня, но вони виділи воскресшого Господа і мали змогу перекопати ся про Єго воскресенє, так що повним правом могли називати себе свідками воскресеня. (Діян. 2, 32).

Укрите воскресеня Христового перед взором свідків-очевидців обясняє ся тим, що воно має значінє не якого зверхного доказу, знамени, так як другі чуда, але носить на собі характер догмату, релігійної тайни віри, маючої пряме відношенє до економії нашого спасеня в Христі. Подібні факти в історії Божого провидіння годить ся приймати вірою а не огляданєм. (Іо. 20, 29).²⁾

Так чудо воскресеня Христового вже в самім євангелию має в порівнянню до других чудес наскрісь догматичний характер. Се догматичне значінє воскресеня Христового вже св. Атаназій Вел. вясняє в своїм „Слові о воплощеню Слова і Єго приході до нас в тілі“³⁾ в звязи з воплощенєм Єго як Сина Божого. Воскресенє Христове входило в плян Божого провидіння о спасеню людий і тільки силою Свого воскресеня Він являє ся нашим Спасителем. Бо Єго воскресенє є не лишень вінцем і довершенєм нашого відкуплення, зверхним свідощтвом побіди

¹⁾ Мт. 28, 6: воста бо. Мр. 16, 6: воста, 9: воскресъ же. Лк. 24, 6 воста. Йо 21, 14 воставъ пѣвъ мертвыхъ.

²⁾ И. Николінъ, Чудо воскресенія Ісуса Христа. „Душепол. Чтеніє“ 1905, IV, стр. 616.

³⁾ S. Athanasii Opera omnia, ed. congr. Sti Mauri Parisiis 1698 том I, стр. 47—97, гл. 26—32.

житя над смертю, але воно відкриває перед нами саму суть нашого відродження і обнови в Христі. Апостол учить: „Аще ли же Духъ воскресившаго Иисуса отъ мертвыхъ живеть въ васъ, воздвигій Христа изъ мертвыхъ, оживотворить и мертвенная тѣлеса ваша живущимъ Духомъ его въ васъ“ (Римл. 8, 11). Так воскресенє Христове означає оновленє людської природи, переображенє смертного, плотского чоловіка в духовного. В тім змислі воскресший Христос являє ся новим Адамом в протиставленю до першого.

Таке велике значінє може мати воскресенє Христове лишень тогді, коли воскресший Христос єсть Богочоловіком. Людська природа, принята Ним до єдності Божої іпостаси, освятила ся і прославила ся, дійшла до висшої степені гідності так, що стала ся нетлінною в Христі. „З тої хвилі, як він — говорить свв. Іоан Дамаскин — наслідком висшости своєї сили воскрес, обдарувавши безсмертністю приняте від нас тіло, ми дійсно стали безсмертними“.

Так значінє і сила воскресеня Богочоловіка понятні лишень в свѣтлі правди Єго богочоловіцтва⁴⁾.

Воплоченє же Божого Слова і воскресенє Богочоловіка суть одною тайно-недосягнутою і надприродною появою, великою тайною віри. Лишень сам божий первообраз чоловіка, Бог-Слово міг бути правдивим Спасителем людства, принявши тіло і ставши Богочоловіком. З другої знова сторони Богочоловік, підчинивши себе насильній смерті, не міг стати добычию зіпсутя, не воскреснути, не мати всеї влади на небі і на землі, не перебувати з людьми до кінця віків. Так богословська звязь межи богочоловіцтвом а воскресенєм Христа конечна і ясна. Воплочений Бог-Слово не міг стати добычию смерті, не воскреснути. А навпаки: воскреснути міг лишень Єдинородний Син і Воплочений Бог-Слово⁵⁾.

Оттак доходимо до відповіді на питанє в горі поставленє. З богословської точки погляду можна ось яким чином вяснити брак богослужбовного євангельского читаня з історичним оповіданєм в день посьвячений великій памяті воскресеня Христового.

Як євангелисти, так і наша свв. Церква бачить у воскресеню Христовім не подію історичну, але тайну віри, якої довершенє в області земного і історичного бутя стало ся завдяки личному самоділаню божого Существа в іпостаси Слова, Сина Божого, Богочоловіка. Ся поза- і поверх-історична тайна є з одної сторони славою воплоченого Бога-Слова, а з другої основою нашої віри, осередком всего євангелія. Яко тайна вона дасть ся поняти лишень на своїй

⁴⁾ Никодимъ, І. с, стр. 48.

⁵⁾ М. Муретовъ, Богъ-Слово и воскресеніе Христово, „Душепол. Чтеніе“ 1903, IV, ст. 651 і 673.

основі, на втіленню Слова. А пролог євангелия Йоанового викладає саме сю високу науку о богочоловіцтві Спасителя. Тому то его і читає ся на Пасху.

„Праздниковъ праздникъ и торжество торжествъ“ є празником нашої віри християнської. А пасхальне євангелиє Слова є євангелиєм нашої віри!

„Аще же Хрістось не воста, тще убо проповѣданіє наше, тща же и вѣра ваша... Нынѣ же Хрістось воста отъ мертвыхъ, начатокъ умершимъ бысть“. (І Кор. 15, 14. 20).

свящ. Др. О. Боцли.

о. Іван Савицький.

Ернест Гекель і єго монїзм.

(Дальше).

Щоби близше пізнати сю теорію, треба перейти що важнійші єї точки. Мірилом до сего послужить нам Гекель в своїх письмах. З поміжи численних его праць²⁰⁾, в котрих боронить свого монїзму, найславнійші стали его „Die Welträtsel“ — вийшли першим разом р. 1899; а Volksausgabe в р. 1903. Книжка єсть в найменшій часті природничо-науковою, бо на 473 сторін заледви на 74 сторонах трактують ся в ній проблеми природничі, решта — то філїзофія природи і теологія повна догматизмів. Який з Гекля філїзоф, коли він зоолог — а теологію свою черпає не з жерел глибоко наукових німецьких, а з якогось памфлету англійського літерата Saladina: „Jehovas gesammelte Werke“. Але послухаймо змісту Welträtsel в коротцї.

Нема ніякого Бога, нема духової безсмертної душі — душа у Гекля то раз субстанція, раз психолязма, то знов понятє

²⁰⁾ Крім наведених в тїту розправ: Generalle Morphologie der Organismen 1866; Ueber die Entstehung und den Stammbaum des Menschengeschlechtes 1870; Die Naturanschauung von Darwin, Goethe, Lamarck 1882. Die Lebenswunder 1904; Der Kampf um den Entwicklungsgedanken 1905.

колективне, то знов фізіологічна абстракція, — нема обявленої релігії, нема будучого життя, нема свободної волі; всесвіт з своїми природними, незмінними правами треває від віків — тимсамим нема чудес, бо узаючи вічність і незмінність тих прав, відкидаєсь рішучо всякі в тих правах виломи — чуда; сьвіт органічний повстав з неорганічного через самородство; все у сьвіті відбуває ся на підставі прав механічних, доцільности нема навіть у істот жиючих, нема також різниці суцної між чоловіком а зьвірятем, бо єсть „фактом історичним“, що чоловік вийшов з малпи.

Коли порівнаємо той монїзм з теїзмом, то в теїзмі маємо лише одну загадку — понятє сотворення, котре єсть зовсім узаданне, а монїзм ставляє нам рівночасно цілий ряд загадок, — спімнім хочби вічність матерії, початок руху, спосіб пояснювання доцільности в сьвіті, появлене життя.

Переходити всіх тез монїзму з окрема не будемо, бо се річи загально знані, але задержимо ся при родоводі чоловіка²¹⁾. — Гекель каже, що чоловік се правдиве звіря хребтове, чотироножне, ссуче, космате, правдива малпа вузконоса, правдива чоловік-малпа²²⁾. Походжене чоловіка від малпи єсть для Гекля фактом історичним і буде родовід чоловіка від найнищих естеств. Від 40 літ конструовав Гекель „родовід чоловіка“, а робив се що раз докладнійше і спеціальнійше. В *Generelle Morphologie* (1866) вичислив 10 предків чоловіка з межі хребтовців, а в своїй *Anthropogenie, Entwicklungsgeschichte des Menschen* (1874) вичисляє вже 22 предків, а в р. 1898 в своїм відчиті²³⁾ в Cambridge начислив вже 30 степенів розвою чоловіка і назвав се шумно „*Progonotaxis hominis*“.

Передовсім треба зазначити, що Гекель поповняє великий блуд чи фалш, що всі свої виводи як і погляд на походжене чоловіка від малпи, називає історичним фактом, — а тимчасом о історичнім факті абсолютно не може бути і мови, бо позаяк чоловік виступає на арені тутешного життя яко епірон і лише з викопуваних решток колись жиючого сьвіта і з порівняння тихже з організмами теперішними може давно минулу історію життя на землі лише з трудностю відгадувати, „so ist es klar, das die ganze Entwicklungstheorie keine Erfahrungswissenschaft sein kann, sondern nur ein Gebäude von Hypothesen, die im einzelnen, wie in ihrer Allgemeinheit nur Wahrscheinlichkeit beanspruchen können. Von einer „historischen Tatsache“ der Abstammung von diesen oder jenen hypothetischen Vorfahren zu reden, ist daher nur eine Täuschung des unkundigen Publikums“²⁴⁾.

²¹⁾ Wassmann: Alte u. neue Forschungen Haeckels über das Menschenproblem в Stimmen a. M. L. LXXVI, 2. 3. 4.

²²⁾ Haeckel: Welträtsel, поздіт 2.

²³⁾ Haeckel: Ueber unsere gegenwärtige Kenntniss vom Ursprung der Menschen 1898.

²⁴⁾ Wassmann: Entwickl. u. Mon. cr. 4.

В теорії еволюції нема доводів певних, стислих, лише менше або більше правдоподібні, котрі уповажують до ставлення не тези, лише гіпотези або теорії, — тимчасом Гекель уважає свої виводи на походжене чоловіка за „historische Tatsache“²⁵⁾. В тім родоводі чоловіка фігурують яко предки в прямій лінії просто видумані форми: Archiprimas, Archipithecus, Prothylobates і Pithecanthropus alalus, а як безпосередний предок Homo stupidus — і то всьо подає Гекель як історичний факт. Коли в р. 1891 Eugène Dubois знайшов на Яві малполюда, названого Pithecanthropus erectus, утішив ся Гекель дуже, що знайдено фактичного предка чоловіка, — але тимчасом Вірхов, а опісля і інші дослідники виказали, що ся чашка і кість ліктева і один черенний зуб, о які розходилося при сім відкриттю, належать до чистої малпи. Місце Pithecanthrop-a erect-a заняв в р. 1901 Homo primigenius, відкритий в околицях Рену через дослідника Schwalb-a. З сего знов скористав Гекель і в новім своїм письмі „Progonotaxis hominis“, виданім з нагоди отворення нового філеїтичного музею в Єні р. 1908, помістив на місці нашого безпосередного предка „Homo stupidus“ — „Homo primigenius“ яко предка. Тим разом Гекель з утіхою знов поспішив ся, бо дослідники виказали, що неандертальська чашка, Homo primigenius — се не предок чоловіка, лише що се була колись така палеолітична раса людська, тип неандертальський — а і нині подібні чашки можна подибати у людей в Австралії.

Родовід чоловіка, поставлений Геклем, збиває яко опертий на фантазії геолог при ц. к. геологічнім закладі у Відні Dr. Waagen, син славного палеонтолога Вільгельма Ваагена²⁶⁾. „Історичні факти“ Гекля минають ся отже зовсім з правдою. Впрочім проф. Branco сказав на 5. інтернаціональнім зоологічнім конгресі в Берліні р. 1901: Die Paläontologie kennt bis her keine „Ahnen“ des Menschen; та мимо сего Гекель обстає при своїм, що чоловік се говоряча малпа.

Як задивляє ся Гекель на християнські догми? Христос у Гекля се „fantasiereicher Schwärmer“; в своїй великодушности називає Ісуса „edel“, але уважає, що Христос стоїть „tief unter dem Niveau der klassischen Kulturbildung“ (Weltr. ст. 360). Свв. Павло мав після Гекля більше знання свїта і практичного змислу від Ісуса. Біблія се „мішанина різних добрих і злих частий“ (ст. 327). Пречисту Діву уважають після него католики за „четверте Бсжество“, а Святих повинні би католики почитати яко „untergeordnete Gottheiten“ (ст. 321). А коли перечитати, в який богохульний спосіб трактує рождество Христове (ст. 375—380), можна мати понятє о стані душевнім сего модерного пророка нової релігії. Вінцем всего, се погляд Гекля на християнського

²⁵⁾ Haeckel: Weltrütsel 1899 et. 97.

²⁶⁾ Waagen: Die Entwicklungslehre und die Tatsachen der Paläontologie, München 1909. Verlag „Natur u. Kultur“ et. 28.

Бога; після него Бог се „ein gasförmiges Wirbeltier“. Сей висказ так йому подобав ся, що не питаючи, що се навіть логічний нонсенс, повторив его кілька разів: перший раз в „Generelle Morphologie“ 1866, опісля два рази в „Der Monismus als Band zwischen Religion und Wissenschaft“ 1893, а в „Welträtsel“ знов два рази ст. 15 і 333.

З теорії отже еволюційної дарвінізму, котрі зовсім не стоять в суперечности з вірою в Бога, випровадив Гекель свою теорію і зробив з неї найогиднішу пропагаторку атеїзму.

Що Геклеви не ходило о поважне розв'язане квестиї повстання сьвіта і життя, лише що за ціль свого життя поставив собі борбу з християнським сьвітоглядом, видко з сего, що не жахаєсь ніяких способів, які би йому були лише помічними в его замірах. До своєї теорії втягає всякі можливі проблеми філософічні, виходить дуже часто поза обсяг свого знання, не жахаєсь навіть фалшованя науки, чіпає ся нечесної і найбруднішої методи, коби лише свої погляди переперти; проте слушно називає его Dennert не мужем науки, дослідником природи, а пророком нового сьвітогляду і фанатичним основателем нової релігії²⁷⁾. В наслідок своєї фатальної методи стратив зовсім на повазі чоловіка науки, а всі поваги наукові відкидають его jako фалшівника науки — о чім низше — так, що в кругах наукових „славний зоолог“ Гекель не існує; з катедри університетської уступив Гекель окритий ганьбою, з пятном „eines Fälschers der Wissenschaft“.

Метода Гекля єсть передовсім в засаді фалшива, бо у всіх наукових дослідях метода мусить бути індуктивна, з даних фактів висновувати гіпотези, — а Гекель тримає ся методи якраз противної, бо дедуктивної; він ставить гіпотезу, а доперва опісля оглядаєсь за фактами, щоби сю гіпотезу підперти. При тім Гекель накопичує заєдно величезну скількість сьміло пофалшованого природничо наукового материялу, так що читаюча публіка не може ніяк з'орієнтуватись, а він опісля сьміло витягає консеквенції. Сю его методу скритикував філь. Е. Hartmann († 1905) так: „В працях наукових признає проблематичність своїх гіпотез, а в письмах популярних подає їх jako аксиоми строгої науки, а навіть як історичні факти і баламутить тим незвичайно читачів“²⁸⁾. Як сьміло він се робить, зрадив его висше згаданий Dybowski, що виказав, що рід карпа, названого через Гекля *Carpio kolarii*, се зовсім не новий рід, а лише бастард звичайного карпа і карася²⁹⁾. А Гекель такий скорий в своїх виводах, що зробив вже з него новий рід, коли тимчасом бастард навіть між родами морфольогічно найбільше зближеними лишаєсь без потомків, або плідність его устає по кількох поколіннях —

²⁷⁾ Dr. E. Dennert: Wahrheit über Haeckel. Halle 1909, ст. 141.

²⁸⁾ E. Hartmann: Das Problem des Lebens. 1906.

²⁹⁾ Kosmos XXXIV 5—6, ст. 408.

бастард проте не змінє роду, або бодай зміна не є тривалою; о сїм Гекель міг дізнатись з якого-небудь лексикону, если вже его відомости не вистарчали.

Ще красше з'їлюструє нам загонистість Гекля історія „Bathybius-a Haeckelii“.

Вже від найдавніших часів пояснювано появу життя на сій землі самородством. Через самородство або гетерогенію розумієсь витвір органічного осібняка без родичів, то єсть ества обдареного житєм. Сю kwestию розбирано з ріжних становищ. Одні шукали в ній розвязки питання чисто наукового, а другі то є моністи хотять вияснити початок життя без Бога, самим лише діланем сил механічних, кінечних, що містять ся в матерії. Довгий час розбивали ся дослідники над тим, щоби можливість самородства доказати безпосереднім дослідом над органічним атомом. І по довгих трудностях удало ся вкінці одному професорови зробити відкритє, котре наповнило материялістів, а особливо Гекля, великою радістю, що таки розвязано kwestию появи першого життя. Іменно проф. Huxley звернув в р. 1868 увагу учених на якусь масу живих протоплязм, рід монер³⁰⁾, липкий шлям галяретоватий, який по его гадці міг би бути початковим і загальним первнем всяких живучих організмів. Huxley дав сій масі на честь Гекля, назву Bathybius (той, що живе в глибині) Haeckelii. Два роки пізнійше сам Гекель розслідив той шлям і потвердив здогади Huxley-a, ба навіть їх розширив і доповнив, описав докладно сего Bathybius-a, помістив в „Jenaische Zeitschrift“ 1870 р. фотографію его і на стороні 517. тїшить ся, що „факт“, що живуча протоплязма в незлічимій кількості покриває найбільші глибини морські, побуджає его до численних „рефлексій“, о чім можна би томи писати. — Якаж дальша історія сего „факту“? В р. 1879 на з'їзді британського товариства в Sheffield'ї той самий проф. Huxley сказав: „болію над тим, але мушу визнати, що Bathybius є собі звичайним галяретоватим осадом сірчану вапна, який осідаючи потягнув за собою дещо органічної матерії“. — А щож на се Гекель? В р. 1884 пише Гекель: „Was den Bathybius betrifft, so ist dessen angezweifelte Existenz jetzt für das Entwicklungsprinzip gleichgültig geworden“.

Така то отже та наукова метода славного зоолога. Таких фактів можна би навести ще кілька, котрі характеризують методу Гекля, як то він натягає факти. Коли Геклеви і сего було за мало, він взяв ся ще радикальнійше до роботи — іменно почав науку таки прямо фалшувати. Тоді виступили люди доброї волі в обороні правди, хотяй через се наразили ся на

³⁰⁾ Монера се, після Гекля, найпростійші організми, які зможемо собі представити, се тіла безобразні, дуже малих розмірів, переважно мікроскопічні, без будови, без органів (Haeckel, Anthropogenie 1874).

ріжні неприємности і здескредитували Гекля зовсім. Іменно закинено Геклеви сфалшоване образків ембрионів.

Ще в. р. 1868 старався Гекель в „*Natürliche Schöpfungsgeschichte*“ вказати, що яєчка чоловіка, малпи і пса нічим не різнять ся між собою, отже й мають спільне походження. В тій цілі додав образки, ніби фотографічні побільшеня сих яєчок, а в другім ряді помістив знов ембриони пса, когута і черепахи. На нещасте Гекля швайцарський зоолог з Базилеї, Rüttimeyer сейчас того самого року 1868 виказав, що ті три образки відбиті зістали одною і тою самою клішою, що Гекель один і той самий образець повторив три рази як зародок чоловіка, малпи і пса. Мимо сего в пяти слідующих виданнях Гекель ті ілюстрації полишив, аж Wilhelm His, професор анатомії в Липску, виказав знова р. 1875. фалшоване фактів³¹⁾. В р. 1908 стрінув Гекля ще більший шкандал, іменно знаменитий ембриолог Dr. Brass оголосив брошуру: „*Das Affenproblem, Prof. E. Haeckels neueste gefälschte Embryonenbilder*“. Leipzig 1908., в якій закинув Геклеви, що єсть ошустом, що, щоби поперти свою теорию еволюційну, друкує зовсім безцеремонно ряд позитивно пофалшованих відбитків ембрионів чоловіка і малпи, іменно змінив образець ембриона хвостатої малпи на ембриона безхвостої малпи і положив під тим зовсім иньшу назву, малпи найбільше подібної до чоловіка; чоловіка представив з 44 кругами хребтовими, а чоловік всего на всего має 33—35 кручів. Очевидне ошуство! Сконстатоване Brassа потвердив в р. 1909. в „*Deutsche Medicinische Wochenschrift*“ проф. Keibel з Фрайбургу. — Навіть однодумці Гекля, атакуючи Brassа за таке безцеремонне відкрите, закидують Геклеви в знаній „заяві 46 зоологів“, поміщених в повизший: „*Deutsche Medicinische Wochenschrift*“: „dass sie zwar die von Haeckel in einigen Fällen geübte Art des Schematisierens nicht gutheissen...“.

Щож на те все Гекель? Видко, що вже занадто був притиснений до муру, бо в статі: „*Fälschungen der Wissenschaft*“, оголошеній в соціалістичній „*Berliner Volkszeitung*“ з дня 29. грудня 1908, пише: „Um dem ganzen wüsten Streite ein Ende zu machen, will ich nur gleich mit dem reuemütigen Geständniss beginnen, dass ein kleiner Teil meiner zahlreichen Embryonenbilder wirklich (im Sinne von Dr. Brass) gefälscht sind... man wird bei Herstellung einer zusammenhängenden Entwicklungskette gezwungen, die Lücken durch Hypothesen auszufüllen...“ дальше пише: „nun würde ich mich für „gerichtet und vernichtet“ halten müssen, wenn ich nicht den Trost hätte, neben mir auf der Anklagebank Hunderte von Mitschuldigen zu sehen, darunter viele der zuver-

³¹⁾ His: Unsere Körperform und das physiologische Problem in Entstehung Leipzig 1875.

lässigsten Beobachter und der angesehensten Biologen“. Боронить себе тим, що і другі так роблять.

Така се отже науковість сего „славного“ зоолога, котрий своєю методою через довгі літа веде борбу з християнством; себе добив, так що всі поваги наукові, представителі всіх піль наук, входячих в обсяг світогляду Гекля, виступили отверто і зганили дилетантизм „прокока“ з Єни, кожний в імені свого фахового знання. Для цікавості і певности перейдемо їх кількох по черзі.

З філософів Павльзен († 1908) з Берліна пише: „Ich habe mit brennender Scham dieses Buch — мова о Welträtsel — gelesen, mit Schand über den Stand der allgemeinen Bildung und der philosophischen Bildung unseres Volkes. Dass ein solches Buch möglich war, das ist schmerzlich.“³²⁾ А як трактує Гекель католицькі справи, се добре характеризує той сам Павльзен: „Katholizismus und Papstum wirkt auf unseren Philosophen, wie auf ein anderes Geschöpf das rote Tuch; wenn er auf diese Dinge kommt, erfolgt regelmässig ein kleiner Anfall von Tobsucht“³³⁾. Далі пише Павльзен... „dessen Philosophie eigentlich aus Negationen besteht“, нема Бога, нема душі, нема віри, нема філософії крім механічної фізики; те саме закидає ботанік Hansen: „Die Philosophie wesentlich negativer Natur ist“³⁴⁾. Філософ моніст Adikes з Тьубінген пише: „Für so manches, was ein jeder, der mit philosophischem Denken nur einigermaßen bewandert ist, als Binsenwahrheiten betrachtet, geht Haeckel jedes Verständniss ab“³⁵⁾. А. L. Busse з Halle каже: „яку вартість мають Welträtsel, достаточо виказали Павльзен і Adickes, я зрікаюся щось більше додавати“³⁶⁾.

Послухаймо тепер зоологів і природознавців. Проф. Brandt пише: „Характеристичне для способу войовання Гекля есть, що в першій мірі старає ся противника осьмішити і представити его яко „dumm“. А щоби діпняти своєї ціли, не перебирає в средствах“³⁷⁾. Проф. Гензен з Kiel пише: „etwas Unfruchtbares und Oderes als sein Monismus war doch kaum zu denken“³⁸⁾. Проф. зоології і порівнявчої анатомії в Würzburg K. Semper пише в отвертій листі ще в р. 1877: „мій пане Гекель, дійсно подивляю штуку, з якою Ви нападаєте на всяку догму, а прецінь впоюєте в свою аудіторію догми недоказані і часто неможливі до доказання і з ґрунту фалшиві... Подивляю віртуозність Вашу, з якою потрафите провадити публіку на спорохнявілім мотузку мнимо наукових дослідів“. Ба, навіть бувші ученики Гекля як

³²⁾ Fr. Paulsen: Philosophia militans 1901. стр. 187.

³³⁾ Ibidem стр. 175.

³⁴⁾ Dr. Adolf Hansen: Grenzen der Religion u. Naturwissenschaft. Giessen. 1908 стр. 6.

³⁵⁾ E. Adikes: Kant contra Haeckel 1906 стр. 4.

³⁶⁾ Busse: Geist u. Körper 1903 стр. 14.

³⁷⁾ Brandt: Haeckels Ansichten über Planktoexpedition Kiel 1891.

³⁸⁾ Hensen: Die Planktoexpedition u. Haeckels Darwinismus 1892.

Hamann і Fleischmann висказують ся проти него. Перший, бувши асистент Гекля, зоолог, скритикував цілий дарвінізм, а позаяк мусів прийти і на Гекля, проте пише: „обовязком кожного, хто знає які круги читають книжки Гекля, хто знає, кілька необчислимой шкоди наробили ті книжки читачам через подане простих домислів за факти — єсть виступати проти них рішучо³⁹⁾“. А другий, професор з Erlangen пише: „Гекля догматичні виводи затерли границю між певним знанем а непевним припущенем“⁴⁰⁾. Против Гекля висказує ся дуже рішучо згаданий висше Hansen⁴¹⁾. — З протестантских природознавців найбільше причиняєсь до здескредитованя Гекля Dr. Dennert, професор в Godesberg над Реном, котрий видав багато брошур в тім напрямі, а між котрих певно найбільше несимпатична для Гекля „Die Wahrheit über E. Haeckel“⁴²⁾. Проф. ботаніки J. Reinke з Kiel нап'ягнував Гекля публично на засіданню в прускій палаті панів 10. мая 1907, що: „через брак критицизму виелімінував себе Гекель зі збору поважних природників, а лишає ся лише Гекель фанатик... о науці і науковости не може бути і мови“⁴³⁾. В віденській „Zeit“ помістив проф. ботаніки Dr. Julius Wiesner таке: „проблеми о повстанню жиючої субстанції, першої жиючої істоти, розвою від найнищих організмів аж до чоловіка (Гекель) spielend, richtiger gesagt ohne Rücksichtsnahme auf die tatsächliche Verhältnisse“⁴⁴⁾. Які суть відомости Гекля з обсягу фізики, котрі він втягнув до своїх виводів, оцінив професор фізики в Петербурзі О. Д. Хвользон, іменно, що Гекель загально узнані наукові дефініції перекручує і фалшує, як то лише єму потрібне, і взагалі у него брак відомостей підставових з фізики і хемії, для того, каже Хвользон, переступає Гекель 12 заповідь: *Du solst nie über Dinge schreiben, die du nicht verstehst*⁴⁵⁾. Що закид Хвользона слухний, до сего признав ся сам Гекель: „Признаю, що по найбільшій часті в науках природничих маю лише загальні відомости, яких нині жадає ся, що скінчив гімназію і здобув образоване університетске“⁴⁶⁾. Англійський професор університету в Birmingham, один з найповажніших фізиків Lodge, пише: „я постановив собі при моїй критиці бути чемним і зрікаю ся виводи Гекля схарактеризувати так, якби я яко фізик се повинен зробити“⁴⁷⁾.

³⁹⁾ Hamann: Entwicklungslehre u. Darwinismus Jena 1892.

⁴⁰⁾ Fleischmann: Die Descendenztheorie. Leipzig 1901.

⁴¹⁾ Hansen: Haeckels Welträtsel u. Kerdens Weltanschauung Giessen 1907. Grenzen der Religion und Naturwissenschaft Giessen 1908.

⁴²⁾ Брошура має 180 сторін, коштує всього 90 сот.

⁴³⁾ Bonifatius-Correspondenz 1908 ст. 115.

⁴⁴⁾ Zeit, 4. марця 1908.

⁴⁵⁾ Chwolzon: Hegel, Haeckel, Kossuth u. das 12 Gebot. Braunschweig 1906.

⁴⁶⁾ Haeckel: Monismus u. Naturgesetz. Flugschrift des deutschen Monistenbundes. Brackrede in W. 1906 ст. 15.

⁴⁷⁾ Нїм. переклад Oliver Lodge: Leben u. Materie. Berlin 1908. Curtius.

Теологічні виводи Гекля, бо і до сих бере ся, скритикували два протестантські теологи як найстрогійше, проф. Гарнак з Берліна і професор протестантської історії церковної Loofs з Halle, котрий каже: „Тепер думаю, що викажемо, що Гекель нормальної наукової совісти не має... Вже XVII. уступ (Welt-rätsel) доказує, що проф. Гекель до вияснення найвисших квестий, які заняли духа людського, не посідає ані потрібного знання, ані потрібного такту, ані потрібної совісности“.⁴⁸⁾

(Конець буде).

о. Н. Будка.

Приписи і бажання Церкви а наша практика в справі частого сьв. Причастия.

(Конець).

II. Душпастирска практика.

По при слово і письмо за пропагандою частого сьв. Причастия треба ще для вироблення єму горожаньства сталого впливу душпастира в цілій єго душпастирській діяльності*).

1. **Загально:** Всі богослови пасторальні подають тут як перше, особливше средство на ширене частого сьв. Причастия брацтва церковні, бо такі брацтва, о скільки мають статусу, мають в них припис, що члени повинні приступати частійше до сьв. Тайн і означено коли. Брацтва мають в певних днях повні відпусти для членів, коли приступають до сьв. Причастия і то є дуже великою підоймою до частого ходження до Трапези Господньої і взагалі церковного житя. Належить отже, де є брацтва — їх оживити думкою євхаристийною, де нема — заложити, бо то є найпевнійша дорога до виповнення

*) Треба однак пасторальну модерну мати, не стародавню — урядову. Модерне пасторованє полягає на особистім контакті душпастира з душами в катехизациях, в школі, в брацтвах церковних (отже їх веденю), в пасторованю на одиниці, — загально на засаді: душпастир є для громадян, а не на відворот.

⁴⁸⁾ Loofs. Anti-Haeckel 1900 стр. 5.

декрету „De quotidiana Euchristiae sumptione“. В першій мірі мають ту значіне наші брацтва: „Найсвяті́йших Тайн“, дають розповсюднені. Їх би належало тепер наперед висунути, поділити на групи: старших, молодших, мужчин, женщин і з групами станово в напрямі частого сьв. Причастия членів працювати. Добре було би, коли би наші Впреосьв. Ординарияти вистарали ся у Римі для того брацтва о як найбільше відпустів. Не менче пропагують часте сьв. Причастіє нові у нас, але дуже живі і корисні брацтва: „Апостольства молитви“ і „Найсьв. Серця Христового“. Члени тих брацтв, селяни звичайно бодай раз що тижня — в неділю (або в п'ятницю, декуди в четвер) причащають ся. Їх можна легко і до частішого сьв. Причастия привести через се, що учить ся їх цінити відпусти, які зискують через сьвяте Причастіє і ті відпусти для усопших жертвувати. Хто з нас не має когось, кого щиро любить, але не має его між живими? Для любленого всьо зробити ся, тим більше, що ту і акт любови до Ісуса і до любленого ближнього проявляє ся.

Бесіди о відпустах і задоситьучиненю є рівнож дуже дорогою до заохоти до частішого сьв. Причастия. Наш нарід ходить і їздить з привички і побожности на відпусти. Ті масові збори людей з околиць треба би також як найчастіше використовувати для аґітаций за частим сьв. Причастієм і по своїх сельских церквах.

Особливим способом ширеня частішого сьв. Причастия є ширене заохоти до при́ниманя сьв. Тайн в загалі, особливо Тайни покути. Як радити собі зі сповідями? Се є в тій справі рішаюче, найважнйше. Радять собі душпастирі в тій трудній справі так:

Від часу до часу уряджують надзвичайні дні до сповіди з прошеними сторонними душпастирами до помочи. Два-три дні нпр. перед великим сьвятом є така генеральна сповідь котрогось брацтва, чи стану, посповідані приступають до сьв. Причастия з тим, що в сьвято ще раз всі приступають. Такі дні є дуже практичні — люди скоро сповідають ся, не потребують довго чекати і часами не один таки лише перед чужим добре висповідає ся, маючи встид перед своїм.

При тім треба би що дня правити Службу Божу, щоб дати людям можність частіше до сьв. Причастия приступати. А перед Службою Божою повинно ся дати тому, хто хоче, нагоду до сповіди. Не так, щоб пенітент сам просив, бо нераз то, що не сьміє просити, є причиною, що не йде до сповіди взагалі; але так, щоб душпастир сам в означенім часі і місци був в сповідальниці якийсь час, чи є хто до сповіди, чи нема. Найліпше є читати молитвослов (утреню) в сповідальниці, або коло неї, та робити приготоване до Служби Божої. Через се буде такий душпастир для своєї громади не лише

гарним приміром молитви та ревности, але також вічним упоминанем і захохотою до частого приймає сьв. Тайн. Де і коли треба, нпр. в жнива або для робітників по містах все, випадало би то всьо дуже рано, досьвіта зробити. Перші християни з живою вірою, яких обслуговували душпастирі, о яких каже ся, що освячували в дерев'яних чашах, але сами були золоті, — вертали досьвіта, коли місто ще спало, темними улицями міста по сьв. Причастію з катакомб до дому, щоби покріплені духовою пищею забиратись до денної роботи. У нас борби і потреби такі самі, чиж не могла б і практика бути така сама, де їй потреба?

Тимчасом можна старати ся при що раз більшим зрості фреквенції до сьв. Евхаристії о зменчуванє — розуміє ся, дуже оглядно — сповідий т. нзв. з побожности. Папа Пій Х. пояснив се сам 14/II. 1906. р. кажучи, що тоті, які частійше в тижни причащають ся, зискують всі відпусти без (до тепер) приписаної до зискання повного відпусту тижневої сповіди. Можна отже зовсім сьміло дозволити кому будь що дня причащати ся, хотай сповідає ся лише що 2 тижні. Розуміє ся, супонуєть тут стан ласки і чисту інтенцію і се, що толковано людям, що гріхів буденних може чоловік позбути ся і поза сповідию ріжними средствами, а передівсім через щиро-покаянне прийатє сьв. Евхаристії. На дальше відсуване сповіди як 14 днів годі би дозволити з огляду на небезпеченство лаяксизму, поверховности, перецінювання себе і на се, що зисканє повного відпусту стало б ся сумнівне.

2. В поодиноких случаях: Нема сумніву, що дуже важний вплив на практику причащання має перше і дальші сьв. Причастія дітий в школі. Тому рішила Конгрегація декретом з 15/IX. 1906., що вже і діти можуть приступати частійше до сьв. Причастія (*reprobata praxi contraria alicubi vigente*). Молодіж сего подвійно потребує — щоб удержатись в чистоті обичаїв і невинности, а також щоб за вчасу узброюватись і набирати сили до борби житевої, а з другого боку, щоб для старших були діти потягаючим приміром. Корисно можуть і діти причащати ся часто; їх чисті, невинні серця — се дуже мила оселя для шукаючого по серцях пристановища Спасителя, а розсіяне і поверховність діточа дадуть ся усувати наглядом старших. Кождий катихиз повинен призвичаювати дітий до слухання щоденно Служби Божої, та духового сьв. Причастія; тим виробить в серцях їх жаждоу дійсного причащання. Так само досконало помагають в тім посіщення Найсьв. Тайн. Катихиз, що приготавляє діти до першого сьв. Причастія, добре зробить, як поведе їх і всі діти (з остаточної години) до церкви на посіщенє і разом помолять ся.

З особлившою парадом і урочистістю повинно уряджувати ся перші сьв. Причастія дітий. В школі довго на се приготавляти як на щось дуже а дуже важного, дома просити родичів, щоб дали дітям сего дня і чисте

і нове убране і сами, щоб хоть на пів сьвяткували, тішучись щастем дитини, щоб дали навіть ліпше їсти по тім, — ціла родина повинна обходити се родинне сьвято і йти до церкви з дітьми. А в церкві проповідь до дітей простенька, щира і коротка, а єї кінець (як один говорив): „Я знаю, дітоньки, один день, ще красший, як день першого сьв. Причастия... а то є день другого, а красший, як другого, є день третього вашого сьв. Причастия“..., заохочуючи тим їх до частого уживаня поживи душевної. На другий день можна всі діти знов повести до сьв. Причастия, особливо як то є сьвято або неділя. Два дні сьвяточні по собі, то два дні сьв. Причастия. В школах належить кілька разів в році уряджувати загальні сповіди і Причастия, як також для молодіжи позашкільної напр. в тиждень по школі.

На молодців і дівчат dorостаючих і старших треба і дасть ся впливати в тім згляді лише через брацтва молодців і дівчат, брацво хору, або прикраси церковної. Для них установити кілька днів загального сьв. Причастия — таких, які би вони за свої все уважали (Прч. Діви, сьв. Йосифа). Де є Сестри в селі, мають дівчата з їх сторони потягаючий примір.

Хто вандрує, емігрує, повинен дома прийняти на пращанє і шасливу дорогу сьв. Причастіє і де в дорозі може, також.

І хорих не забув декрет. Тут є часте сьв. Причастіє найліпшим ліком для душі і тіла хорого. Хорі, що лежать довше як місяць без надії на подужанє, можуть після того декрету два рази на місяць причащати ся навіть, як не суть вже натцо. Слабо хорі, що не можуть бути без їди або лікарства, а хочуть частійше причащатись, можуть се також дістати. Тяжко то ходити по хорих з Найсьв. Тайнами, але ся ревність душпастира потягне певно і прочих з родин до сьв. Причастия, які можуть се жертвувати Богу за подужанє хорого.

Старці, що без наріканя і проклонів проводять старість, можуть бути дуже легко зискані до частого сьв. Причастия. Вистарчить на се одноразова станова проповідь.

* * *

Всі ті средства, розуміє ся, лише тогді принесуть овочі і будуть могли бути ужитими, коли душпастир сам ревно почитає Ісуса в Найсьв. Евхаристії, причину і центр свого істнованя як сьвященника, сам дає примір добрий словом і ділом. Торжественна, точна відправа, приготованє і подяка — перед і по Службі Божій, — гідне, будуюче розділюване сьв. Причастия, посіщення, чистота олтаря, риз і церкви — всьо то люди видять і люблять і тим будують ся (або руйнують ся). Лише теплий може других загірити, зимний і теплого озябить. Найліпшим средством а zarazом знаком по-

читання і служення євхаристійному Первосвященникові є — поза сповненням обов'язків в церкві — посіщення, підчас дня, принагідно і в міру потреб, і адорації*). Добре було би для обговорювання нашої практики і методики в справі ведення суспільности нашої до частійшого сьв. Причастія мати на соборчиках сталу точку і одним від других учити ся і заохочувати ся, бо що тут є потрібне — передовсім зі сторони сьвященників, то однастайна практика всіх душпастирів.

Стала, спокійна а сьвідомі цілі, терпеливо і розважно все вперед поступаюча і не жахаюча ся трудів ревність мусить з часом у всіх станах і віках побільшити число причащаючих ся частійше і що раз частійше і виробити в громаді частому сьв. Причастію стале право горожанства, як необхідимій потребі життя наших часів.

о. Др. Д. Яремко.

Про відносини духовенства до народного учительства.

Се належить до основних, програмових засад видавництва „Ниви“, щоби розводити дискусію на тему різнородних відносин духовенства і в сей спосіб причиняти ся до як найлучшого уладнання тих відносин. Відносини духовенства до різних партій і до собратії з відмінними партійними пересвідченнями, відносини парохів до сотрудників, до дяків і т. п. — отсе теми, які вже нераз були обговорювані в „Ниві“, а рішаючим зглядом при їх обговорюваню був очевидно згляд на добро Церкви.

Одною з найважніших квестій серед різнородних відносин нашого духовенства се квестія єго відносин до народного учительства. Она все була актуальною і пекучою і тому нераз була порушена в „Ниві“, та, на жаль, не викликала ширшої дискусії і пішла в забуте.

Послідними часами стало замінним загальне заінтересоване рідною школою серед нашої суспільности. Заложено вже центральну організацію, котра має уняти в систему цілу нашу ро-

*) Priesteranbetungsverein з Воцен в Тиролю числить з Австрії, Німеччини і Швайцарії коло 90.000 адоруючих сьвященників. Показна militia adorans! Прегарний вид для неба і землі! Органом сего товариства є часопис „Eucharistia“ для членів: (лише) сьвященників і богословів. Коштує 2 К. Там є все докладно реєстрована і обговорювана євхаристійна література. — о. Н. Б.

боту над шкільництвом, починаючи від народного; Краєвий Шкільний Союз звернув ся з горячим зазивом до цілого народу: „Рідна школа нехай стоїть нам все перед очима, нехай нам не лишає ні хвили спокою, нехай займає в нашій роботі місце перше, бо вона з усіх найважніших справ найважніша“.

Нема сумніву, що ціла наша суспільність у відповідь на сей горячий зазив Союзу займе ся щиро рідною школою; займе ся нею і наше духовенство, та при тім не належить забувати, що рідна школа немислима без рідного учительства. Ми не маємо еще рідної школи, ми доперва думаємо о єї здвигненню, та ми повинні нашими думками і старанням обняти і рідне учительство, що серед невідрадних обставин в офіціальній, публичній школі народній працює з цілим пожертвоуванем для рускої дїтвори. „Діти наші в ярмі“ кличе до нас Союз, та в рівній мірі сї слова дадуть ся сказати і про наше народне учительство і сї слова давали і дають ся нераз чути на зборах, вічах, в соймі і парламентах. Займати ся долею нашого рідного, народного учительства — се один з найголовніших обовязків рускої суспільности а передовсім духовенства, бо з долею-недолею рідного учительства тісно звязана доля-недоля рідної шкільної дїтвори. Тимто поклик Союзу в справі рідної школи дає нам привід, щоби наново піднести квестію відносин нашого духовенства до народного учительства. В системі нашої плянованої роботи над народним шкільництвом одно з головних місць належить признати для діяльної помочи народному учительству, а сей суспільний обовязок повинно передовсім зрозуміти, прийняти на себе і его сповнити наше духовенство. Духовенство становить серед рускої суспільности силу першорядної, рішальної ваги; воно проте є в спроможности більше чим хто небудь иньший дати фактичну поміч народному учительству. Воно повинно скорше чим хто небудь иньший се зділати, бож его лучить з учительством спільний ґрунт і спільні обовязки праці над релігійно-моральним вихованем рускої дїтвори. Не належить також переочувати, що учительство організує ся і вже тепер при помочи своїх організацій являє ся поважним суспільно-культурним фактором; звязь з ним духовенства, тісні зносини і згідна праця: коротко, як найбільша солідарність учительства і духовенства була би користою не лишень для інтересів нашого загального національно-культурного розвитку але також для нашої Церкви. Та пожадана солідарність учительства з духовенством сама не зродить ся і єї треба нам здобути і то не самими симпатіями для національно-культурних змагань нашого учительства, не самим співчутєм для его незavidної долі, не самим признанем для его повної посвяти праці і для его сьмілої борби за рідну мову і школу, — але діяльною помочію в потребах учительства і попертем в его змаганнях і в его борбі, коротко: ділами належить нам здобувати сю пожадану солідарність учительства.

Щоби наша діяльність в користь учительства і поміч в їх потребах і змаганнях була успішною, потреба нам докладно пізнати і зрозуміти ті потреби і змагання, а таке докладне пізнання і зрозуміння є можливе лише при найтіснішій контактї з учительством. Розуміє ся тут не лише контакт і порозуміння якогось комітету учительства і духовенства але головню контакт кожного пароха з місцевим учительством. Щоби се порозуміння досягнути, не треба для місцевого душпастиря шукати якихсь незвичайних способів; потреба лишень сповняти точно свої обовязки зглядом школи і зглядом шкільної дітвори, зн. совісно сповняти обовязок науки релігії і то не лишень на науці щоденній але і доповняючій. Таке совісне сповнюване своїх обовязків через душпастиря причинить ся до піднесення поваги его і цілого стану в очах учительства, бо не треба забувати, що ніщо так не підкопує сеї поваги, як легковажене і занедбуване своїх завдань. З другої сторони сьвященник, що правильно буде уділяти науку релігії в школі, сам научить ся належито цінити працю учительства, він буде мусів відносити ся з правдивим поважанем до самого учительства. Але не лише взаємної пошани научить школа народна учительство і духовенство, сповняюче совісно свої обовязки; вона причинить ся до навязання тісних зносин товариських, бо ніщо так не лучить людей, як спільна праця і спільна ціль. Так отже на спільнім шкільнім ґрунті, при нагоді совісної праці над вихованем дітвори, повстане взаємне поважане, а передовсім духовенство научить ся поважати і цінити стан учительский. Недостача сего належитого поважання болючо вражає учительство і звідси походять его докори і жалї на сьвященство за се, що воно легковажить і невідповідно поводить ся з учительством (гл. у „Всячині“). Нігде правди подіти, — ті докори і жалї народного учительства в великій часті є зовсім оправдані, бо справді легковажене учительства із сторони духовенства не є спорадичне. Не входимо в основні досліди над причинами сего легковаження, та годї не завважати, що найважнішою причиною є традиція і при звичаєне. Іменно старше духовенство памятає еще часи дякоучителїв і мимоволї відносить ся до теперішних учителїв так само, як до давнійших; до такого поведення воно привикло, а кожде при звичаєне се така перепона, що єї не легко побороти. Безперечно, що в многих случаях і иньші причини впливають на душпастиря і его відчужують від рідного учительства, однак головною причиною є традиційне упереджене і при звичаєне, яке захопило значну часть духовенства. Проти сего традиційного трактованя учительства мусимо рішучо виступити і его поборювати, а найлучшим способом є сей, щоби духовенство сповнювало совісно свої шкільні обовязки. За сим духовенство повинно уживати всіх способів, щоби як найбільше зблизити ся до учительства і щоби позбутися і усувати все, щонебудь ділить оба ті учительські стани —

духовний і світський, бо повна згода між ними є постулятом християнської педарогії: „Der Zusammenschluss des weltlichen und des geistlichen Lehrstandes ist geboten, auszuführen ist er von beiden Seiten: seitens des weltlichen durch energische Zurückweisung aller trennenden Tendenzen, seitens des geistlichen durch Eingehen auf die aufwärtstrendenden Interessen der weltlichen Lehrerschaft“. Так говорить найбільший педарог нинішньої доби, проф. др. Отто Вільманн (Die sociale Aufgabe des Lehrstandes).

Поправа взаємин між духовенством а рідним учительством є нашим головним, та неодиноким обов'язком. Ми мусимо старати ся по наших силам попірати національно культурні змагання учительства у всякий можливий спосіб і при всіх нагодах: в шкільних рада х місцевих, окружних і краєвій, зн. всюди там, де духовенство має голос, вплив і значінє, воно повинно помагати рідному учительству і хоронити єго від покривдження.

Звертаємо увагу на одно важне право, з котрого наше духовенство, на жаль, не користує; іменню кождоу душпастиреви-катехитови прислугує право являти ся на окружних конференциях учительских. Вже самою своєю появою на сих конференциях додасть наше духовенство відваги рідному учительству до смілої оборони своїх прав.

Крім сєго на соборчиках деканальних духовенство повинно брати в дискусію поправу відносин до учительства.

Наші делегати і комісарі в справах шкільних повинні також більше інтересувати ся долею рідного учительства і на спільних нарадах обговорювати спєсоби поправи єго відносин. Дуже богато може духовенство помочи через вступленє в члени вспомагаючі учительского т-ва „Взаїмна поміч“. — Тому, що Хв. Редакция каже мені числити ся з недостатчею місця в сїм числі „Ниви“, тому годі вичисляти і основно обговорити всі можливі способи, якими духовенство може і повинно поправити свої взаємини з учительством. Та сказанє вже вистарчає, щоби розвинула ся дискусія на порушену тему і щоби духовенство взяло собі до серця поправу своїх відносин до учительства.

Нїхто не заперечить, що поправа сих відносин є пекучою потребою для самого духовенства і принесе єму корисніші услівя праці над релігійно-культурним розвитком парохії чи громади. Одиници, хочби она як була спосібна і інтелігентна, з трудом приходить успішно повести якусь організаційну працю, трудно проте приходить се одному парохови, а єще труднїше, єсли він знайде в своїй праці перепони із сторони иньших впливових одиниць в селі, найгірше, єсли із сторони учительства. Противно, при згоді і порозуміню з учительством всяка праця піде скорше і лекше, бо сьвященик буде міг поділити ся працю з учительством чи то в читальни чи в касах і пр. і зискає більше часу для повненя своїх душпастирских обов'язків. — Годім ся і лучім ся!

БІБЛІОГРАФІЯ.

Наші проповідники в заграничній критиці.*)

Сьогочасні українські проповідники в Галичині.

I.

Найвизначнішим і найбільше плодотворним українським богословом, проповідником в Галичині є, безсумнісно, *д-р о. Іоанн Бартошевський*, проф. пастырського богослов'я і педагогіки у львівському університеті. Тому поважаному пастиреві, вже 27 літ двигаючому тягар професорства, приналежить чи мало різних богословських творів, межи якими „Проповіді“ займають одно з почесних місць, так по кількості, як і по якості. Д-р І. Бартошевський є автором ось яких проповідей:

1). Проповіді праздничні для сільського народа. Друге вид. Львів 1901 р. стр. 261. Ціна 2 руб.

2). Нові проповіді праздничні. Львів 1906 стр. 189. Ціна 1 р. 25 коп.

3). Проповіді недільні для сільського народа. Друге вид. Львів 1900 стр. 415 Ціна 2 руб.

4). Науки на місяць май о Пр. Діві Марії. Львів 1905. Ціна 1 р. 50 коп. стр. 140.

5). Проповіді о страстях і смерті Господа Ісуса Христа. Львів 1904 стр. 79. Ціна 70 коп.

6). Проповіді похоронні Львів. 1904. Стр. 375. Ціна 2 руб.

Як бачите, не мало!.. Але чи вони знані у нас?

Ледви, чи так. А тимчасом проповіді о. Бартошевського, дійсно, заслуговують на найповажнішу увагу і їх розповсюдження у нас було би незвичайно корисним. Простота і легкість викладу, щире чуте, братнє, повне любови поученє і пересторога грішника, щоб і жив згідно з вимогами Божого Закону і слідкував за стопами великих діячів християнства, при основнім, науковім ознайомленю ся з Сьв. Письмом і творами сьв. Вітців, як

*) В падолисті мин. року був у наших часописах поклик, щоби проповідники і автори релігійно-моральних книжок пісдали свої видання па адресу о. Іосифа Крижановського (Київска губ. Гор. Сквиря с. Лаврик) для рецензії в часописи „Духовная Бесѣда“ і познакомлена сею дорогою російських і українських священиків з нашою духовною літературою. Оскільки сей зазив найшов у нас послух і чи всі наші проповідники дали про себе знати, нам не відомо. На днях в видавництві „Духовная Бесѣда, віро-повіднический и религиозно-правственный журнал“ Поголоць, Київской губ. II, 1910, 5 май, ст. 373—376 появиля ся рецензії проповідей Вп. о. Проф. Д-ра І. Бартошевського о. Дзєровича, яку яко для нас інтересну, подаємо в перекладі для читачів „Ниви“. — О. Д-р О. Б.

також припоровнене наук до понятности сельських slučajів, — ділають проповіді Бартошевського невичерпаним жерелом „води живої“ і краєугольним каменем української проповідничої літератури.

Оттакі то „проповіді праздничні, недільні“ і др. „Проповіди же похоронні“, то чудний богословской трактат, який повинен викликувати заінтересоване і у випробованих богословів і зі сторони т. зв. „атеїстів“, — тому, що сей і той стоїть однако на перозі таємної вічної, перед нерозгаданою, але жадающею відповіди, загадкою людського буття...

В однокровній з нами Галичині проповіді д-ра Бартошевського уже давно завоювали сердешні симпатії читателів і слухачів, чого доказом многочисленні відозви і похвали, одержані автором від своїх співбратів і колишних учеників. Деякі із сих похвал — і то в виїмках — я позволю собі за ласкавим дозволом о. Професора, привести ось тут для характеристики. „Проповідями всесвітлійшого о. Професора я користувався, будучи ще питомцем, користуюся ними і тепер. Вони, пише о. Вол. Довгович, подобалися мені завдяки своїй популярности, природній основі змісту і легкому стилеві, роз'ясняючому і представляючому слухачам розумінню самої „суті“. Другий сьвященник, „вдячний ученик“ о. Константин Карачевський пише ляковічно: „Всі проповіді о. Професора в практиці оказують ся для народа знаменитими“. Третій виражає ось що: „Проповіді о. Професора, то моя права рука. Без них я не зробив би ані кроку. Вони служать для мене великою полєкшою при ріжнородних богослужєнях, ними я користуюся майже що дня“ (о. Теофіл Дурбак). Приведених коротких характеристик зовсім достаточного для сего, щоби поняти, що представляє собою д-р І. Бартошевський, яко проповідник. І такий духовний бесідник, визначний оратор, зовсім не знаний у нас... Но просніть ся, пастирі-проповідники, наспіла вже пора!...

II.

Сьвяти. о. Юліян Дзерович, проф. релігії у стрийській гімназії, автор „Проповідий катехитичних — О вірі“ т. І-ий (Перемишль, 1903. Стр. 293. Ціна 2 руб. = 4 корони) і проповідий богородичних „Цариця Мая, Марія“ (Жовква 1906 стр. 290. Ціна 2 руб. 15 коп.

Крім Проповідий катехитичних і богородичних „Цариця Мая, Марія“ до о. Дзеровича належать ще ось які книги: „Як то Русь ходила слідами Данила“ (Жовква 1907) і „Як у сьвіті жити“ (Тернопіль 1906) і „О плеканю релігійности“.

Віддаючи справедливість „Проповідам катехитичним — О вірі“, написаним, до того сказати, з повним і основним знанєм предмету, і поручаючи їх яко підручник нашому духовенству, я задержу ся більше подрібно при „Цариці Мая, Марії“.

Діва Марія, та незвичайна межи жєнами, все, по всі часи і епохи, притягала до себе увагу артистів слова, долота і кисти,

заєдно була ідеалом жінчини-матері і якби якими чарами притягала і притягає серця мільонів понижених і оскорблених. Тому то і нема дивоти, що о. Дзеровичови забажало ся зі своєї сторони положити у стіп Владичиці свій скромний дарунок, доказ синовіського передання... Правда, при складаню свого твору, автор широко користав з німецької і польської марійської літератури, — но він пересяклий духом нашої православної віри... (? Пер.) І ми сильно можемо гордити ся ним перед сусідами. Далеко богатша гомілетична література не має в собі щось рівного творови о. Дзеровича.

Виложивши основно достоїнства Марії, Її матерню дбайлисть і поміч, способи почитання Богородиці, віддавши Її похвалу, ілюструючи свої науки примірами з історії полудневої Руси і др. сторін, шановний автор з'умів начеркнути гідний образ Цариці неба і землі. Від хвилі Благовіщення до славного Успеня, серед різних обставин земного життя, стоїть Она, Марія, перед нами повна неземної величі і простоти, повна любови і терпіння, повна материнської запопадливости і заступництва за рід християнській.

Працюючи над своїм твором, автор наглядно у всякий відділ, у всяку сторону вкладав свою душу, а читач (а також і слугач) не може не чути сего, не може проникати ся тими думками, які висказує проповідник, бо щиро сказане слово завжди найде відповідний відклик у слухача. Мовби для більшої гармонії межі змістом а виглядом, проповіді „Цариця Мая, Марія“ видані гарно, артистично. Наші пастирі прочитають їх з більшим хісном в своїм родиннім кружку і можуть широко користати з „Наук на місяць май“ в богородичні празники.

Крім згаданого твору з іменем о. Ю. Дзеровича, яко одного з редакторів, тісно звязаний проповідничий журнал „Руський Амвон“, що виходив в Галичині через 6 літ і дав 7 томів проповідей різних авторів. „Завдяки совісному редагованю Руський Амвон може служити, — пише о. М. Яцкевич в Богословськім Вістнику“ (1901, ст. 251—255) — дуже корисним проповідничим підручником для нашого клира тому, що проповіді виложєні систематично, сліднують в порядку праздників, а головню виходили рівночасно так, що всякий священик міг з них вобідно користати“. Порівнюючи Р. Амвон з подібними виданнями німецькими або польськими, автор замітки приходить до заключєня, що Р. Амвон, не уступаючи їм, має однакову з ними вартість, а в деяких случаях навіть перевишєє їх.

Вс. Крижановский.

ДОПИСИ.

Хто сіє вітер?

На се питанє маємо ясну відповідь з образків суспільних в Солотвинщині. Хто знає Солотвинщину, то мусить зі мною згодити ся, що то країна темноти, всяких над'ужить і безправя. Нарід бідний, непросвічений мов та слабонька билина подає ся на всі подуви вітру. Не дивно, що в сій країні Др. Трильовський, хоть цілком ту незнаний, міг мати шанси при виборах до парламенту. Не слідво ту жадної роботи ані на поли церковнім, ані економічним. Школи також занедбані і жадного хісна не привсять. Зате кубанярство і підкупство тут процвітає. Майстрами на тім інструменті суть жида. Не дивниця, що в сій країні майже в кожній громаді засідає в раді громадській половина жидів. Жида тішає ся в сій країні надзвичайною опікою і всіх „шіпців“. От, вибух був в Жураках рілвий страйк проти кількох жидів, властителів більшої посілости і сейчас з'явив ся в селі цілий постерунок жандармерії і нуже знущати ся над бідними людьми. Писало ся вже о тім много в часописах, але без хісна. Безправя як діяли ся, так діють ся дальше. Если би хто хотів яке-такє понятє мати з сеї цілої панорами над'ужить і безправя, то нехай буде ласкав заглянути в господарку виділу повітового сеї країни. Діяли ся там такі над'ужитя, що минувшого року розважно цілий той виділ повітовий і дано рядового комісаря. Недавно відбули ся нові вибори а взгл. номінації до тої ради повітової, але так чудацко, що самі віти ввійшли до ради повітової, а до виділу повибирано з тих вітів анальфабетів, щоби були манекінами до дальшої взірцевої господарки сеї закутини.

Серед такої атмосфери в найновішій часі повіяв сильний вітер з під крил наших опікунів на отсю забуту країну. Ото від якогось часу зачав ся в цілій Солотвинщині сильний рух польонізаційний. Дивне, що вітер сей найсильніше дує з п. к. суду солотвинського і зі шкіл в Солотвинщині. Польский Нептун уподобав собі замешкати в сих інституціях, які нарід здвигнув і утримує своєю кєрвавицею, і звідси дує так сильно, що готов єї інституції звалити. От, придивім ся, хто і яким способом польонізує з поконовіку руских Підгірян.

Першим піоніром в сім ремеслі єсть чистої крови Поляк, учитель Тайхмани. Виробляв він ріжні дивиси в сій своїй штуді на попередній своїй посаді в Старуні, де провадив формальну борбу з місцевим парохом, о чім много вже писало ся в наших часописах. Сего року дістав він вже цілком самостійну фортецу — Заріче коло Солотвини, де може свобідно пописувати ся в своїм покликаню. Фортеца та лежить в дуже добірнім місци,

Поблизько наоколо чотири села, а тут зараз під боком в Солотвині цілий штаб єму на услуги, після его стратегічних плянів. Будучи в Старуні просвітителем, вчитав він в архівах тамтешньої школи на Красній, що Старуна з поблизькими Жураками то оселя давньої, королівської-надвірної польської шляхти. Обурило его навіть то, що кількох Русинів назвало поблизьке село Жураками, бо в архівах стоїть „Дзюраки“...

Маючи такі жерела в руках, постановив він всі свої фізичні і інтелектуальні сили з'ужити на сполонізоване сеї гайдамацької оселі. Випровадив армату великого калібру Круна на узгір'є заріччє, звернув дула її на Дзюраки-Старуні, а польський Нептун зі своїх безпечних солотвинських убикацій знай не жалувє вітру на его дула — і туй-туй Дзюраки-Старуні будуть збомбардовані як теперішня осада бунтівників і гайдамаків, а на місця тих жити муть самі польські гербовці.

І щастє дописало п. Тайхманови і в помічниках і в пособіях. Ото начальник повітового суду в Солотвині стає зі своєю подругою і з цілим штабом своїх канцелястів в перші бовє ряди під команду нашого просвітителя. Ба, знайшов ся навіть охотничий фельдкурат до так важної, завзятої борби — в особі кс. П. Я. Треба знати, що сей новий пробощ Солотвини не аби яка собі незначна особа. Ціла Солотвинщина струхліла на его появу. Віда тільки, що спізнив ся ввійти до ради повітової, а може навіть до виділу, бо сила то не аби яка. „Ja tu wszystko do góry korzeniem rowywracam!“ — заповідає своїм парохіянам. Стало ся недавно, що польський Нептун за сильно на Жураки подув і вивернув до гори корінем руску фігуру коло школи. Надходить на то сей пробощ і пише ся своєю силою. Люди хотять закопати фігуру знова на своїм місці, але він не позволяє. Нищить статую Христа і каже, що то вже не годить ся її закопувати...

Робота польонізаційна в Дзюраках-Старуні розпочинає ся тепер такою на добре. Ото 31 жовтня м. р. впадає та ціла фалія до Журак на заложене польської читальні товариства „szkoly ludowej“. Штука вповні їм удає ся, бо начальник громади Журак Іван Матлюк віддавна вже пси вінає на читальню „Просвіти“ в Жураках. Ба, сей віт виписує ся навіть сам до нової сеї читальні польської, хоть він з прадіда Русин, а навіть має інавгураційну бесіду до громади на зборах сеї читальні і заохочує громаду, щоби тримала з лацінниками і до сеї читальні приставала. За се своє діло зістає опісля сей віт вибраний через п. старосту до ради повітової, ба навіть до виділу повітового — хоть бідака темний анальфабет, але за то має громадским секретаром мудрого жидка!

Тепер доперва вийшло на яв, чому то сей віт розпочав перекольну борбу з місцевим сьвящеником в Жураках, щирим пародовцем, котрий хотів взяти в свої руки читальню і запровадити лад в громаді для добра дочасного і вічного своїх пар-

хіяв. Тепер ясно стало, звідки вітер повіяв і хто сів вітер. Сей начальник громади для приподобаня ся своїм властям постановив за всяку ціну позбути ся з села сего священика. Насамперед в диявольський спосіб доскулює священикови (п. пр. займив з цмштары коло церкви гуси священика, тримав у себе цілий тиждень, повибивав їм очі, зморив і врешті на приказ ц. к. старости і загальне обуренє громади випустив по 8 днях), забороняє людям у священика робити, служити, ба навіть до Служби Вожої послужити. Намовляє людей священика до суду скаржити, сам навіть зі своїм жидком пише позви в імени цілком несвідомих людей; встримує священикови фасунок суровиці, коло хати каже виробяти галабурди, крики і иньші пакости, на згадку яких аж кров в жилах стинає ся. Священик о своїх кривдах доносить до п. к. Староства, але п. староста з того собі еще і покепковує. А начальник далі пакостить та воює. Висилає навіть депутації до Єпископскої Консисторії з заявленнями на священика, пише сам в імени цілої громади цілком неправдиві, змислені очернения на священика і заявляє, що если Консисторія не забере єго сейчас, то ціла громада переходить на латинське, а то єсть тільки „*primum desiderium*“ цілої повисше згаданої фаланґії.

Для будучих сих Поляків постановлено в Жураках побудувати костел. Завязує ся *ad hoc* комітет під проводом начальника суду солотвинського: прецінь такий пан презес ц. к. суду все може. Він посилає свого канцеліста п. Касторого до Журак, щоби постарав ся там о ухвалу ради громадскої жертвувати громадску площу під будову сего костела. В каламутній воді добре рибу ловити. Згаданий канцеліст від табулі приходить до Журак, нараджує ся з вітом і скликає радних до коршми, щоби пояснити їм розказ презеса. По довгій нараді в коршмі виходять всі до уряду громадского і одноголосно ухвалюють дати спорий кавалок громадскої толоки межи Жураками і Старуною під будову костела. Громада Жураки бідна, ціла задовжена, не єсть навіть в силі побудувати помешканя для свого священика, — але дивне, що на костел безінтересовно дала так велику площу, бо коли навіть згаданий комітет хотів заплатити ту площу, то громадска рада на то не згодила ся, але ухвалила даром дати.

Характеристичне і то, що новий парох Солотвини привіз з собою величезний капітал на польонізацію. А й сам він по княжому жие, та ще й при кожній нагоді кожного гостя і обдаровує так, що всі аж дивують ся. Цілої своєї форси уживає до помноження свого стада. Майже що другий день заїздить до Журак, відбуває з журацким вітом конференції, возить єго своїм повозом до Солотвини і всіма силами старає ся мати єго по своїй стороні. А щоби мати принаду на селян, закладає у себе в Солотвині райфайзенку і голосить, що тільки Полякам буде гроші розпожичати.

То була би лапка на старших, але і для малих дітей знайшов принаду. В Жураках єсть дві школи, дітей учащуючих до

школи до дві сотки, а межі тими тільки кількоро латинників. Новий сей латинський парох старає ся поробити з Русинів Поляків і добирає таких способів. На свою годину релігії затримує не тільки Русинів, але і Жидів. Привозить з собою много книжочок, образців і цукерків і тими ласощами робить з Русинів Поляків. Латинникам роздає кантички, образки а жидикам цукерки, а вели котре з руских дітей скаже, що оно Поляк, то ту дитину зараз гоїно обдаровує і загорича робить в катальогу шкільнім поправку обряду дотичної дитини.

Щоби ся праця видавала єще більше овочів, то дотепний сей парох прибрав собі до помочи єще дві пані з Солотвини. Ото дня 18. грудня м. р. привозить з собою на годину релігії до школи в Жураках радчию С., жену начальника суду з Солотвини і п. Г., доньку антикаря з Солотвини і при їх помочи польонізує шкільну дівтуру. Названі пані промовляють до дітей, заохочують, що на Різдво справить ялинку (*Boże drzewko*) тільки для польских дітей, Польські діти дістануть при ялинці красні подарки: дівчатка — суєнки, хусточки, хлопці — шапочки etc. На сю заяву повстала в клясі чиста паніка. Діти одно наперед другого рве ся до запису на польске. Пані похваляють такі діти, обдаровують яблуками, цукерками, а кс. Я. списує всіх зголосивших ся і закликає, щоби учили ся польского катехізму.

Так опікують ся нині чужі нашим бідним народом. Правда, нам не вільно проти закона щось подібного робити, але їм все вільно. І так пані ті приходять до управителя шкіл в Жураках (Русина) і заявляють єму, що они мають з Ради шкільної краєвої позволенє уділяти в школі науки для анальфабетів що середі і п'ятиці. Приїздить отже дня 2. марта с. р. радчині зі Солотвини з п. сендзіною Р. в ціли уділювання тої науки. Застають в школі діти з I-го і II-го степеня науки і заявляють учителяви, що власне ті діти суть тими анальфабетамі. Учитель опускає клясу, а згадані пані обіймають науку. Дня 4. марта с. р. повторяє ся то само! Учитель боїть ся зразити собі менерів, уступає і мовчить, а що на се ц. к. Рада шкільна краєва?!

Про ріжні „хлопські балі“ — як пр. з 30. січня с. р. в Жураках, уладжувані за гроші з „Грунвальдского дару“ на заманенє нашого хлопа — і не згадую. Але про ревність польского пароха Солотвини таки на закінченє ще згадаю. Він потрафить навіть без оповідий дати шлюб рускому женихови з Журак! Єсли який Поляк женить ся з рускою дівчиною або відвортно, то сейчас жадає він від противної сторони переходу на польске а вагл. на латинський обряд. Сам власноручно пише до ц. к. Староства зголошенє дотичної особи і справа скінчена — дає таким шлюб без взгляду на Конкордию. Їм все вільно!... — *Осип С.*

До Впр. ОО. Катехитів.

З катехитичних кругів пишуть нам:

Катехитична секція австр. товариства Льва — „Leogesellschaft“ пригадує, що мимо того, що ще 1909. р. в вересні оголошено (в „Christlich-pedagogische Blätter“ № 9, стр. 247) „Programm der literarischen Vorarbeiten für den katholischen Kongres“, де між иньшими є тема 5: „Stand des elementaren Religionsunterrichtes für das ruthenische Sprachgebiet Österreichs-Ungarn“, до сего часу однак не знайшовся до сеї справи жаден референт. Згадана секція просить проте, щоби сей, що зволить підійматись опрацювання сеї теми, повідомив секцію [адр. Wien I, Bäckerstrasse №. 8]. Речинець до прислання праць був визначений до 1/VII 1910.

Влижні дані (подаю се після програми): „Es sollen nicht hauptsächlich die Mängel erörtert, sondern ein möglichst klares Bild gegeben werden, wie der Religionsunterricht erteilt wird, welche Anstalten für denselben getroffen sind. Dazu könnten besprochen werden: die gebräuchliche Methode, die meist gebrauchten Hilfsbücher (mit Kennzeichnung ihrer Anlage), Anschauungsmittel, katechetische Zeitschriften, Vereinnigungen, Konferenzen, Kurse, die katechetische Ausbildung der Theologen (Professor, Stunden Zahl, Hospitationen), Inspection des Religionsunterrichtes“. — Що до об'єму: „Die einzelne Abhandlung gehe womöglich nicht über den Raum eines Kursvortrages hinaus; für manche wird ein geringerer Raum genügen“, — Розумієсь, що ту бесіда в першій мірі що до праць загального змісту ріжних прочих тем, які входять в програму, а сея, о якій я згадую, може бути коротка.

Пишу се тому, бо не знаю, що властиво за причина сьому, чи про се нічого не знали, чи може таки так не хоче ся, що не знайшовся ні один, щоби заінтересувався сею справою, та являв волю просячих. А сеж по трохи і соромно булоб, якби про нас там і згадки не було. Повинні би тим зайнялись львовичи, бо і під рукою статистичні дані і прочі потрібні інформації на місци мають, чого на провінції не стає. Тому поруште сю справу конче, але скоро, поки час, навіть може таки і в „Ниві“, а крім сего займіть ся самі тим, сли можна, або таки упростиь кого, щоби конче ту тему обробив, на спільній якійсь конференції перечитав, по переведеній дискусії евентуально справив і відослав до Відня до друку.

Розумієсь, треба писати по одній стороні і читким письмом.

Програмове, вже висше наведене Erläuterung каже, щоби не виказувати браків, але подати образ, як тепер справа стоїть. Я гадаю, що мимо того, може референт зазначити на вступі коротко нашу історію, хто ми є, і доперва тогди перейти до властивої річи. Сею нагодо можна би дуже добре використати

і для нашої національної справи. Рівнож згадати-б треба про обсаджуване руских катехитур та про нехить креованя посад осібних катехитів (Коломия, Станіславів і т. п.), що аж в парламенті вношено інтерпеляції в сій справі. Сего не поминути мовчки, бо ту власне буває перетяжене праці. Ординарият має звіти деканів, там є подана скількість годин в тиждні, се можна-б зазначити і т. д.

Займіть ся тим щиро, бо соромно би було, якби мимо пригадки ніхто сего не обробив. Я сам гадав се зробити, але щож, не маю даних, тай і не уважаю себе за такого знатока тих справ. — *о. Михайло Лада.*

ВСЯЧИНА.

Нові приписи що до катехитичних іспитів.

Впреосв. Митроп. Ординарият оголосив в ч. 3. „Льв. аепар. Вѣдомост-ий“ з 25. марця с. р. слідуєчі приписи що до іспитів на катехитів середних шкіл і учительських семинарій:

1. Всі св'ященники, бажаючі убігати ся о посаду катехита в згаданих школах, мусять зложити на се окремий іспит. Крім іспиту буде вимагати ся від кандидатів: укінчення студій гімназійальних і університетських з добрим успіхом, замишування до педагогічного звання, загального образования і всіх прикмет, потрібних душпастирови-педагогови.

2. До іспиту буде допущений кожний св'ященик, котрий предложить письмєнну працю стисло наукову, або й популярну в об'ємі бодай одного аркуша друку (випечатану, або лише пригожу до друку), яка була би в зв'язи з душпастирсько-педагогічною працею катехита середних шкіл. (Кандидатови вільно предложити крім того всякі инші готові праці з якої небудь области).

4. Предметами іспиту є:

а) Апольогетика. Поручають ся як підручники до точного перестудіюваня апольогії: Геттінгера (5 томів), Шанца (3 томи), Вайса (5 томів).

б) Фільзофія. Кандидат повинен обзнакомити ся з теологією натуральною, з моральною фільзофією пр. Катрайна і з новітніми напрямими фільзофічними.

в) Догматика: в об'ємі університетських студій, а трактувати о Церкві і о вірі основнійше.

г) Моральна: в об'ємі університ. студій з особливим углядненем трактатів de jure et justitia.

д) Історія Церкви. Кандидат мусить основно знати історію руско-кат. церкви, а проче після університетських викладів.

е) Св.в. письмо. Кандидат мусить виказати ся знанєм історії біблійної Ст. і Нов. Завіту, а крім того з коментарем перестудіювати хоть кілька глав з котрої небудь книги пророчої, а з Нового Завіта хоть одну книгу по можности в грецкім тексті.

ж) Літургіка. Належить звернути увагу на науку про стилі — особливо византийський в архітектурі і малярстві.

з) Патристика. Кандидат має виказати ся лектурою кількох, довільно вибраних творів св.в. Отців Церкви і уміти здати справу з прочитаного.

и) Написані і виголошені ексорти.

5. На посаду катехита середніх шкіл і учит. семинарій можуть подавати ся лише ті укваліфіковані кандидати, яких сам Митр. Ординарият письмом завізвє до того. — До подання треба залучити: свідощтва з вищої гімназії, свідощтво зрілості, абсолютнорішну богословських студій, вище згадану письменну працю і виказ лектури, про яку бесіда в уст. 4.

Як то східно-галицькі польські священники затовують „конкордию“?

Отсе вже в друге уживаємо сего заголовку у всячині сегорічної „Ниви“ — і то цілком не тому, щоб він нам так дуже сподобав ся. Ворони Боже! Бєлиб воно так було, то не вийшлоб і одно число нашої часописи без него: стілько у нас дотичного материялу!... Спонукує нас до порушення сеї дразливої справи не що иньше, як формальний конкурс, розписаний „Gazet-ою kościeln-ою“ на наше духовенство. „Prosimy zresztą bardzo szan. Współbraci, żeby raczyli uwiadomiac nas w krótkości o każdym fakcie naruszenia konkordyi ze strony ruskiej“ — так кінчать вона в ч. 15 с. р. свої уваги над нашою новинкою під повисшим заголовком (гл. „Нива“ ч. 2) — очевидно, не маючи що сказати на оборону обжалованого о систематичне насилуване конкордії польського духовенства. Ми в щасливійшій — на жаль — положеню і без розписування подібних конкурсів, можемо служити доказами — документами! Возьмім пр. сей, із самого Станіслава-града, де то приготовлює ся місце (і паству!) для будучого польського єпископа.

„Wierzetelny odpis (дегалізований у ц. к. нотаря Адама Прус Студзінського):

„Imperium: Austriae. Regnum: Galiciae Districtus: Stanislaopoliensis. Archidioecesis: Leopoliensis. Parochia: Stanislaopoliensis. — Testimonium Baptismi. — Ex parte Officii parochialis r. l. Ecclesiae praeposit sub tit. Imm. Conc. B. V. M. notum testatumque fit, in libris metricalibus hujus Ecclesiae tom. 48 pag. 26 reperiri sequentia: nomen: Bronislaus, religio: rom. cathol., sexus: masculini, thori: legitimi, parentes et conditio: Kostecki Ioannes c. r. emeritus custos, Claudia f. Basili Korobelski et Rosaliae Forgacz natae i т. д. anno domini millesimo octingentesimo nonagesimo

secundo (1892) die 5-a Februarii natus, 14-a e. m. baptisatus est. Bp. R. Alexander Mardarowicz, m. p. — Vi licentiae a Praep. circul. Stanislao p. dtt. ad 28/10 1808 n. 42.965 mutavit rit. gr. in lat. — Quas testimoniales manu propria subscribo i t. d. Stanislao poli, die 28 octobris 1908". (підпис нечеткий).

Впр. о. І. Г., присилаючи нам ласкаво сей документ, пише: „...Документ особливий „льсяльности“ польского клиру зглядом Апост. Столиці! Finis coronat opus — так і в сій славетній метриці, в котрій нарочно опущено миропомазане, щоб затерти слід гр. кат. обряду охрещеного, найважнійше се, що приходить на самім кінці. Признаю ся, що я obstarui, як побачив се, бо ріжне мож бачити, але такого легковаження не вже декрету конкордії, але глузована з Апост. Столиці через польского священника ніхто певно не сподівав би ся — в урядованю і то на публичнім, правнім документі: Vi licentiae (sic!) a praeposit. Circuli Stanislao poliensis dato 28/10 1908 n. 42.965 mutavit ritum graecum in latinum! Се хибя „урядовий“ доказ, що мав слухнієть ks. Karol Procyk — як се відомо з „Ниви“, — коли писав, що „tak się robi zawsze i wszędzie“. Справа булаб навіть смішна, якби не була zarazом сумна, що такий „gorliwy katolik“, як ks. Płaskiewicz в Станіславові, потребував до зміни обряду свого пупіля позволеня Староства, а Риму цілком ні. Сю метрику прошу мені звернути, бо вона як урядовий акт піде до Риму. Біда лиш в тім, що тяжко спонукати наші власти до однодушної апеляції в тій справі до Риму, бо апеляция одного не має такої ваги, а в додатку може тому одному наробити неапривностей, а в кінці і зразити“...

Справді, час би подумати о такій апеляції, бо наші najserdeczniejsi о иньшій вже промишляють: „Według naszego przekonania konkordya okazała się szkodliwą, więc należałoby prosić o jej zniesienie“ (Gaz. kość. у згаданім числі) — чим найліпший дають доказа на се, що фактично давно вже собі її знесли!

Загальні збори Товариств народних учителів.

В часі ферій польських свят великодних відбув ся з'їзд і наради делегатів товариств учительських, розсіяних по цілм краю. Централєю товариств народних учителів є тов. „Взаїмна поміч“ галиц. і бук. учителів і учительок, яка має в Галичині і на Буковині 60 відділів окружних, котрі числять разом до 2.000 членів. Учителі народні мають: 1) осібний комітет, який займає ся справами політичними, 2) товариство, яке займає ся справами учительства народного, 3) товариство кредитове, яке приймає вкладки щадничі і уділяє позички, 4) в минулим році доперва засноване тов. „Видавничя Спілка“, яка видає становий орган „Прапор“ і має на будуче видавати книжки потрібні учительству або дітям. Тож і наради учительства відбували ся через три дні. Першого вечера з'їхались делегати з цілого краю в ціли обговореня справ політичних. На сі наради прибули також декотрі послы, як: Др. К. Левицкий, М. Петрицкий

Др. Макух, рад. Кивелюк і С. Вітик. Головою зборів вибрано п. Михайла Петрицького. Опісля відчитано реферат, в яким були порушені найважливіші справи учительства народного, а найголовнішою точкою сего реферату було відношене преси послів і взагалі інтелігенції до учительства і его інтересів. — Що до послів, то они дійсно, о скільки їх сил, боронять дуже ревно справи шкільництва народного а також і особистих справ учительських. Референтом справ учительських в соймі був Др. Макух, який задав собі дуже багато праці, щоби ознакомити ся з всіми законами краєвими і державними, які нормують права учителів і розвій народного шкільництва. Др. Макух подав учительству звіт з діяльності послів соймових і їх програму на будуче. Крім сего подав учительству багато вказівок, як треба робити на будуче, аби вибороти собі красшу долю.

Що до другої точки а іменню відношеня суспільности до учительства, то підношено загальною зі всіх майже повітів цілого краю, що духовенство московільске дуже ворожо відносить ся до учительства і то не тільки не підпирає учительства народного, але ему як раз найбільше шкодить своїми денунціяціями до висших властей, через що пожитя і відносини межи учителем а священиком є прямо неможливі і дуже деморалізуючо впливають на нарід. Луцає ся так, що як учитель так священик мають в селі своїх сторонників, котрі старають ся себе взаємно знищити. Серед таких відносин праця для добра народу не приносить ніякого хісна, а найбільше тратять на тім повага Церкви і школи а найчастійше найбільше зискує корчма, бо люди місто до читалень, де єють роздор, ідуть до корчем. де при келишку і шклянці годять ся. Позаяк учительство руске живе переважно по селах, бо по містах живуть лише вибрані одиниці, тож і найголовніше обговорювано відносини межи учителем а священиком. Підношено слухай, що в селі є священик і учитель України. Нема однак межи ними згідливого пожитя, бо учитель чув завжди жаль до священика, що він уважав себе завжди в селі за щось висшого і ту свою виспість дає учителеви відчувати. Се є слухай на жаль, дуже часті і правдиві. Чи подібні відносини є добрі і здорові, над сим повинні би застановити ся так священики як і учителі.

Не ліпше від духовенства відносить ся і инша часть інтелігенції до учительства, все їм здає ся, що учитель народний то щось гіршого. Они не цінять его після его праці, — так він виховує молоде покоління, він подає ему перші відомости, і кладе перші основи до его дальшого життя, яким є тепер учитель, таким будуть опісля ті сини народу, котрих він виховав. Суспільність цінять его після сего, як ему край платить, що він живе і працює серед найгірших обставин, як найбільший нуждар. З поступом часу мусять і ті сумні відносини змінитись на ліпші, як се дієсь в Німеччині і инших краях західної Європи, а се є конечним так для добра народу як і цілої нашої суспільности.

На зборах учительських обговорювано ще багато справ загальної натури, як славянського союзу учительського, який засновано в минулому році, в сьому році порішено приступити до основи союзу учительського всіх австрійських країв. На сьому скінчено наради першого дня а другого і третього дня обговорювано справи розвою товариств учительських організаційного і кредитового. Оба Товариства розвивають ся дуже гарно і протягом кількох літ згуртували коло себе майже ціле українське учительство. — *С. Герусійський.*

Надіслані книжки (котрих рецензії в „Ниві“ не появлять ся): Сердца мѣ Іисуса и Маріи. Пѣснопѣнія употребляемія на добавочныхъ богослуженіяхъ въ римско-католической церкви. Музыка Чеслава Сосновскаго. С.-Петербургъ 1910. Цѣна 20 коп.

О Мати Божя, мати єдина... Пісня до Прч. Діви Марії на хор мішаний. Слова і музику уложивъ святицъ, Зенон М. Кирилович. Коломия 1910. Ціна 10 сот; 10 прим. 80 сот.

Редакция і Адміністрация „Ниви“

желяють усімъ своїмъ Вп. Предплатникамъ веселихъ свѣтъ
Воскресеня Христоваго.

ХРИСТОСЪ ВОСКРЕС!

Видає „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефця.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шиття, гафту, до кравеч-
чини і шиття шкір, також
панчошкових машин.
АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГЮЮ СЯ,
КУРС ГАФТУ БЕЗПЛАТНО

Ціники дармо і оплатно.

Йосиф Іваницький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа.

ОДИНОКА РУСЬКА РОБІТНЯ
різьбярсько-столярська і позолотнича

Дмитра Стащипина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

поручає ся Вся. Духо-
вевству.

Предпачуйте і ширіть християнську часопись для руского народу

„О С Н О В У“,

що виходить 10. і 25. кожного місяця і коштує річно 3 вор.
„О с н о в а“ пише про політику, господарство, про справи релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання
і багату всячину.

Купуйте також оті брошури, що вийшли в бібліотечі „О с л о в и“:

1) Ану випиньмо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифівський патент	6 сот.
3) Про червче життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питання	20 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлюва	6 сот.
6) Як товариш ратував товаришу	10 сот.
7) Значінє праці в сьвітлі віри	20 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи“

Львів, пл. св. Юра, 5.

Читайте

Важне на зиму!

Футра — зарунавки — шапки

М. А. А В Г У С Т И Н А

ул. Театральна ч. 7.

Супротив лат. катедри

*Жадайте багато илюстрованих цін-
ників, покликуючись на „Ниву“.*

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,

доставець „Народної Лічницї“,

поручає Вс. Духовень-
сцизорики, ножички,
волося та приймає
кльоване по уміркова-

ству бритви,
машинки до
острене і ні-
цінах.

Дуже гарні образи

13 портретів руских князів,

потрібні до науки поглядової в школах народних, уложені
на основі підручників шкільних продає С. Герусінський, учи-
тель школи ім. Шашкевича у Львові. Образи коштують 1 К.
20 с. враз з пересилкою. Гроші посилає ся на адресу:

С. Герусінський — Львів вул. Савіницька ч. 79.

Наша церковна торгівля

„ДОСТАВА“

спровадила на сей час нові і добірні утвари церковні: темні фелонові матерії (чорні, фіолетні, багряні) на піст, і світлі величаві на великдень, — всякого рода плащениці, шалі і суконки (на сьв. Тайни), хоругви (шовкові і вовняні).

Постаралась о різні металеві вироби: чаші, монстранції, тацки, ліхтарі, канделябри, лямпи і др.

Удержує всякі різьби: кивоти, тетреподи, процесийні образи, крести, статуї.

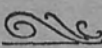
Замовила певних різьбярів для виготовлення божих гробів і іконостасів і поручає малярів для виконання образів.

Приймає чаші до позолоченя і фелони до направи.

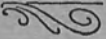
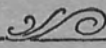
Просимо Всеч. Отців, що хотять такі річі купувати, щоби поспішили зараз з замовленнями, бо в останніх днях перед сьвятами могло би стати ся, що для натовпу гостей не стало би нам деяких лучших утварий або робота не вийшла би як слід викінчена. А ми бажали би послужити нашим церквам найлучше!

Наші склади: у Львові, ул. Руска ч. 20
в Станіславові, ул. Смольки ч. 1.

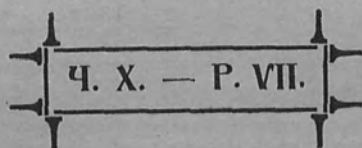
З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

8767

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає редакційний комітет).

ЛЬВІВ ☼ З друкарні Ставропільського Інститута ☼ 1910.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бемі двох аркушів друку — з одноаркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. ІО.

З М І С Т:	Пастирське посланє нашого Впреосв. Епископату до Всч. Духовенства в справі схизматичної агітації	289
	<i>о. Іван Савицький:</i> Ернест Генель і єго монїзм	295
	<i>о. М. Дерлац:</i> Церковна рахунковість	300
	<i>о. Кость Курилло:</i> Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці	305
Рецензії	<i>І. Крєвєцький:</i> Галичина в другій половині XVIII. ст. (<i>о. Йос. Ганк.</i>)	310
Дописи:	<i>Львівський гр. кат. священик:</i> Під нинішну хвилю	312
Зі свѣта:	<i>Ом. Горчинський:</i> Папський біблійний Інститут в Римі	314
Всячина:	(Зарядження наших Впреосв. Епископів для усунення схизматичної небезпеки і скіплення Унії. — Жертволюбивість руского духовенства.)	318
Додаток:	О християнській родині (конець).	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван. Золотоустий на Руси Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Є. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Є. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполгогетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

Ціни подані разом пересипкою.

Товариство взаїмного кредиту

„Д Н І С Т Е Р“

у Львові, ул. Руска ч. 20, телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпеченя „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоварищеннях з р. 1873.

Обв'язальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Ціллю Товариства є уділюване кредиту своїм членам — рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більшого піт.

Процент від вкладок 4%, без потручення податку рентного.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8 до 2 год. в полудне.

Конто в Щадницьї поштової ч. 87527.

Конто жироє в Банку австро-угорськім.

Виладки щадницьї

Н 3,721.068.—

Уділи членські:

К 284.195.—

Позички уділені:

К 3,471.478.—

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету желізниці до кожної місцевости північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремi

В Бремi се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами:

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентау Північно-Німецького LLoyd'a
у ЛьВОВі, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 10.

Львів, 15. мая 1910.

Рік VII.

Пастирське посланє нашого Впреосвв. Епископату до Всч. Духовенства в справі схизматичкої агітації.

Нераз покликуємо ся ми на слова, які прорік один з Намісників Христових, вказуючи нам на схід*). З'єднання того відлученого сходу для себе викидає від „своїх“ Русинів у сих словах Апост. Столиця. Нераз ми на них з гордостю покликуємо ся, бо дорожимо ними, бо живаємо ся з ними. Дорожимо і живаємо ся з тим великим післаництвом, яке слова ті на нас вложили, бо дорога і рідна нам сама справа з'єдинення. І як не має вона бути нам дорогою і рідною, коли вона освячена мученичою кров'ю наших братів?! Так, справа з'єдинення — наша, так як наші ті подвижники, що кров свою сьвяту за неї проляли. З посеред нас вони вийшли і за нашу справу пострадали.

Та піддержувані чужими, противники з'єдинення не перевелись у нас і досі. І нині, може явніше та безличніше як коли-небудь, нипають вони поміж нашим, вірним Апост. Престолами народом, оклеветуючи ненависну їм унію та сьвятих єї героїв. Ослонені ніби то патріотизмом та ревностю о чистоту обряду, баламутять несвідомих і легковірних, щоб збаламученим тим легше видерти з серця католицизм і тим скорше повести туди, куди звертають ся їх власні, нераз за гроші куплені, політичні аспірації.

*) Знані слова папи Урбана VIII. до єпископа Методія Терлецького, представителя Русинів, висказані 25. марця 1629: „O mei Rutheni, per vos ego Orientem spero convertendum“.

Фактом є, що частина нас, гр. кат. священників, ті аспірації поділяє. Фактом є також, що частина нас, гр. кат. священників, читає зі згаданими людьми одну і ту саму пресу, працює з ними в одних і тих самих товариствах. І щож дивного, що вказуючи в „Ниві“ на небезпечну роботу тих епігонів, побратимців колишніх мучителів з'єдинення, старалися ми остеречи ту частину наших собратів, щоб були обережніші, щоб відокремились від тих вовків, нераз і без овечих шкір, та в виду грізної вже небезпеки станули з нами до живійшої оборони повіреного нам стада і кат. Церкви, котрої всі ми слугами? Та вчинок наш викликав небажані і неждані наслідки: стався причиною сумного поміж нами, пастирями, роздору...

І відозвались до нас батьківським, та авторитетним голосом наші Архиреї. Взивають нас до злуки зі собою та до спільної оборони загроженого у нас з'єдинення, подаючи як могутнє средство, поширене і укріплене між нашим народом культу сьв. Йосафата, мученика за туюж справу. Нехай-же їх голос, подиктований печальовитістю о добро наше і нашої Церкви, вінчається красшими успіхами. Нехай з'єднає нас, нехай збере нас в один ряд — під прапором нашого великого Сьвященномученика! А Всевишній нехай натхне нас Єго ревністю й одушевленням до борби за сьвяту, за рідну нам справу.

*

*

*

„Схизматицка агітація, — говорять наші Архипастирі у спільнім своїм посланню — яка баламутить поняття нашого народу, а в Америці многих довела до відступства, приневолює нас в тій справі забрати голос, щоб Вам, Всч. Отці, звернути увагу на то небезпеченство і предприняти міри відповідні до остереження наших вірних перед тою, тим небезпечнішою пропагандою, що видаєся простим людям непротивною вірі і непротивною Церкві, а може лучити ся навіть з якою формою побожности і патріотизму“ (стр. 3, 4).

Ширителі тої небезпечної пропаганди добре нам знані: „Думаємо, що кождий з Вас, Всч. Отці, мав нагоду обсервувати той будь що будь характеристичний симптом в нашій суспільности молодого чоловіка, котрий з патріотизму всерусского бажав би бути православним, бо єму видаєся, що руский чоловік повинен бути православним. Підпорядковане віри національності, а в слід за тим обоятність на то, що єсть сутині віри, бране форми за річ, все то найдемо в тім типі“ (стр. 18).

Пособляє їм, отим „всерусским патриотам“, у їх злостійній роботі нинішній дух часу: „в понятях і в бажаннях і в способі говорення і в судженю о річах якийсь лібералізм“... (стр. 17) — „переживаємо часи хоробливого, не нормально розвиненого націоналізму“... (стр. 18) і невідраді наші домашні відносини: „прапор партийний, націоналізм троха пересадний, брак крити-

цизму на то, що з дня на день читаємо, неясні традиції і ще менше ясні бажання, апотеозоване відступників, всьо то разом складає ся на ситуацію" (стр. 17).

А використовують вони до злобного свого діла і наші слабости людські: „в кождім чоловіці єсть все много самолюбія і формалістики, котра не цінить досить духа і річи, а за много цінить внішню форму“... (стр. 18) і ту обставину, що: „нашим людям подобає ся нераз щось з устрою чи звичаю чи обрядів церкви синодальної“... (стр. 10), а навіть такі — здавало б ся — невинні річи, як подвійне (в літург. книгах і в житю) у нас значіне слова п р а в о с л а в н и й, над'уживаючи сю неясність до уладжування паломництв до закордонних, православних місцевостей: „така неясність (непояснена народови) справляла би, що могли би удавати ся і дальші ще проби веденя наших людей на паломництва до Почаєва і Київa" (стр. 16, 17).

Та головним чинником схизматичкої у нас пропаганди є — річ зрозуміла — преса і видавництва: „до розширення тої опінії раз-враз причиняє ся преса“... (стр. 10) „письма впрост противні католицькому духови, котрі ширять схизму, часом прямо радять людям переходити на православє“... (стр. 11).

На одно (не назване) з таких письм послание ударея особливо: „Недавно еще, ледви перед кількома місяцями розійшла ся по наших селах книжка, з жаждою читана через наших вірних, а принята через духовенство без достаточної осторожности, в котрій Унія представлена в тім сьвітлі, в якім буває представлена у найскрайніших ворогів католицької Церкви. Найзнаменитші єпископи нашої Церкви суть там представлені в сьвітлі неправдивім, з становиска ворожого для них і для справи, котрої були представителями, а що найгірше, сьв. сьвященномученик Йосафат, слава і окраса нашої Церкви, єсть обкинений мерзенними клеветами. Єпископи, котрі принимали унію суть названі відступниками від православя" (стр. 6, 7). (Все те приходить в „Календарі Русского Слова“, на який звернула „Нива" увагу в ч. II, с. р. стр. 35, 36).

„Під впливом таких і подібних письм, — продовжає послание — котрих на жаль досить находить ся, наш селянин привикне думати, що „нашою вірою“ — то віра просто православна, що „наша Церков“, а церков державна в Росії — то одно і то само, що поміж нами а відлученими восточних обрядів нема жадної ріжниці. Научить ся легковажити наших Сьвятих і болотом кидати на то всьо, за що наші діди і прадіди проливали мученичу кров" (стр. 7).

І дійсно, можуть ликувати несовісні пропагатори, бо в нас — у многих, заражених руссофільством сторонах — до того воно вже доходить, а в Америці — на порядку деннім, як констатує се й послание — раз на вступі, а ще яснійше на стр. 18: „Послідні часи поставили нас перед фактами, супроти

котрих мусимо заняти без порівняня яснійше становище, як доси було потрібне. В Галичині зачала ся на цілій лінії пропаганда, котра би дійсно могла стати, если вже ним не єсть, правдивим грізним небезпеченьством; а з другої сторони відступство многих наших вірних в Америці відкриває перед нашими очима слабії сторони в християнськїм вихованю наших вірних, на які деякі з нас не звертали достаточної бачности“...

*

*

*

Так представлена в посланію схизматичка агітація; а щож духовенство, що, будь що будь, відповідає таки бодай в части за постійність у вірі свого стада?

Читаючи уважно посланіє, дехто з нас найде у нїм для себе не один і не легкий докір..., та для загалу свого духовенства висказують Владики в виду православної пропаганди повне довіре: „До духовенства нашої церковної провінції маємо повне довіре. Знаємо, що кождий з Вас дорожить вірою, яку торжественно запряг в день рукоположеня“ (стр. 4). „Не могли-бисмо ніколи припускати, щоб в нашім духовенстві знайшов ся чоловік упавший так низько, щоби толерувати пропаганду схизми з симпатією до неї, беручи в оборону, приймаючи або сприяючи тим, котрі блудну, католицькій вірі противну науку розширяють. Хиба не був би до того степеня неуком, щоб не знати, що таке поступованє само собою вистарчало би на стягненє на єго душу кару церковної екскомуніки без рішеня жадного церковного суду“ (стр. 11).

Тому певні, що весь загал духовенства стане враз з Ними до оборони загроженого в нас з'єдиненя, Владики промовляють: „Ми свій обовязок сповнимо і знаємо певно, що і Ви, Всч. Отці, єго сповните, що станете по нашій стороні, що разом поконаємо противника“ (стр. 6).

*

*

*

Якіж подають средства і що заряджують наші Впреосвь. Архипастирі, щоб нам грозу православя усунути, противника побороти?

Визвавши нас до залишеня шкідливих спорів і роздорів та до взаємної любови, бо: „як же злим приміром для вірних суть спори ненависти поміж сьвященниками? Ніколи ніхто з наших противників не зробить нам і нашому народови тої кривди, яку ми самі єму зділаємо, даючи примір не християнського духа, бо християнський дух, се дух любови ближнього“... (стр. 16), домагають ся від нас в ім'я свого уряду передовсім ревної

праці католицьких священників: „домагаємо ся від Вас сповнення всіх обов'язків католицьких священників, а маємо право і обов'язок того домагати ся — і не без оїма жезла побила“... (стр. 5), звертаючи ту нашу працю в сторону грозячої небезпеки: „в першій лінії єсть кожний священник обов'язаний старанно і часто освідомляти своїх вірних о Унії, котру наші вірні мусять конечно научити ся уважати за то, чим єсть, за єдину правдиву нашу руску віру, віру наших дідів і прадідів“... (стр. 16), бо брак сего вельми шкідливий і небезпечний: „мусимо собі здати ясну справу з шкідливости і небезпеченства затираня ся в очах наших вірних ріжниці науки нашої Церкви а науки церкви правительственной в Росії“ (стр. 17)*).

Та найуспішнішим средством освідомлення в католицизмі і усунення схизматичкої зарази буде розповсюднене культу сьв. священномученика Йосафата, у нас — на жаль — так занедбане... „Чому приписати, що на три тисячі наших церковей не знати, чи одна посвячена Єго святій і славній памяти, що наші вірні так мало о нїм знають, що Єго імя славнійше у Чехів, Поляків, Французів, чим у нас, для котрих єсть найбільшою славою? Чи сего забутя не ділить бодай в укритих і не сьміло висказаних гадках справа, для котрої кров проляв? Чи унія не уходить часом за річ чужу, накинєну нам?... (стр. 8, 9).

Се не повинно бути: „Сего року зі взгляду на безличну напасть на сьв. священномученика, ми єпископи так на зневажене Сьвятого постановили відповісти: Сами зачинаємо і вас всіх заохочуємо до енергічної праці над розширенєм культу сьв. Йосафата. Коли за 13. літ будемо обходити за ласкою Божою в цілій нашій церковній провінції тристалітний ювілей хвилі Єго славної і сьвятої смерти, нехай вже не буде в нашій церковній провінції найменшої каплиці, де би не було Єго сьвятої ікони, нехай в кождім селі по хатах находить ся по кількнайцять примірників Єго житя, нехай то жите буде вже оброблене по кілька разів в популярних книжках і брошурках більшого і меншого об'єму, нехай почитають Єго і всі діти шкільні і доростаюча молодіж і старці над гробом, нехай Єго сьвяте імя Йосафат стане ся так популярним, так улюбленим у нашого народа, щоби не було хати, де би одна дитина так не називала ся“ (стр. 12, 14, 15).

„Таке збільшенє почитаня сьв. Йосафата — каже посланіє дальше — принесе нам великий хосен, то почитанє стане тим способом у нас тим, чим повинно бути: прапором нашої праці, знаком того духа, яким ми всі до одного повинні бути оживлені“ (стр. 15). „Від смерти нашого великого і сьвятого мученика Йосафата — кличуть Архиєреї — аж до наших майже

*) Подрібні зарядженя пастирського листу в тій справі подаємо у вичинї нинішньої „Ниві“. — Ред.

часів не переставала проливати ся кров мучеників за єдність сьв. Церкви, за вірність Апостольському Престолови, а памятка тих мучеників повинна бути для нас всіх і для цілого народу сьвятою. Хто єї безчестить, то хиба нашим ворогом і зрадником нашої сьвятої справи" (стр. 7). Так отже культ сьв. Йосафата має стати у нас і пробним каменем, знаком щирости наших вірно-католицких почувань: „Не можемо перед Вами, Всч. Отці, таїти, що не могли-бисьмо уважати за сьвященника, оживленого добрим духом чоловіка, котрий би як раз сьв. Йосафата не почитав або не солідаризував ся цілковито з тим нашим програмом" (стр. 15).

*

*

*

Справді, програма ясна, рішуча, одинока; — точно переведена, може зазначити ся в нашім житю епохою. Та чи переведе ся вона точно в житє у тих наших заколотах, у тих роздорах, у тих наших розбіжних, нераз цілком противних стремліннях, що заволоділи нині над нами, що захопили навіть нас, духовенство?

Єпископи предвиджують, що: „знайдуть ся може люди, котрі припишуть се наше письмо цілям політичним, а тим самим дадуть єще один доказ, що ми дійсно палець на рану положили"... (стр. 4), але звертаючи очі свої на духовенство, Вони спокійні: „Ми свій обовязок сповнимо і знаємо певно, що і Ви, Всч. Отці, єго сповните"... (стр. 6). „Ви самі сьвідками, що від Вас ніколи не домагаємо ся нічого, крім сповнення Ваших сьвященничих обовязків. Ви добре знаєте, що в наших очах сей добрим сьвященником, котрий добре проповідає, катехизує, сповідає, хто побожно молитвослов відчитує і о піднесенє народа дбає, а не той, хто до сеї або тої партії належить. Ми не знаємо жадної партії поміж Вами і жадного поділу в духовенстві не узнаємо. В наших очах сьвященники становлять однолишень тіло, котре повинно бути оживлене одним духом" (стр. 5).

„Надіємо ся в Бозі, — кінчить проте посланіє — що коли всі Всч. Отці з добре знаною нам ревностію і дбалостію о добро народа, солідарно возьмете ся до праці в сказанім напрямі, легко Вам буде утвердити в народі привязанє і любов до сьв. Унії... А так приговоримо себе і нарід до сповнення післанництва, яке Боже провидінє дало нашому народови утвердження і розширення церковної єдности" (стр. 21).*

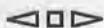
О. М.

* Рівночасно з отаким паст. посланієм до духовенства появило ся на днях й соборне посланіє наших Впреосьв. Єпископів „до вірних своїх

о. Іван Савицький.

Ернест Гекель і його монізм.

(К о н е ц ь).

Думаю, що досить наведено цитатів з різних праць світо-чів науки, котрі відсудили Гекля зовім від права зачислятись між учених. Повизші цитати наглядно показують нам, яка вартість сего чоловіка. — Вартало би ще послухати, як Гекель ре-агує на ті всі закиди. Часом притиснений до муру признає ся до промаху — що єму однажко дуже рідко случась — частій-ше воліє бути упертим,⁴⁹⁾ ба, навіть нападає в брутальний спо-сіб своїх противників, не перебирає в словах, не щадить епіте-тів. Найзнатніших ембріологів як His, Kölliker, Rüttimeyer на-зиває „eine Gesellschaft von Schriftgelehrten und Pharisäern“, „bor-nierte Forscher“; Хвользонови за його критику каже: „той ду-рень зарозумілий гадає, що єсть найбільшим фізиком“⁵⁰⁾, Ha-mann-a „Entwickelungslehre u. Darwinismus“ називає „нужденною базграниною (Maschwerk) дарвіньського ренегата“⁵¹⁾. У Гетого, за се, що він, будучи еволюціоністом, не станув на пункті гекелів-ського монізму, видить, „bodenlosen Unsinn“, „oberflächliche Kent-nisse“,⁵²⁾ хочай дуже часто цитує в своїх письмах Гетого для попертя своєї теорії. На Вірхова каже: „Вірхов не знає, як він мало свідомий єсть в морфольогії,⁵³⁾“ і так в безконечність. Отже ніколи не приводить річевих доказів, а ті напади на про-тивників то суть лише, так сказатиб, акти розпуки чоловіка, що топить ся в бездоннім мори ганьби і неслави.

Питаємо ся тепер, чим жеж властиво з'умів Гекель мимо своєї сумнівної наукової вартости з'єднати собі такий розголос загальний; що за причина, що його „Welträtsel“ се „модерне евангелиє“, як котрийсь з його приверженців називає, розходить

е-пархий“. Викадає ся у нїм популярно єдність церковну; представляє ся, що Русь прийняла християнство в часах, коли та єдність не була ще ро-звірвана; пригадує ся, що найкрасні сини Руси за ту єдність притерпіли мучеництво; набликує ся вірних, щоб і нині за неї постояли і перестерігає ся їх перед фалшивими учителями, що їх баламутять, та подає ся вказівки, як тих фалшивих учителів пізнати.

⁴⁹⁾ Rambacher: Die Wunder von Lourdes u. der Gottesleugner E. Haeckel. Eine interessante Correspondenz mit Haeckel in Gena, Donauwörth 1907.

⁵⁰⁾ Haeckel: Moniom. u. Naturgesetz.

⁵¹⁾ Haeckel: Der Monis. als Band zur Relig. u. Wissensch. 1893 ст. 89.

⁵²⁾ Haeckel: Ziele u. Wege der heutigen Entwicklungsgeschichte 1875 ст. 45.

⁵³⁾ Haeckel: Freie Wissenschaft u. freie Lehre 1878 ст. 27.

ся сотками тисячів, чим незвичайно тішить ся сам Гекель : „Коли німецького видання „Welträtsel“ розійшло ся 200.000 примірників, а англійського перекладу майже стільки само, а крім сего з тузинь ріжних иньших перекладів понесли моністичні світогляди в широкий світ, то можу сміло прийняти, що більше як мільон образованих читачів через се були побуджені до поважного роздумування над чоловіком і душею, над світом і Богом“⁵⁴). Тішить ся Гекель незвичайним покупом своїх „Welträtsel“, але забуває, що число читачів певної книжки ще зовсім не єсть доказом її основности, а свідчить радше о вартості і смаку публіки. Коли би лише число читаючих було міродатне, то автори кримінальних романів і иньших брудних письм могли би сміло сказати, що їх погляди найліпші.

Незвичайне розширенє „Welträtsel“ треба собі пояснити безперечно лише на тлі етичним, т. є на тлі непогамованого стремління до остаточного позбутя ся викидів совісти, котрі як найстислійше лучать ся з вірою в Бога, в безсмертність душі і свободу людської волі. Ті самі обставини сприяють прийнятю ся взагалі монізму, бо він дозволяє на житє свободне, бо єсьмо кривнями малп і їх кузинами, то чомуж не малибисмо жити так як малпи, або иньші бестії? Обовязки, права, встидливість і моральність суть в сій теорії марними словами, пустими фразами⁵⁵). Впрочім, Гекель не числить на признанє своєї теорії у кругах поважних наукових, бо не має вона ніякої реальної вартости, — а числить лише на широкі круги, до чого сам признає ся, бо у вступнім слові до першого видання „Welträtsel“ каже: „Die vorliegenden Studien über monistische Philosophie sind für die denkenden, ehrlich die Wahrheit suchenden Gebildeten aller Stände bestimmt: а за те в пізнійшій виданю на стор. 92 пише: „Da die neuen, in der „Generellen Morphologie“ niedergelegten Anschauungen trotz ihrer streng wissenschaftlichen Fassung bei den sachkundigen Fachgenossen sehr wenig Beachtung und noch weniger Beifall fanden, versuchte ich den wichtigsten Teil derselben in einem kleineren, mehr populär gehaltenem Werke einem grösseren gebildeten Leserkreise zugänglich zu machen“⁵⁶).

Єсть і друга причина розголосу сего „славного“ ученого.

Гекель іменно не єсть спокійним мужем науки, лише фанатичним пророком нової релігії „monistische Menschlichkeitsreligion“, на основі атеїстичній і соціалістичній; єсть вільнодумцем першої міри. Єго монізм стоїть в тісній звязи зі з'організованими вільнодумцями і вільнодумцями. Іntenції монізму попирають

⁵⁴) Haeckel : Monis. u. Naturgesetz 1906 ст. 34.

⁵⁵) Kurt Udeis в Bonifatius Corresp. 1909 ст. 23.

⁵⁶) Оба підкреслення мої. — І. С.

вільномулярські журнали, як „Frankfurter-Freidenker“, Wiener-Freidenker“. В Липську виходить вільномулярський двотижневник: „Freie Glocken“; видаваний Артуром Тайхманом (певно жид) „zur Förderung der monistischen Vernunftreligion“, а в дальшій консеквенції до ширення всіх кличів атеїстичних, розділу Церкви і держави, реформи супружа⁵⁷⁾. Сам Гекель бере дуже активну участь в вільнодумних агітаціях і — був на вільнодумнім інтернаціональним конгресі в Римі р. 1904 і отворив его бомбастичною привітною промовою; при тій спосібности намовляв бувшого французького президента міністрів Комба (Combes) до перепровадження у Франції цілковитого розділу Церкви і держави⁵⁸⁾, — заповів ся на такий самий конгрес до Праги в р. 1907, на яким між иньшими був „невинно“ страчений Fr. Ferrer з Іспанії. — а коли Гекель з якихсь невідомих причин не прибув на конгрес, то ческа вільнодумна „Bohemia“ з дня 13. вересня 1907. жалувала за Геклем, що не явив ся на конгресі, який — мимоходом кажучи — скінчився фіяском, — але за се був на конгресі „одномишленник“ Гекля, генеральний секретар „союзу моністів“ Dr Schmidt з Єни⁵⁹⁾. Гекель належить до інтернаціонального комітету вільнодумців, що має бути діяльним аж до нового конгресу вільнодумного інтернаціонального, маючого бути скликаним в р. 1913.⁶⁰⁾

Для ще успішнішого пропагованя моністичних поглядів заложено дня 11. січня 1907. під почесним предсідательством Гекля союз моністів „Deutscher Monistenbund“. В розісланій тогди відозві сказано: „Die ständig wachsende Gefahr, mit der Ultramontanismus und (prot.) Orthodoxie unser gesamtes, wissenschaftliches, kulturelles und politisches Leben bedrohen, kann nur abgewendet werden, wenn den Mächten der Vergangenheit... eine neuzeitliche Weltanschauung entgegengestellt wird... Die Weltanschauung kann nur eine monistische sein, eine solche, die einzig und allein die Herrschaft der freien Vernunft anerkennt, dagegen den Glauben an die veralteten Dogmen und Offenbarungen verwirft“⁶¹⁾. Відозва каже, що до сего союзу повинні приступити моністи всіх покроїв⁶²⁾.

Ціль сего союзу моністів, після висказу самого Гекля в „Berliner Volkszeitung“ з дня 29. грудня 1908. р., єсть культиво-

⁵⁷⁾ Bonif.-Corresp. 1908. ст. 200.

⁵⁸⁾ Der Freidenker-Kongress in Prag v. Bonif. Corresp. 1907. ст. 267.

⁵⁹⁾ Freidenkertum v. Bonif. Corresp. 1907. ст. 235.

⁶⁰⁾ Freidenkertum v. Bonif. Corresp. 1909 ст. 105.

⁶¹⁾ Freidenker (Frankfurt) 1906. ст. 29.

⁶²⁾ Цікаво, що ою відозву підписали пастори протестантські Dr Alb. Kalthoff і Fr. Stendel і прот. проповідник Osk. Mauritz з Бремені (Monimus-Freimaurei-Luthertum“ в Bonif. Corresp. 1907. ст. 40). Крім сих пасторів инициав загальне адивованє і комісія сечати для справ церковних протест. візвала до повнших пасторів до вступлення з союзу. Пастори сі по довшій апольборії союзу виступили з него, застерігли собі однакож засадниче треванє в своїх поглядах (Przeg. pow. 1907, XCIV, ст. 259). — Про-

ванє і ширене монїстичних поглядів, котрі відкидають всяке так зване обявленє, всяку віру в чуда і в надприродні страшила (Geisterspuk), а найважнїйшим своїм жаданєм ставляє Monistenbund „eine von kirchlichen Dogmen unabhängige sittliche Erziehung der Jugend“ (Freidenker 1906 ст. 69.⁶³). В квестії осьвідомлюваня полового молодїжи суть гекелїянїсти за осьвідомлюванєм і за „сексуальною наукою“ „sexueller Unterricht“, а релїгію хотять заступити антропологією⁶⁴). Так отжеж монїзм, се — говорячи мовою Гекля „ein schweres Geschütz“ проти свїтоглядю християнському і вже багато шкоди наробив Церкві, бо багато особливо тих незрячих душ зрушив в їх поглядах, а гдє-які може і зовсїм відобразив від Церкви.

А чи єсть яка акция зарадча проти сего шкідника? На щастє єсть! Підносять ся раз у раз голоси осуджуючі то монїзм, то самого Гекля — і тих голосів щораз більше. Се голоси представителїв ріжних наук — як визше наведено. До них зачислимо ще одного чоловіка; а наводимо єго тут нарочно особно, бо він, хто знає, чи не найбільше причинив ся до висвітлення теорії монїзму і до здискредитованя самого Гекля. Сим чоловіком то Єзуїт о. Єрих Васман. Уродив ся в Мєранї р. 1859, висвячений 1888. р. мешкає в Люксембургу. Від 1884. р. займає ся студіюванєм способу житя мурашок і термітів і їх гостий, то єсть хрушів, годованих чи жиючих в їх гніздах, і на сїм поли єсть і зістане на довго великою повагою, як мірмеколог. Крім сего звернув на себе Васман загальну увагу і сим, що хотяй католицкий сьвященик, станув однак отверто по сторонї еволюціонїстів, то єсть сих природників, що не узнають беззглядної сталости родів, але думають, що жиючі тепер роди зьвірят розвинули ся з віками з иньших родів.⁶⁵). Васман станув на становищу еволюціонїста і заявив ся за монїзмом — очевидно — правдивим, християнським монїзмом: ⁶⁵) один нескінчений Бог, з якого творчої сили повстав цілий сьвіт: один Бог — одна правда,⁶⁶) — а звернув ся цілим апаратом свого знаня проти монїзму Гекля. В тій цілі положив багато труду, іменно мав в Берліні р. 1907. в лютім 13, 14, і 17. три відчити при численній аудиторії, а 18. лютого відбула ся публична диспута (назв. берлінська дисп.). На тих відчитих піддав

тєстантський пастор Weichelt мав 11. і 18. марца 1907. р., отже в великім постї в „Katharinenkirche“ в Zwickau виклад о житю Гекля і Толстой. (Bonif. Corr. 1909. ст. 109). „Schöne Seelen finden sich“ — хоч Гекель і протєстантїв ошукує (Bonif. Corresp. 1907. ст. 147). — І. С.

⁶³) Bonif. Corresp. 1907. ст. 40.

⁶⁴) Christlich-pedagogische Blätter 1906. ст. 121.

⁶⁵) E. Wasmann S.J. Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie. Herder 1906. опр. 9-20 марок. — Дуже цїнна пїч. — І. С.

⁶⁶) Wasmann: Entwicklungstheorie u. Monismus ст. 79.

⁶⁷) Dr. Reihhold: Der alte u. der neue Glaube ст. 59.

основній критиці Гекля і його монізм.⁶⁷⁾ Другим разом мав знов подібні три відчити в Інсбруці 14, 16, і 18. жовтня 1909. р. — видані опісля брошурою: *Entwicklungstheorie u. Monismus*. Innsbruck 1910. Крім сего видав багато праць з обсягу наук природничо-наукових, в яких боронить християнського світогляду.⁶⁸⁾ Розуміє ся, що на се не міг дивити ся холодно Гекель, длятого називає Васмана раз бистрим ентомологом, то знов обкидає его ріжними образливими словами, то відмовляє ему свободи в досліджуваню, бо він звязаний — каже — догмами християнськими і длятого радив свого часу Васманови, щоби пішов слідом апостати, бувшого свого товариша, Єзуїта Hoensbroech-a і виступив з закону.

Крім тих відорваних і осібно стоячих голосів, осуджуючих Гекля і монізм, єсть ще в Німеччині і плянова акція. Іменно поважні природознавці німецькі заложили при кінці 1907. р. товариство і назвали его в честь славного астронома Кеплера (1571—1630) „*Keplerbund*“, з осідком у Франкфурті над Менном. Членів мало се товариство в р. 1909 висше 5000 — за півтора року свого існування. В головнім заряді було минушого року 29 членів, з чого лише один „духовний“ — протестантський пастор, прочі члени то самі світські люди. Після 2. § має товариство за ціль: *die Ergründung und den Dienst der Wahrheit*. Товариство єсть сего погляду, що правда містить в собі гармонію фактів природничо-наукових з філософічним знанєм і з релігійними досвідченнями.⁶⁹⁾ Так заявляє кураторія сего товариства в письмі, стилізованім до Гекля у відповіді на его статю „*Fälschungen der Wissenschaft*“ в „*Berliner Volkszeitung*“. — Товариство „*Keplerbund*“ має свій орган „*Unsere Welt*“ — співробітниками сего журналу суть по найбільшій часті професори університету в числі звиж 60 природників, а крім сего товариство видає природописну колекцію: „*Naturwissenschaftliche Zeitfragen*“, де отверто виступає в обороні віри в Бога. Єще дальше в тім напрямі іде заложене в Монахії товариство для наук природничих і психології, „*Gesellschaft für Naturwissenschaften und Psychologie*“. Товариство се гуртує учених о широкий славі науковій, а між ними находять ся

⁶⁷⁾ Wasmann. Der Kampf um das Entwicklungsproblem in Berlin, Herder 1907. — Коштує 2-80 марок; єсть то докладне справозданє з відчитів і диспутів в Берліні; книжка незвичайно інтересна — на разі вичерпана; Гердер приготував нове виданє. — I. C.

⁶⁸⁾ Wasmann: Instinkt u. Intelligenz im Tierreich. Herder 1905. onp. 4-80 map.; Der Trichterwickler. Münster 1884. kom. 3-60 map.; Die zusammengesetzten Nester u. gemischten Kolonien der Ameisen. Münster 4. map.; Zur neueren Geschichte der Entwicklungslehre in Deutschland. Münster 1-50 m.; Vergleichende Studien über das Seelenleben der Ameisen u. der höheren Tiere. Freiburg 1920 2-— m.; Die psychischen Fähigkeiten der Ameisen. Stuttgart 1909. kom. 9-60 m. — I. C.

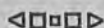
⁶⁹⁾ Підчеркнене має — I. C.

многі представителі католицької Церкви. Цілюю сего товариства є плекати науку природи і доказати, що єї висліди дуже добре дадуть ся погодити зі становищем віруючого християнина. Органом товариства єсть ілюстрований двотижневник „Natur u. Kultur“ під редакцією Dr Völler-a, видаваний в Монахіїм. Задачію сего двотижневника єсть ознайомлюване ширших верств інтелігентних з результатами природничих дослідів, в міру їх значіння і звязи з нинішнім культурним житєм. В однім з зошитів сего видавництва обговорює о. прал. Д-р Гутберлет під заг. „Der moderne Monismus“ ріжні системи моністичні і піддавши їх критиці, зазначає, що правдивим монізмом, се лише монізм християнський. Подібне товариство існує в Швайцарії: „Benzigers Naturwissenschaftliche Bibliothek“. Супроти сего, що незвичайно росте загальне заінтересоване науками природничими, кождий оцінить вартість і вагу таких видавництв, що постановили собі за ціль очистити правду з ріжних ложних теорій, а надати усему кольорит християнський. Можемо проте мати надію, що і монізм разом з Геклем перейдуть і підуть в забуте, як перейшли вже сотки подібних теорій.

о. М. Дерлиця.

Церковна рахунковість.

Дотепер не маємо правильної, церковної рахунковости. Львівський Собор з 1905. р. ухвалив правила дотично тої справи, але вони мають значіне більше загальне, рамове, так що держачись правил Собора, можна провадити церковну рахунковість доволіно, відповідно до індивідуального розуміння. І певно так воно є, що майже при кожній церкві уживає ся інших книг рахункових, згідно звичайних нотаток; що переводить ся вирахунки на інший лад, бо при кожній церкві можуть бути якісь інші фонди.

При такім стані найперше не може бути доброї рахунковости в загальнім значінню; не може бути доброї контролі, бо ледви котрий о. декан зможе присвоїти собі тільки способів рахунковости, кільки має церков під своєю владою. Опісля не може

бути доброї господарности в уживаню церковних доходів, бо пр. тяжко устеречи ся похопности пристроювати стареньку, нищу церкву, чим тільки вдасть ся, аби вона виглядала на Божий дім; вона пристроєна відсуває гадку і заходи дбати о фонди на нову церкву, — тим часом в такій церкві всі украшения дуже скоро нищать ся, їх треба скоро відновлювати і за таким підуть всі доходи.

Добра господарність в церковній рахунковости приспорює доходів, побуджує парохіян до жертволюбивости, що присьвідчили би ті оо. добродії, які без конкуренцій переводили будови коштовних церков. Можна би повинаходити ще багато інших недогідностей з неправильної і багато корисний з правильної церковної рахунковости, але звичайне спостережене, що ліпша правильна рахунковість, як неправильна, достаточно може спонукати до виправильнення нашої церковної рахунковости.

Так отсим осьміляю ся розпочати розважання над тою справою — з бажанем, щоби на підставі уваг і докладів досвідних церковних рахмістрів і економістів повстала якась інструкція, яка враз із постановами Льв. Собора з 1905. р. найперше виправильнилаб, опісля вказувала церковній рахунковости певну пляновість на будуче. За підклад до прилюдної дискусії можна взяти в загальнім погляді: 1. заряд; 2. книговодство; 3. контроль; 4. звіт.

1. Церковну рахунковість провадить заряд церковного маєтку, зложений із священника і двох старших братів (прівізорів), по мисли рішень Льв. Собора §§. 161 до 173.

2. Книговодство повинно бути всюди однакове, на підставі книг одного затвердженого укладу. При такім оо. контрольори і змінюючі ся оо. настоятелі все почували би ся, мовляв, дома. Льв. Собор в §. 174. говорить тільки про точність рахункових книг, значить можна уживати звичайних нотаток; тай нема відповідних книжок.

3. Контролю переводить о. декан після §. 181. Льв. Собора. Через аналогію — церковну рахунковість о. декана контролюють о. протопресвітер, останнього-ж Ординарият.

Два старші брати після §. 162 є членами заряду церковного маєтку, проте і церковної рахунковости. Після §. 173. вони в совісті і перед правом відповідають за правильне завідуване церковним маєтком; через то належало би виразно признати їм право вглядати в рахункові книги, які з уряду провадить священник.

4. Про річний звіт з церковної рахунковости Льв. Собор нічо не постановив, але й не наказав; проте він може бути і не бути. Повинен би бути річний звіт. Парохіяни завважують церковні доходи, розходи не конче, бо деяких розходів зовсім не знають, а деяких знаних не завважують через людську сла-

бість. При річних звітах можливість підозріня зменшила би ся, а проста злоба була би відразу підорвана. Також при річних звітах мусіла би бути бесіда з парохіянами про господарність, про жерела доходів церковних; в разі нестачі доходів парохіяни або самі піддали би гадку, або радо згодили би ся утворити якесь жерело доходів. Очевидно, беру в рахубу той психологічний випадок, що парохіяни, які повинні удержувати Церкву, відчували би свою участь в заряді церковними фондами і більше почували би свою повинність дбати про церковні доходи. Хто переводив річний звіт з церковних рахунків, завважив то певнісінько.

До подрібнішого обговорення возьмім дотичні рахункові книжки. Льв. Собор при §. 174. подає взірці рахункових книжок і спосіб їх веденя. Так повинно бути дві книжки: „1. Книга, в котрій єсть подрібно описаний маєток корінний з означенем річного доходу з поодиноких предметів, становлячих той маєток. В тій самій книжці в дальшій відступі мають вписувати ся всі доходи з корінного капіталу і видатки“. Властиво є се вже дві книжки: перша інвентар корінного маєтку і фондаций, друга книжка касова доходів і видатків із списаного корінного маєтку і фондаций; вони тільки зшиті в одну книжку. „2. Книга друга доходів несталих і розходів церковних“ і т. д. По правдіж, вона є трета. Можна догадувати ся, що воно так стало ся при скорочуваню дотичного реферату.

Із §. 178. треба вносити, що повинна бути ще четверта книга, як головна книга касова, до якої треба переносити хоч піврічні суми приходів і розходів з двох попередних книжок касових і зазначувати в ній кожного півроку обчислений зарядом стан каси головної т. є готівку і єї згідність з книгами рахунковими. Можна також перенести піврічні суми приходів і розходів несталих до касової книжки корінного маєтку і фондаций, як до головнійшої, і там виконати приписи §. 178. При посліднім способі можна обійти ся без четвертої книги; зате може не бути доброго перегляду і розрізнення між доходами сталими і несталими, о що референтови розходило ся.

Церковна рахунковість повинна бути можливо найпростіша і вигідна, бо від того залежить у великій мірі правильність. Тимчасом 3 або 4 книжки, з перенотовуванем позицій може робити замішанє, тим більше, що сьвященик в неділі і сьвята при і по праці в церкві не все може бути рахунково розположений. Можна би рахунковість перенести на будний день а часом навіть конечно, пр. пообчислювати і пописати квіти на належитість від купонів. Після §. 175. всякі грамоти переховує ся в церкві, в касі замкненій трома ключами, та як сьвященик забуде, а ще скорше як не мати-ме часу взяти потрібні грамоти, то на будню не легко роздобуде обох старших братів. Можна догадувати ся, що й рахункові книжки повинні бути у церкві. В тім згляді Льв. Собор за строгий. В церквах з малими оборо-

тами грошовими можна устави Собора виповнити, але де є ріжні фонди і більші обороти грошеві, там сьвященники мусять рахувати ся своїми власними способами. Я чув, що по містах сьвященники упрошують собі податкових урядників до веденя церковних рахунків. Вони певно не рахують в церкві.

Що до рахункових книжок, то може був би простійший спосіб, як би справді було дві книги: 1. інвентар, або книга фондів і інших приходів; 2. книга касова, грошових оборотів із фондів.

В І-шій книзі був би описаний корінний маєток церкви після взірця А, §. 174. У відступі кількох чистих листів були би фундації після взірця Б, §. 174. І так дальше все у відступі відповідного числа чистих листів знаходив би ся якийсь фонд, з якого церква мала би доходи, або грошеві обороти. Так мали би в тій книзі осібний рахунок ощадности церковної каси, так само фонд на будову церкви.

При сій нагоді належало би рішити, чи треба збирати фонди на будову церкви, чи ні — зі згляду на уставу конкуренційну і повинність патрона давати приписану пайку, а також з огляду на §. 164. Льв. Собора.

З практики загально відома річ, що конкуренція має відємні наслідки для парохіян, для сьвященника, для церкви, а деколи і для самої віри. Дальше церква є дім Божий; але нею користують ся парохіяни. Як не збирати фондів на будову церкви з року на рік, то многі покоління користують ся не своєю церквою, а через то дальші потомки будуть мусіли поносити непомірні кошти на будову церкви. Висновок може бути тільки такий, що при кожній церкві треба збирати фонд на будову нової церкви, хоч би церква була що й не побудована. Був би то рід амортизації будинку, легкий до переведеня, бо церкви тривають довгі літа, зати́м % амортизації міг би бути дуже малий і его покривало би ся з приходів сталих і неста́лих. Так фонд будови церкви нароста́в би із % амортизаційного, власних %, спеціальних додатків пр. від патрона і інших осіб. Після потреби можна би переносити на той фонд всі надвижки з доходів церковних, або утворити спеціальне жерело доходу на ту ці́ль, що й дотепер практикує ся в багато церквах. Можна старати ся й о відповідну зміну конкуренційної устави.

В І. книзі мав би свій осібний рахунок фонд на окрасу церкви, на удержане каплиці придорожної, позичкової каси при церкві і т. п., бо фондатори можуть бути ріжні.

II. книга касова. Уклад єї міг би бути такий: подвійна пагінація, ліва сторона приходи, права розходи. Кожда сторона має 10 переділок:

1. число порядкове
2. дата

3. предмет
4. число рахунку
5. доходи сталі — в розходах: звичайні
6. „ несталі — „ надзвичайні
7. „ інші
8. ощадности
9. разом
10. увага.

Переділки: 1, 2, 3, 9, 10, не потребують пояснення. У переділки 4. вписує ся сторону 1. книжки, на якій знаходиться ся фонд, із якого вплинув дохід до каси або з каси видало ся на нього. Переділка 5. відповідала би §. 174. уст. 2. Льв. Собора в приходах, а переділка 6. уст. 3. того §. Переділка 5. в приходах мала би контрольне значінє, і то кілька побрано доходів з корінного маєтку і фондаций. Переділка 6. в розходах мала би таке саме значінє: чи були надзвичайні видатки і чи відповідають §. 171 2. — §. 172. 5. У переділки 7. вписувало би ся датки на справленє образа, чаші, на фонд будови церкви і інші датки, що не стають поки що власностию церкви, тільки є під її зарядом. В розходах так само. Переділка 8. в розходах пригадувала би, що касові запаси належить умістити на ощадности, а в приходах показувала би, кілька винято з ощадностей і чому. Поза то можна без тих переділок обійти ся, вписуючи ощадности в приходах і розходах в переділки 7.

Річне замкненє касової книги було би: зсумувати поодинокі переділки, перевірити правдивість сум перехрестним рахунком, відняти від себе 9. переділку („разом“) і припадаючу решту перенести на слідуєчий рік, як касову решту, до відносної 9. переділки. В інструкції повинні бути взірці, як переводити поєдинчі обороти грошові через книги. Контролі і річний звіт повинні бути нотовані в касовій книзі.

Можна ще якось заострити контролю, натомість зробити свободнійшою саму рахунковість: іменно, щоби книги, грамоти, гроші головної каси знаходили ся в мешканю сьвященика. Так будуть вони безпечнійші перед злодієм, бо через замиканє гроший в церкві можливе нагромадженє більшої готівки, що може спокусити злодушника. Сьвященик, маючи гроші під руками, повинен пр. кожді 5 К. вложити на щадницю, коли каса ощадности є в місци, а коли ні, то пр. кожді 20 К. Коли гроші замкнені в церкві, то сьвященик мусить покривати наглі видатки церковні своїми грішми; то саме було би, як гроші були би на щадниці. При контролі сьвященик справедливо може виправдати ся з того, чому не відослав гроший на щадницю, бо коли були в церкві старші брати, він не мав часу, коли він мав час, не було котрогось старшого брата, або ключа. Маючи гроші під руками і касову готівку, він не мав би оправданя.

Так при точно веденій рахунковости, контролі, річних звітах ледво можливе яке надужитє. Прецінь всякі фонди вінку-

льовані, хоч спосіб вінкуляції книжочки на тимчасові надвижки каси мені не конче ясний. Можна ще поручити, щоби доходи церковні (§. 174. 3. і §. 177.) записував у церкві старший брат а сьвященик потверджував у тій самій нотатці кожде перенесене гроший до головної каси.

Хто провадить церковну касу позичкову, повинен провадити її віддільно від церковної рахунковости.

о. Кость Курилло.

Причинки до становища руск. кат. Церкви в північній Америці.

(К о н е ц ь).

V.

Загалом, хто лишень трохи розглянеть ся по Америці, то мусить вже прийти до пересьвідчення, що в житю нашім християнсько-громадянськім чогось нам дуже недостає, що Церква наша мала би гарнійшу будуччину, а громадянство охотнійше і сердечнійше гуртовалось би біля Неї — если би справа тутешніх парохіяльних шкіл уже раз на серйю була трактована. Вправді порушувано квестію шкіл на шпальтах америк. „Свободи“, навіть предовгі писано на сю тему статі (зимовою порою мин. року), але із одної сторони є се голос вопіючого у пустини, а із другої переладований зміст закроював більше на шарлятанство та на байку „купити одіж для тієї дитини, що має доперва вродити ся“.

Правду сказавши, квестія організації парохіяльних шкіл по нинішний день спить і то сном блаженних. А прецінь серйозно думаючи, мусимо дійти до заключеня, що без тих шкіл обійтись не мож, що без них впрочім не треба буде ні наших церков, ні сьвящеників, ні тих псевдовчителів а зглядно дяків, які спорадично тут або там ніби навчають дїтвору, але якби за напасть. Правда в очи хоча коле, але є завсїгди правдою: сьвя-

шенство тутешне цілковито про школи не дбає, ні не інтересує ся тією, яка є, дочкою сьв. Церкви. Як виховаємо діти, таких будемо мати парохіян; а позаяк ми їх не виховали, не будемо й мати словесного стада та і не можемо мати претенсії до сего... Ми-ж збільшаємо число протестантів, індивідуалів! Поспитає ся хтось, у який спосіб?.. Цілком природно: діти ходять до взірцево улажених публичних шкіл американських, отримують даром шкільні книжки, зошити, олівці, пера... (що як раз дуже симпатично ділає тут на нашу еміграцію), а позаяк тії усі школи ведені є в дусі індивідуалістичнім або протестантським, будемо діти мати такими як раз самими. Доложимо до сего ще й те, що дітвору научившись поправно по англійськи говорити і писати, зі стидом уживає — і то хіба лишень до своїх родичів — матерної мови. Усюди впрочім американська конверсія. А що буде зі слідуєчим поколінням? Вони навіть не будуть знати, що їх діди були Русинами; а віра, Церква будуть для них непонятні і непотрібні софізми.

Дивна лишень річ, що були і є святильники, що занимались усякими організаціями народними, суспільними, економічними, — а про організацію шкіл завсїгди мовчали. Длячого?... не знати.

Возьмім на примір наших сусідів Поляків. До рук попала мені американська часопись „Sun“, в якій я вчитав, що польський святильник Антін Лехерт з кількома іншими святильниками закладає висшу польську школу ім. юзана Кантога в Вашингтоні, D. C., значить ся, що заходить потреба і konieczність такої школи, хоча подібні є вже в Detroit, Chicago, Milwaukee, Stevens, Point, Pittsburgh та кілька ще в інших містах; — значить далі, що низші школи добре ведені і є їх велика скількість, если є стільки висших наукових закладів. В парохіальних низших школах (переважно усі нині з правом публичним) крім святиликів, фахових вчителів і учительок, є звиж 800 СС. Феліціянок, які сповняють учительську місію, та в дійсности взірцево і на американські методи ведуть школи, та у докладі вщипляють в дитяче серце любов Бога, Церкви та народу.

А в нас тих кілька „дяківських шкіл“ дійсна пародія!...

Ідїм далі. У Айришів нині велика сила і міць католицкого духа і вони на свою хвалу заволодіють із усякою певністю цілою Америкою. Длячого? Бо подбали про школи — і то школи парохіальні. В їх християнсько-католицких громадах дійсний мир Божий, наших „троблів“ вони не знають, бо святильство зуміло виховати суспільність в ідеї Ісуса, та й Христос на кожнім кроці із ними.

Деякі мої короткі предложения на сю тему подав я в моїх „Письмах із Америки“, длятого не хочу вже їх на сім місци другий раз повторяти.

Додаток.

Адресар руск. кат. священиків, дійсуючих в пів. Америці в 1909. р.

Reight Rev. Soter, Stephen Ortynsky, Greec-Catholic Biskop of U. S. A. 815 N. Franklin Street. Philadelphia, Pa.

1. Rev. Artimowich Emil, P. O. Box 29. Str. Clair, Pa.
2. " Balogh Michael, 712 Carson, Str. Pittsburg, Pa.
3. " Balogh Valentine, P. O. Box 191, Whiting Ind.
4. " Barańsky Emil, P. O. Box 124 Alden Station, Pa.
5. " Bartish Emil, 442, Second Str. Sovt Troy, N. Y.
6. " Bendash Michael, 425, So. Irving Str. Scranton, Pa.
7. " Bilansky Lucas, 816, N. Franklin Str. Philadelphia, Pa.
8. " Biszaha Michael, Lawk Run, Pa.
9. " Burik Emil, 2036. Scoville Ave, S. E. Cleveland, O.
10. " Car Julian, 104, S. Wilbur Ave, Syracuse, N. Y.
11. " Chomiak Demetrius, 1215, Dolman, Str. St. Louis, Mo.
12. " Csopey Nicholas, 670, N. Main, Str. Willkes Barre, Pa.
13. " Csornyák Orest, 2779, Ambler, Str. S. E. Cleveland, O.
14. " Csurgovics John, 63, Wood Str. Lorain, O.
15. " Csaplinsky Joseph, 145, Ontario Str. Cohoes, N. Y.
16. " Danilovites John, Patton, Pa.
17. " Danylovites Miron, P. O. Box 71, New Alexandria, Pa.
18. " Dmytriw Nestor, IL May Str. Ausonia, Con.
19. " Dobrotwor Demetrius, 25, Chestnut Str. Yonkers, N. Y.
20. " Dorozysky John, Allentown, Pa.
21. " Dudinszky Alexander, P. O. Box 206, Toronto, O.
22. " Dudinszky Alexius, Conemaygh, Pa.
23. " Dwulit Theodore, P. O. 708. Cranville, N. Y.
24. " Dzubay Alexander, Leisering, Pa.
25. " Fekula John, 203, Clinton, Str. Binghamton, N. Y.
26. " Gojdics Elias, P. O. Box 543, South Fork, Pa.
27. " Gorzó Valentine, 410, Sixt Ave, Mc-Keesport, Pa.
28. " Gribovsky Cornelius, Mc-Kees-Rocks, Pa.
29. " Gulovics Stephen, P. O. Box 84, Bradenville, Pa.
30. " Hamulya Joseph, 8, Sterling Str. Allegheny, Pa.
31. " Holosnyay Alexius, 913, Dixon Str. Homestead, Pa.
32. " Homiesko Eugen, 44, Division Str. Perth Amboy N. Y.
33. " Hrabar John, Philadelphia, Pa (дійст. засуспендований).
34. " Hrywniak Basilius, P. O. Box 375, Olyphant, Pa.
35. " Jaczkowics Michael, 215, Fourth. Str. Scranton, Pa.
36. " Jakimowics Hilarion, 329, E. 20, Str. New Jork, N. Y.
37. " Janiczky Ireneus, 96, First, Str. Passaic, N. Y.
38. " Janiczky Stephen, Mc-Adoo, Pa
39. " Kaminszky Acacius, Mc-Ado, Pa. (без юрисдикції дійствує).
40. " Kaminszky Andrew, St. Clair, Pa.
41. " Kecskes Anthony, P. O. Box 344, Braddock, Pa.

42. Rev. Keshelak Peter, 720, Leonard Str. Brooklyn, N. Y.
43. " Konstantkewitch John, 227, N. Shamokin Str. Shamokin, [Pa.]
44. " Korotnoki John, 1931, W. Passyunk Ave, Philadelphia, [Pa.]
45. " Kosszey Alexander, 432, Olivia Str. Donora, Pa (дій-
[ствує без юрисдикції]).
46. " Kovacs J. OSBM, 1111, N. W. Center Str. Cleveland, O.
47. " Kowaliczky Victor, P. O. Box 255, Barnesboro, Pa.
48. " Krasicky Emmanuel, 98, Cecotte Str. Detroit, Mich.
49. " Kubek Emil, 619, W. Mahanoy Ave, Mahanoy City, Pa.
50. " Kulezycky Gregor, P. O. Box 21, Mac-Kees Rocks, Pa.
51. " Kuryllo Constantine, 5 Hall Ave, Perth Amboy, N. Y. *)
52. " Kuziw Elias, P. O. Box 129, Coalridge, Pa.
53. " Ladomierszky Theodore, P. O. Box 67, Jessup, Pa.
54. " Laurisin Cornelius, 210, Grand Str. Trenton, N. Y.
55. " Lewicky Leo, Shenaudoah, Pa.
56. " Lucieczko Peter, P. O. Box 2, Northampton, Pa.
57. " Lukacs John, 402, Spruce Str. Bridgeport, Con.
58. " Lupis Sylvester, P. O. Box 482, South Sharon, Pa.
59. " Lysiak Michael, 20, Turner Str. Plymouth, Pa.
60. " Makar Stephen, 13, Sharlton Str. Newark, N. Y.
61. " Martyak Gabriel, P. O. Box 41, Lausford, Pa.
62. " Mankowics Paul, Clymer, Pa.
63. " Martyak Nicholaus, P. O. Box 362, Harleton, Pa.
64. " Matyaczko Ireneus, Clairton, Pa.
65. " Mhley Anthony, 714, Second Ave, Lindsey Stration, Pa.
66. " Medveczky Alexius, P. O. Box 301, Youngstown, O.
67. " Mihalvi Emil, Pleasant-City, O.
68. " Mirossay Victor, 62, Ash Str. Yonkers, N. Y.
69. " Mitro Michael, P. O. Box 73, Coyne, Pa.
70. " Molesanyi Nicholaus, 321, Chestnut Str. Kingston, Pa.
71. " Obuszkiewicz Theophan, P. O. Box 478, Olyphant, Pa.
72. " Obuszkiewicz Vladymir, P. O. Box 166, Simpson, Pa.
73. " Pascouta John, Rankin, Pa. (дійств. засуспендований).
74. " Papp Orest, 801—805, Tifth Ave, Mc-Keesport, Pa.
75. " Pasztelyi Julius, Tranger, Pa.
76. " Paulack Alexander, 821, N. Franklin Str. Philadelphia, [Pa.]
77. " Pelensky Alexius, P. O. Box 182, Ramey, Pa
78. " Petrasowich Eugen, 217, Liberty Str. Allentown, Pa.
79. " Petrowsky Vladimir, 9241, Chaucey Str. Burnside Chi-
[cago Ills.]
80. " Pidhorecky Nicholas, 329 E. 20, Str. New York, City.
81. " Polyanszky Stephen, Monessen, Pa. (дійств. без юрис-
[дикції]).

*) Нині: 835 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

82. Rev. Poniatyshyn Peter, 411, Washington Ave, Elizabeth,
[N. Y.]
83. " Prystay Alexius, 235, Railroad Ave, Scranton, Pa.
84. " Roskowits Constantine 333, Ninth Str. Homestead, Pa.
85. " Rotko Alexander, P. O. Box 1091, Carnegie, Pa.
86. " Sembratowycz Leo, 89, Howell Str. Buffalo, N. Y.
87. " Seregéllyi Emil, Charleroi, Pa.
88. " Sosztek John, P. O. Box 4. Mont Clare, Pa.
89. " Spolitakewycz Vladymir, 346, West Ave, Mt. Carmel, Pa.
90. " Stech Vladymir, 2214, Third Str. Minneapolis, Minn.
91. " Stefanowycz Nicholaus. 109, Sewenth Str. Pittsburg, Pa.
92. " Struminsky Michael, 49, Daniel Str. Woonsocket, R. I.
93. " Strutynsky Nicholaus, 06. Bickerdicke Str. Chicago, Ills.
94. " Suba Victor, Harleton, Pa.
95. " Szabados Nicholas, 413, Power Str. Johnstown, Pa.
96. " Szabo John, Duguesne, Pa. (дійств. без юрисдикції)..
97. " Szabo Thomas, 210, E. 22 nd, Str. Bayonne City. N. Y.
98. " Szttaurovsky Paul, 717, Arctic Str. Bridgeport, Conn.
99. " Szteczowicz Nicholas, P. O. Box 17, New Salem Pa.
100. " Tutkovics Bartholomeus, P. O. Box 664, Freeland, Pa.
101. " Ulitsky Alexander, 76, Grand Str, Jersey-City, N. Y.
102. " Vajda Alexius, 420, Spruce Str. Bridgeport, Conn.
103. " Vaszovcsik Theodosius 354 Meyron Str. Pittsburgh, Pa.
[дійств. без юрисдикції.]
104. " Velihorsky John, P. o. Box 503, Minersville, Pa.
105. " Volensky Nestor, Sykesville, Pa.
106. " Volkay Miron, 8. N. James Str. Peekskill, N. Y.
107. " Volkay Eugen, 2118, W. 51. Str. Chicago Ill. (дійств.
[без юрисдикції])
108. " Volosin Basil, P. O. Box 126, Windber, Pa.
109. " Volyneec Roman, 2412, Fourth Ave, Waterliet, N. Y.
110. " Wasylewycz Thimotheus P. O. Box 128, Luzerne, Pa.
111. " Waszczyszyn Stephen. 835, Shoemaker Ave, Monessen, Pa.
112. " Zacerkownyj Basil, Route 9, Box 8, Butler, Pa.
113. " Zacharko John, P. O. Box 2, Ford-City, Pa.
114. " Zalitacz Roman, 505, Main Str. New Brittain, Conn.
115. " Zaklynsky A. (адреса не знана, дійствує без юрис-
[дикції].)
116. " Wolański J. Manchester, Mas.

Із тих припадає на єпархию

Клир із Галичини	Львівську	21
	Перемиську	20
	Станіславівську	5
	Скрентоньську	1*)
	Монахи з Еп. Львів.	3

*) Рукопис, для єпархії в Scranton. Pa.

Клир з угорської Руси.	{	Пряшівську	23
		Мункачівську	39
		Крижовацьку	1
		Скрентоньську	1*)
		Підбурску	1**)
		Монахи з Еп. угро-руських	1

66

Разом усіх дійсуючих в північній Америці 116 руск. кат. св'ящеників.

безженних, вдівців, жонатих, монахів

Клир	З Епар.	Львівської	7	5	5	3
з	" "	Перемискої	6	2	12	—
Галичч-	" "	Станіславівської	2	2	1	—
ни.	" "	Скрентонської	1	—	—	—
Клир з Епарх. угро-руських			2	15	48	1

Дійсують без юрисдикції 7

Обложених церковн. карами 2

РЕЦЕНЗІЙ.

Наш молодий історик п. Іван Кревецький писав до тепер монографії дотичачі історії Галичини з першої половини XIX. століття, головню-же року 1848. Тепер звернув ся до історії Галичини з другої половини XVIII. століття — працею поміщеною в Записках наук. тов. ім. Шевченка, котра також вийшла особною відбиткою. Назва сеї праці: Галичина в другій половині XVIII. ст. — Огляд нових видань — подав Іван Кревецький. В книжці тій (ст. 62 великої вісімки) подає п. І. Кревецький справозданє і критику за 4 книжки дотичачі стану Галичини в перших роках австрійського панованя. Перші дві книжки написані через проф. кс. д-ра Хотковського з Кракова; одна, за котру топик писав я в „Ниві“, єсть „Historia polityczna kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy“, а друга (давнійше видана) „Historia polityczna dawnych klasztorów panieńskich w Galicyi 1773—1848“. Третя праця наукова, то д-ра

*) Рукоп. для Епар. в Scranton, Pa.

**) Рукоп. для Епар. в Pittsburgh, Pa.

Токажа (Tokarz) „Galicja w początkach ery Józefińskiej w świetle ankiety urzędowej z r. 1773“. Четверта праця наукова Влад. Шумовського „Galicja pod względem medycznym za Jędrz. Krupńskiego, pierwszego protomeyka, 1773—1784“.

Слушно робить п. І. Кревецький закид, що кс. др. Хотковский користавший з римських, віденських, краківських і львівських архівів урядових і приватних, не користав з руских архівів капітульних і василіянських. Не одне твердження і задивлюване кс. прапата, некористне для руского обряду, було би вийшло користніше! Возьмім нпр. справу митр. Володковича і єписк. Білянського, котрих дуже боронить кс. Хотковский. А прецінь митр. Володковича навіть Рим не боронив, а єп. Білянський запропастив зібрані попередником капітали і некрасно оправдував ся, що спонукало митр. Смогоржевского (загаличного) до написання прикрого листу, подиктованого жалем за грішми, зібраними від бідних церковей і бідних священників на загально-церковній ціли рускі, а протраченими легко через єп. Білянського. Старання о рускі капітули, спір межі чорним і білим духовенством, низький стан науки у руского священства суть в книжці кс. д-ра Хотковского досить сторонично представлені, як то фактично і критично констатує талановитий наш історик п. Іван Кревецький. Рускі Владики, особливо Лев Шептицький, старали ся у Відні, щоби руский клир не був систематично понижуваний. Прецінь ще за Польщі 1619 (Bartoszewicz — Rys dziejów kościoła ruskiego) стало ся так, що лат. суфраган вижні чести відбирав як руск. кат. митрополит! А на славнім соймі чотиролітнім 1790 (Kalinka — Sejm czteroletni, — т. 2. ч. 2. §. 151) призвано, що руский митрополит засяде в соймі низше лат. єпископів! А чий соймова конституція з р. 1762 (brzydka ustawa, як пише Калінка) „о поповичах“ не була пониженням руского клиру? Протектором Василіян а противником руских капітул і Л. Шептицького був лат. архиеп. львівський Сераковский: своєю анімозію показав Сер. до Шеп., посуджуючи Шеп. о коншахти з Москвою, коли тут перед 1772 стояли російські війська (Żywot Sierakowskiego через Мавр. Дідушицького).

Книжка д-ра Токажа описує Галичину з перших часів Австрії під зглядом населення, податків, шкіл, аграрних і суспільних відносин, урядження адміністрацій; до певного степеня єсть то опис стану Галичини з перших часів Йосифинських. З книжки д-ра Токажа як і Шумовського констатує п. І. Кревецький, що змагання австр. правительства, коли заняло Галичину по поділі Польщі, були дбалі, правительство дбало о піднесенє Галичини, котру застало занедбаною; упадає проте конклюдія кс. Калінки, що стан Галичини перед 1772 був дуже добрий („Galicja i Kraków pod panowaniem austriackiem — видане мабуть около 1850 і свого часу заборонене в Австрії) і доперва через систематичний визиск австр. правительства зачав упадати. Слушно каже п. І. Кревецький, що хоч австр. господарка не

була вільна від хиб і недотач, то в порівнянню зі станом перед 1772 була великим кроком наперед у розвою нашого краю.

Кінчу тих кілька моїх скромних уваг і маю милу надію, що наш історик п. І. Кривецький обдарує наше письменство історією Галичини за Австрії, від р. 1772—1848, хочби в кільканайцяти монографіях. Се була би і мила і вдячна праця, а вияснила би неодні ще незнані світові річі з нашої бувальщини. — *о. Йос. Ганк. в Краснім на Поділю.*

ДОПИСИ.

Під нинішню хвилю.*)

Руський клир не грішив ніколи надмірною солідарністю і в найважніших нераз церковних справах ішов розбіжними дорогами. Спільність національна і територіальна, спільність віроісповідна і обрядова, ба, навіть широко розвинені звязи родинні, не були нераз в силі удержати нашого духовенства в якійсь-такій єдності. Що се мусіло відбитись вельми некорисно і на Церкві і на справах народних, річ зовсім ясна.

Та вже такого роздвоєння, такої незгоди та ворожнечі між нами, як сьогодні, доси мабуть ще не було. На наших очах починає розпадатися та руський клир на два просто ворожі собі табори. Коли воно так дальше піде, коли ми вузко-партійних інтересів не підчинимо під інтерес Церкви і повіреного нам народа — то жде нас не дуже приманлива будучність.

Опиви до огню доляла найсвіжіша часописна полеміка в справі схизмофільського руху в Галичині. Полеміку почала „Нива“. Після сего поспішались обидьно статі по руських часописах з одного і другого боку. А й сьогодні ще ту справу живо обговорюють деякі часописи, сьогодні ще над сею справою дискутують деякі деканати.

Міг би дехто сказати: „Є рух серед руського клиру, а наслідком сего руху неодна прояснить ся, неодна скристалізує ся і він може вийти лише на добро Церкві і нашій суспільности“.

Правда, відповімо на се, що рух єсть, але правда й те, що такий рух мусить принести не добро, а шкоду і нашій Церкві і нашим вірним. Де духовенство одного народа, одної віри, одного обряду і одної єпархії стає проти себе, там про

*) Поміщене сеї, переданої нам, дописи у „Ниви“ нехай буде доказом, що не зла воля і не злі наміри кермували нами, коли містили ми ославлену і окричану статю „Православні затії в Галичині“. — Ред.

якусь успішну християнську працю над народом не може бути й бесіди.

Розумієсь, що полеміка сама собою се річ не зла. Тільки та полеміка повинна бути поважна і справедлива, повинна руководити ся любовію і виrozumіlostію.

Також проти підношування фактів в тій полеміці не може бути жадного закиду. Треба лише уважати на те, щоби ті факти були доказаними, щоби вони були справді фактами.

Друга річ, на яку треба сильно уважати в полеміці, се те, щоби не генералізувати закидів чи підозрінь. Сей спосіб борби, уживаний так радо ворогами Церкви супроти духовенства, є сам в собі нечесний, отже священик не повинен ним послуговуватись. Закид треба адресувати лише до того, до кого він відноситься.

Колиж переглянемо дотеперішню полеміку щоденної преси дотично схизмофільського руху в Галичині, то не можемо не констатувати, що в ній прогрішлась немало одна і друга сторона. Полемісти, нераз дуже загоністі, наводили вперед проти своїх братів факти може певні, але не зовсім доказані. Відтак грішили тим, що можливо й доказані факти приписували не дотичним одиницям, а загалови. Третім прогрішенем полемістів було витягане несмачних справ личних і взагалі таких, що з полемікою не мали нічого спільного. Вкінці грішили полемісти й тим, що в полеміці уживали слів надто крeпких, невідповідних, часто просто неприличних.

Так даліше не повинно бути.

Надіємось, що після першого роздражнення наше духовенство зрелектуєсь і зрозуміє шкідливість такого взаємного поборювання себе, зрозуміє, що через те ослаблює в народі своє значіння і повагу, а тим самим ослаблює повагу і вплив Церкви. Від католицького духовенства можна чей сподіватись більше, як від кого иншого, взаємної любови, толеранції і виrozumіlostі. Де ходить о справу віри і Церкви, там повинні замовкнути всі пристрасти партійні і національні.

Лишим отже ту неліцуючу нам часописну полеміку, лишім те взаємне підозріване себе і обвинувачуванє. Честь другого брата-священика повинна бути для кожного з нас дорогою і шанованою. Досить поборювання духовенства з боку ворожих Церкві елементів; не затягаймо добровільно в ряди своїх власних противників.

Коли побачимо який промах по стороні нашого собрата, звернім на се єму увагу, але з любовію, лагідністю, виrozumіlostію, так, щоби его поправити, а не, щоби его подразнити, або й — може не хотючи — зразити, обидити. Щира, лагідна і з любовію зроблена увага не полишить ся без успіху; в кождім разі більше зробить, як увага напастлива, що викликає часто лише упір і утверджує в блуді.

Вишукуймо між собою принципи, які би нас лучили, єднали, а не роз'єднювали, дез'організували. От, появилсь спільне посланіє наших Єпископів; у нїм вказали Вони нам, у чім саме нам лучитись, у чім соперничати. Тож послухаймо наших Архипастирів: заперестаньмо ворогувати одні на других, єднаймо ся і солідаризуймо ся, а енергію наших сил з'уживаймо на хосен нашої католицької Церкви і нашого бідного й баламученого народа, а не на обоєплїні обвинувачуваня та пусту й понижаючу полеміку. — *Львівський гр. кат. священик.*

ЗІ СЬВІТА.

Папський біблійний Інститут в Римі.

Думаю, що не від річи буде подати читачам „Ниви“ докладніші відомости про заведенє наукове, о якого повстаню була вже мова в однім з попередних чисел¹⁾. Від часу, коли наступило отворенє Інституту через папський рескрипт з 7/V 1909 р. „Vinea electa“²⁾, минув як раз рік, за той час отже могла розвинути ся діяльність його на стільки, щоби можна єї осудити. Про те можу подати докладніші інформації, бо власне сам директор Інституту Др. Фонк, вибираючи ся в довшу подорож наукову по Європі, загостив на пару днів і до Інсбрука і при тій нагоді мав інформаційний реферат про Інститут, якого є провідником.

Царство Боже „подобно єсть зерну горущу, еже приємь человекъ, вверже въ вертоградъ свой: и возрасте и бистъ древо веліє...“³⁾ Ті слова дадуть ся цілковито приміняти до Інституту. Повстав він з малих початків, бо з вишого курсу біблійного, який був при григориянськїм університеті в Римі; нині розріс ся він до розмірів незалежної, поважної інституції наукової. З зерна, киненого геніяльним Папою Львом XIII., виросло нині могуче дерево, з якого овочів користати-ме Церков цілого сьвіта через довгий ряд поколінь. Як зазначив я перед хвилию, пляя основаня біблійного Інституту повстав в голові знаного під назвою „lumen de coelo“ Папи Льва XIII. Не судило ся Йому однак перевести ту ідею в діло. Голос Божий покликав Його

¹⁾ Ом. Савчин: Науковий рух богосл. в Італії. „Нива“ 1910. ч. 1. стор. 29.

²⁾ Acta Apostolicae Sedis № 10, 1909.

³⁾ Лука. 13, 19.

перед престол вічної Справедливости; виконати пляни Льва XIII. мав Його наслідник, теперішній Святий Отець. — Бог признав Папу Пія X. до переведення тої реформи біблійних наук з тої причини, що власне за Його часів основане такого Інститута стало ся konieczністю зі взгляду на особливші небезпеченства, які грозять Церкві зі сторони протестантських модерністів і біблістів. „Ни бо волею бисть когда челоѡкомъ пророчество, но отъ святаго Духа просвѣщаеми глаголаша святїи Божїи челоѡвѣцы“⁴⁾ — се норма, після якої мірять Церков сьв. правди, містачі ся в книгах сьв. Письма. Вороги Церкви піднесли нинї кличі впрот противні, чим причиняють ся до підкопаня поваги сьв. Письма, Церкви, до руйнованя основ віри.

Зрозумів то добре теперішній Папа. Він зрозумів небезпеку і тому зібрав всю свою енергію, щоби зарадити злому як найскорше, щоби дістати ся до кореня лиха і там розпочати ґрунтовну санацію. Вперед мусів виступити авторитетно проти розширених вже блудів. Енцикліка „*Rascendi dominici gregis*“ мала то власне на цілі. Опісля пішли рядом ріжні дальші ореченя Апостольскої Столиці і конґреґаций і се виповнило перші кроки панованя теперішнього Папи.

Такі рішення Риму були міродатними для людей віруючих, для людей доброї волї, але зовсім не вистарчили они на усунення ворогів, для яких рішення Римського трибуналу суть безпредметові, бо они не мають віри в Боже післявництво Папи. На ворогів треба було иньшого оружа, такого, яким они послугують ся, доказів, опертих виключно на розумі, на історії, а бракувало власне людей уоружених тою зброєю. Тому бракови мав зарадити Інститут.

Повстанє Інституту.

В лютім попередного року покликав Папа Пії X. д-ра Фонка, який вже тоді був діяльний в вишнім курсі біблійнім гриґоріанського всеучилища, до Себе на авдиєнцію і при тій нагоді заявив йому, що має в пропозиції заложити біблійний Інститут і віддати його др. Фонкови до проводу. Вправді малу має надію — так говорив Святийший Отець — на переведенє тої гадки точно після програми, яку Собі виробив, але уловає на поміч Серця Христового, під якого покров віддає Інститут і тому приступає до його отвореня. І дійсно, в три місяці пізнійше зробив се рескриптом з дня 7/V 1909 „*Vinea electa*“.

На авдиєнції заявив дальше Папа д-рови Фонкови, що дає йому власть незалежну і таки впрост заявив, що не бажає

⁴⁾ II. Петра 1, 21.

Собі ніяких комісій, бо тоді би доперва погребано ціле діло. Що до материяльної сторони то завив, що кожної хвилі служить приватною касою. Пізнійше побачимо, що се не було потрібне; радше, що директор не потребував користати з того добродійства.

Завдяки енергічним заходам д-ра Фонка Інститут, повсталий за поңукою Папи, стоїть нині на вишині майже Інститута філлософ. в Льованні. А подібно, як тамтой заклад завдячує своє істнованє Папі Льву XIII., а організацію д-рови Мерсієр-ови, так і біблійний Інститут завдячує своє повстанє і діяльність Сьвятійшому Огдю Пієви X. і д-рови Фонкови.

„Глаголь... Господенъ пребиваетъ во вѣки“.⁵⁾ Хр. приобіцъв, що если щось зробить ся в Його імені, там Він буде, а тим самим дасть Свою поміч; тої обітниці додержав і в справі біблійного Інститута.

Організація Інституту.

Ми бачили висше, що Папа забирав ся до отвореня Інститута досить недовілично; передовсім не мав надії на велику скількість слухачів, без яких неможливий науковий заклад. Обави ті оказали ся безпідставними; на велику радість Папи і сьвіта католицкого записало ся при торжественнім отвореню Інститута в падолисті 1909 р. **116** слухачів з 50 дієцезій, а 20 націй. Що стягнуло таке поважне число слухачів до Інститута? Нач иньшого, як письмо Папи „*Vinea electa*“, де власно була подана програма діяльности Інститута. З порядку річий отже будемо старати ся подати на підставі того Папського письма і на підставі програми, оголошеної вже самим Інститутом, головні точки програми діяльности Інститута і його організації.⁶⁾ — Наперед отже перейдім програму, подану Столицею Апостольскою, а опісля програму, подану Інститутом; в той спосіб будемо могли осудити, чи та програма відповідає ідеї, яку мав Пії Х. при закладаню Інститута.

На вступі рескрипту „*Vinea electa*“ звертає Сьвятійший Отець увагу на важність сьв. Письма, о чім вже згадував передтим в письмі з 23. лютого 1909 „*Scripturae sanctae*“, і на небезпеченства, на які наражені ті католики, котрі мусять студіювати науки біблійні на чужих векатолицких університетах, задля браку подібних католицких закладів. Сю небезпеку усунути має власне біблійний Інститут, він має стати осередком науковим, в якім подавати ся ме методично основне знанє наук біблійних

⁵⁾ 1. Петра 1, 25.

⁶⁾ Рескрипт „*Vinea electa*“ Acta Apost. Sedis № 10. — Act. Apost. Sedis № 13, п. з. „Acta Pontificii Instituti Biblici“. — Pop. Der Katholik. Zeitschrift für katholische Wissenschaft und Kirchliches Leben, Mainz 1909 Bd. XL. ст. 52 снід. 238. снід.

і інших наук, які суть в звязи з науками біблійними. Дальше подає організаційний шемат Інститута.

Студиям в Інституті можуть віддавати ся священники, так сьвітські як і монахи. По укінченю їх мають або яко професори, або яко писателі розголошувати ідеї Інститута і пропагувати публічно і приватно по цілїм сьвіті. — Средствами до осягнення тої цілі — пише дальше Сьвятїйший Отець — будуть виклади і вправи практичні з наук біблійних загально взятих, (з тої часті студий будуть здавати іспити перед біблійною комісією в Римі), дальше виклади з вправами практичними з kwestий партикулярних: як толкувати сьв. Письмо (герменевтика), з kwestий інтродукції, археології, історії, географії і т. п. До тої самої цілі стреміти муть і конференції публичні, які в популярно-научний спосіб старати ся муть заізнати ширші верстви з тою галузю знаня.

Дальшим средством має бути, після письма „Vinea electa“, бібліотека, музей і цакль власних видаванств Інститута. — Інститут залежний безпосередно від Апостольскої Столиці, заряд спочиває в руках директора, іменованого одного з трех кандидатів, поданих генералом рдену Єзуїтів; колегієм професорів також з ордену Єзуїтів — становити ме раду, яка дбати ме о добро Інститута. Нормою студий і заряду будуть рішеня Апостольскої Столиці і біблійної комісії. Професорів номінувати має право генерал Єзуїтів, роз. за згодою Папи. — Головною цілею Інститута, як бачимо з вище поданого, є дати членам своїм основне знанє біблійних наук. Се було би неможливе, якби не розділено широкого терену біблійного знаня на поодинокі фахи. Всюди мусить ся рахувати з слабосильністю нашого ума, який не може обняти нараз всесторонно даного предмету. Се можна зробити доперва з часом, частями. Се має на взглядї Інститут і тому відповідно до того уложена і оголошена програма його діяльности в 13-ім числі „Acta Apost. Sedis“.

Передовсім подані услівя прийнятя. Отже з хвилию, коли вступає в Інститут, мусить передовсім кожний подати документи приналежности до даного краю, посьвідченя відбутих студий теологічних і сьвяченя, а евентуально посьвідченє, що має степеня д-ра теології. Лиш слухачі з докторатом можуть бути допущеними до іспитів перед біблійною комісією. Слухачами звичайними суть лиш д-ри (alumni) і укінчені богослови (auditores), прочі м жуть бути лиш гістьми (hospites). — Наука уділяє ся безплатно, слухачі платять лиш за мешканє і удержанє. Дальше поданий розділ студий: до осягнення степеня так званого „prolytatus“ треба дворічних студий, до „лауреату“ треба їх 3 роки. — Дальше поданий спис викладів для 2-річного курсу,⁷⁾

7) Порівн.: Acta Apost. Sedis № 13: Метода студіюваня сьв. П. по 3. вправи що року; загальне введенє в сьв. П.; спеціальне введенє в сьв. Письмо; інтерпретація тексту; біблійна теологія (вибрані kwestії теологічні з Ст. і Н. З.); історія бібл.; біблійна географія; біблійна археологія (додучені вправи

подані теми публичних конференцій (о яких була згадка в письмі „Vinea electa“), які будуть получені все з образами свѣтляними⁸). В кінці подано до відомости, що Інститут буде видавати під власною фірмою. Отже а) *Commentationes Pontificii Instituti Biblici* річно 4 зошити з змістом біблійно-науковим. в) *Scripti Pontif. Inst. Bibl.*, добровільні твори членів Інститута. Відповідно до змісту поділені будуть на три групи:

- 1) науково-теоретичні
- 2) „ „ практичні
- 3) „ „ популярні.

Поданий також термін початку викладів (5/XI 1909) і терміни іспитів перед Комісією біблійною, іменно 15, 16, 18 падол. 1909 і при кінці червня 1910.

В той спосіб відповів Інститут зовсім надіям, які на нього покладали Папа і католицизм.

(Кінець буде).

ВСЯЧИНА.

Зарядження наших Впреосв. Епископів для усунення схизматичкої небезпеки і скріплення Унії.

У спільнім своїм посланню до духовенства в справі схизматичкої агітації (гл. передовиця нин. „Ниви“) розпоряджують наші Владики слідує:

1. В селах, з котрих нарід емігрує до Америки, заохотять Всч. Отці людей до складання перед виїздом приречення, що вистревають в нашій католицькій вірі і в католицькій Церкві аж до смерті. Се приречене будуть відбирати Всч. Отці в неділю,

о палеографії грецькій, латинській, семітській і о „папірусах“ грецьких і арамейських; біблійна філολогія (на разі виспий курс языка гебр. і грецького н. з.) — що року має бути курс иншого языка; вкінці історія египетська від часів жидівських до нині.

⁸) Теми, які мав порушати Інститут в конференціях, суть ось ті:

1) Відношення суспільні в Палестині, які причиняють ся до освітлення життя Христа.

2) Трудності проти нешибочности св. Писма з наук природних.

3) Даремні зусилля фалшивих наук проти правд Євангелія. — Тему другу обробив вже д-р Фонк і виголосив в трех конференціях в найбільшій салі Риму, при дуже численній публиці добровій. Конференції ті прийнято з одушевленем.

в часі богослуження, в присутності зібраних вірних, пояснюючи людям причину торжества. При тій нагоді поучать людей о небезпеченстві відступлення від віри і церковної єдності з Престолом Римським і як тяжким єсть такий гріх.

2. Всч. Отці Декани не залишать з нагоди візитації деканальної пересвідчити ся, чи і о скільки се наше розпоряджене виконане. Зазначать рівнож в справозданнях, які книжки противні вірі находять ся в читальни, а в данім случаю, чи і які міри предприняв о. парох в цілі перестереження своїх вірних, зглядно якого способу придержує ся в сповненю того обовязку і як запобігає небезпеченствам, що грозять повіреному его опіці стаду.

3. В случаю, если би декан спостеріг, що в якім селі ширить ся схизматичка пропаганда, донесе в особних справозданнях о тім до Ординариату.

4. На соборчиках, яко богословські розправи, будуть Всч. о. декани давати темати відносячі ся до єдності церковної, до ріжниць заходячих між відлученими церквами а нашою Церквою, як не менше до способів побороювання ворожої нашої Церкви пропаганди.

5. Всч. оо. парохі будуть що року паресилати до Ординариату спис тих, що вийшли до Америки, з означенем тих, котрі приречене вірності для своєї Церкви зложили.

6. В брацтвах тверезості і сьв. Тайн зміняє ся статуті о стілько, що кожний член єсть обовязаний складади приречене, що витреває в єдності церковній аж до смерті. Всіх Всч. оо. парохів і деканів в совісті під сьв. послухом канонічним обовязуємо до стислого і совісного виконання тих наших розпоряджень.

7. Повернувшись з Америки емігрантів мають ся оо. парохі випитати, чи і в якій церкві виконяли свої практики релігійні, а если би при сій нагоді пересвідчили ся, що між їх вірними суть такі, що відступили від католицкої віри — чи то в Америці чи де инде, донесуть о тім до Ординариату. (стр. 19, 20, 21).

Крім сих заряджень читаємо в посланню:

Єсть обовязком духовенства перестерігати людей перед сповідю у сьвященника з Римскою Церквою незлученого. Всі вірні повинні знати, що се від давних літ гріх задержаний у всіх наших єпархіях (стр. 17).

А вже єсть нашим безвзглядним обовязком наших людей учити і в школі і в церкві на проповідях і катехизациях недільних і сьвяточних о правдивій вірі і о ріжницях, які заходять поміж нашою католицкою вірою а государственным православием в Росії (стр. 10).

Зі взгляду-ж на культ сьв. Йосафата:

Єсть без сумніву обовязком кожного сьвященника пересвідчити ся, чи випадком сеї злої книжки (з напастями на Сьвященномученика) в его селі нема. А если знайдуть ся люди, котрі її читали, буде сьвященник в совісті обовязаний що найменше одну проповідь сказати о сьв. Йосафаті, на котрій не

залишити заохотити людей до почитання і любови того нашого великого Св'ятого, поучити людей о Ёго чеснотах і о Ёго великих для нашої Церкви заслугах і постарає ся, щоби в церкві була Ёго св'ята ікона (стр. 12, 4).

Притім розпоряджаємо, що священники, при конкурсних іспитах мають знати добре біографію св. Йосафата (стр. 15).

Жертовлюбивість руского духовенства.

В VIII. числі с. р. „Ниви“ було згадано про працю нашого духовенства і то по найбільшій часті безкористовну в наших товариствах економічних. Але не лише працю свою жертвують їй чорноризці, що своїми реверендами — як не раз мож вичитати в патрийотичних поступових газетах — заслонюють сонце, але й призбирану лепту несуть радо на жертвенник вітчизни. Ті самі священники, котрі в порівнянню з колишніми своїми шкільними та університетськими товаришами ледви мають minimum existentie а й з того ще ложити мусять на виховане своїх дітей в школі в місті, ті самі священники, котрі в разі своєї смерти лишають жінку і діти на поталу судьби, яка милосерднішою оказуєсь для вдів і сиріт по всяких возних, листовогах, ті самі — кажу — священники послідний крейцар відіймають собі від уст, щоби жертвувати для добра загалу, не сподіючись від того загалу, а бодай великої ёго часті за сю жертовлюбивість такої „грубої“ подяки... Згадати лиш за сецесійний фонд, з хати, закупленої з того гроша користає і теперішня молодіж, а яка подяка? Яке признанє для тих священників, які найбільше причинились до сего фонду будь то своїми жертвами, будь то тим, що занялись збиранєм тих жертв і в других?... Резолюция академиків на вічу: „Нам не треба повів“. Сумне, але правдиве. — Нема ані одной інституції, де би наше духовенство не прийшло їй в поміч. От, таке товариство педагогічне — яку львину часть жертв зложило там священство! Рахунок звітний каже, що з облігацій було приходу 47.298.15 К. Коли від сего відчислимо 2.300 К, котрі зложили різні товариства, то лишаєсь округла квота 45.000 К, як жертва (з облігацій) цілої рускої суспільности; а коли перейдемо спис тих жертводавців, побачимо що майже $\frac{1}{4}$ часть з того (10.556 К) зложили ті бідні рускі священники — не числячи поодиноких жертв. Жертвували наріч загалу з кривдою може і своїх найблизших, бо коли глянемо на жертви до фонду вдовичо-сиротинського в тім часі, то побачимо значну диспропорцію. Гроші ті, призначені головню на вихованє молодіжи, нехай-жеж і та молодіж, що користає з тих фондів, зрозуміє і оцінить ту жерви любивість, доброту серця та любов тих священників, та й колись нехай не важить ся кинути каменем на тих, що собі відняли від уст хліб, щоби ёго їй подати. Поживемо, побачимо. — *о. М. Л.*

Видав „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропільської під упр. М. Рефця.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шиття, гафту, до кравец-
чини і шити шкір, також
панчопкових машин.
АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГУЮ СЯ,
КУРС ГАФТУ БЕЗПЛАТНО

Цінники дармо і оплатно.

Йосиф Іваницький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа.

ОДИНОКА РУСЬКА РОБІТНЯ

різьбярсько-столярська і позолотнича

Дмитра Стацишина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

порукає ся Всч. Духо-
веньству.

Преплачуйте і ширіть християнську часопись для руского народу **„О С Н О В У”,**

що виходить 10. і 25. кожного місяця. Її коштує річно 3 кор.
„О с н о в а” пише про політику, господарство, про справи релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання
і багату всячину.

Купуйте також отсі брошури, що вийшли в бібліотечі „О с н о в и”:

1) Дну виплиньмо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифінський патент	6 сот.
3) Про чернече житє	6 сот.
4) Дещо про суспільне питає	20 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлоца	6 сот.
6) Як товариш ратував говаришку	10 сот.
7) Значіє праці в світлі віри	20 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи”
Львів, пл. св. Юра, 5.

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,

доставець „Народної Лічниці“,

порукає Вс. Духовень-
сцизорики, ножички,
волося та принимає
кльованє по уміркова-

ству бритви,
машинки до
острене і ні-
них цінах.

Для клиру!

В житю людей, як дїтїй так і старших, бувають красні хвилі, котрі остають їм пам'ятні на ціле житє. Сї хвилі повинні ми старатись утримати в їх тямцї і тим способом піддержати в них того релігійного духа, який їх тоді огортав.

Такими моментами суть для дїтїй перші приймаєня сьв. Тайн. В дру-гих краях є той звичай, що сей акт відбуває ся з більшим торжеством, тай роздають ся причастникам відповідні образочки. Той добрий звичай повинні і ми удержати. — Другі важні хвилі для дїтїй суть річні закінчення шкільної науки, котрі ось тепер наближають ся. І тут повинні ми сповнити наше посланництво і обдарити дїтвору хоч би маленькими релігійними образками, котрі закріплять уї до дальшої науки і скріплять релігійні чувства. — Але і для цілої суспільности, для молодших і старших, лучають ся не менше пам'ятні моменти, як прим. канонічні візитації архієреїв. Настрій народа буває тоді піднесений. І таку хвилю годилось би удержати в милій агадїї через розданє сьв. образочків, освячених архієреєм.

Сю потребу відчула наша сьвященнича „Доставка“ і постаралась о спеціальні образці, заосмотрені (для перших причастників і для архієрейських гостей) в відповідні пропам'ятні написи і молитовки.

Най отже Вс. Отцї користають з сего видавництва. Видаток не величкий, котрий можна покрити (відповідно до ціни) або з церковної скарбони, або з шкільного бюджету, або таки дарами народа. А труд нагородять ся в душах вірних сторіцею.

Ми вдячні управі нашої „Доставки“, що звернули свою увагу і всю сторону церковного житя. Не зробили они сего для дрібного зиску, але для сповненя високої ідеї. Дай Боже, щоб она піддала і приспорила нам ще не одно, що в жатю церкви потрібне.

Сьвященик.

Оповіденє.

Знані суть нашому Всч. Духовенству товариство сьв. ап. Павла і его видавництва. Про товариство не раз уже в „Ниви“ писало ся, а видавництва — ті просто залягають магазини. В надії, що найдуть ся прецінь сьвяшеники, яким розвій товариства сьв. ап. Павла і ширене християнської ідеї лежить на серци так, що й ні труду, ні гроша на се не пожалують, подаємо отсе спис видань тов-а і просимо поспішати з замовленнями.

1. Від атеїзму до анархізму	0.60 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Наука о сьв. Тайні покаянн	0.20 К.
4. Дра Франка; Поема про сотворенє сьвіта (о. Др. М. Конрад)	0.30 К.
5. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольогія христ. ври ч. I—II	1.75 К.
6. Косса-Мормайстер. Перші основи Економії	0.75 К.
7. Чоловік а звїрина	0.30 К.
8. О Службі Божій	0.20 К.
9. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.50 К.
10. Воротьба Дрепера з вірою	0.40 К.
11. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. і II.	0.40 К.
12. сьвящ. Т. Лежогубский — Теория розвою а человек	0.30 К.

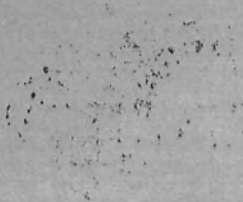
З дрібної бібліотеки для народу :

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Хорог людетва	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.
4. Про черпече житє	0.06 К.

Ціни враз з пересилкою !

Адреса : Львів, ул. Коперника ч. 36.

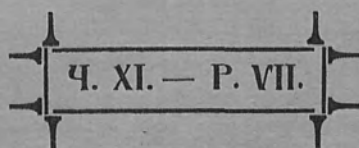

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

8767

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає редакційний комітет).

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'ємі двох аркушів друку — з одноаркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. II.

З М І С Т:	<i>о. М. Галуциньский. Ч. С. В. В.:</i> Як поминати вірних на Великім Вхіді	321
	<i>Д-р. В. Щурат:</i> Маріинський культ на українських землях давньої польської держави	325
	<i>о. Н. Пласецкий:</i> О недогодах конкуренційного закона і як би їм зарадити	330
	<i>о. Ник. Садовский:</i> Хтє є ворогом католицького світогляду?	334
Бібліографія:	<i>о. Др. О. Боцян:</i> Житєписи сьв. сьвященномученика Йосафата	338
Дописи:	<i>А.:</i> В справі економічної організації.	
	<i>А.:</i> В справі вдовичо-сирітського фонду Стан. Єп.	344
Зі сьвіта:	<i>Ом. Горчинський:</i> Папський бібліїний Інститут в Римі	346
Всячина:	(Надзв. загальні збори членів тов. „Достави“. — Насну гору. В справі Маріїнського конгресу в Сольногороді).	350

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван. Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненія до нового декрету сушрже-ского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївским „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. 6. Гузар: Розважання о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о 6. Гузар: Розважання о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Анольоґетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Овендіцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

Ціни подані разом пересилкою.

Товариство взаїмних обезпечень

Телефон 788.

„ДНІСТЕР“

Кonto Щадниць
почтової 25,261.

у Львові, ул. Руска ч. 20 (власний дім)

приймає обезпеченія будинків, збіжжя і знарядів господарских від шкід огневих під користними услівями,
числить умірковані премії за обезпеченія,
півквідує шкоди безпропозочно по пожарі,
уділяє обезпеченим членам з річної надвизки звороти.

За р. 1909 припадає на користь членів зворот 10%.

Поніси „Дністра“ приймає при позичках Банк красвий у Львові і в Чернівцях, Галицка Каса Ощадності, Руска Щадниця і иньші каси ошадности.

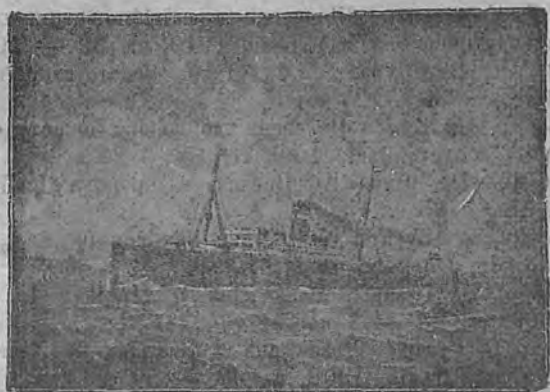
Через „Дністер“ можна асекуровати ся на жите в Товаристві взаїмних обезпечень в Кракові. Інформації до обезпечень уділяють агенції „Дністра“.

Зголошенія письмених господарів о агенцію приймають ся тільки з таких громад, где ще не робить иньший агент „Дністра“.

Фонди „Дністра“ ^{31/12} 1909 виносят:

Фонд резервовий і резерва премій К 2,146.977, иньні фонди К 594.687, разом К 2,741.624.

Канцелярії Товариства отворені для сторін від год. 8 — 2.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету, залізничні до кожної місцевости північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї

В Бремї се товариство удержує руского священи-
ка, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами:

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентура Північно-Німецького Lloyd'a
у ЛЬВОВІ, Городеця 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 11.

Львів, 1. червня 1910.

Рік VII.

о. М. Галущинський, Ч. С. В. В.

Як поминати вірних на Великім Вході? *)

В останніх днях виринула у нас майже нечаяно квестія, чи в поминанню вірних на В. Вході лишити слово „православних“, чи ні і як сему зарадити. Відома річ, що нині під словом православний розуміємо християнина, що живе в розлуці від Церкви католицької та відчужений є від єдності з головою Церкви, Намісником Христовим, якому Б. Спаситель повірив паству та керму вселенської Церкви. Що більше, навіть самі схизматики, щоб вирізнити ся від католиків, звуть себе православними і то в противенстві до імені католицького. Значить ся: „ex usu“ (покидаю на боці етимологію слова) слово православний означає не-католика, схизматика.

А однак в нашім богослуженню часто приходиться слово православний. Як се пояснити, та що робити? Коли з сеї причини закидають нам православне, ми боронимо ся етимологією слова та церковною практикою, яка слово православний утотожнила з правовірним. Тимчасом православні і люди злої волі покористовуючи ся сим словом, відтягають наш народ від католицької Церкви.

Не буду розбирати та аналізувати всі тексти нашого богослуження літургичного, де приходиться слово: православний.

*) Містимо отсю статтю, але зазначаємо, що й для відмінних поглядів і заключень відступимо в „Ниві“ місце. — Ред.

Возьму лишень поминане вірних на В. Вході та вказавши хоч кількома словами історичний розвій В. Входу, перейду до новішого розуміння вірних.

1) Під „Великим Входом“ розуміємо перенесене евхаристичних дарів з проскомидійника на вівтар при рицитуванню та співі відповідних молитов. Розвинувся він зі звичаю християнського приносити дари, призначені для справовання Евхаристії. Приготоване принесених дарів відбувалося на жертвеннику, віддільнім від вівтара, дари були освячувані на вівтарі; — звідси зродилася конечність переносити дари перед консекрацією з проскомидійника на вівтар. А що се діло конечности, то і В. Вход початково не був скомплікованим та не визначався торжественністю. Складався з двох частин: з акту перенесення дарів і молитви. Акт перенесення в старині сповняли або самі диякони або разом з священиками (Const. Ap. 8. кн. Dyon. Areg. De eccl. hierarchia II; гл.: Православная енциклопедія А. Лопухина, Петроградъ, III, арт. Входъ въ алтарь; Порядокъ общественного і частнаго богослуженія въ древней Россіи до XVI. вѣка. Н. Одинцова, С.-Петербургъ, 1881, стр. 117). О молитві входній хоч названі жерела згадують, однак не подають її змісту (гл. Енциклопедія прав. стр. 1068). Була се молитва предложенія, що знаходить ся нині по В. Вході: про се згадують памятники літургічні VII. і IX. вв. (гл. Goar. Euchologion, Venetiis, 1730, стр. 86; Енциклопедія пр. стр. 1068). Від VI. в. до складових частин входних належить піснь Херувимска (Goar. стр. 113. та Енциклопедія стр. 1068), підчас котрої вже від IX. віку священик читав молитву: „Никтоже достоинъ“ (Енциклопедія стр. 1068). Пізнійші віки дають щораз то нові молитви (А. Сергѣй Муретовъ: Послѣдованіе проскомидіи, великаго входа и причащеніе въ Славяно-русскихъ служебникахъ XII—XIV. вв. Москва, 1897, стр. 29—36; Goar. стр. 58, 59, 80, 87; Одинцовъ, стр. 63, 96, 123), але так, що кождий примірник є відмінний один від другого.

В XIII. віці вже стрічаємо дияльог дияконів і священика, який читаємо і в нинішніх служебниках (гл. Енциклопедія, стр. 1069). Опісля Великий Вход відбувався або при відрицитуванню: „Возьмите врата, князи ваша...“ чи иньшої молитви, або переносили дари мовчки (гл. Енциклопедія стр. 1070). Дперва в XVI. та XVII. віках порядкують в Москві та Києві В. Вход та входні молитви.

2) Поминане вірних на В. Вході, чи взагалі всіх присутніх, від князя, єпископа почавши, а скінчивши на простих мірянах, формувалося ось так. В 11, 12, 13 віках (з виїмкою дияльогу диякона і священика від 13. віку) нема жадного поминання (Муретовъ стр. 129—131; Одинцовъ, стр. 63, 97, 123, 127). Дперва в XIV. віці, коли митр. Кипріяном зачав впроваджувати на Руси літургію впорядковану патр. Конст. Фільотейом, починають поминати вірних, однак лишень короткими словами, як се нині Греки роблять: „Да помянетъ Господь Богъ всѣхъ васъ

въ царствіи своемъ“ (Одинцовъ стр. 131). Многі однак на Руси не робили в XIV. в. жадного поминання (Одинцовъ, стр. 133 сл.).

В XV. в. форма поминання стає більш скомплікованою, довшою, хоча в многих Служебниках тогочасних задержана є коротка форма поминання (Одинцовъ стр. 220, 221; Муретовъ, стр. 32 сл.; А. Дмитрієвскій, Богослуженіє въ Русской церкви въ XVI. вѣѣ, I, Казань, 1884, стр. 113, 117).

Однак за весь той час, себто XVII. в. (а властиво до другої половини XVI. в., бо не маю під руками Служебника, виданого Мамоничом в Вільні р. 1582.) при поминанню вірних нігде не стрічаємо слова „православныхъ“ чи „*ορθόδοξων*“ і то не тільки в славянских Служебниках, але і грецких, так католиками як православними виданих. (Що до славянских літургій, гл. Одинцовъ, стр. 131, 220, 221; Муретовъ, стр. 32 сл.; Дмитрієвскій, стр. 113, 117; що до грецких літургій гл. Goar. 58 сл., 84; А. Дмитрієвскій: Описаніє литургическихъ рукописей, хранящихся въ Библіотекахъ православного востока, II, *Εὐχολόγια*, Кієвъ, 1901, який описав 162 евхольогіїв, стр. 610, 822, 959 і passim.) „Во время великого выхода (в 16. віці) воздухъ лежалъ на правомъ плечѣ діакона, который въ правой рукѣ держалъ кадило. При выходѣ изъ алтаря въ храмъ, произносилась формула поминовенія: Да помянетъ Господь Богъ всѣхъ васъ въ царствіи своемъ!.. Въ описываемое время начинаетъ входитъ въ практику формула поминовенія болѣе сложная, чѣмъ первая и болѣе близкая къ нинѣшней. По выходѣ же произносится обыкновенная формула поминовенія. Въ новой формулѣ упоминаются обитель, грады, веси, живущіе въ нихъ христіане, архієпископъ, царь, его домъ и отецъ духовный“ (Дмитрієвскій Богослуженіє въ Русской церкви XVI. вѣѣ, стр. 113). „Исходя и глаголетъ тихо: Помяни, Господи, обитель сію или градъ сей и всякаго (кіе) города и страны вѣрная христіане, живущая въ нихъ. Помяни Господи, благочестивыхъ князей нашихъ и все воинство. Помяни Господи, епископа нашего и весь священнический чинъ. Помяни Господи, отца нашего, и всѣхъ, яже о Христѣ братій нашихъ“. Ёгда же приидетъ на среди церкви, здѣ возглашаетъ: „Да помянетъ, Господь Богъ: и всѣхъ васъ въ царствіи своемъ“ (Одинцовъ, стр. 222).

Не мають сего терміну (православныхъ) славянські Служебники Венецкі з р. 1554, 1570 і Служебник, виданий в Стратині 1604. Що більше, навіть Служебник, виданий в Москві (початок 17. в.) та Служебник старообрядців, як кінцева картка вказує, виданий при царі Алексеем, не мають слова „православныхъ“. (Оба Служебники переховані в Нац. Музею ім. Митр. Андрея гр. Шепт. під ч. 189, 199).

Колиж звернемо ся до грецких Служебників, так католицких як православних, то слова „православнихъ“ в них не знайдемо. Різниця між ними є хіба та, що одні мають *ῥαῖον*, а другі *ἐκείον*. (Гл. Дмитрієвскій, *Εὐχολόγια* стр. 610 і 822 *ἐκείον*, стр. 959.

ἡμῶν; Венецький, 1746 стр. 11, 27 не має жадного поминання; Венецький же 1752, стр. 47. ось так має: „*Πάντων ἡμῶν μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ*“; Євхольогіон Римський Венедикта XIV. з 1754, який повинен бути нормою при поправлюваню Служebníків, має: стр. 46 „*Πάντων ἡμῶν μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ*“; Венецький з 1775. стр. 26, має: „*μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεὸς πάντων ἡμῶν ἐν Βασιλείᾳ αὐτοῦ*...“¹⁾. Що більше, навіть новійші Служebníки православних Греків не мають слова „православних“, але поминають: „*πάντων ἡμῶν μνησθεῖν Κύριος*“ (A. Maltzew, Liturgikon, Berlin, 1902, стр. 115, nota).

Стрічаємо ся із словом православних в Служebníку, виданім Мамоничами в Вільні 1617. На мою думку, вже і в першім виданю, 1582 р., зробили се Мамоничі, та на жаль у Львові не міг я дістати сего видання. Зробили се Мамоничі з бажання піднесеня віри православної та заманіфестованя своєї релігії (гл. М. Грушевський, Історія України Руси, VI, стр. 412—444). Зробили те саме і в Москві та Києві, щоб тою дорогою зазначити своє „православіє“ в противенстві до „відступників“ Уніятів.

Уніяти же, не маючи своїх Служebníків, уживали і по злуці з Римом Служebníків православних. А навіть коли вже самі зачали видавати та поправляти Служebníки, позаяк слово „православныхъ“ етимольогічно означає правовірних, і на дальше задержали його в літургічнім богослуженю.

3) З тої причини ще і нині католицькі свьященники, хотяй з болем серця, на В. Вході уживають слова „православныхъ“, хоч се дуже гіршить вірних, що дорожать католицкою вірою та за ніщо не хотіли би згадити її.

Яким же способом сему лиху зарадити? Що до моєї приватної гадки, думаю, що наші свьященники католицькі в теперішних обставинах не можуть уживати слова „православныхъ“ при В. Вході, а то з слідуючих причин: α) слово „православный“ на В. Вході, як се слідує із статії, має п'ятно акатолицке, схизматичке: звели его православні, бажаючи виріжнити свою віру від католицкої; β) народ, якого одиноким бажанєм є остати ся на всегда вірними католиками, гіршить ся сим словом: а звідси колізія між правом природним а правом позитивним людским; γ) о слові „православныхъ“ на Вел. Вході можна те саме сказати, що думають католики-Німці о слові: евангелік.

Однак, щоби усунути колізію між правом природним (згіршене) а приписом літургічним (уживане слова: православныхъ), власть церковна повинна або замінити слово православныхъ на католицких, або йдучи за практикою церковною до XVI. віку, поминати вірних, як се робили предки наші: „Да помянетъ, Господь Богъ всѣхъ васъ въ царствіи своемъ...“

Д-р В. Щурат.

Маріинський культ на українських землях давньої польської держави.

Вже в Маріинському культі княжої доби на Україні попри релігійні мотиви грав важну роль також мотив політично-ризалізаційний. Поява Влахернської Богородиці в київській Печерській Лаврі вяжесть ся з вимовними легендами, які між иншим підчеркують раз-по-раз сьвятість її так, щоб вона являла ся не меншою від сьвятости свого прототипу в Царгороді. Мотив пливе не тільки з національної амбіції, як і в того Іларіона, що храм сьв. Софії ставить на різні з таким же храмом Царгорода, не тільки амбіція була задушевним мотивом. Коли він говорив про церкву дивну і славу всім окружним сторонам, якої не знайдесть ся на цілій півночі Європи, то таке привязуване серць до нової сьвятости рівняло ся хіба відвизуваню їх від сьвятости Царгорода. А що воно було рівночасно й відтинанем одної дороги політичним впливам Царгорода на Київ, того вже легко доміркувати ся. Таким еманципованем Києва з залежности від Царгорода було й заціплюване культу Влахернської Богородиці в Києві.

Не довго політичний центр української землі був для неї єдиним центром Маріинського культу. Скорій політичній децентралізації українських земель з їхнім стремлінням до автономії у всіх можливих напрямх жигя, до повної незалежности від Києва, відповідали й нові центри релігійного культу. І коли ми пригадаємо собі, що кн. Андрій Боголюбський, оставляючи Київ, забрав з собою в свою Суздальщину батькову ікону Богородиці, котру мав намалювати евангелист Лука, коли пригадаємо собі й легенди звязані з тим забранем, то нам представить ся не тільки мініатура перенесеня Влахероської Богородиці до Києва, але й ціль її. Ріжниця буде в тім, що в царгородсько-київськім транспорті грала роль імітація, підчас коли в київсько-суздальськім транспорті грає роль вже щось в роді — крадежи. Кождий так робить, як йому легше. З найлегшою роботою зустрінємось пізнійше.

Численні центри культу Богородиці на Україні в XVI—XVIII. в. в. покликала до жигя передовсім та сама причина, якій завдячуєть ся під кінець XVI. й на початку XVII. в. піднесенє нашої Церкви з часового упадку. І піднесенє Церкви і рівночасне оживленє Маріинського культу в ріжних центрах нашої землі були відповідю на пониженє нашої віри зі сто-

рони Польщі, А що „руська“ віра в Польщі все була ідентифікована з „руською“ національністю, то й така відповідь виходила поважною маніфестацією релігійно-національною. В такій маніфестації не було вже місця для давньої ривалізації українських центрів Маріинського культу поміж собою. Если вони й ривалізували, то вже всі разом з такими-ж польськими центрами. І така ривалізація була довше ніж через два віки одною з прояв тяжкої розправи України з Польщею. Кождий наш центр Маріинського культу в тій розправі вважався воєнним постерунком, а опановане такого постерунка через Поляків було ослабленем нашої сили. Бо опанувати центр Маріинського культу значило тільки, що загорнути цілу область приналежну тому центрови під свої могутні впливи, промостити вигідний шлях всьому душехвату. Де опановане центра було трудніше, там знову помагала крадіж. Бо центр Маріинського культу був там, де була чудотворна ікона Богородиці. Викрадене української ікони і перенесене на польський терен рівнялося знищенню українського центра Маріинського культу, а створенню польського, який при несвідомості нашого простонароддя міг мати неменьшу атракційну силу. Таке практиковалось. Але такі практики спонукували пошкоджених свідомих Українців до здвигнення нових кріпостей оборони загроженої позиції. І се було другою причиною творення нових центрів Маріинського культу, якого й характер згодом що раз то більше специфікував ся. З маніфестаційного він став ся демонстраційним. Не перестаючи бути релігійно-національним, став ся антипольським.

Як легко було релігійно-національному характерови Маріинського культу надати антипольську закраску, так еще легше прийшлося йому стати й спеціяльно антишляхотським. Не для того, що Польща і шляхта були неначе синонімами. А тому, що та польська шляхта, котра згідним своїм відношенем до „руської“ віри спричинила посередно оживлене Маріинського культу на Україні, сама рівночасно була майже ворожо настроєна для того-ж культу. Той ворожий настрій для Маріинського культу на Руси, що досить сильно проявив ся серед польської шляхти в половині XVI. в., йшов у неї в парі з тогдішнім нахилом до реформованих антикатолицьких віроісповідань в душі наук Лютра, Кальвіна, Соціна і т. п. А був той нахил до антикатолицьких наук тільки в часті виразом шляхотської химери, що радо маніфестувала на кождім кроці, навіть в обсягу релігії, упривилейовану необмеженість своєї „золотої свободи“.¹⁾ В більшій мірі була то знову одна з форм оборони конкретних шляхотських інтересів. Вважаючи релігію такою інституцією, що входить в обсяг привилейв шляхотського стану, шляхта боронила перед католицькою Церквою не реформованих віро-

¹⁾ А. Brückner: *Różnowiercy polscy*. Warszawa, 1905, стр. 9.

ісповідань, а своїх „свобод“, — своїх віроісповідних свобод перед церковною інквізицією, свого судівництва перед судівництвом єпископів, своїх доходів перед церковними оплатами²⁾. Більше з бути і для інтересу, ніж з переконання, в шляхотських рядах релігійних реформаторів ставали такі вельможі, як Гурки, Томицькі, Лещинські, Олесницькі, Зборовські, Фирлеї, Стадницькі, Мишковські, Радивили; такі шляхтичі-ієрархи, як свояк примаса, гнізненський парох Ян Лаский, а навіть єпископи Андрій Зебжидовський, Ян Дроговський і Яків Уханський; врешті такі вчені і писателі, як Яків Пшилуский, Андрій Фрич Моджевський, Микола Рей і Станислав Оржеховський³⁾. Маючи в Польщі перевагу, та антикатолицька шляхта 1555. р. соймовою ухвалою запоручила всім релігійним сектам повну свободу, творячи з Польщі пожаданий захист не лиш для своїх, але і для сторонських ріжновірців⁴⁾, а передовсім санкціонуючи свій шляхотський закон: „*cuius regio, illius religio*“, в виду якого віра підданих, н. пр. „руська“ віра, була поставлена низше якої-небудь шляхотської секти. Чи-ж не зрозуміле буде в виду того, що Маріїнський культ на Україні, ставши раз формою реакції против пониження „руської“ Церкви зі сторони Польщі, мусів прибрати й спеціально антишляхотський характер, коли всевладним елементом тої Польщі була шляхта і коли та шляхта явилась покровителькою ворожих Маріїнському культові релігійних сект не лиш в Польщі але і на Україні? Чим відважнійше під покровом шляхти виступали против Маріїнського культу такі ариями, як Ст. Лютомирський (*Confessio*, 1556) і М. Кровицький (*Apologia*, 1560), або такі юдаїсти, як Симеон Будний, тим торжественнійше правовірна Україна піднімала понижуваній культ на що-раз то висшій степені поваги і популярності. І чим завзятійше представителі польських сект з'огиджували почитане чудотворних ікон Богородиці, називаючи н. пр. ченстоховську ікону пекольною дошкою і вимислом чорта⁵⁾, тим більше тих чудотворних ікон виринало на Україні, тим сильнійше тут ширив ся культ їх, культ глибоко релігійний, але з виразними закрасками часу — антипольською і антишляхотською. Суспільно-національний характер культу популярного на Україні був плодом часу. Найвиразнійше він кристалізував ся, коли причини, що його викликували, досягли найбільшу силу, т. є. коли впливам польсько-шляхотського релігійного руху улягали й королі Жигмонт Август, Генрик і Стефан Баторий⁶⁾.

Начеркнена характеристика Маріїнського культу серед нашої суспільности в XVI—XVIII. в. могла-б видатись висса-

²⁾ Kazimierz Górzycki: *Zarys społecznej historii państwa polskiego*. Łwów, 1901, стр. 219.

³⁾ Idem, стр. 199—200 і 204.

⁴⁾ Idem, стр. 205; A. Brückner: *op. cit.*, стр. 144.

⁵⁾ A. Brückner: *op. cit.*, стр. 116.

⁶⁾ K. Górzycki: *op. cit.*, стр. 223.

ною з пальця, єслиб за нею не було свідощтва фактів. Дасть нам тих фактів споро короткий історичний огляд чудотворних ікон Богородиці на Україні.

З оживленем Маринського культу мусіла ожити передовсім традиційна слава чудотворних ікон з княжої доби. Много з них, правда, серед змін часу запропастилось, між ними й опоетизована ікона Пирогоша. Інші, мов метеори заблисши над українською землею в XIII. і XIV. в., попали ся дуже рано в руки Полякам. До таких належать передовсім нинішня Домініканська у Львові і Ченстоховська, котрих походжене через довгі віки було до того степеня безсумніве, що Поляки й доси не зважились заперечувати його. Подаючи історію львівської Домініканської ікони, вони без обиняків признають, що мала вона бути шлюбним даром для Києва від Володимирової жени Анни, а діставшись через Галич з кн. Львом до Львова, оставала в каплиці св. Івана під опікою Василян аж до 1260. р. В тім році перейшла в посіданє Домінікан⁷⁾. Подібне скоїлось коло 1382. р. з Белзькою іконою Богородиці, яку кн. Володислав Опольський забрав з Белза і примістив аж у Ченстохові⁸⁾. Ікона з Белза стала брилянтом польської корони. Але память українського походження єї довго була жива у нас. І лиш тою памятю походження ченстоховської ікони вияснюєть ся популярність єї копій на Україні в XV—XVIII. в., вияснюєть ся і той пієтизм для неї в многих наших писателів XVII. в., між иншими в Лазаря Барановича, що в своїм творі п. з. „*Apoll Chrześciański*“ (1670) прославив єї окремих стихом. Але що пропало, те пропало. За те киево-печерська і чернігівська ікона засяли новим поражаючим блиском.

Які факти причинювались до розширення культу киево-печерської Богородиці серед запорожського козацтва, се вже відомо. Запорозький культ не оставав без впливу й на оживленє культу киево-печерської Богородиці на Руси. Крім продовжателів „Патерика“, єї славу голосив цілий ряд писателів. А писаня Афан. Калнофойського (*Тєрагоубуїна*, 1638), Й. Галятовського (Ключь разумѣнія, 1659, Небо Новое, 1677), Лазаря Барановича (*Najjaśniejsza nieba i ziemi carica*, 1683) і многих инших популяризували культ славної ікони в найдальших закутинах української землі.

Богородиця чернігівського Ілінського монастиря мусіла мати за собою теж традиційну славу, скоро в XVII—XVIII. в. звеличують Єї не меньше, ніж киево-печерську, такі писателі, як Галятовський, (Скарбница, 1675; Небо Новое, 1677), Дмитро Туптало Ростовський (Руно орошенное, 1680), Л. Баранович

⁷⁾ Al. Fridrich: *Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*. Tom II. Kraków, 1904. str. 236.

⁸⁾ Василь Чернецкий: *Львопийскі матеріали до історії мѣста Сокала Львовъ*, 1891, стр. 12—13.

(*Najjasniejsza nieba i ziemi carica*, 1683), В. Крижанович (Руно орошенное, 1702) і Іван Максимович (Богородице Дѣво, 1707). По оповіданням їх чудотворна ікона Богородиці 1662. р. сама перед грабителями Татарами оборонила ся, посліпивши їх, а над горем української землі через вісім днів мов жива явно проливала сльози.

З великого числа ииьших чудотворних ікон Богородиці о-першенство могли-б спорити дві галицькі: зарваницька і жидачівська.

Походжене зарваницької Богородиці хотіла-б місцева традиція звязати з княжою добою і хочби лиш посередно з Києвом. Виразом того побожного бажання є дві народні легенди. В одній кажеть ся, що зарваницька Богородиця явилась над криничкою черцєви, який аж над Стрипу загнав ся, втікаючи з Києва перед Татарами. По словам другої легенди зарваницька Богородиця за буту покарала галицького князя, а коли він смирив ся, помилувала його⁹⁾. Однак ті легенди остати мусять лиш легендами, таксамо як і етимологічний переказ про основане Зарваниці черцями з Сербії, як і доказуване глибокої давнини Зарваниці при помочи актів, що на них покликують ся о. Копертинський і кс. Фридрих¹⁰⁾. В актах латинської парохії в Золотниках я знайшов 1898. року важну для історії Зарваниці копію ерекційного акту, зладжену 1714. р. і підписану львівським архієпископом Миколаєм Кросновським. Але той акт зовсім не свідчить про єствоване Зарваниці вже в XII. чи XIII. в. В нїм „*Michael Haeres in Zlotniki*“ записує золотницькій парохії два лани і ставок „*cum campis iacentibus penes viam in Zarwanicze, penes ripam piscinae à Zarwanicze... infra Octawas Assumptionis Beatae Virginis Mariae Anno Domini Quadringentesimo quinquagesimo Nono Praesentibus testibus honorabilibus ac Nobilibus Svantoslaos Plebano Trembowliensi Petro Dobyeczowski Jacobo et Simone Zarwanicki Haeredibus*“. Чи єстувала Зарваниця раньше XV. в. та чи в XVI. в. була там вже й чудотворна ікона Богородиці, — на сї питання нема певної відповіді. Можливе і одно і друге. Можливе і те, що ікона Богородиці була первістно в опіці черців, скоро старе зарваницьке приходство зве народ і доси „кляштором“. Зберегалась ікона Богородиці по народній традиції зразу в церковці над чудотворною криничкою, де 1893. р. здвигнено каплицю, пізнійше в деревляній церкві серед села. Коли та церква згоріла, вимуровано 1754. р. нову з того каменя, що лишило ся після знищеного турецьким набігом замку в Полісюках. Знищене-ж того замку, по словам записаної мною народної легенди, спричинила сама

⁹⁾ В. Щурат: Зарваниця. Перемишль, 1902, стр. 4—7.

¹⁰⁾ А. Копертинський: Памятка зъ Зарванецъ. Перемишль, 1896, стр. 9; Al. Friedrich: op. cit., стр. 819.

зарваницька Богородиця тому, що він був захистом недовірків (— чи не Ариян?).

Жидачівська ікона, по свідощтву уміщеної на ній написи намальована 1406. р. Дві легенди звязані з нею. По словам одної вона явила ся на груши, відки забрано її до костела, щоб її „sposobami Ruś nie wzięła“. Та помимо того, що костел замкнено і поставлено варту, ікона явила ся в друге на груши, де мабуть і побудовано церкву з келиями для семи черців¹¹⁾. Так каже одна легенда. І если є вона глухою луною давної борби о посїданє ікони, то про другу легенду можна-б сказати, що вона виплила вже пізнїйше з польського жерела з цілюю затушованя першої. Та друга легенда оповідає, що ікону зловили на ріці Стрию рибалки і примістили в провізоричній на-бережній капличці, відки пізнїйше перенесено її до жидачівської церкви¹²⁾. Срібні корони і золочені шати, що прикрашують ікону від 1772. р. є жертвою Кастана Шептицького. Запропашена книга чудес жидачівської Богородиці, записуваних від 1750. р. мала заголовок: „Руно орошенное Пречистой Дѣвы Маріи, чудодѣйственная благодати роса отъ чудотворнаго ея образа истѣкающая въ Жидачевѣ“.

(Дальше буде).

о. Л. Пясецкий.

О недогодах конкуренцийного закона і як би їм зарадити.*)

Одною з найбільших журб нашого парохіяльного духовенства єсть то неустанне поборюване перешкод в справі консервациі, напрями і здвигнення нових будинків ерекциональних дотичної парохії — як і самої Церкви — і їх огорождєня, так,

¹¹⁾ А Петрушевичъ: Свободная галичско-русская лѣтопись. Львовъ, 1887, під роком 1757.

¹²⁾ Al. Fridrich op. cit., ст. 334.

*) Впр. о. К. Селецкий, приєдлаючи на м ласкаво сей еляборат, пише: Закон конкуренцийний в такім виді, як тепер представляє ся, вже давно повинен бути усунений. Се дивовижна аномалія в австрійсьім законодавстві. Комітет парохіяльний, котрого члени переважно стоять на инь-

що многі з нас з'уживають в тім напрямі богато енергії — часом успішно, а часом з меншим успіхом, а що найважніше, зражають ся до своїх парохіян, а ті знов до них. З того виходить, що і душпастирска їх діяльність стає природним способом вельми утрудненою.

Хто з нас мав нагоду займатись сими справами, особливо по обняті парохії, де через довший протяг часу нічого або дуже мало в тім напрямі було зділано, міг би много оповісти, яких способів він уживав, які труднощі поборював, аби хоть яко тако упорядкувати будинки, щоби будьто в помешканю міг замешкати будьто зачати господарку в будинках цілком зруйнованих і ціли неодвітних, а котрі то суть конечною підставою, аби господарюючий сьвященик міг мати хоч яку-таку користь зі свого господарства в теперішних так тяжких для кожного господаря часах. Бо що допоможе найлучша воля, старанність і знанє, если будинки неодвітні, не даючі пр. в зимовій порі захисту перед зимном, так що худоба мерзне в стайнях і хлівах, а пожиток з паші лише на оріте єї марнує ся, місто щоби господареві дати відповідну матеріальну користь. Так само річ має ся, коли до будинків загікає, коли нема на подвірю огороження, так що неодному господарку з'остогідне по многих неудахах і не лишає ся єму нічо другого, як за що небудь поля винаймати.

Покликаними чинниками до удержання в порядку будунків ерекціональних і їх приналежности суть у нас після устави краєвої з дня 15. серпня 1866 р. [В. з. к. ч. 28.] так звані Комітети парохіяльні. Інституція та, як кождий з нас може признати, була би хосенною, если би до Комітету такого нале-

жим стелени інтелігенції, має ухвалювати тягар, який так громаду, як і комітетових буде пригнетати. Се природне, що люди раді би тягару позбутися, а не добровільно накласти его на себе. Парох уважає таку а таку реставрацію, або будову, як необхідно потрібну. Комітетові, серед котрих знаходиться звичайно (!) жид, властитель більшої посілости і бере участь в нарадах та верховодить межю опозиціоністами, — сплюють ся справу з порядку дневного усудути, або авести все до найменших розмірів, щоби не понести великих коштів. Ось кість незгоди межю парохом і єго дітьми духовними! — Остаточно ухвалено чи нацраву плебанії, чи стодол. Стали збирати конкуренційні датки. Зойк і крик в цілм селі і наріканя контрибуентів, а на кого? Та вжеж на отця духовного, чому такий тягар авалин на всю громаду. Для малькотентів — бо деж їх вані нема? — сєть ту хорше поле до попису! І найлучший душпастир тратить на довгий час довіре у своїх парохіян. Чим же він провинив ся? Ото-тим, що не хотів, щоби в стодолі збіже замокло, або щоби криша на плебанії не прованяла ся і люди не поубивала.

Як аномалії зарадити, висказано в отсім рефераті, котрий предложив Вєч. о. Писецкий, парох Реклянца, на соборчику деканальнім Белзким, що відбув ся в липни мин. року.

Справа ся єсть для нас в нивішних обставинах некуча. Можли надіяти ся, що Вєч. Духовенство не перейде над нею до щодяку дневного, тільки посредством „Ниви“ зділає свої уваги і спостережена, як би лиху адзарити. — *о. І. Селєцкий.*

жали всюди люди прихильні добрій справі, виrozumілі і понимали як треба свої обов'язки. На жаль однак в многих громадах членами Комітету зі сторони парохіян суть вибрані одиниці — часто противні сьвященикови, яких більшість громадян вибирає для того, що суть сьмілі, не перебираючи много в словах, отже аби „стояли за громадою“, а ті звичайно, коли ще мають за собою неприхильного для сьвященика колятора, або коли такий потрафить їх за собою потягнути, — суть противні всяким новостям бо таке „не бувало“, а если вже на що пристануть, то усувають ся потім від всякої, хочби моральної помочи у виконаню ухвалених робіт і доведеня їх до кінця, так що сьвященикови нічо не остає, як самому або часом при помочи вийта (який тогди висловляє ся, що на то є „комітети“) або провізора старатись о зібране відповідних фондів і о виконане робіт як: закупити материяли, їх доставити, згодити майстра, занятись виплатою і т. п.

А вже найтяжше приходить ся парохови зібрати фонди, без яких прецінь нічого не можна почати, ані виконати. До придбання фондів уживаємо в практиці дві дороги а ті суть; 1) законне переведенє конкуренційної розправи або 2) добровільна конкуренция парохіян.

Законне переведенє конкуренції єсть дуже утяжливе, а коли лучить ся, що парох не має попертя у можних сьвіта сего, то треває воно роками — на шкоду ерекції і на тим більшу гризоту інтересованого пароха. Поминувши клопіт з добутом потрібної ухвали комітету, вимагає закон, аби вперед постарати ся о пляні і кошториси маючих ся виконати будов, репарацій а навіть і огорождєня, які то пляні і кошториси потягають за собою значний видаток [як знаю, з досьвіду жадають теперішні авторизовані будівничі висше 200 К, відповідно до будов], на який нема ще покритя; дальше, уплату приїзду комісаря правительственного для переведєня розправи, на що часто сам парох мусить затягати позичку, аби справу дальше повести. Ще коли розходить ся о будову нової церкви, помешканя, або важніших будинків господарских, яких потреба будови довгий час була предвиджуваною, то замовленє плянів і кошторисів єсть оправданим а навіт конечним. Але бувають того рода перебудови, будови і репарації, як на прим. пересипанє можливого єще будинку, покритя дахів, направа огорождєнь, брам, дверей, направа печий, кухні, асекурация церкви, будинків ерекціональних і т. п., котрі майже щорічно суть необходимо потрібні, а котрих кошти не виносять так великі суми і виконанє їх не терпить проволоки, — тогди конечність стараня ся о такі пляні і кошториси являє ся лишень непотрібним побільшенем коштів, не говорячи вже о тім, як то тяжко знайти фаховця аби тїй-же на час за умірену ціну виготовив.

Вправді краєвий закон, о яким висше було згадано, постановляє, що наперед належить ужити на ціль маючих ся почи-

нити видатків на напаву чи то будову ерекціональних будинків — фондів, якими розпоряджає церковна скарбона, отже на такі менші видатки може би в декотрій церкві фонди найшли ся, — однак думаю, а певно і Впр. ОО. Собратя зі мною в тім годять ся, що зменшуване ошадностий наших, по найбільшій части бідних церков на тую ціль не єсть вказаним, бо воно зовсім не годить ся з наміренем жертвуючих і дотеперішним звичаєм противить ся, винявши вже хиба найконечніші случаї, які часом мали, або можуть мати місце. Длятого з того жерела майже ніколи користати ми не повинні.

Так зване добровільне зложенє коштів парохіянами на такі ціли, як то в многих парохіях має місце, було би може найпростішим способом і найскорше ведучим до ціли; має воно однак свій недостаток в тім, що власти такої акції не то що не попирають, але навіть суть їй противні — з обави перед мнимими над'ужитями. Многі знов з парохіян, дізнавши ся, що вложеного на них датку [репартиції] не вільно від них примусово стягнути, не складають єго, а вслід за тим не узбирує ся в цілости потрібного для задуманих робіт фонду, вкінці настає невдоволенє і між тими котрі добровільно і охотно свою частку уплатили.

В який спосіб тому лиху можна би запобічи? Я підчас мого побуту на попередній посадї, де перебудовував я всі будинки ерекціональні на зовсім иншім місци, близше церкви, радив собі в той спосіб, що удавало ся мені по попереднім порозуміню з маршалком повіта наклонити громадску раду до вставлюваня на тую ціль в протягу яких б літ невелику квоту до громадского бюджету, почім гроші зібрані в уряді податковім зверхність громадска побирала і доручувала парохіяльному Комітетови. Се однак не всюди дасть ся перевести, бо наші виділи повітові дуже неохочі в таких справах.

Щоби запроєктувати якусь основну і практичну зміну конкуренційного закона, то думаю, що проєкт одиниці, або і цілого одного деканату єсть може за мало вичерпуючий а може і не для всіх відповідний. Тому пожаданою річю було би, аби в тій ціли зібрала ся більша анкета, яка би зріло застановила ся над тою справою, не залишаючи при тім засягнути поради прихильних нашому станови правників. Тогди доперва ухвалило би духовенство на соборчиках, чи на яких загальних зборах потрібні резолюції і з ними звернуло би ся до законодатних тіл.

Хто мав би дати ініціативу такій анкеті і єї скликати, над сим звольять Впр. Отці застановити ся і висказати свою гадку.

Належало би стреміти до того, аби ц. к. правительство:

1) Змінило склад дотеперішного Комітету церковного в той спосіб, щоби до него вмісто вибираних до тепер через всіх мешканців віроісповідної громади, належав оден член з поміж ради громадскої, тож Радюю вибраний а до нашого обряду приналежачий — найрадше начальник громади, если єсть

нашого обряду, а крім того двох кождохасних провізорів церкви, котрі звичайно з потребами церкви і ерекції найлучше з поміж громадян суть ознакомлені, а при тім для церкви і пароха прихильно розположені.

2) Аби законне переведенє конкуренційної розправи було тогди вимагане, коли розходить ся о будову церкви, помешканя і нових будинків економічних, бо тогди конечні суть значнійші фонди, і тогди нехай би були вимагані пляни і кошториси.

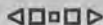
3) Щоби ц. к. правительство зарядило в кождїй парохії відповідно до потреб єї ерекції утворенє постійного зелізного фонду в висоті 5.000—10.000 кор. адміністрованого Комітетом парохіяльним а контрольованого ц. к. правительством, з котрого відсоток мали би пкривати ся всі висше згадані поменші видатки, без потреби перепроваджуваня розправи конкуренційної і получених з нею коштів і клопотів.

Се було би може найвигіднійшим, на довший протяг часу вистарчаючим урегульованєм наших дотеперішних відносин в тім взглядї, а парохіяни наші навіть не відчули би сего діймаючо, если би зложенє такого фонду наступило яко додаток до податків, в бюджеті громад вкладаний в протягу довшого ряду літ, відповідно до обставин материяльних дотичної громади.

о. Ник. Садовский.

Хто є ворогом католицкого сьвітогляду?

Сучасний учений сьвіт, проголосивши вельми гарні кличі: „наука і поступ“, скорим та великаньским кроком на полю всякого знаня йде наперед. І так. На полю абстрактної філософії проголошують ся нові теорії та системи. На полю астрономії, геології і природних наук повстають щораз то нові гіпотези. На полю техніки появляють ся нечувані та невидані винаходи, що в подив впроваджують ціле людство. На полю письменства бачимо такі твори, що в них перепроваджуєть ся аналіза чи синтеза різних психологічних проблемів, але на зовсім новітний спосіб. На полю політики, дипломатії обдумують ся нові середники до гноблення та давлення слабших. На полю соціальних відносин подають ся нові проекти по-

ліпшення людської долі... І так дійсно на кожному полію повстають нові теорії, нові системи, нові світогляди.

Тож нічо дивного, що і на релігійному полію також почути можна нову науку. Одначе та новітна наука на полію релігії не є така, щоби она вказувала або домагалась розвитку, поглиблення і скріплення релігійного житя, але навпаки, она є не тільки обоятна та рівнодушна до всякої віри, але є навіть ворожа всякій вірі та бажає її усунути. Безрелігійність, а навіть протирелігійність — се третій клич сучасних вільнодумних постоупців.

До сих, що поставили собі за ціль свого житя нищити всяку віру, а найпаче католицьку, належать ріжного калібру модерні вчені, що називають себе вільними духами або вільнодумцями. Они-то — проголосивши клич „безрелігійність!“ — усіх сил докладають, щоб християнський світогляд знищити. Тому то роблять они християнському світоглядові ріжні закиди, а се: що він вяже людского духа, що є забобонний, пережитий, вспятний, що суперечить основам науки, нерозумний, що він шкідливий, злочинний, непотрбний і т. д.

Така їхня наука з'єднує їм багато приклонників і то так, що вже нині в декотрих державах удало ся їм віднести хвиливу побіду над християнським світоглядом н. пр. у Франції, де християнську релігію з усіх шкіл усунено, слово „Бог“ як шось злочинного з підручників шкільних вимазано, молитву „Отче наш“ заборонено. Нелучше дієть ся і в декотрих місцевостях Італії, де при нагоді убитя Феррера всі хрести в одному місті поломано та на сьміте викинено.

Сей протирелігійний дух взагалі, а протихристиянський та протикатолицький в особенності, ширять вільнодумці по всіх краях старого та нового світа; тож нічо дивного, що він вже є і у нас. Пересвідчити ся о тім може кождий, наколи зверне увагу на твори наших модерних письменників, на нашу пресу, вкінці на торічні резолюції наших академіків.

Якаж причина сього, що сей вільнодумний протихристиянський дух так ширить ся?

На нашу гадку, причин є багато. Та ми звернемо отут увагу на що иньше, іменно на два найголовніші та найтяжші закиди, які сучасні вільнодумці роблять католическому світоглядові, а се: перший закид, що католицький світогляд є протинауковий; а другий, що він є злочинний. Сими двома закидами вільнодумці воюють, ними католицький світогляд атакують, побороють, щоби, побідивши його, свою науку проголосити як науку одиноко розумну та для людства хосенну і спасенну.

Думаємо, що не буде зайвою річю застановити ся над сим, чи сї два закиди є слушні чи ні. Навпаки, гадаємо, що для образованого чоловіка є конечно потрібно пізнати докази pro і contra, щоб міг наглядно переконати ся, чи католицький

світгляд в своїх основних правдах є протинауковий і злочинний. А наколи покажеть ся, що катол. світгляд суперечить основам науки та що він є шкідливий, тогді справді треба його нищити; а сли переконаємось, що він не є протинауковий та злочинний, то кожний образований чоловік в імя правди, науки і справедливости повинен його боронити, ширити пропагувати, та усіх сил ужити, щоб його винести на найвисший педесталь.

*

Передусім мусимо відповісти на питанє: що становить суть кожного світгляду?

З усіх питань та проблемів, які насувають ся на ум думаючому чоловікови, сі два найважнійші, а се:

1) що є чоловік?

2) яке його призначенє?

Сі два питання тому так важні, що они найбільше обходять кожного чоловіка; они на силу насувають ся чоловікови; они розв'язують загадку життя; они становлять квінтесенцію кожного світгляду, позаяк після сього, як хто собі в теорії відповість на сі питання, після того в практиці життя буде поступати і відповідно до сього уложить собі власний погляд на жите та на весь світ.

Правда, що і бажання, які має чоловік, домагають ся відповіди на актуальні та також досить важні питання: чи є щасте у світі? в чім лежить оно? у кого оно є? як його здобути?... Правда, що і почування серця придавленого щоденними злиднями насувають не менше важні питання: звідки походить зло? яка його причина? як його усунути? і т. д. То одначе всі ті бажання та почування з усіма своїми проблемами: добра і зла, щастя і нещастя, будуть тільки тогді розумно і влучно розв'язані і заспокоєні, коли інтелект чоловіка матиме розумну та правдиву відповідь на згадані два кардинальні запити: що є чоловік і який сенс його життя?

Сі питання — як сказалисьмо — на силу насувають ся на ум чоловікови і з залізною конечністю домагають ся відповіди та доброї розв'язки. Хто бажав би про се переконатись, най загляне в нутро своєї душі, най приглянеть ся своему життю, а найде багато, вельми багато таких хвилин життя, в котрих ставив собі такі запити, шукав відповіди а навіть нераз непокоїв ся — ба, навіть відбирав собі неоден жите, коли розв'язки доброї знайти не міг.

Не уміти відповісти на сі питання булоб для образованого чоловіка соромом. Адже знати всі абсурдні системи філософічні — як то о собі філософ сказати може; знати, що діеть ся на Марсі, або коли і о котрій годині і хвилі появиться ся зьвізда Геллія — як то астроном знає; знати, що тому 3.000 літ діялось в Єгипті, як Єгиптяни жили, яких косметиків уживали — як то історик-єгиптолог знає; знати, кільки літ живе

морський зьвір в Тихім океані, або які роди павуків, або яка ріжниця між запаленєм легких у жаби а у хруща — як то природники знають; знати такі і тим подібні речі, а не знати про себе самого нічо, або мало що, не знати: що чоловік є? яка його ціль? — се справді не аби який сором.

Мало! Ми скажемо, що се не тільки сором, але навіть правдиве та дійсне нещастє, терпінє і мука! Адже жити, а не знати, на що жити? не знати, як жити? чи жиги так безідейно і рівнодушно, чи для якихсь ідей взнеслих? чи жити так, щоб для других жертвуватись і посвятитись, чи щоби їх мучити та мордувати? чому так жити а не інакше? Се значило би не жити, а радше мучитись самому і мучити других.

Тому то — повтаряємо — кождий образований чоловік повинен старатись мати розумну та добру відповідь на сї два питання, котрі — як висше сказалисьмо — становлять квінтесенцію кожного сявітогляду. Тому то й ми поставимо сї два питання ріжним ученим людям ріжних засад і переконань і послухаємо їх відповіді, щоб відтак пізнати, котра з них розумна, правдива та добра*).

*

Зачнім від материялістів. Материялісти — Vogt, Moleschott, Büchner, Häckel — на питанє: що є чоловік? відповідають, що чоловік се склад ріжних атомів, якби якась штучна машина, якийсь гарно скомбінований механічно хемічний апарат. А на друге питанє: який сенс його життя? кажуть, що ціль життя є, щоб сї всї атоми, які входять в склад організму чоловіка, через ріжні хемічні сполучення після фізіольогічних та больогічних законів перемінювались та перетворювались і чоловіка при житю удержували.

Ідеалісти або спіритуалісти — Ляйбніц, Berkeley, Кант, Вундт — учать, що чоловік як фізичний організм не існує, що се тільки привид-ілюзия; матерії в дійсности нема, а тільки дух. А заданєм чоловіка духа є розвиток, еволюция його.

Песимісти — Шопенгавер, Гартман — думають, що чоловік се нуждар; а призначенє його біда, горе і нужда.

Оптимісти — Ляйбніц — учать знов противне, що чоловік се найщасливіше сотворінє, а призначенєм його щастє.

Позитивісти — Comte, Lettre, John Stuart Mill, Spencer — кажуть, що чоловікови не треба знати, яка ціль його життя.

Оккультисти та спіритисти, яких тепер повно по великих містах, отверто признають ся, що не знають, ані що чоловік є, ані яка його ціль. Після них, чоловік се загадка, найбільший сфінкс.

Соціялісти знов запевнюють, що чоловік то робуча сила, а призначенє його робити і працювати.

*) Гляди: „Нива“ 1909, стор. 694. „Синтеза світоглядів“ — о. Н. Садовського.

У сучасних природників — деяких тільки, — чоловік то ссуче звіря, на двох ногах, з двома руками, що відзначається по-диву гідними чинностями мозку, та підлягає тим самим законам природним, що й інші органічні твори. Призначене-ж його не інше, як те, що у кожної звірини, себто повне корито.

Вільнодумці, для котрих ідеалом є свобода думки, в відповіді на ці два питання держать ся дійсно свободи і то так, що кожний з них має іншу відповідь.

Такі то різні відповіді на ці два питання дають сучасні вчені — а кожний з них в ім'я науки і знання!

(Дальше буде).

БІБЛІОГРАФІЯ.

Житєписи сьв. св'ященномученика Йос фата.

Для скріплення католицької віри в нашій народі і прив'язання його до своєї сьв. церкви наш Високопреосвященний Єпископат у посліднім спільнім посланію поручив нашому духовенству збільшене і енергічне ширене культу сьв. Йосафата.

„Коли за 13 літ будемо обходити за ласкою Божою в цілій нашій церковній провінції тристалитний ювілей хвилі Ёго славної і сьвятої смерті, нехай вже не буде в нашій церковній провінції найменшої каплиці, де би не було Ёго сьвятої ікони, нехай в кождім селі по хатах находить ся по кільканайцять примірників Ёго житя, нехай то житє буде вже оброблене по кілька разів в популярних книжках і брошурах більшого і меньшого об'єму, нехай прочитають Ёго і всі діти шкільні і доростаюча молодіж і старці над гробом, нехай Ёго сьвяте ім'я Йосафат стане ся так популярним, так улюбленим у нашого народа, щоби не було хатя, де би одна дитина так не називала ся“... „При сій нагоді розпоряджаємо, що св'ященники при іспитах конкурсних мають знати добре біографію сьв. Йосафата, о чім іспитователі мають обов'язок пересвідчити ся“. (Посланіє ст. 14 і 15).

Отже маємо обов'язок і самі добре пізнати і народови дати житєпис сьвятого Св'ященномученика.

До сего часу ось які вийшли окремі біографії сьвятого Йосафата.

1. *Cursus vitae et certamen martyrii, B. Josaphat Kuncevicii, Archiepiscopi Polocen., Episcopi Vitepscen. et Miscislavien. Ord. D. Basilii Magni.*

Calamo Jacobi Susza, Episcopi Chelmen. et Belzen. cum S. R. E. Uniti Ord. eiusdem adumbratum. Romae, ex typographia Varesii. 1665. XX+152 ст. 8°.

Книга написана і видана в Римі через нашого єпископа 40 літ по смерті мученика, для промововани Ёго канонізації; а зладжена она совісно на основі актів полоцького процесу в р. 1637, звітів Пропаганди і аудиторів Роти і біографій св'ятого, написаних попереднійше через Гауїта Станіслава Косіньського, духовника св. Йосафата (1665); руского володимирського єпископа Йоахима Мороховського (1624); Антонія Джерарді (Gerardi) 1643 (Ad lectorem ст. X). Хоч сей твір не зображує з належною плястикою особи і діла героя, а претенсійний і монотонний стиль нераз томить читача, однак ся книжка має велике значінє яко перша поважна житєпись, написана руским єпископом на основі автентичних жерел із многими личними споминами. Книжка видана гарно, посв'ячена Паві Александрови VII., подає в передмові до читача огляд жерел, декрет С. Собору Обрядів з 14 грудня 1612 р. в справі беатифікації і канонізації св. Йосафата і індульгт Св. О. Урбана VIII. на служенє літургії і читанє служби св'ятого Мученика. Межи передмовою а житєписію є вставлений гарний сталеритний образець св'ятого, представляючи єго в мантиї, з руками зжоненими на груди, голова нахилена на право, лице en face, очи піднесені до гори. Над головою: по лівій руці слова посліднього зітхненя: „O Deus meus“ і топір вбитий в чоло; з правої сторони легучий ангел в правій руці держить мітру, а лівою накладає на голову лавровий вінець. Ціла особа окружена в мандорлю з пальмової і лаврової галузки. Під образцем латинський гексамер: *Russia me genuit, fovi Lituania, Mitra Polockum, maduit sanguine Vidbla (Вітебск) meo*

Уклад і зміст книжки слідуєчий: Глава 1. Народженє, хлоп'ячі літа і мірський стан св. Йосафата. 2. Монаший стан. 3. Стан архієпископа. 4. Мучеництво і події після мучеництва. 5. Почитанє і чуда бл. Йосафата. При кінци (ст. 137—51) додана похвальна пісня в честь св'ятого і поетична житєпись Ёго.

Ся нині дуже рідка книжка (є в Національнім Музею ім. митр А. Шептицького Ч. інв. 6909) дочекала ся другого виданя:

Editio nova, emendatior et auctior curante Joanne Martino v, Presb. S. J. Parisiis, Victor Palme, 1865. XVI+231 ст. (5 fr. тепер зниж 3 фр.). Се нове виданє містить в собі від ст. 141 обширний додаток, який обнимає крім попередно згаданих двох декретів єще 10 листів в справі мучеництва і беатифікації св. Йосафата (ст. 163—195), бесіду похвальну в честь св'ятого держану 1624 р. в римській колегії через вихованця грецької колегії Тому Ксенікефулі, деякі історичні поясненя про особи і місцевости, та історичний і топографічний виказ.

Листи беатифікаційні О. Мартінов взяв із кн. *Appendix ad Specimen ecclesiae ruthenicae* Ігнатія Кульчинського Ч. С. В. В.

(Рим 1734 ст. 70—82; передруку почаївського р. 1759 ст. 117—38), а звідтам також бесіду Ксеяікефуля (ст. Рим. 60—69. Поч. 99—116). Звіт же аудиторів Роти відпечатаний з книги Папи Венедикта XIV. *De servorum Dei beatific. et beatorum canonizatione*, lib. III, App. III. pars 3 et 4.

2. Згаданий О. Ігнатій Кульчинський генеральний прокуратор Васпільяньського Чина і ректор колегії СС. Сергія і Вакха в Римі написав після біографії еп. Сумі коротку житєпись сьв. Йосафата в книжочці: *Il diaspro prodigioso di tre colori*, ovvero narrazione istorica delle tre immagini miracolose della B. V. Maria. Roma 1732 (Чудесний яспіс троецвітний, або історичне оповіданє про три чудотворні образи П. Д. Марії). Ця книжочка складає ся з чотирох частий, а друга з них обнимає житє сьвятого. Окрема відбитка сьї житєписи вийшла п. т.

Compendio della vita di S. Giosafat Kuncewicz, arcivescovo di Polotsk martire dell'ordine di S. Basilio, tratta dalla narrazione di Ignazio Kulczynski, monaco Basiliano. Roma, tipografia delle belle arti 1967. ст. 62, мал. 80. (Начерк житя сьв. Йосафата Кунцевича, архієпископа полоцького, мученика чина св. Василія, вибитий із оповіданя І. К. монаха Васпільяньського).

Книжочка обнимає 10 глав: 1. Народженє і молодість сьв. Йосафата. 2. Вступленє до чина сьв. Василія і сьвяте житє тамже. 3. Сьв. Йосафат ставши сьвящеником трудить ся над спасенєм душ. 4. Сьв. Йосафат вибраний настоятелем Жировицького монастиря а пізнійше виленьського архимандритом. 5. Сьв. Йосафат вибраний і посьвячений архієпископом і єго пастирські стараня. 6. Переслідуванє сьв. Архієпископа. 7. Сьвятий йде до Витебска на смерть зготовану єму через схизматиків. 8. Мучеництво сьв. Йосафата. 9. Моцї Сьвятого чудовим способом віднайдені і урочисто почитані. 10. Деякі чуда сьв. Йосафата і єго культ.

Той сам о. Кульчинський подав коротку біографію сьвятого в знаній своїй книзі: *Specimen ecclesiae ruthenicae* (Рим 1733 ст. 40—44, Почаїв 1759 ст. 70—78) під днем 16 вересня.

3. Праця єпископа Сумі послужила основою до обширної біографії сьвятого, написаної через грецького Васпільянина, promotora канонізації сьвятого Йосафата, о. Николая Contieri п. т.

Vita di S. Giosafat, Arcivescovo e Martire Ruteno, dell'ordine di S. Basilio il Grande. Roma. Tip. della Propaganda. 1867. VIII+405+L ст. gr. 8°. (Житє сьв. Йосафата, руського архієпископа і мученика, чина сьв. Вас. В.).

Книжка видана на передодні канонізації, а писана в дуєї аскетичнім, зображує сьвятого яко Божого вибранця, яко взір чеснот християнина, монаха, сьвященика, пастиря і мученика. Вона складає ся з 4-ох книг. I. Сьвяте поведєнє Йосафата у ріжних станах єго житя (11 глав.) II. Чесноти і ласки уділені Господом сьвятому Йосафатови (8 глав.). III. Послїдні борби і мучеництво сьв. Йосафата (6 глав.). IV. Посмертна слава сьв. Йосафата. (5 глав.).

В додатку до життєписи є в латиньскім язичі опубліковані деякі твори Сьвятого, переховані в актах апостольського процесу. А є се: I). *Catechismus a servo Dei Josaphato compositus. Pars prima: de fide; pars secunda: de oratione dominica Pater noster; pars tertia: de decem praeceptis decalogi; pars quarta: de septem ecclesiae sacramentis.* II). *Regulae S. Josaphat pro suis presbyteris* (всіх правил 48). III). *Constitutiones pro omnibus sacerdotibus* (всіх 9). IV). *Responsio S. Josaphat Kunciewicz archiepiscopi Polocensis ad epistolam Leonis Sapieha Cancellarii Magni Ducatus Lithuaniae.*

Твори ці і доси не печатані на нашій рідній мові, подібно як і другі описані проф. Жуковичем в звітах петербурскої академії за рік 1909.

З нагоди канонізації св. Йосафата, переведеної щасливо дня 29 червня 1867 року, у 18-сотні роковині мучеництва апостолів Петра і Павла, почали ся із многих сторін інтриги російських православних, які стали чернити сьвяту особу Йосафата і в ложнім світлі представляли діло Гго канонізації. Яко відповідь на закиди схизматиків появилася нова монографія.

4. *Saint Josaphat, archeveque de Polock, martyr de l' unite catholique et l'eglise grecque unie en Pologne, par le R. P. Dom. Alphonse Guépin, Bénédictin de la congrégation de France.* (Св. Йосафат, архієпископ полоцький, мученик католицької єдності і церква грецька унії в Польщі, через О. Альфонса Гепена, Вєнедиктинця французького агромадження).

Poitiers — Paris. 1874. T. I. CLXVII—354—32—18 8. T. II. 548. 8°.

Автор взяв ся до діла і вивязав ся з него з вєнедиктиньскою совітністю і ерудицією. Працював над ним цілих 10 літ. Перестудював цілу історію польську і церковну руську, почавши від кінця XVI. віка аж до послідньої хвилі і на тім історичнім тлі змалював особу і діло св. Йосафата. Після єго понимания і зображення життя і мучеництва нашого сьвятого Владики є рішучим епізодом одної великої драми, яка зачала ся під кінець XVI. віка а тягне ся аж до наших часів, а є се історія і доля унії руської церкви, якої серцем є сьвятий Йосафат. З тої точки видження життя св. Йосафата може бути бране лишень у злуці з цілою історією руської церкви і так представляє єго О. Гепен у своїй монографії.

Обширне введєне подає історію руської церкви в Польщі перед св. Йосафатом (ст. XXXI—CLXVII). Само життя зображене інтересно і плястично у пяти книгах:

I. Св. Йосафат, вєсипинський монах. Початок реформи монастирського чина на Русі (1580—1613. 7 глав). II. Св. Йосафат ігуменом і архимандритом (1613—1617. 5 глав). III. Св. Йосафат полоцьким архієпископом (1618—1620. 5 глав). IV. Схиз-

матицка церква знаходить знова єпископів і оборонців. (3 глави). V. Свв. Йосафат мучеником католицької єдності (1621—1623. 5 глав). Три дальші і послідні глави обнимають дальшу історію руської церкви аж до канонізації святаго. VI. Плоди мучеництва (1623—1629. 5 глав.) VIII. Культ і мощі свв. Йосафата (1628—1867. 6 глав).

Як слідно, праця широка і солідна, при якій помагало авторови много осіб, яких він з вдячністю згадує у передмові. У замітках доданих до першого тому містять ся короткі екскурси про дату родження і родину свв. Йосафата, руських монахів і їхню дисципліну, писання свв. Йосафата, його портрет і іконографію. Додані тут також згадані при Ковтієрім твори свв. Йосафата в лат. язичі, а перед титуловою картою вставлений гарний портрет Святого після автентичного його портрету переховуваного в Зєбжидовицях.

Свв. Йосафат представлений у ньому в половині своєї висоти. Криє чисто руське лице пробиває ся енергія, злагоджена добротою. Ліва рука держана свобідно у висоті пояса, права несе пальму і топір, знаки мучеництва. Одіж звичайна у руського єпископа: віолетова ряса з поясом тої самої краски, нагрудний хрест, мантия, а на ній капішон. На голові буйне чорне волосє і ледви слідна шапочка *sol* Deo.

Книжка Гєсєна, се найбільша і поки що найліпша житєпись святаго. Кільканайцять літ тому з нагоди ювілею берєстейської унії вона ліждала ся другого виданя п. т.

Un Apotre de l'Union des églises au XVIIe siècle. S. Josaphat, et les églises greco-slave en Pologne et en Russie. (Апостол унії церков в XVII-ім столітї. Свв. II. і грецько-славянська церква в Польщі і Росії).

2-е édition. Paris et Poitiers. Oudin. 1897 et 1898 I vol. XLVII—158—380. II vol. 589 p. 8°. Рецензована через Ch. Guillemant в „Revue des sciences ecclésiastiques“, Paris, 1902, 9-е ser. V pag. 353—59. У нас твір Гєсєна знаний в польськїм скорочєнім перекладї П. Валєріяна Калїнки, Воскрєсенця п. т.

Żywot S. Jozafata Kuncewicza, Męczennika, Arcybiskupa Połockiego rit. gr. opowiedziany na tle Historyi Kościoła Ruskiego według dzieła O. Alfonsa Guérin, Benedyktyna z Solesmes z przedmową X. Kalinki C. R. (Lwów) Gubrynowicz i Schmidt. 1885. X—439 str 8°.

О. Калїнка через 4 роки їздив на кілька місяців до Солєм, щоби як каже „будувати себе видом працюючого у своїй келїї Венєдиктинця і тішити ся поступом єго діла“, то зн. помагати єму. А бажаючи подїлити ся єго плодами із своїми земляками, він опустив все, що не відносило ся до свв. Йосафата і єго посмертної історії, а мало лишєнь характер інформації для француских читачів. Таким чином зредукував книжку у польськїм перекладї на один том і надав єї бїльше популярного характеру. На жаль, ся книжка вже нинї вичєрпана.

Новійших популярних життєписий свв. О. Йосафата є дві. Одна наша, руска, друга польська.

Б. Житє св. Священномученика Йосафата Кунцевича, Чина св. Василя В., архієпископа Полоцького, написавъ О. Евгеній Козаневичъ, тогожъ Чина.

(Выдавицтво побожныхъ книжокъ Чина св. Василя В. Кн. XVI). Жовква. Печатня ОО. Василиянтъ. 1902. ст. 309—III. 15^а. опр. 90 сот.

Нехай нам не буде в сором правду сказати, що се у нас перша і доси одинока руска життєпись святого. Дюперва так пізно. Давно вже були книжки латиньскі, польскі, італійскі, французскі — тільки не було еще нашої, про нашого святого і так великого мужа Божого Провидія! Доки нас не стати еще на ґрунтовну ориґінальну працю, яка би перейшла всі чужо-язичні, О. Козаневич зарадив пекучій потребі познакомлення нашого народа із своїм святим в такій спосіб, що знадив свою книжочку після Сумі, Контієрія, Гепена і історії єпископа Пелеша. У 30-ти розділах є представлєне коротко наперед: заложєне і устрій церкви, розділ або схизма грецької церкви, схизма на Руси, з'єдинєне рускої Церкви з Римською, — відтак слідує зображєне житя, діяльності і значіня святого аж до Ёго канонізації, та судьба Ёго мощий після канонізації. Книжочка пи-сана доволі легко і інтересно, лишєнь місцями за остро на адресу противників католицької церкви і віри. Але в цілости, яко популярна, написана добре і заслуґує на се, щоби була розкидувана межи народом. Вона певно причинить ся до като-лицького освідомлення нашого народа.

6. Święty Józafat Kuncewicz Biskup i Męczennik. Przez Jana z nad Narwi (О. Урбана Тов. Іс.). Краків. 1906. Накладом Апостольства молитви. VIII—279. ст. 16^а. 70 сот. опр. 1 Кор.

Книжочка, написана на просьбу і за підмогою уніята, одного з найповажнійших господарів з під Янова на Підлісью на основі твору О. Гепена—Калінки. Написана для католиків, так латинників „як і бувших уніятів“ (ст. VII), мешкаючих на Підлісью і в Росії, щоби їх заохотити до сталости і привязання до правдивої католицької віри. Дальше автор мав на оці також і Поляків, що мешкають межи Русинами у східній Галичині. „Дух незгоди — читаємо на ст. VII — вдирає ся від давна межи два братні народи і віддаляє їх від себе. Ся книжочка покаже святого, який рівно є дорогий нам (т. є. Полякам), як і Руси-нам, а якого ціле житє стреміло до зближєня в єдности і любови двох побратимих народів. Перенятє ся духом Йосафата допо-може вигубити взаїмні незгоди і колотнєчі“... „Передовсім тепер, коли неспокійні голови змагають ся вірний католицький нарід відірвати від послушеньства єпископам і подхнути єго у про-пасть відірвання ся від церкви, примір свв. Й. нехай живо стоїть всім перед очима. Від него нехай всі учать ся, що спасєня

можна досягнути лишень в католицькій церкві, в живій єдності з єпископами і намісником Христа Господа на землі, римським Папою (ст. VIII). Перші два розділи книжочки інформують про грецьку схизму і християнство на Русі, інші два дають біографію св. Йосафата, дальшу долю унії і його святих мощей, а при кінці додана у польськім переводі латинська служба на празник святого і дві пісні в честь его зложені. Книжочка написана гарно, дуже популярно і з будучим настроєм, але видно, що се пише Поляк про рускі справи.

Ось і всі важніші монографії про нашого Священномученика. Деякі старші або менше важні річі подав і тепер в листі творів цитованих в I. томі своєї історії (ст. 1—8) і Бібліографія історії польської проф. Фінкля. (Часть II, ст. 710, Н. 14204 — 208). — *Др. О. Боцян.*

ДОПИСИ.

В справі економічної організації.

В VIII. ч. „Ниви“ з с. р. подав о. М. Л. образ розвою наших кооператив, згуртованих в краєвім Союзі ревізійнім, і роботи духовенства. Участь духовенства незвичайно велика, та на тім не кінець. В „Економіст“ (ч. 4, с. р.) читаємо, що з кінцем 1909 р. було вже 278 руских райфайзенок під патронатом краєвого Виділу. З браку дотичної статистики не знаємо точно, яка була в них участь священників; та можемо сміло твердити, що майже в кожній з них священник zaangażований — коли не в заряді, то в раді надзираючий. Ось так виглядає в правдивім світлі то ославлене радикалами неробство духовенства.

Колиж радикали в „Громадськім Голосі“ (ч. 15, с. р.) закликають до заснування чисто партійних кооператив для посилювання радикального руху, слід би і духовенству застановитись, яке повинно бути наше становище до сеї справи. „Економіст“ у згаданім числі називає шкідливими сї змагання радикалів, той каже, що економічні інституції не повинні бути дійними королями для поодиноких партій. На се годимось, хотяй сего принципу не заховують навіть у вірцевих товариствах. Всеж таки кожда економічна інституція повинна служити певній ідеї і посилювати її здійсненя, а не служити лиш мамоні. Священники, заняті в економічних інституціях, не можуть спускати з ока

своїй ідеї ухристиянення загалу при помочи сеї, так вдячної праці. Стикаючись в економічних інституціях безнастанно з народом, священники повинні впливати на піднесенє моральности, привязувати нарід до нашого обряду.

Хто слідить уважно наш національний поступ, мусить признати, що економічні інституції віддали нашому народови знамениті прислуги. Хрунівство щезає, нарід організуєсь. Тепер в отже найвідповіднійша хвиля надати тій організації здорову основу і напрям. Колиб ми не використали сеї нагоди, булиб ми хиба тими муринами, яких по скінченій роботі відправляє ся.

На жаль, дієсь тепер пераз, що інституція, призначена для надзору чисто технічної діяльности стоваришеня, під позором потреби заінтересованя ширшого круга народу хотілоб нас усунути з управи, а тим самим з найбільше впливового становища, — а пересунути до надзираючої Ради. Основний закон для стоваришень з 9. IV. 1873. (В. з. д., ч. 70, §. 15) каже, що дирекція мусить бути вибрана з поміж членів, натомість в Раді надзираючій можна би і статутowo заіварантувати місце для священника. Та найлучший статут не допоможе, коли будемо безчинними, або схочемо лиш висувати свою особу, бо часом нетактом зразимо собі членів. Натомість нарід, видаючи нашу невсиப்பு, безінтересовну і з євангельскої любви ближнього походячу працю, поручить нам найбільше впливове становище. Потреба лиш великої чуйности, щоб параліжувати шкідливі впливи і затії всіх, хотяй би і фахових чинників. Колиб однак захотілось тим чинником зробити з нами зложених, або ведених економічних інституцій огнища фальшивої культури, мусимо доложити старань, щоб з'організувати свій центр, обсаджений людьми прихильними ідеям Христа. Ми священники в части обовязані дати своєму народови „хліба“ — себто поміч в економічних змаганнях. Наше товариство „Власна Поміч“ в Станиславові, яке знаменито розвиваєсь, несе на разі поміч нам самим, та в разі потреби певно поспішить з помічю і нашому народови. Ми в засаді противні, щоби священники займали платні посади касиєрів, урядників банкових, бо се відриває нас від душпастирства, яке повинно бути в першім пляні нашої діяльности, і возбужує зависть у що раз збільшаючих ся кадрах фаховців світських. Однак не можемо і не повинні дати собі видерти з рук добре заслуженого впливу. Тож caveant consules! — А.

В справі вдовичо-сирітского фонду Стан. Еп.

Допись в 12. Ч. „Ниви“ з 1909 р. не лишилась без наслідку. На поклик, щоб вибирати людей енергічних і сміливих, вибрано справді цілком нових делегатів, які на Загальних Зборах дня 5. мая с. р. піддали острій критиці дотеперішну господарку

і вибрати цілком новий заряд. Маємо повну надію, що новий Виділ займе ся щиро долею наших вдів і сиріт, та що съв'язанство точним уплачуванем залежностей причинить ся до побільшення тої нещасної запомоги. — А.

ЗІ СЬВІТА.

(К о н е ц ь).

Папський біблійний Інститут в Римі.

Що до викладів, то подаванє їх поручив Інститут 10 професорам (крім директора) і то так, що кожний викладає з обсягу свого фаху. Столиця Апостольська іменувала слідуючих членів ордену Єзуїтів на професорів Інститута⁹⁾: Р. Fernandez-а для егзеґези гебр. тексту двох перших книг Царств, які мають спеціальне значінє для біблійних наук; Deimel-а для ассиріології; Gismondi-ого для арамейского языка; Rosa для языка бібл. грецкого; Hermann-а Laak-а для трактату про вдихновєнє і нешибочність сьв. Письма; Szczerahńsk-ого для біблійної географії, археології і висших курсів языка єврейского; Murillo-го для егзеґези грецкого тексту євангелій аж до історії страстей Христових; Meschineau для загальної інтродукції до Пентатевху, книг дидактичних Ст. З. і Псалмів; Chaîne для мови коптійської; в кінці Ehrle, префекта бібліотеки Ватикану, для біблійної палеографії. Крім них викладає єще сам директор Інститута д-р Фонт; спеціальне введенє в Н. З., Листи Апостольські і Откровеніє Йоана, дальше історію євангелій, так само в практичних вправах ознакомлює слухачів з найновішими средствами научными і методами біблійних студій. Декотрі з тих професорів зістали виключно заіменовані для Інститута, декотрі діяльними суть також в університеті григоріаньскім. Для вигоди клиру мають професори в пропозиції видати енциклопедию наук біблійних під заголовком „Summa rerum biblicarum“.

Такий розклад наук біблійних і такий склад колегії професорів дає запоруку, що Інститут відповість своїй задачі; дасть своїм елевам основне знанє біблійних наук. Ся обставина безперечно вплинула також на то, що тільки слухачів з'їхало

⁹⁾ Katholik Bd. 40, стр. 307.

з різних сторін сьвіта до Інститута. Всі они прибули повні надії й охоти до щирої серйозної праці; були би то марні надії, як би не знайшли в Інституті средств кінцевих до досягнення успіхів в праці. Праця їх попросту була би неможливою, як би не мали тих кінцевих чинників, які суть основою кожної роботи наукової як би не мали бібліотеки і музею. — Про те подбали основателі Інститута; в який спосіб — побачимо з слідуєчих стрічок.

*

*

*

Першим, що найкінцевіше для кожного закладу, се kwestія його приміщення; на ніщо здадуться всі заходи о придбання інших средств, если нема місця, деби їх можна стало примістити. Зрозумілим звідти, длячого то головним старанєм директора Інституту було постарати ся о сталий льокаль для него ¹⁰⁾. За спеціальною помочю Божою удало ся по довгих заходах в кінци о. Фонковп в марті сего року, безпосередно перед укінченням курсу, закупити прекрасний будинок в середині міста за $1\frac{1}{2}$ мільона лірів. На вид такої суми мимохіть подумає собі кождий, що певно Інститут зотягнув довг гіпотечний, або що Папа причинив ся до купна значною сумою. Тимчасом ні одно, ні друге не мало місця; о добрий оборот справи постарало ся наглядно Провидіне Боже. Погляньмо як.

Директор Інститута др. Фонк робив старання в ціли закуплення льокалю від довшого часу. Мав він з яких 50 пропозицій, але ніякої не міг прийняти, бо умовини були недогідні. Вкінци згодив ся на оден будинок. Не знаючи добре его власностей, удав ся він до певного „signiore“, щоби поспитати о його описію що до того будинку. За допустом Божим наступило непорозумінє, що вийшло на добре Інститутові. „Signiore“ мав на гадці інший зовсім будинок, о яким зовсім не знав др. Фонк, і представив його в як найкорисніших красках. Коли доперва пішли оглядати будинок, вияснила ся справа, а о. Фонк з радости сконстатував, що сей будинок дійсно найліпше надає ся на Інститут.

Того самого дня прийшов з допусту Божого лист до директора Інститута, який причинив ся до полагодження фінансової сторони купна. Рік передтим з'обовязав ся певний італійський маґнат, одушевлений Інститутом, давати на него річно 20.000 лірів. В день купна прийшов власне від него лист з пропозицією до директора, чи він не згодив би ся на то, щоби пишучий зложив одноразову суму, рівнозначну фундованим ратам. Чи се не палець Божий? Чи не знак то спеціальної

¹⁰⁾ З початку містив ся Інститут в Collegium Leonianum, Roma, via. Pompeo Magno 21. (Acta Pontificii Inst. Bibl.)

опіки Христа над Інститутом? Розуміє ся, що о. Фонк пристав радо на пропозицію добродія Інст. і завдяки такому обзорови справи, Інст. має нині власний будинок без найменшого довгу; до того ще має забезпечену суму на удержане його.

Другою конечністю для кожного заведення наукового, се як то впрочім заявив і сам Сьвятійший Отець в висше згадуванім письмі, бібліотека. І ту з'умів директор Інст. в короткім часі поставити заклад на вижнїй його завдання. Завдяки тому, що Папа дозволив перемістити біблійні твори з бібліотеки Ватикану, числить нині бібліотека Інстит. кільканайцять тисяч томів. Як взагалі на кождім кроці, так і ту оказав ся наочно практичний змісл Папи Пія Х. Треба нам знати, що се впрост нечуванім, щоби з Ватик. бібліотеки забирали твори де інде; на того, хто би відважив ся на се, наложена клятва. Коли Папа видів, що багато допоможе Інст., если би дозволив на перенесенє творів біблійного змісту, зніс клятву, а міг то тим скорше зробити, що Інститут безпосередно залежить від Столиці Апост. властителем отже забраних книжок не перестає бути Ватикан.

Бібліотека уряджена після вимогів найновішої доби. В величезній 53 м. довгій сали є приміщенє на неї. Поліції на книжки залізні системи Ліпманна, підлога на звір національної бібліотеки в Парижі, виложена корком і вкрита лінолеум. — Для кожного читача пулт і сидженє з опертєм, вигідне, урядженє як найпрактичвійше.

Бібліотека поділена (подібно як Інсбруцка семинарія патрист. — також діло о. Фонка) на три великі діли: *Bibliographica*, *Introductoria*, *Orientalia*, з котрих кождий має свої підділи ¹¹⁾.

Дальшим средством до осягненя біблійного знаня се музей старинностей. І ту знова на вид поведженя Інститута, впрост стоїть ся перед загадкою, если би так не прийшла в поміч віра в провидінє Боже. Не давно тому був змушений Сьвятійший Отець розвязати заклад кардинала Juliani Maii, який мав великий музей. З припорученя Папи богаті збори музею дістали ся в спадщині біблійному Інститутові, так, що тепер заклад той має майже всі вже средства, конечні до існованя інституції наукової.

Дотепер займали ся ми виключно устроєм Інститута; тепер ходить єще о відповідь на питанє, як розвивала ся діяльність Інститута. Се найліпше пізнаємо, коли пізнаємо, як популярним є він в пресі і у Столиці Апостольскої.

¹¹⁾ I. a) Periodica, Encyclopedica Generalia b) Adocrypha, Textus V. N. T. c) Comentarii N. T. d) Evangelia e) Vita Christi. II. a) Actus Apost. Aetas apost. Archeolog. christ. b) Epistolae Apostol. Apocalypsis c) Comentarii V. T., libri: historici, didactici, prophetici V. T. d) introduct. V. et N. Test. e) Theologia biblica, Hermeneutica, Christologia, inspiratio f) historia religionis, dogmatum. III. Archeologia biblica Talmudica, Assyriaca, b) geogr. biblica, Palestinologia c) Philologia bibl. d) Pastoralia, Liturgica, Homiletica, Ascetica.

З початку прийняла преса цілком неприхильно передовсім то, що провід Інститута поручено орденowi Єзуїтів. О Інституті виражала ся з легковажанем, а „*urbi et orbi*“ розголошувана, що подавати ся там будуть перестарілі доктрина, черпані з компендіїв схоластичних з перед 6 соток літ. Так було при закладаню Інститута. Нині, по укінченім курсі його діяльності, а разом і існування, настав наглядний зворот; всі, що перше усьміхали ся на слово „Інститут біблійний“, нині признають, що не мали рації, одним словом, антипатія перемінилася если не в симпатію, то що найменше в обоятність, яка з часом також уступить чувству прихильности. Ся зміна успособлення преси вже сама багато говорить о вартости Інститута.

Спеціальне, таки публичне признаве позискав собі Інститут у Столиці Апостольскої. Було то дня 12-го марта сего року. По укінченю курсу желав собі Святійший Отець, щоби представлено Йому особисто збір професорів і студентів. Желаню Архипастира стало ся задосить. О годині $1\frac{1}{2}$ 12 в неділю 12-го марта зібрали ся члени Інститута в престольній сали Ватикану, щоби зложити чолобитню намістникови Христовому. Директор Інст. др. Фонк відчитав адрес, в якім дякував Святійшому Отцю за його заслуги около повстаня Інститута, опісля за його спеціальну прихильність для заведеня. На закінчене просив о Апостольске благословеньство для всіх.

На велику радість всіх присутних, Папа зволив відповісти на адресу в $\frac{1}{2}$ годинній прекрасно обробленій (як оповідав сам др. Фонк) промові. Се був триумф для Інститута, бо треба знати, що ще ніякому заведеню науковому в Римі Столиця Апостольска не уділила такого признаня і в так урочистий спосіб, публично, як власне біблійному Інститутови.

Святійший Отець заявив отже, що дуже тішить ся з нежданого впрост розвою Інститута; за то дякував всім зібраним його членам, а спеціально підніс заслуги о. д-ра Фонка.

На закінчене дав всім присутним Апостольске благословеньство а разом наділив всіх привилеєм, що той хорій умираючий, котрому член Інститута подасть круцифікс, доставає совершенного відпущту. Крім того прийняв еще Папа директора Інст. на особній приватній аудієнції. На ній поручив Святійший Отець о. Фонкови удати ся до Берліна, Парижа, Лондону, Оксфорду в ціли перестудійовани уряджень тамтешніх інститутів. Під ригором послуху приказав о. Фонкови разом, що подорож та має бути разом і випочинком для него. Сю подорож має відбутися директор папского Інст. на то, щоби в будучім курсі в осени Інститут стояти міг вже на такій вишині, на якій знаходять ся подібні заведеня заграничні.

З того всего бачили ми, що зі сторони основателів зроблено все для Інст., що лиш було в їх силі. Тепер ходить о то щоби ті зусилля понер еще світ католицький передовсім через висиланє алумнів до Інститута, Бєли світ католицький забез-

печить в той спосіб свою поміч, тоді сповнять ся надії, які покладав Папа при закладаню Інститута, тоді дійсно вийдуть цілі ряди борців за правду, борців за повагу сьв. книг, тоді тим скорше і тим певнійша наступить перемога над ворогами Церкви, яких тепер така велика хмара. -- *Ом. Горчинський.*

ВСЯЧИНА.

Надзв. загальні збори членів тов. „Достава“.

Дня 6. мая с. р. відбули ся у Львові надзвичайні загальні збори членів церковної торгівлі „Достава“, при участі поважних мужів як з міста Львова так і з краю. Нарадам проводив о. др. Юрик. По відчитаню протоколу з послідних загальних зборів, дали найперше директори, оо. Кульчицький і Стефанович, образ з діяльності товариства. О. Кульчицький вказав, що „Достава“ зістала в р. 1905 заложена первісно для достатчаня всяких продуктів; але наслідком подій в „Ризниці“ отворено при ній відділ церковний, котрий що раз збільшав ся, а вкінці став ся єї виключним торгом. В р. 1908 рішив ся поважний круг єввященників засновати філію у Львові, а минушого року постановлено навіть перенести сюди і центральну управу. Се й стало ся в січні с. р. Причини сего перенесеня були ті, що місто Львів є осередком краю і тому приходить оно легше розвести з відси торг на весь край; а відтак можна було тут скорше узискати потрібні кредити. Товариство розпоряджало до того часу лиш меншими капіталами, але всеж таки заслужило собі своєю діяльністю на численні признання у публіки, ба й на відзначеня на всесвітніх виставах (в Римі, Карльсруге і др.). Формальний біліне не предкладаємо тепер, бо після нового статута наступить замкнене адміністративного року аж з кінцем червня. Однак торги розвивають ся в обох складах добре, організують ся власні робітні і др. Та для скріплення і розширення сего інтересу треба більше власної готівки, котру повинна би доставити наша публіка своїми уділами або вкладковим грошем.

Другий директор, о. Стефанович, подав найперше причину скликаня надзвичайних загальних зборів. Коли центральне товариство находила ся в Станіславові, то природно складала ся і управа товариства з тамошних людей. Однак з перенесенем головного інтересу до Львова, настала потреба покликати до управи тутешніх членів, котрі вели би безпосередний надзір

над ділом. Відтак перейшов бесідник на розвій львівської торгівлі. Вже коли основано філію у Львові, станула тоді гадка, щоби перенести сюда і центральну управу. Сю гадку звершено на зборах в липні минушого року, а переведено діло в січні с. р. З огляду на те призначене старалися ми у Львові вже від початку приєднувати для себе що ліпших артистів з різних галузей штуки: різьбярів, бронзівників, малярів і др. Між рускими артистами найшлося чимало красних талантів, котрі стали при нас працювати над розвитком церковної штуки в нашій питомій стилі і вивели твори, котрі появляючись на нашій виставі звертали увагу не лиш рускої, але і чужої публіки, тай приносили нам всяку честь. Для достатчення їм питомих моделей спроваджували ми і деякі оригінальні закордонні утварі. І коли давніші церковні торгівлі заосматрювались лиш чужими фабрикатами і вводили в нашу церковну утвар чужого духа, стараємося ми, о скільки лиш можна, підпирати свій рідний промисл і питомий стиль. Відтак старались ми розширити нашу діяльність на нові галузи запотребовань: спровадили красні сальонові образи для інтелігенції, рускі дешеві ікони для селянства, а в останніх часах й малі образочки для дітей (яко шкільні нагороди і памятки св. причасті), заложили власну робітню риз. Праця була у нас в сих місяцях дуже тяжка, бож треба було тутки при новій централі закладати нові книги, організувати на ново всякі роботи, входити в звязи з ріжними гандлевими фірмами, а до того полагоджувати і весь місцевий торг, котрий власне в тім часі був дуже оживлений. З огляду на те зволить нам публіка простити, если може в деякім случаю не догоджено тепер як слід ві бажанням. Та надіємося, що коли діла стануть вже упорядковані, все буде належито полагоджуватись. Однак збільшений круг ділання нашого товариства і провктовані розширення інтересу потребують значнійших капіталів. В признанем підносимо, що наше діло найшло тут сильну піддержку в львівськім кредит. „Союзі“, що уділив нам більшого кредиту; але ми мусимо такі старати ся, щоби мали до розпорядимости власні гроші, членські капітали. Ми-ж мусимо оглядатись, щоби посідати власний відповідний льокаль, в котрім містались би разом склеп, центральна канцелярія, маґазин і робітні, тай не потребували розкидатись по ріжних домах. Наш інтерес заслуговує вповні на довіре, бож ведений правильно і, маючи опору в клірі, мусить рентуватись. Впрочім если „Союз“ повірив нам свої капітали, застерігаючи собі контролю нашого діла, если самі члени дирекції і надзорно ради вложили тут свої ощадности, то се може бути вже і для прочої публіки певною порукою. Дальше повинна публіка живо понирати і наш торг, полагоджуючи свої церковні потреби виключно в власній інституції. Також може она з довірем звертатись до нас о поміч в більших роботах різьбярських і малярських, тай не брати на вгад незвісних їй промисловців, бож пізнавши наших артистів, зможемо вказати їй певних людей. — Вікінци вивів бесідник деякі цифри з сирого білянесу, котрі вказували корисний розвій інтересу.

Всі присутні були вдоволені з сего представлення справи. В дальшій дискусії порішено видати новий ілюстрований ціник, і підношено ріжні проекти, як би інтерес еще більше розширити і розвивати.

Відтак приступлено до вибору надзорної ради. По добровільній реєстрації станіславських членів (з причини повисше вказаних) зістали вибрані: др. Янович, о. Бровко і Пелехович з Станіславова, крил. Зубрицький з Перемішля, крил. Войнаровський, др. Юрик, Лицняк, Лежогубський, Рудович, др. Боцяня, др. Володимир Бачинський і Ник. Заячківський зі Львова. На заступників вибрано: оо. Туркевича і др. Яремка. В комісію контрольну ввійшли: банкові урядники Чалельський і Максимович та о. Залужний.

По скінченню зборів уконституувала ся нова надзорна рада, вибираючи головою о. д-ра Юрика, о. Лицняка заступником голови, а о. д-ра Боцяня і о. Рудовича секретарями.

З огляду на се, що кандидатів до вибору дирекції має предложити надзорна рада, порішено скликати на се додаткові загальні збори в день 26. мая (при нагоді зборів „Дністра“).

Подаючи сей звіт, ми вираємо радо ново з'організовану інституцію в нашій місці. Маючи в своїй управі людей світлих, що тішать ся довірем у загалу, ми певні, що она буде під їх проводом що раз краще розвиватись і здобуде собі симпатію цілої публіки. — *Учасник зборів.*

На Ясену гору. (Надіслано)

Подібно як в минувших роках, так і сего року приготує ся Богоміле в честь Пресв. Богородиці на Ясену гору до Гошова. Люди, що хочать взяти участь в сїм святім Богомілію, звольять зголосити ся до ОО. Василян у Львові, — ул. Жовківська ч. 36. Зголошувати ся можна або самим, або через своїх Впр. ОО. Духовних. Ціна їзди там і назад вносить: зі Львова 4 90 К., з Пустомит 4 К., зі Щирця 3 80 К., з Миколаєва 3 10 К. — Від'їзд є назначений на 11. н. ст. червня в суботу рано. Поворот 12. н. ст. червня в неділю вечером. — Ближні відомости подасть монастир при замовленю білетів.

В справі Маріїнського конгресу в Сольногороді.

В днях 18—21. липня с. р. відбуде ся в Сольногороді (Salzburg) конгрес маріїнський для піднесеня почитання Преч. Діви Марії і для возведення і прославлення тої чудесної помощи і опіки, яку Преч. Діва всім до неї прибігаючим уділяє. Понеже і наш руский нарід алекає особлившу почессть до Богородиці... і в доказ своєї любови і преданности називає Її солодким іменем „Матери руского краю“, то надіє ся Митр. Ординаріят, що представителі Всч. Духовенства і Вірних возьмуть в тім торжестві участь... („Льв. Архієп. Вѣдомости“ ч. 4, с. р.)

Видас „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,

доставець „Народної Лічниці“,

поручає Вс. Духовенсь-
сцизорики, ножички,
волося та принимає
кльоване по уміркова-

ству бритви,
машинки до
остренє і ні-
них цінах.

Для клиру!

В життю людей, як дитин так і старших, бувають красні хвили, котрі остають їм пам'ятні на ціле життя. Сі хвили повинні ми старатись утримувати в їх тямці і тим способом піддержати в них того релігійного духа, який їх тоді огортав.

Такими моментами суть для дитин перші приймаєння сьв. Тайн. В других краях є той звичай, що сей акт відбуває ся з більшим торжеством, тай роздають ся причастникам відповідні образочки. Той добрий звичай повинні і ми удержати. — Другі важні хвили для дитин суть річні закінчення шкільної науки, котрі ось тепер наближають ся. Тут повинні ми сповнити наше посланництво і обдарити дівчату хоч би маленькими релігійними образками, котрі нагріють її до дальшої науки і скріплять релігійні чувства. Але і для цілої суспільности, для молодших і старших, дучають ся не менше пам'ятні моменти, як прим. канонічні візитації архієреїв. Настрій народа буває тоді піднесений. І таку хвилю подилось би удержати в мийшій згадці через розданє сьв. образочків, освячених архієреєм.

Сю потребу відчула наша сьвященнча „Достава“ і постаралась о спеціальні образці, заосмотрені для перших причастників і для архієрейских гостей в відповідні пропам'ятні написи і молитовки.

Най отже Всч. Отці користають з сего видавництва. Видаток не величкий, котрий можна покрити (відповідно до ціни) або з церковної скарбони, або з шкільного бюджету, або таки дарами народу. А труд нагородить ся в дунах вірних спожирею.

Ми вдячні управі нашої „Достави“, що звернули свою увагу і всю сторону церковного життя. Не зробили они сего для дрібного зиску, але для сповнення вищої ідеї. Дай Боже, щоб она піддала і приспорила нам еще не одно, що в життю церкви потрібне.

Сьвященник.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шиття, гафту, до кравец-
чини і шиття шкір, також
панчошкових машин.

АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГУЮ СЯ,
КУРС ГАФТУ БЕЗПЛАТНО

Цінники дармо і оплатно.

Йосиф Іваницький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа.

ОДИНОКА РУСЬКА РОБІТНЯ
різьбярська-столярська і позолотнича

Дмитра Стащинина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

порукає ся Всч. Духо-
веньству.

Предпачуйте і ширіть християнську часопись для руского народу

„О С Н О В У”,

що виходить 10. і 25. кожного місяця і коштує річно 3 кор.
„О с н о в а“ пише про політику, господарство, про справи релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання
і багату всячину.

Купуйте також отсі брошурки, що вийшли в бібліотечі „О с н о в и“:

1) Ану вплинемо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифинський талант	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питає	0 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлопа	6 сот.
6) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
7) Значіне праці в світі віри	0 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи“
Львів, пл. св. Юра, 5.

Оповіденє.

Знані суть нашому Всч. Духовенству товариство сьв. ап. Павла і єго видавництва. Про товариство не раз уже в „Ниві“ писало ся, а видавництва — ті просто залягають магазини. В надії, що найдуть ся прецінь сьвяшеники, яким розвій товариства сьв. ап. Павла і ширенє християнської ідеї лежить на серци так, що й ні труду, ні гроша на се не пожалують, подаємо отсе спис видань тов-а і просимо поспішати з замовленнями.

1. Від атеїзму до анархізму	0.60 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Наука о сьв. Тайні покаяня	0.20 К.
4. Дра Франка: Поема про сотворенє сьвіта (о. Др. М. Конрад)	0.30 К.
5. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольогія христ. ври ч. I—II	1.75 К.
6. Косса-Мормайстер. Перші основи Економії	0.75 К.
7. Чоловік а зьвірина	0.30 К.
8. О Службі Божій	0.20 К.
9. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.50 К.
10. Боротьба Дрепера з вірою	0.40 К.
11. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. і II.	0.40 К.
12. сьвящ. Т. Лежогубский — Теорія розвою а чоловік	0.30 К.

З дрібної бібліотеки для народу :

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Хорог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.
4. Про чернече житє	0.06 К.

Ціни враз з пересилкою !

Адреса : Львів, ул. Коперника ч. 36.

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

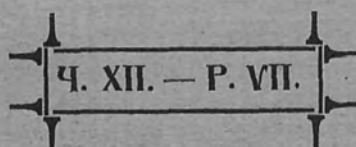

8767

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видав редакційний комітет).

ЛЬВІВ ☞ З друкарні Ставропигійського Інститута ☞ 1910.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бемі двох аркушів друку — з одноаркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 К. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Коперника ч. 36.

Ч. 12.

З М І С Т:	<i>о. Іан Савицкий</i> : Молитвослов для шкільних дітей	353
	<i>Д-р. В. Щурат</i> : Маріинський культ на українських землях давньої польської держави	361
	<i>С. Герусьинський</i> : Основане і розвій рускої оселї ванаційної	368
	<i>о. М. Клодзінський</i> : Фридрих Ніцше і его філософія	371
Бібліографія:	<i>Юліян Дзерович</i> : Сьогорічні проповідники на Україні	373
Дописи:	Із записок	377
Катехитичні відомости:	<i>о. Е. Гузар</i> : В справі засновання Товариства катехитів	379
Всячина:	(Як не фалшувати, то бодай замовчати).	384

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шураг: Св. Іван. Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шураг: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шураг: Із студій над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Ґ. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о Ґ. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологіетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

Ціни подані разом пересилкою.

Товариство взаїмного кредиту

„Д Н І С Т Е Р“

у Львові, ул. Руска ч. 20, телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпеченя „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоваришенях з р. 1873.

Одвічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам-рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більше піт.

Процент від вкладок 4%, без потручення податку рентового.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8 до 2 год. в полудне.

Конто в Шадницї почтової ч. 37527.

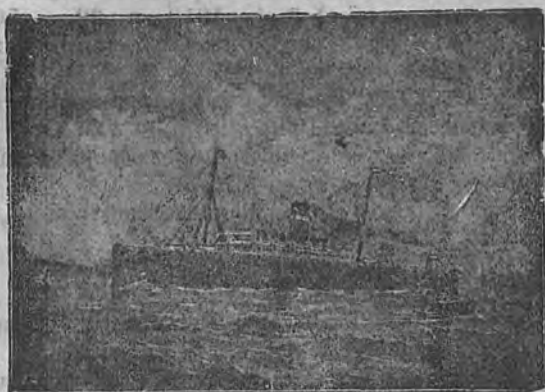
Конто жирове в Банку австро-угорскім.

Вкладни щадничї К 3,721.068.—

Уділи членські: К 284.195.—

Позични уділені: К 3,471.478.

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії Япану, Хін і т. д.

Білету жєлїзницї до кожної мїсцевости північно
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї

В Бремї се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами:

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агєнтура Північно-Нїмецького LLoyd'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 12.

Львів, 15. червня 1910.

Рік VII.

о. Іван Савицкий.

Молитвослов для шкільних дітей.

Одним з перших надприродних средств виховання молодіжи єсть молитва, без молитви ніякі средства не можуть обійти ся. Катихит, що виучить дітей як найдокладнійше катехизму, біблїї, історії Церкви — ще дуже мало зробить, если не научить дітей молити ся, если не вщипить їм духа молитви. І щоби ученики не знати як красно уміли догматику і етику, если не научать ся молити ся, то шкода було всіх трудів, положених коло предмету релігії, бо ученики ті, справді, ніколи не будуть побожними, практикуючими християнами. Що молитва єсть найсильнішим чинником в християнськїм вихованню і житю, о тім ніхто не сумніває ся, бо хто уміє добре молити ся, уміє й добре жити — як се сказав один із сьв. Отців. І я не маю наміру в сих стрічках доказувати се; я хочу радше звернути увагу на молитвослови, особливо-ж на молитвослови для дітей.

Книжочка до молитви або молитвослов мусить бути невідступним товаришом чоловіка і то почавши від перших его літ шкільних аж до гробової дошки. Само собою проте розуміє ся, що молитвослов повинна і мусить мати кожда християнська дитина. Що воно так, а не инакше — буду старати ся доказати.

Молитва не єсть звичайним піднесенем мисли до Бога, як дехто думає, лише єсть піднесенем цілої душі до Бога. В молитві правдивий і добрий суть чинні всі сили нашої душі: розум, бо нам представляє Господа Бога з усіми Его совершен-

ствами — пам'ять, бо нам пригадує всі добродійства Божі і нашу зависимість від Бога, — серце, бо будить в нас чувства, що нас лучать з Богом і викликає в нас настрій набожний і — воля, бо викликає бажання і постанови — а се єсть найважнійше при молитві, бо без актив волі не можна й говорити о відданню ся душі Богови. Педагогія раціоналістична твердить, що молитва, як і взагалі ціла релігія, полягає виключно на чувствах, але Церков християнська каже, що не розчулене внутрішнє, не слези і зітхання, не довгість молитви рішають о вартості молитви, лише якість і сила добрих постанов, які робимо в молитві. При кожній молитві маємо здобути ся на якусь добру, практичну, можливу до виконання постанову. І хто в наслідок молитви, сейчас по ній, робить добрі діла і поконує свої злі привички на славу Божу, того молитва на певно була добра; противнож, розпливане в внутрішніх утіхах, без дальшої праці для Бога, єсть лише змарнованєм ласки Божої. Хто то зрозуміє, хто розважить, що молитва не лише побуджає до доброго, але й спричинює скріплене волі і вимолює поміч Божу до доброго, тим самим зрозуміє, як велике добродійство висьвідчає дитині кожний, хто заправляє єї завчасу до молитви.

В чім же полягає то заправлене дитини до молитви?

Передусім треба навчити дитини тексту молитов. І тут показує ся перший раз потреба молитвослова. В перших роках науки дитина учить ся тексту молитов на пам'ять і то лише коротких молитов, бо при довшій молитві дитина мучить ся, попадає в розсіянє і знеохочує ся до молитви, — але чим дитина старша, тим більше і довших учить ся молитов, а до того вже конечно потрібний молитвослов. Молитвослови повинні мати діти вже на третім році науки; вчаснійше не порадно єсть давати дитині молитвослова, бо дитина ще так мало вправлена в читаню, що складанє букв в слова і тямка на інтерпункції перешкаджають зібранню мислей, — але на третім році науки повинні вже мати всі діти однаковий молитвослов.

Потреба молитвослова не устає й з хвилиною, коли дитина уміє вже всі молитви, бо молитвослов, як сказано висше, має бути товаришем чоловіка аж до гробової дошки. І дівчина і хлопець і молодець і мущина в силі віку і старший чоловік і старушок — всі потребують молитвослова. Здавало би ся може, що молитвослов для старших не єсть конче потрібний, бо старший уміє вже всі молитви на пам'ять; а впрочім і молитва устна не єсть конечно потрібна, бож прецінь можемо молити ся молитвою внутрішньою, розважувати над житєм і страстьми Ісуса Христа, над послідними річами і иньшими правдами віри — і так взбуджувати побожні чувства і спасенні постанови. Така молитва єсть навіть взнеслійша, такої молитви вимагають від людей аскети християнські, бож прецінь в сьвятім письмі написано: *лині рады разоренієм разорена єсть кса землі (сердце людских) яко ни єдиних єсть ниже размышляеших сердцемъ* (Іерем. 12, 11); а пророк Давид каже: *согрѣшах сердце мое ко лику и къ пощению*

моємих розгорітих сьм згнь (Пс. 38, 4); а сьв. Бернард каже: розважуване єсть хлїбом для душі, котрий єї кормить і скріплює до всего доброго (S. Bernard. Ser. in annunt. B. M.). По части виглядає той закид як слухний, але лише по части, бо по перше: так говорять звичайно ті, що не уміють розмишляти, а то не така легка річ, як би може кому видавалось, а по друге, кілько то разів люди нарікають, що не суть розположені-настроєні до молитви! І ту власне в пригоді стає устна молитва, а з нею і молитвослов.

Вправді молитва єсть то піднесене душі до Бога, що може стати ся і без устної молитви, але в практиці молитва устна відгравает тут велику роллю. Кождий знає, що людська мисль тогді доперва скупляєсь в собі і обіймає певну річ яснійше і докладнійше, коли має се виразити словами. Кілько то разів здає ся нам, що якусь річ розуміємо достаточо, а коли хочемо о ній говорити, спостерігаємо, що мусимо наші відомости доповнити і поглибити! Протівно знов, слова будять у нас гадки і нашими словами викликаємо гадки у других людей. І се також переконує нас, що устна молитва зневолює нас до яснійшого упритомлення собі наших потреб*). Не дивно отже, що на підставі сего природного права люди від найдавніших часів, а особливо християни-католики, уживали устної молитви, а з тим і молитвословів — розуміє ся, о скілько була знана штука писаня, а опісля штука друкарска.

Зрозуміла річ, що молитвослови були зразу дуже рідкі окази, бо задля великих коштів лише заможнійші могли собі їх справити**), але опісля, коли кошта спровадження молитвослова стали низші, а вкінци з хвилиєю винайденя штуки друкарскої, видавництва молитвословів стали множитись так, що тих видавництв єсть нині незлічима число. Так було в західній Церкві, подібно було і в східній Церкві і у нас на Руси.

У нас суть найрідкішійші видавництва молитвословів; ми згадаємо лише кілька: оо. Василиян, Просьвіти, Тов. педагогічного, Ставропігії і многі иньші. При тім найгірше є те, що молитвослови для нас видають нераз особи найменше до того компетентні, як Видавництво людове, спілка Чайковский і Келбусевич, навіть Німці, як J. Steinbrenner в Віртемберзі, котрий своїми виданнями засипує цілу Галичину. Правда, всі ті виданя суть цензуровані духовною властію, котра на підставі рішень собору тридентийского має чувати над молитвословами, правда отже, що вони не містять в собі нічого протівного католицькій вірі, але то ще за мало; цензура повинна звертати бачну увагу на згідність тексту у всім, бож то не лише в школі, але і в

*) Dwutyg. Katech. Tom XV. str. 123.

**) До нинішнього дня пр. захован ся молитвослов а згідно псалтир пїсаря Льотара, з 9. столїтя — Libellus precum, Liber precatum Karоля Лїсого і молитвослов Генрика IV або V. (Stim. a. M. L. LXXXVII, 31.).

парохії дуже потрібна однотайність тексту. Дає ся се легко відчутти, особливо коли весь нарід в церкві сьпіває якусь піснь, бо — поминувши, що у нас є найрозмаїтші „напіви“ — кождий майже вірний сьпіває иньший текст; а се прецінь не причинаєсь до піднесеня обряду, ані до збільшеня слави Божої.

Молитвослови наші мають найріжніші назви: Гостинець, Да сьвятить ся імя Твое, Корм душі, Слава Ісусу Христу, Молитвослов для гр. кат. дітей, Горі імієм сердца, Сборничок для мірян, Хвали душе моя Господа і множество иньших, а кождий з тих молитвословів иньший має уклад, иньші молитви, иньші тропарі, иньші пісні, а, що гірше, навіть тексти поодиноких молитов суть відмінні. Приміром в „Гостинци“ молитва начальна єсть слідуєча: Молитвъ ради пречистыя Твоея Матери и всѣхъ Святыхъ, Господи Ісусе Христе Боже нашъ помилуй насъ, амінь, — а в иньших молитвословах ся молитва звучить: Молитвами Святыхъ Отець нашихъ, Господи Ісусе Христе Боже нашъ, помилуй насъ. Дальше в „Гостинци“ пропущені молитви кінцеві: до сьв. Ангелів до всіхъ Сьвятих. Єслиж порівнаємо в молитвословах часть катехизмову, то найдемо в кождім молитвослові найвідмінніші тексти. От, возьмім хочби десяту заповідь Божу. В одних молитвословах заповідь та стилізована коротко: „Не пожадай нічого того, що єсть ближнього твого“, а в других: „не пожадай дому ближнього твого, ні поля его, ні вола, ні осла, ні слуги, ні служниці, ні всего того, що єсть ближнього твого“, а в иньших ще инакше. В виданню Ставропигії текст части катехизмової єсть зовсім відмінний і прямо незрозумілий. Або возьмім приміром девять гріхів чужих; — тут в стилізованню їх справдішній хаос, ба, навіть в „Гостинци“ з року 1902 і в пізнійшій виданню видруковано лише вісім (8) гріхів чужих, підчас коли у всіх катехизмах вичисляєсь девять (9) чужих гріхів.

Так само має ся річ з иньшими молитвами. А найбільший нелад єсть в укладаню побожних пісень. Тут здає ся, не знайшов би і двох молитвословів з подібним укладом пісень. І так, як в калейдоскопі при кождій зміні положеня укладаєсь иньший взір, иньша розета і неможливою майже річию є викликати той самий взір, так переглядаючи всі найможливіші наші молитвослови, неможливою майже річию єсть знайти ті самі пісні в двох молитвословах — і то єсть найфатальнішою стороною наших молитвословів. Не беру навіть на згляд молитвослова, виданого Ставропигією, бо той не є писаний народною мовою і не може стати ся молитвословом для учачої ся молодіжи (котру я цілий час маю на думці), але коли приглянемо ся й молитвословам, друкованим народною мовою, то трудно дошукатись якоїсь системи, якогось усталеного пляну.

Порівнаймо найліпший ще у нас молитвослов „Гостинець“ з иньшими, то побачимо, що передусім єсть в нім великий брак пісень, бо надруковано усього 6. пісень і то переважно мало сьпіваних, як приміром „Христос воскрес, Христос воскрес“,

„Радость з неба ся являє“ і т. д., а нема прекрасних пісень наших, як „Пречистая Діво Мати“, „О всепітая“, або хочай би тих, що суть в „Да святить ся ім'я Твоє“. Не хочу через те сказати, що може не повинно впроваджувати ся нових пісень — навряд, уважаю за конечно потрібні і незвичайно красні ті нові пісні до Серця Ісусового і Матери Божої, але думаю, що hoc faciendum et illud non omittendum. В иньших знов молитвословах суть такі пісні, яких в „Гостинци“ нема і так in infinitum. Не говорю вже навіть о тих виданнях німецьких чи польських, де в однім сказано: Пречистая Діво Мати руского краю з ангелами і сьвятими Тя величаю, — а в других: Преч. Діво Мати руск. краю на небеси і на землі Тя величаю. І таких ріжниць в тексті в ріжних молитвословах можна би навести сотками, так що навіть шкода тут їх більше наводити, бо впрочім кождий легко то сам побачить, коли лиш возьме в руки два ріжні молитвослови.

Ті всі недоладности на око суть дрібницями, та в практиці з дітьми роблять вони великі труднощі, як то низше побачимо. Тепер мусимо поставити собі питає, чи і котрий з тих ріжних молитвословів єсть пригідний для школярів?

Перш усього мусимо згодити ся на погляд, що всі діти шкільні певних степенів повинні і мусять мати всі однаковий молитвослов, чого у нас на жаль нема. Причини того суть ріжні; першою причиною єсть се, що нема у нас такого молитвослова, котрий би заспокоював всі духові потреби шкільних дітей, а другою причиною то се, що діти, як і старші люди, купують по найбільшій часті молитвослови на відпустах, на місіях, на базарах, а купують такі, які їм припадають до вподоби або форматом, або оправою або низкою ціною. Розуміє ся, дістають товар менше вартний, дуже часто підлий — молитвослов, незгідний з духом нашого обряду, виданий чужою фірмою лише для зиску.

Если-ж великою перешкодою в провадженню науки єсть різнородність шкільних підручників, так що прямо неможливою стаєсь наука в таких обставинах — чого доказувати не треба, — то з тих самих раций всі шкільні діти мусять мати однакий молитвослов. Одностайність молитвослова на шкільній лавці єсть прямо дезідератом, услівем *sine qua non*, на всіх степенях науки, — а в низших степенях уживанє молитвословів без їх одностайности єсть річию просто неможливою.

Розуміє ся, що в першій мірі молитвослов мусить гармонізовати як найстрогійше з катехизмом*) і текст в молитвослові

*) Мимоволі насуває ся тут питає, гляючи в середнім катехизмі австрійського Епископату, котрий в перемській дієцезії обов'язує в IV і VI кл. народній, в I і II кл. гімн., нема при кінці ані нігде инде поміщеного псалма 50, підчас коли в малім катехизмі єсть той псалом, де якраз він неконечно потрібний, — хоч і ту не вадить, бо той малий катехизм уживаєсь в II і III кл. народній, де діти єще не учать ся псалма 50, а в IV кл. народній, де власне мають учити ся псалма 50, то вго в катехизмі нема.

мусить бути згідний з текстом катехизму; а знов молитвослови мусять годитись всі між собою.

Брак однастайности молитвословів дає ся найбільше відчувати при виучуванню дітей побожних пісний. Яку небудь зачати піснь учити дітей, то сейчас чути голоси: „У мене того нема“, „у мене то инакше“ і т. д. Зачати знов піснь иньшу, то сейчас з другої сторони такі самі голоси: „у мене того нема“, „у мене єсть инакше“ — і так безнастанно. Остаточню катехит мусить брати в руку оловець і йти від дитини до дитини і поправляти відповідні місця в тексті — если случайно єсть яка піснь у всіх, а як ні, то мусить диктувати цілі пісні на особних картках; а які з тим трудности у малих дітей, то знає той, хто з тим мав до діла — поминувши то, що на таке писанє тратить ся з дітьми — при неумілім їх писаню — кілька годин науки релігії. Діти знов видячи, що їх молитвослови не добрі („злі“), незлюбляють їх, не носять і забувають о них.

З тих раций в дієцезії тарнівській духовна власть признала молитвослов „Hosanna“ за загально обовязуючий *) і кождий мусить признати, що добре зробила, бо однастайність молитвословів єсть конечна. А як то гармонійно буде, коли всі діти будуть мати однакий молитвослов, як скоро і легко буде можна виучити їх, крім щоденних молитов але й иньших, дуже взнеслих і молитов і пісень! А як то буде мило, коли не почує ся більше голосів: „у мене нема того“, „у мене инакше“ і чи не буде то з великою користю і для самих дітей — чи однакі молитвослови не будуть лучити їх тіснійше і чи не будуть діти через те чути ся ближшими собі?

Думаю, що досить сказано на ствердженє потреби однастайного молитвослова для шкільних дітей і кождий з отців катехитів признаєть, що брак такого молитвослова днес дуже відчувати. Вже в XVI. віці видав блаженний Канізий в Інгольштаді (перший раз в році 1556) „Gebetbuch für Studenten“ (**). Давно вже відзивали ся і в нас голоси, що ми не маємо такого молитвослова, що найліпший тепер то ше єсть „Гостинець“, але і той не зовсім відповідний для шкільних дітей, бо особливо дуже діямаючо дає ся в нїм відчувати брак пісень церковних. Однакож якось ніхто не взяв ся до виданя такого молитвослова, — а прецінь така справа, можна сказати, не терпить проволоки. Видко, не було кому тим зайнятись.

Але тепер, славити Бога, єсть вже кому до того взятись. За єдино компетентного чинника до того уважаю ново повстале у нас Товариство руских катехитів. Воно мусить взяти ту справу в свої руки і воно певно єї найкрасше виконає. Представляю собі се так, що комісія чи секція видавнича в тім товаристві ту справу, чи то через розписанє відповідної анкети, чи

*) Dwutyg. Katech. XV, 126.

**) Stimm. a. M. L. LXXVII, 286 стр.

остаточно сама, солідно і точно перестудіює і приступить до видання такого молитвослова. Власних фондів товариство на разі не має і певно не так скоро їх буде мати, але може вийти в порозумінє з товариством сьв. ап. Павла, що певно радо пожертвує на то фонди, бо ж то конечно для добра наших дітей.

На мою думку субстратом до укладу молитвослова для шкільних дітей може дуже красно послужити виданий оо. Василями „Гостинець“. Розуміє ся, не одно в нїм треба би опустити, не одно додати. Подаючи в головних зарисах плян такого молитвослова — думаю, що склад повинен бути менше більше такий: молитви щоденні, часть катехизмова, молитви ранні, вечірні, до сьв. сповіди, до сьв. Причастия, по сьв. Причастію. По тих повинні би конечно слїдувати молитви з відпустами і при кожній молитві виразно треба би виписати, що і яким відпустом молитва є надїлена — бо ж прецінь до умов осягнення відпусту належить знати о тїм відпусті, — дальше молитви коротонькі, слова зітхненя (*Stossgebete, akty strzeliste*), котрі суть пожаданими, бо много, дуже много ділають на серце і волю чоловіка і незвичайно підносять душу до Бога. „Die kurzen Gebete, die man Stossgebete nennt, sind lauter Edelsteine, wahre Perlen“ (S. Vincentus Ferz. de fidelib. def.) Дальше повинні би слїдувати крім акафисту до Серця Ісусового і до Благовіщення Пресьв. Богородиці, ще акафист до Страстей Христових, котрий дуже придасть ся, бо підчас реколекцій в великім пості відправляєсь акафист до Розп'ятого, а ученик, не маючи такого в молитвослові, має вимівку навіть сам перед собою, ховає молитвослов до кешені і не відмовляє ніякого акафисту, — маючиж его в книжочці, все таки був би потягнений до відправлення его; дальше чин утрені, чин вечерні, опісля Служба Божа, тропарі чотиридесятниці, пятьдесятниці і всіх сьвят. Конечно єсть умістити в молитвослові й паракліс до Пречистої Діви — особливо тепер, коли сей паракліс у нас так розширив ся, що нема місточка, міста, де би не відправляв ся; а і по селах правлять ся масві богослуженя і діти дуже радо ходять на ті богослуженя — але що з того, коли дитина дурно стоїть в церкві, бо в єї книжці „того нема“. По крайній мірі повинні бути бодай стіхири „За всіх молиши ся благая“ і дальші, котрих текст єсть так взнеслий, а ария (2 глас подобний) так пориваюча душу і серце чоловіка, що рівних їм пісень здає ся, що і нема; вони суть так красні і так своєрідні рускі, що все і всюди можна їх сьпівати, а особливо з молодіжню в школі — та їх в молитвословах звичайно нема. Дальше слїдували би побожні читаня, а на кінці пісні.

Пісні побожні суть дуже важним чинником в релігійнім вихованню. „Привикай до сьпіву — каже сьв. Золотоустий — а досьвідчиш цілої его солодости, бо сьпіваючі побожні пісні наповняють ся сьв. Духом“. І справді, побожний сьпів се олода в терпінях, потїха в смутку, заохота при праці, відпочинок

в трудах, товариш в радостях і щастю. Для того псалмопівець Давид кличе: „Воспою Господеви въ животѣ моемъ, пою Богу моему, дондеже есмь“ (Пс. 103, 33), а сьв. Григорий говорив: „qui cantat, bis orat“, — бо лучить молитву внутрішню з внісною, душа передає свої чувства тілови, щоби і воно голосило славу Богу. І тому сьв. Церков, щоби заохотити людей до сьпівання побожних пісень, надала сьпівачим яку не будь побожну піснь 100 днів відпусту, а тих, що других учать або заохочують до сьпівання, наділив папа Пій VII. відпустом 360 днів *. Для того то в році 1909 появил ся в видавницві I. P. Bachem в Кольонії над Реном німецький молитвослов, в котрім крім 17 літаній є аж 233 побожних пісень **).

А українська вдача сьпіволюбива, і діти дуже люблять сьпівати, коби лиш їх научити, а ту нема з чого. Скажуть може, таж прецінь є дуже красні сьпіванники і з них можна учити дітий найріжніших пісень, — то правда, але хіба в такім разі мусить дитина носити з собою і молитвослов і сьпіванник — а тут ледви можна довести до того, щоби всі діти, а особливо бідніших родичів, мали молитвослови. Отже конечною річю єсть помістити пісні в молитвослові і то як найбільше. Повинні бути коляди, пісні на Воскресеніє, до серця Ісусового, до Пречистої нові красні — не поминаючи, розуміє ся, й старших, таких як „Пречистая Діво Мати“, піснь до сьв. Отця Ніколая, пісні страсні — дуже потрібні на великий піст і на час реколекцій — піснь сьв. Амврозия, піснь при виставленю Пресьв. Евхаристії, піснь благальна. Календар цілого року можна би собі дарувати.

Певно, що хотівши помістити то все висше наведене, вийшов би молитвослов незвичайно великий, що остаточно не вадило би, бо ліпше мати великий молитвослов і повний змісту, ніж менший, в котрім нічого потрібного властиво нема, однажко для уникнення і тої трудности можна би дещо пропустити, приміром чин утрені можна би зредукувати, бо і так ученики і взагалі діти дуже мало на ній бувають. Правда, повинно ся впливати в тім напрямі, щоби діти ходили на утренью, але нині так річ має ся, що діти з малими виїмками майже зовсім на утрени не бувають, а впрочім навіть не дуже й можуть на ній бути, бо все підчас утрені — майже всюди так єсть — збирають ся в неділі і сьвята на егзурту. Можна пропустити ще й тропарі на Состраданіє Пресьв. Богородиці, на сьв. Юрія, сьв. Іоана Богослова, сьв. Ілїї, на Усікновеніє голови сьв. Іоана Хрестителя, на память смерті сьв. Іоана Богослова — при тім виразно зазначаю, що се лиш для зискання більше місця, бо в ті дні і так діти суть в школі на звичайній науці.

*) Сборникъ пѣсней церковныхъ оо. Васильян 1898.

**) Stimm. a. M. L. LXXVII, 411.

Крім того повного молитвослова міг би бути молитвослов менший, призначений для дітей наймолодших, в котрім могли би бути пропущені тропарі і читання побожні, бо діти в тих літах не зможуть ще з них користати; а за те були би в більшій кількості побожні пісні. Того молитвослова уживали би діти до IV. кл. народної, а вступаючи до V. кл. мусіли би вже мати молитвослов більший, котрий би вже могли заховати собі на ціле жите.

Розуміє ся, що свого пляну не уважаю я за найліпший; пишучи се — мені ото розходило ся, щоби хтось з компетентних над тим подумав і приступив до такого важного діла.

Маючи молитвослов спеціально для шкільних дітей, молодших і старших, лекше буде катехитови заправити дітей до частійшого і хосеннійшого уживання молитвослова, а з тим піднесєсь певно і дух молитви у дітей. А маючи повний молитвослов, заховують єго діти і на пізнійші літа на становищах. А позаяк багато значить при звичаєнє, то хто знає, чи молитвослов, захований від малих літ, не виратує може не одну душу від індеферентизму релігійного — пригадавши єї давні літа і давні горячі молитви.

Д-р В. Щурат.

Маріинський култ на українських землях давної польської держави.

(Д а л ь ш е).

З XVI. в. звязує традиция чудотворні ікони Почаївської, Сокальської, Бережанської і Тартаківської Богородиці.

Почаївську ікону мав привезти з Царгорода на Русь грецький митрополит Неофіт 1559. р. Він дав ту ікону в дарі судиїні Луцької землі Анні з Козинських Гойській, що ставши фундаторкою почаївського монастиря, передала єї 1597. р. під опіку черцям. Однак почаївський монастир не зараз став ся безпечним захистом для неї. В першій половині XVII. в. він мусів витерпіти чимало нападів зі сторони белзького каштеляна, протестанта Андрія Фирлея, що й забрав ікону Богородиці до Козина, відки звернено єї аж після занедужання пані ка-

штелянової (1641. р.), добачивши в ній висший допуст. З того часу й понесла ся вже слава Почаївської ікони по всій Руси на крилах многих легенд і пісень. А змістом їх — чудеса Богородиці, списані в книзі п. з. „Гора Почаевская“, виданій з нагоди коронації, що відбула ся великим коштом канівського старости, Миколи Потоцького. З повени почаївських легенд згадати-б хиба ті, що безперечно мусіли поражати уяву народа й будити в ній тим більше одушевлене для чудотворної ікони. Такою є одна з найраньших легенд про черця, що підчас татарського набігу 1607. р. власну свою голову, стяту ворожим мечем, приніс Богородиці в жертві; пізнійша з 1674. р. — про плач ікони і про чудесне визволене бранця з турецької неволі; і найпопулярнійша з 1675. р. — про чудесну оборону Почаєва перед Татарами. Почаївські легенди лягали в основу пісень. Одна пісня в книзі п. з. „Гора Почаевская“ майже всі їх обіймила.

Чернечими і народними легендами та піснями прославлена ікона мусіла стати предметом незвичайного культу. І розвив ся той культ в XVII—XVIII. в. так мучо, що рівнатись міг сьміло не лиш з давним культом киево-печерським, але і з новим польським, ченстоховським. Наслідком того й писателі, що славили чудотворні ікони Богородиці на Руси, не могли забувати почаївської. Бо хоч сама вона й не мала за собою такої давньої традиції, як н. пр. киево-печерська ікона, так за те опирав ся культ її на давнійшій фундаменті. Тим фундаментом була традиція про вівчаря Івана Босого, якому Богородиця явила ся на почаївській горі вже в XIV. в., лишивши на тій горі знак по собі — чудотворну стопку з жерельцем цілющої води. Та стопка була таким-же предметом легенд і пісень, як і сама ікона. Культ ікони скріпляв ся культом стопки. І коли Домінікани в Підкамени оголосили сьвітови, що в них є также чудотворна стопка Матери Божої¹³⁾, то мало се лиш на ціли піднесенє культу польської ікони до висоти, на якій станув культ почаївської. Але що-ж думати справді про такі стопки? Виясненєм значіння їх занимались два польські вчені, Луцкевич і Копера. Луцкевич лучив повстане стопок в Польщі з часом після шведських воєн, коли то народний піетизм для Марії приписував їй кожний погром ворога і слідів Єї глядав на освобожденій землі¹⁴⁾. Копера-ж в стопках Марії пізнавав граничні знаки з середних віків, що їх в XVII. в. звязувано з легендами і як сьвятощі вмурувано в стіни костелів¹⁵⁾. Обі гадки дадуть ся погодити з собою. А хоч прийате їх буде рівнати ся запереченю факту, на яким опираєть ся народне значінє стопки, то звязана з нею віра народа остане тим кріпшим доказом того піетизму для Марії, котрий все гарне чи надзвичайне звик звязувати з Нею.

13) Al. Fridrich: op. cit., ст. 271.

14) Wisła, Warszawa, 1894, зом. 1—2 ст. 163.

15) Wisła, Warszawa, 1896, зом. 2, ст. 72

Сокальська ікона, що згоріла 1843. р., була вже від 1519. р. в посіданню Бернардинів. Ту копію Ченстоховської Богородиці мав по словам легенди¹⁶⁾ намалювати при помочи ангела надворний маляр короля Володислава Ягайла, Яків Венжик, для нашої церкви в Сокалі. Коли церква згоріла, Бернардини, користаючи з нагоди, примістили її в своїм костелі. Там вона удостоїлась величавої коронації 1724. р., описаної в кількох польських книжках. Перша історія ікони була ділом українських парохів, що й випечатали її по українськи. Скороченим перекладом тої історії є книжка п. з. „Moena Straz Korony Polskiej“ (Львів, 1724)¹⁷⁾. Однак польські писателі нерado згадують українську історію ікони. За те ж радо повторяють вони Бернардинську легенду, підкріплени й фалшованими листами¹⁸⁾ про те, як 1655. р. Сокальська Богородиця сліпотю поразила Хмельницького так, що він не лиш відступив від облоги Сокаля, але й дав еще Бернардинам срібний збанок таларів¹⁹⁾. Тенденція легенди очевидна.

Про Бережанську і Тартаківську ікону відомости дуже скупі. Бережанська була до 1831. р. в замковій каплиці Сінявських, відки перенесено її до церкви Св. Трійці²⁰⁾. Ікона тартаківської церкви мала бути принесена Волсвинським Василянном Єремією з Єрусалима²¹⁾.

В XVII. в. в ряд чудотворних ікон війшло нових замітніших одинайцять: Жировицька, Купятицька, Теребовельська, Чернихівська, Улашковецька, Підгорецька, Крехівська, Верхратська, Фрагська, Стромилово-Каменецька і Повчанська.

Жировицька ікона по словам начальної легенди явилась пастирям на дереві. Коли пан Ал. Солтан заховав її у скрини, вона в друге знайшлась на дереві, що спонукало Солтана здвинути на тім місці каплицю, а потім храм. Той храм після якогось часу згорів. Здавало ся, згоріла з ним ікона. Аж ось, одної днини явилась вона знову дїтворі на пасовищи. І се вже впевнило всіх, що ікона є чудотворна. Слава її з Литви пійшла дальше²²⁾. Завдяки обставинам, вона стала перворядною і для України, особливою покровителькою унії. А звязалась історія початків унії з Жировицькою іконою передовсім тому, що одним з найширїйших поклонників її був ігумен жировицького монастиря Василян, пізнійше „columna unionis“ — св. Йосафат Кунцевич. Зв'язанає імени того подвижника унії з

¹⁶⁾ В. Чернецький: *op. cit.*, ст. 12; те саме в книзі Галатовського п. з. „Небо Новое“.

¹⁷⁾ *Idem*, ст. 13.

¹⁸⁾ *Idem*, ст. 22—25.

¹⁹⁾ Al. Fridrich, *op. cit.* 295.

²⁰⁾ *Idem*, ст. 172.

²¹⁾ В. Чернецький: *Короткі історичні відомости про Тартаків.* Львів, 1890, ст. 8.

²²⁾ И. Галатовскій: *Небо Новое* (1677), де списані чуда 24—27) на основі історії ікони Василянна Боровика (Луцьк, 1628).

культу чудотворної Жировицької Богородиці було для унії запорукою всіх бажаних успіхів, що їй приписувалися все тій-же Богородиці. Дав сему вираз єпископ Суша в своїм письмі п. з. „*De laboribus unitorum*“, де з пересвідченням сказано, що Пресв. Діва мов на боєвище ступила в обороні унії. А наслідки такі, що: „*Zyrowiciis ad miraculosissimam Virginis iconem tot et tanti haeretici, schismatici inducti celeberrimis Virginis miraculis partim ad unionem partim ad s. Romanam ecclesiam transeunt*“. І те велике значіння Жировицької ікони в розвою унії мало спинити навіть Францішкан в їх заборчості. Коли вони для зискання впливів на Україні хотіли забрати Василянчому чудотворну ікону, Жировицька Богородиця заявила одному Францішканинові у сні, що Вона тому противна: „*hunc locum pro defensione et promotione unionis a Deo excitatum atque ablato unitis loco miracula cessatura*“²³). Завдяки такому значінню Жировицької ікони, приходили до неї з поклоном польські королі: Володислав IV., Ян Казимір і Ян Собіський²⁴); копію її умістив папа Климентій XI. 1718. р. в головній престолі римського храму св. Сергія і Вакха²⁵); врешті в Жировичах 1730. р. відбулась під проводом Афанасія Шептицького величава коронація ікони²⁶).

Культ Купятицької ікони датується з самих початків XVII. в. Стала вона славна поза межами Пиньської землі головню завдяки Калнофойському, що на основі записок ігумена купятицьких Василян Іларіона Денисовича списав її історію (Parergon, 1638). Популяризації чудес її довершив бувший ігумен купятицького монастиря, Галатовський (Небо новое, 1677).

Історія Теребовельської ікони зарисувалася головню на тлі воєнних часів. Їй приписується оборона теребовельського замку від Татар і козаків 1651. р. і від Турків 1673. р., коли то Богородиця, як оповідає легенда, сама в сонішній ризі ходила по мурах і завертала на Турків їх власні кулі²⁷). З татарсько-турецьким лихолітєм вяжеється й легенда про плач Теребовельської ікони, що її Галатовський датує роком 1663 (Небо Новое, 1677). Взята 1673. р. до катедральної церкви у Львові, вона під час шведської облоги 1704. р., по словам мійського хроніста, розплакалася вдруге і своїми сльозами спонукала шведського генерала Штембока зректися жаданої контрибуції²⁸). І не один почувся вдячним для неї серед воєнних пригод. Йосиф Шум-

²³) Harasiewicz: *Annales ecclesiae ruthenae*, ст. 342

²⁴) *Signum Magnum*, Vilnae, 1730.

²⁵) Василь Левицький: *Коротка історія ікони Жировицької Матері Божої на Русі і в Римі*. Жовква, 1904.

²⁶) Опис коронації в цитованім письмі п. з. „*Signum Magnum*“.

²⁷) А. Петрушевич: *Сводн. гал.-рус. лѣтопись*, Львовъ, 1874, під pp. 1651 і 1673.

²⁸) *Akta grodzkie i ziemskie*. Lwów, 1868, т. I., ст. 66. — D. Zubrzycki: *Kronika miasta Lwowa*, Lwów, 1844, ст. 456.

лянський зложив перед нею дві кулі, що минули єго щасливо на полях битви під Журавном 1676. р. і під Віднем 1683. р.²⁹⁾

Чернихівську ікону традиція відносить до XVI. в. Доведеним було-б се лиш тогді, коли-б можна справдити, що вона дійсно походить з Василянського монастиря, який був у Чернихові до 1578. р. Чудотворність ікони оголосив офіційно візитатор о. М. Шадурський 1761. р.³⁰⁾

Улашковецька ікона з 1678. р. зберігала ся до 1720. р. в печерній церкві. До монастирської церкви над печерою переніс її ігумен Брилинський, той сам, котрого російський генерал Мюнніх вивіз 1740. р. разом з многими приборами монастирської церкви в Росію. Монастирські документи, в яких певно й містилась давня історія Улашковецької ікони, пішли тоюж самою дорогою. Найбільше поклонників мала Улашковецька Богородиця в часах турецького лихолітя. Між пізнійшими почитателями Улашковецької Богородиці і щедрими добродіями монастиря стрічаєть ся равську каштелянку Л. Залуску, куменецького судию земського Д. Кроковского, стобницького старосту Л. Лянцкоронського і канівського старосту М. Потоцького³¹⁾.

Підгорецька ікона від 1694. р. сповиваєть ся чаром поетичних легенд про Пліснеско, з яким книжна традиція хотіла-б звязати й перші початки Василянської діяльності в Підгірцях. До 1694. р. була ікона в Голубиці, відки до Підгорець переніс її за дозволом митрополита Йос. Шумлянського ігумен Партеній Ломиковський³²⁾.

Крехівська ікона була власністю львівської міщанської родини Красовських, що після чудесного уздоровлення своєї доньки передала її монастиреви крехівських Василян³³⁾. Львівська родина Красовських, а властиво один член її, ставропигійський братчик, згадуєть ся, правда, вже в однім письмі Івана Вишенського з 1606 р., в „Посланні честной и благоговѣйной старицы Домникии“,³⁴⁾ де до згоди з Красовським накликуєть ся другого ставропигійського братчика Юрія Рогатинця. Та чи могла родина Красовських передати вже тоді ікону крехівському монастиреви? Відповідь мусить вийти заперечена, коли зважить ся, що крехівський монастир повстав що йно коло 1630. р. заходами Йоїла (ум. 1638. р.)³⁵⁾. Однак і далеко по-за 1660. р. глядати дати не можна. „Небо Новое“

²⁹⁾ А. Петрушевичъ: *op. cit.* під pp. 1676 і 1683.

³⁰⁾ Al. Fridrich: *op. cit.* ст. 192—193.

³¹⁾ А. Петрушевичъ: *Сводн. гал.-рус. лѣтопись, Львовъ, 1887, під роком 1720.*

³²⁾ Al. Fridrich: *op. cit.*, ст. 265—269.

³³⁾ Козакевичъ: *Памятка зъ Крехова, Жовква, 1898, ст. 5.*

³⁴⁾ Архивъ юго-западной Россіи, изд. комисією для разбора древнихъ актовъ. Часть первая, томъ VII. Кіевъ, 1887, ст. 26—35.

³⁵⁾ Козакевичъ: *op. cit.*, ст. 4.

Гаятовського, що по руськи було видане 1677. р., по польськи появилсь 1665. р. І в нїм межи чудотворними іконами Богородиці згадуєть ся вже й Крехівська: перед нею в день Благовіщення свѣчі самі засьвітили ся. В виду того і чудесне убите татарського ватажка кулею з монастирської пушки 1672. р.⁸⁶⁾ можна ввести в звязок з Крехівською іконою. Лиш популярність ікони могла спопуляризувати його на довші часи між народом.

Другою Крехівською іконою є давня Верхратська, звязувана одним переказом з іменем київського митрополита Петра, другим імовірнійшим — з замойським монастирем Василян, відки до Верхрати привіз єї 1682. р. Ісаак Сокальський. Признана через Йос. Шумлянського 1685. р. чудотворною, вона зазначилась пізнійше таким množеством чудес, що тільки до 1793. р. записано їх 150 в рукописній книзі архива львівських Василян. До Крехова перенесено єї 1808. р.⁸⁷⁾

Про Струмилово-Каменецьку ікону оповідає Гаятовський (Небо Новое, 1677), що вона 1655. р. в дивний спосіб мінила ся. Згадку про неї з 1669. р. подибає десь і Петрушевич⁸⁸⁾. А пісню в честь єї вже під кінець XVIII. в. подав Д. Левковський в своїм „Началѣ съ Богомъ пѣсней на праздники Господскія, Богородичныя и Святыхъ“ (1777—1787). Де вона нині, не звістно.

В Бережанах у Бернардинів зберігаєть ся доси давна Фрагська ікона. Історія переходу тої ікони в руки Поляків — то найкрасша ілюстрація всіх подібних історій. Вже в Фразі якоюсь незнаною дорогою, мабуть тою, що й Сокальська, дісталась вона до костела Бернардинів, що осіли там 1682. р. Без огляду на те українське населене Фраги вважало єї дальше за свою, хоч енергічно заявило свої права до неї аж 1808. р., коли Бернардини після скасування Фрагського кляштору хотіли вивезти єї до Бережан. Спротивив ся тому парох, спротивив ся народ і, з опором народа числячи ся, властитель Фраги гр. В. Баворовський. Та помимо того, що костела з іконою днями і ночами стерегла селянська варта, Бернардинам вдало ся викрасти ікону і вивезти з Фраги. Фражане з обуренєм обжалували Бернардинів у ц. к. циркулі. Обжалували їх о крадіж ікони, від котрої — по словам зажаленя — „так наші предки як і иньші сторонські християни чудесних ласк зазнавали в недугах, в ріжних пригодах і в потребах ріжних“. І так вони жалували ся: „Дуже нас воно обходить, бо хочби Бернардини навіть мали дозвіл забрати ікону з Фрагського костела, не повинні-б вивозити єї по-ночи, бо-ж варта вона того,

⁸⁶⁾ Idem, ст. 5.

⁸⁷⁾ Idem, ст. 6. Al. Fridrich: op. cit., ст. 212—215.

⁸⁸⁾ А. Петрушевич: Сводн. гал.-руск. лѣтописей, Львовъ, 1874, під роком 1669.

щоб була виведена при асистенції духовенства і численного народу". Подібне зажалене внесено і до консисторії. Все даром. Викрадена в ночі ікона остала ся в посіданю бережанських Бернардинів³⁹⁾.

В „Небѣ Новомъ“ Гаятовського стрічають ся оповідання про чуда Богородиці звязані з такими місцевостями, про які годі нині сказати, що вони були центрами Маріїнського культу в XVII. в. Та если льокальне оповіданє про чудо майже все остає в звязку з іконою, то був би се доказ, що такі ікони були і в Товмачику і в Скитї Манявськїм і в Рудниках і в Рогатинї і в Уневі. З трома останними місцевостями вяжуть ся оповідання про обявленє Богородиці в сні. Рудницького дідича, Адама Желиборського, в сні натхнула Богородиця думкою вступити в монастир, відки він і вийшов львівським єпископом. Таксамо в сні явилась Богородиця унівському черцеви Арсенїєви і рогатинському Ісаїї. А оба ті обявленя дуже характеристичні. „Арсенїй видѣлъ въ снѣ трывогу великую, и людей въ церквѣ молячихся и волающихъ зъ плачемъ до Бога и до Матки божеи, о ратунокъ просячи; тамъ же видѣлъ въ церквѣ стоячую на повѣтрю Пречистую Дѣву Богородицу, которая плащемъ своимъ людей покрывала, и мовила до нихъ: не бойтеся дѣтки!“ Друге обявленє — рогатинське. „Ісаїя видѣлъ предъ сномъ на оболахъ стоячую Пресвятую Дѣву Богородицу, и зъ плачемъ молячую ся за народъ людскій, архангелъ Гавриїлъ зась держалъ келихъ рукою своею, и въ той келихъ слезы Пресвятои Богородици капали и падали. Тамъ же небо отвореное было, и въ небѣ сидѣлъ Хрістосъ на маєстатѣ, и чути было голосъ Хрістовъ до пресвятои Богородици: оуслышана єсть молитва твоя!“

В XVIII. в. визначають ся крім козацьких ікон (Іржавецької, Ахтирської і Новокодацької) галицькі: Погонєцька, Буцнівська, Рогізенська, Самбірська, Тернопільська. Гошівська, Вишнівчицька, Хлопицька, Кристинопільська, Кулаковецька, Борусівська і Далешівська.

(Кінець буде).

³⁹⁾ Al. Fridrich: op. cit., стр. 168—171.

С. Герусїнський.

Основає і розвій рускої оселі вакаційної.

Рескриптом ц. к. Намісництва з дня 16. цвітня 1905. р. ч. 46.785 засновано се товариство. На чолі основателів сего товариства станув наш Митрополит, який завсїгди спішить радо зі своєю помочію, де лиш ходить о добро бідної рускої дітвори. Его Ексц. Митрополит гр. Андрей Шептицкий прийняв тогди не лиш покров над сим товариством, але Він поклав і трівкі підвалини до его естования. В першім зараз році жертвував свій двір в Милованю на цілі оселі, а крім сего зложив 5.000 К. яко основний фонд сего товариства. Що року забуває Его Ексцеленція про діточу оселю і запомагає єї своїми щедрими підмогами.

В першім році естования товариства задав собі Его Ексц. Митрополит тільки труду, що поїхав до Милованя, аби відвідати першу руску діточу оселю і особисто переконати ся, чи і о скільки будуть діти мати запевнені всілякі вигоди. За приміром Его Ексцеленції заінтересувало ся рускою оселею також і околичне духовенство, а навіть і околичні селяни.

Товариство „Вакаційних Осель“ дуже маленьке, а діяльність его на разі невелика а то з сеї причини, що наша суспільність не підпомагає єї як слід. Наші сусіди, Поляки, мають кілька товариств, які опікують ся бідними дітьми в часі ферій вакаційних. Декотрі їх товариства мають навіть і по дві оселі. Ми, Русини, маємо доси лише одну і то лише для дівчат. Про оселю для хлопців на разі годі і подумати, бо на се потреба більших фондів, а сих нам як раз не стає. Коли дівоча оселя буде мала запевнену будучність, то можна буде подумати і про оселю для хлопців...

Поволи, дуже поволи продирають ся до нас із заходу лучі сонця правди і поступу; тож і всілякі інституції гуманні основують ся у нас значно пізнійше як на заході. Осель, яких у нас є доперва одна, а у Поляків значно більше, то Німці, Французи, Англіїці і Шведи числять їх на сотки. Найбільше осель мають Німці в Швайцарії, Німеччині і краях австрійської держави. Они повстали головно в фабричних містах, де робітники, заняті головню у фабриках, не можуть як слід зайняти ся вихованєм своїх дітей, через що тіїж в часах ферій вакаційних, маючи багато вільного часу, дуже часто деморалізують ся, а переживаючи серед порохів уличних, тратять здоровле.

Руска інтелігенція занимала ся до недавна головню селянами і їх долею та недолею, а про наших людей, що живуть

по містах, мало хто і дбав; тож і всі майже рускі міста стра- тили характер своєї народности а стали чисто польськими. Від кількох літ пробуджує ся також сьвідомість межи міщанами, а се завдяки інституціям і товариствам, які старають ся їх пригорнути до себе. Одним з таких мійських діячів є також і товариство „Осель Вакаційних“. Цілюю его є опікувати ся бідними рускими дітьми в часі вакацій. За пять літ свого істо- вання вислало товариство в часі вакацій до триста дітей до Милованя, а крім сего за старанем товариства більше число ді- тий забрала наша інтелігенція на час вакацій до себе. Діти, що їздили на вакації, се виключно доньки бідних руских за- рібників, або сироти. Діти мійських зарібників живуть серед значно гірших обставин, як діти сільські. Найчастійше буває так, що обоє родичі є в роботі, а діти рано в школі а опісля зі- стають без ніякого нагляду серед улиці. Мешканє робітників є дуже нужденне, звичайно в пивниці, вогке і нездорове. Діти, що живуть серед таких обставин, не можуть добре розвинути- ся, а о вигодах не мають навіть понятя. Одиною щасливою хвилию в житю такої дитини се виїзд на оселю. Там має она красну хату, добрий харч і відповідне товариство. Се справдіш- ний рай для них, се може одинокі щасливі хвилі в житю неод- ної дитинки.

В першім році основаня годі було назбирати потрібне чи- сло дітей на оселю, бо родичі боялись віддати свої скарби в чужу опіку. Доперва другого року, коли розійшлась по місті вістка, що дітям там дуже добре і весело, зголосило ся навіть кількадесятеро понад число, яке можна було прийняти. Число зголошень з кожним роком зростає так, що тепер мусить ся вибирати лише дуже бідні і дуже слабо фізично розвинені. Задля великого числа зголошень розіслало товариство перед кількома роками відозву до П. П. сьвящеників, щоби забирали до себе на вакації бідні діти. На сей поклик зголосило ся кількох Добродіїв і за три роки приміщено в сей спосіб до 50 дітей.

Користи з оселі наглядні. Перед виїздом діти виглядають дуже нужденно, а вертають веселі, здорові, скріплені на тілі і дусі. А позаяк приймає ся діти з польских шкіл, де не учать руского языка, то всі они майже учать ся доперва на оселі рідної мови і рідної пісні.

Нагляд над дівчатами на оселі мали учительки шкіл на- родних, а помогали їм звичайно старші учениці семінарії. Го- сподарство домашнє через всі літа вели Сестри Служебниць, жертвуючи свої труди для добра дітей зовсім безкорисно. Зверхний нагляд над оселею в Милованю мав місцевий парох о. Бачинський, великий приятель і добродій бідної дїтвори.

Ексц. Митрополит не забуває ніколи за оселю, отже і в минувшій році, коли свій двір в Милованю відступив товари- ству „Просьвіта“, застеріг собі, що рускі оселянки мають по вічні часи мати там приміщенє в часі вакацій. Справді тов.

„Просьвіта“ не сповнило зараз в першій році свого з'обов'язання як слід, бо не доглянуло, що двір в Милованю треба відповідно відновити і на приїзд дітей приготувати (зроблено се доперва в останній хвилі, через що стратили діти, бо не мали таких вигод як звичайно, а крім сего наше товариство мусіло через сей недогляд менше число оселянок вислати до Милованя), та на будуче є надія, що оба товариства будуть старати ся, щоби воля Ёго Ексцеленції була як слід виповнена і щоби бідним руским дітям не відбирано ані не зменшувано сих добродійств, які їм вже слушно належать ся*).

В минулому році відбули ся загальні збори товариства в грудні, на яких полагджено всілякі справи адміністраційні товариства і вибрано новий виділ. До виділу вибрані: п. В. Адриянович, о. Лежогубский, о. Лициняк, пані О. Лучаківська, В. Літинська, С. Левицка, М. Федакова, О. Бережницка, О. Вахнянінівна і С. Герусіньский. Збори ухвалили видати в сім році звіт за п'ять літ існування і діяльності товариства, в якім будуть подані назвиска добродіїв і товариств, які підпомагали наше товариство в його змаганнях. Ухвалено висказати подяку всім товариствам і добродіям, що прислали жертви для оселі а також висказано подяку тим добродіям, що прийняли в минулому році оселянки до себе на час вакацій, а іменно: д-рови Кормошови в Перемишли, що прийняв одного хлопця, сироту, о. Гевричеви з Хлібичина, що прийняв дві дівчинки пп. Бурчинським в Бергометі за дві дівчинки, пп. Попелям в Комарниках за дві дівчинки і пп. Струсевичам в Судовій Вишні за одну дівчинку. Крім сего висказано подяку Сестрам Служебницям і доколичним О. Духовникам і селянам, що підпомагали оселю.

Перші початки в розвитку товариства звичайно дуже трудні; і товариство „Вакаційних Осель“, хто знає, чи могло би було існувати і розвивати ся, якби не жертви нашого Митрополита. Він головно про все подбав, тож і імя Ёго буде по вічні часи зв'язане з рускою оселею, а вдячність і любов молодих діточих сердець нехай буде подякою для Ёго Ексцеленції за ті добродійства, з яких сі бідаки вибрані з найбільшніх, будуть по вічні часи користати.

*) Крім сего, що Ексц. Митрополит запевнив приміщення для оселі по вічні часи, жертвував Він ще 9.000 К. на прибільшене основного фонду для оселі. До великих приятелів і добродіїв оселі належать також о. Тит Войнаровский, крилошанин, посол до Ради державної і теперішній адміністратор дібр Ёго Ексцеленції. — С. Г.

о. М. Клодзінський.

Фридрих Ніцше і його філософія.

Здає ся мені, що інтересно буде П. Т. читачам пізнати бо-дай в коротці сего найбільшого ворога всякої релігії, а спеціально християнської.

Син німецького пастора (* 15/10 1844 — † 25/8 1900), віддав ся по матурі студиям класичної грецької філології, а від р. 1869 до 1879 був професором університетским в Базилії. Задля умової недуги покинув се становище в р. 1879, а від р. 1889 до смерті перебував в домі божевільних.

Твори Ніцше розповсюднені не тільки в Німеччині, вони суть знані і поза її границями; молодіж і старші всіх народно-стий і станів переймають ся ними без жадної критики. Не лишив він вправді жадного більшого діла філософічного — а писав лиш короткі афоризми, котрих форма і ліризм стилю притягають до себе людей так, що багато стаєсь его прихильниками задля сеї артистичної форми. Ось виринок з его твору „про милосерних“: „Ах, де на світі діялись більші глупости, як у милосерних? І що на світі наплодило більше горя, як не глупости милосерних? Горе всім, що люблять і не мають високости, що булаб понад їхнім спочутем! Так мовив раз чорт до мене: „і бог має своє пекло: се його любов до людей“. А не давно чув я від нього таке слово: „бог умер; від свого милосердя для людей умер бог“. Отож стережіть ся перед милосердем: звідти насуваєсь тяжка хмара для людей..“ (Уривок з твору Ніцше: „Так мовив Заратустра“, книга для всіх і для нікого. Видав Яков Оренштайн в Коломиї. Часть II. стор. 134 і 135).

Ніцше узнає тільки се жите — а відкидає рішучо друге, позагробове. Жажда житя і сила се его кличі. Проте сильніші мають панувати над слабшими, бо сама природа того хоче. Релігія християнська боронить слабих і утиснених, длятого видить він в християнстві найбільшу перешкоду своїй науки і стягає его неумолимим ворогом, — чого висловом твір: „Антихрист“, де виступає так ворожо, як ніхто доси.

З переконання аристократ роду, хвалить шляхту французку, а навіть польську, бо, пересяклий наукою Дарвіна, думає добром сексуальним витворити в будучности „надчоловіка“, котрий силою і жаждою житя буде перевисшати сіру масу. Та маса — „голота“ — мусить бути невільниким і слухати тай повинуватись панови-чоловікови „надчоловікови“. А позаяк там, де перемагає християнство, там і широкі маси слабих, невільників відносять побіду над сильними, котрі тільки самі є покликані до пановання, для того Ніцше зове християнство „бунтом невільників в царстві моральности“. Релігія християнська се релігія невіль-

ників і взяла в свою програму лише їх чесноти, а за се відкинула чесноти сильних, як: енергію, амбіцію, мужність, жажду сили.

Священиків вважає фалшивниками сьвітових вартостей, фалшивниками сумління. Те, що природне, назвали вони гріхом, а брак енергії, бездільність — чеснотою. Погордили тілесним житим і обнижили его вартість в хосен безкровних духів. Любоб християнська — се милосерде, а жите не знає милосердя. Жите то борба і при житю повинне остати лиш то, що до него спосібне. Християнство вважає сей сьвіт „мамоною“ і каже нам думати о другім, видуманім, робить нас невільниками видуманого бога, замість щобисьмо працювали над собою на тім сьвіті і тут себе досконалили. „Смерть слабому“ — се клич Ніцшого. Поступ війшов як наслідок жажди панованя і самолюбства сильних. Всі завойовники се творці поступу. Могучі люди стоять понад звичайним осудом; на них справджуєсь, що власне відкинене теперішньої морали пособляє житю! Мораль теперішну треба заступити природною „надчоловіка“, котрий заспокоює безвзглядно природну жажду сили, як також не признає традиційного розріжнюваня добра і зла. Добрим є все, що сильне і дає силу, злим, що слабе і ослаблює. Проте добрим є: мужність, відвага, енергія; злим; слабість, уяглість, пожертвованє. Для того оправданє є для сильних визискуванє сїрих мас так само, як оправданє пожиранє ягнят через хижі птиці.

Найвисшу деправачію християнства видно в его понятю о гріхах. Се дурнота Нечиста совість: то вмовлена боязнь і безпотрібне мученє себе самого; здорові люди роблять з чистою совістю то, що з природи мусять робити.

Сей сьвіт є радісний для „надлюдей“, щоби творити і ділати. А коли хто не годен вже ділати, то смерть не страшна — самоубійство в кружку приятелів приємне. Для „надлюдей“ сей сьвіт не мамона, для того вони не тужать за „другим сьвітом“, — сей сьвіт не „долина плачу“ другого сьвіта не ма, вони (надлюди) не потребують такої християнської потїхи, їм вистарчає сей сьвіт. Вони вірять, що сей сьвіт з сонцями, місяцями, звїздами, з тими самими людьми, їх радостями і терпїнями все а все повертає на ново — і то безчисленні рази. А жите має власне як раз через се найбільшу вартість, що знов повернєсь. Для того треба его так уладити, щоби було гідне до того вічного повороту.

Воля повинна панувати над розумом і в тім зглядї Ніцше пійшов так далеко, що навіть виступав против науки. Жінка сотворена тільки до материнства; вона слабша від мужчини, має его слухати і хотїти того, чого він хоче.

Як бачимо, ціла „фільзофія“ Ніцшого опираєсь на Дарвіні і Шопенгавері. Кождий з П. Т. читачів виробить сам собі оцінку его поглядів.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Сьогочасні проповідники на Україні.

Проповіді до малоруського народа на його рідній мові. Уложєніє свѣщ. Ксенофонт Ванькевич. Кам'янець-Подільський 1908. р. 60 стор. ціна 25 к.

Казання сільського пастиря. Свѣщ. Я. Степанковський. Київ 1909. р. 128 ст. ціна 60 к.

Поміщена в 9. ч. сьогорічної „Ниви“ рецензія на проповіді о. Д-ра І. Вартошевського і о. Юл. Дзеровича, є лише дальшим продовженням статті, поміщеної минулого року в VI. числі „Проповіднического Обозрѣні-я“, додатку до „Духовной Бесѣди“, проповідничого журналу, який виходить в 7.500 примірниках в Павлолучі, Київської губернії.

В тій то першій частині була поміщена рецензія на проповіді, яких заголовки подані на початку отсєї статті і на мою гадку нам, Галичанам, не безінтересно буде пізнати і сю першу частину рецензії про українських проповідників з України.

Обі ті рецензії так про галицьких як і про українських проповідників визвані зістали заміткою визначної російської часописи „Новая Русь“, яка у відповідях редакції якомусь підприємникови написала, що редакції незвісно нічого про існування проповідей та Свѣтлого Письма на нашій мові... Бо і справді по цілій славній Україні з голошенням Слова Божого рідною мовою річ має ся дуже і дуже кепсько! З боку церковного уряду (єпископів і синоду) немає ні дозволу ні заборони промовляти до парохіян українською мовою, а єсть оно „практика“, котра в дійсности виглядає так: Коли в Кам'янці Подільській був Архієреєм Преосвященний Партеній — незвичайно, кажуть, симпатичний чоловік і свѣдомий Українець (родом з Полтавщини), редактор українського перекладу Свѣтлого Євангелія, що нині його друкує свѣтійший синод — деякі подільські панотці (оо. Ванькевич, Степанковський і др.) звернули ся до української мови і в церкві Божій залунали наше слово. Та не довго, на жаль, воно лунало! За „українофільство“ Владику Партенія перевели до Тули, а його наступник, новий Архієрей, довідавшись, що деякі панотці вживають у церкві української мови, — мови своїх парохіян — через оо. благочинних (т. є. деканів) „рекомендуєть священникамъ произносить проповіді въ Церквѣ только на русскомъ языкѣ“. Отже після такої поради замовкли Подоляне, а Києяне і Полтавці здаєть ся ніколи і не наважують ся з церковного амвона озивати ся „языкомъ пастуховъ и свинопасовъ“. І сумує Божая нива неорана, несіяна,

дощем непоплитая, а бідні візці бредуть собі пустошаш частогусто і не диво, що попадають в руки хижих вовків — різних сектантів і єретиків і забувають добрі, пошановані достойні, християнсько-національні традиції та установи... Однак не то страшно, що той або якийсь Владика „рекомендує“, а та страшенна національна, справді єгипетська тьма, що так дуже насила на очи „православному“ українському духовенству, те масове ронегатство, що звило собі тепленьке гніздечко в духовнім колі. Свідомих свого народа синів між українським духовенством дуже а дуже мало — більшість духовенства не знає хто вона, чії сини, яких батьків діти, як кликав Т. Шевченко. Не озиваєть ся дружний голос, дужий і свідомий, не допомагають ся українських казаннів батюшки та і не має їх, бо... один в полі не воїн. Перед свідомими одиницями з поміж духовенства і тої частини світської інтелігенції, котра не одцурала ся віри своєї і Церкви, стоїть — як розумію — завдання, дорогою преси впливати на панотців українських, будити зі сну і навертати їх на єдиноспасительний шлях національний, — в противний разі чекає їх цілковите моральне зінеуття і панування не Христа а велзевула.

Зрозумів ту задачу як слід так редактор „Духовної Бесіди“ о. С. Брояковский, даючи хоч маленьке місце в своїм віроповідническ-ім і релігійно-нравственнім журналі для рецензій української проповіді; зрозумів ту задачу і о. Вс. Крижановський, незвичайно інтелігентний і свідомий Українець, котрого інформаціям завдячую повизші відомости про стан українського проповідництва на Україні.

А ось тут і його рецензия на проповіді о. Ванькевича і Степанковського, поміщена в „Проповідничім Обзоріні“.

Українська література в Росії незвичайно бідна в книжки релігійно-морального змісту. Если згадаємо „Проповѣди на украинскомъ протоіерея В. Гречулевича, воеж „Бесѣды катихизическія“, „Оповідання святаго Писанія“ святих. Опатовича, „Коротку святицелю історію“ П. Куліша, „Про св. Кирила і Меѳодія“, і дві брошури видавництва „Промінь“ — „Князь Володимир святий та хрещення Русі“ і „Святитель Микола Чудотворець“, то ми перечислили майже всі наші релігійно-норовственні видання. Видано доси, як видить читач, дуже мало. А тимчасом з практики звісно, з яким вдоволенем купує наш український хлібороб різного рода „божественні“, на жаль, мало зрозумілі ему по бесіді, брошури і книги і з яким інтересом читає їх сам, і слухав, коли „на голос“ другі читають.

Уважаючи появу проповідий (як і взагалі книжок релігійно-моральних) на українськім язичі появою відрадною і, на нашу думку, на часі, ми з вдоволенем прочитали книжки оо. Ванькевича і Степанковського, — сьогочасних українських проповідників, — і не зайвим вважаємо познакомити з „Проповідами“ і „Казаннями“ і читачів „Духовної Бесіди“.

В „Проповідах“ о. К. Ваньковича, крім передного слова, поміщено 20. наук на різні нагоди сільського, приходського життя. В своїм переднім слові о. Ванькевич розказує, що його спонукало проповідати слово Боже рідним язиком прихожан і ми дозволимо собі предположити деякі виїмки з того інтересного передного слова в тій надії, що нас за се читач не попіркіє. „Труд наших пастирів, — говорить автор — не має того успіху, який повинен мати. Причиною служить те, що наші пастирі при тих нагодах, коли їм приходить ся поучати правд віри своїх прихожан, — чи в церкві, чи в школі — уживають не рідного, цілковито понятного для нашого народу язика, а язика великоруского. Но для осягнення цілі кінечним єсть уживати широко рідного (українського) язика при поясненню народови релігійних правд, бо ми не можемо дальше зіставатись в такому ложнім і фальшивім положенню.... Я зробив перший, несьмілий крок“.... Що до самих проповідій, то всі они замітні своїм чисто-народним, дуже гарним язиком, з незначною домішкою подільських провінціалізмів, і проникнуті теплим чувством любови пастиря до свого темного, забутого стада і сердечним бажанєм видіти своїх прихожан чесними і добрими людьми... Маркуючи світлі сторони „Проповідів“, не можемо не пожаліти над тим, що поважаний автор не всюди на жаль руководив ся Христовою заповіддю „любви і всепрощення“, а противно, — дозволив собі на некорректні вирази на адресу іновірців (особливо католиків з Папою на чолі). На щастє таких небажаних виразів в книжці о. Ванькевича не багато і написані они під впливом таких причин, як прим. наруги деяких католиків над „мужицкою“ вірою нашого народу. Но ми повинні бути далеко від духа злоби, — і так много зла на нашій землі!..., Наконєць зазначимо, що „Проповіді“ о. Ванькевича з приємністю слухають і читають крестяне-Українці. Щиро радімо о. Ванькевичеви не залишати своєї проповідничо-видавничої роботи, а продовжати і розширяти, уникаючи при тім замічених нами похибок — подальше стояти від духа нетерпимости і все памятати на 13. главу I. послання Ап. Павла до Коринтіян.

Переглядаючи „Казання“ о. Степанковського, перодовсім треба зазначити се, що так на язичі як і на самім складі проповідій нашого автора замітний сильний вплив сучасного українського газетного язика, язика, правду сказати, доволі трудного для малограмотного читача. То зрозумів і сам автор, котрий в переднім слові пояснює причину такого несовершенства язика. „Бєли язык проповідій не зовсім чистий, то я упереджаю, що виученєм его (язика) заняв ся аж в пятім крестіку мого життя. Тому всякі вказівки неупередженого читача прийму з подякою і буду о них памятати при другім виданю“. Тому і ми не будемо докоряти о. С-го за деякі невадатні вирази, тому бо, мимо деяких недостатків, в особі о. Степанковського ми маємо інтелігентного, образованого проповідника, котрий добре повертаєсь в питаннях релігійно-нороветвенних, котрий може дати розумну і серйозну відповідь „о упованіи своемъ“ не лише уст-

но, але і письменно і не тільки в питаннях, добре звісних нам з шкільних учебників, але і також, як призначене жєнщини („Казання в день Успєння Божої Матєрі“), як нормальні відносини межи властїю а підчинєними („Казання в день Імєнин Царя“), як відносини народних учитєлїв до своїх обовязків („К. до учитєлїв“) і т. д., — що робить „казання“ о. Я. Степанковського інтерєсними і пожиточними не для одних лише „простачків“, а і для свїтєских інтелїгентїв, далеких від релїгїї... Словом, „казання“ свящ. Степанковського, мимо деяких недостатків язика, дуже пожиточний вклад в нашу бїдну українську проповїдничу лїтературу, — вклад інтерєсний на лиш для одних лиш вузких кругїв читаючої української інтелїгенції але для цїлого нашого українського духовного сонмища, — собора, бо „казання“ (годовий круг) представлять з себе книжку проповїдїй без-услївно хорошу приноврену до наших місцевих потреб і об-ставин а при тїм не дорогу. Нове виданє „казаннїв“ ми бажа-ли-б видїти доповнєним (бїльше проповїдїй на великі свята) і бїльше доступним писанї язиком і виложєнем (по примїру о. Ваньковича).

Влучним заклочєнем нашої замітки і загальним, так би сказати, взглядом на проповїданє Слова Божого живим народним (українським, як рівнож і другими) язиком будуть слова св. Павла, сєго великого Апостола язиков (народїв): „Аще, не-благоразумно слово дадите язикомъ, како уразумѣтеся глаголемое?... Аще убо не увѣмъ силы гла-са, буду глаголющєму иноязычникъ, и глаголющїй мнѣ иноязычникъ“. (Первое посл. св. Ап. Павла къ Корит. 14, 9—11.). Вє. Крижановский.

Тїльки вє. Крижановский що до проповїдїй. Не без інте-ресу буде читачам „Ниви“ прочитати статїю тогож самого ав-тора в „Калєндарї Справочнику на 1910 годъ“ безплатній при-лозі до „Духовної Весїди“, о Бїблїї на українськїм язикї. Ось що пише сєй тамущий і свїдомий Українєць: „Нема потреби доказувати користи і насущної потреби переводїв свящєн. Письма на живї народні язики і нарїчїя — як для пасомих, так і для пастирїв. Користь і потреба очевидні... І длїятого кождий новий перевїд Бїблїї на той або инший живий язык жи-вого народа заслугує на увагу пастиря-проповїдника.

Взявши се на увагу, що українським язиком говорить ве-лика маса російських підданих (около 30. мїл.), ми в отсїй за-мітцї звертаємо увагу наших поважаних читачїв на український перевїд Бїблїї, котрий носить назву: „Святого Письма старого і нового завітѣ“.

Головним переводчиком Бїблїї на український язык являєть-ся звїсний учений і авторитет в области знаня українського язика П. А. Кулїш († 1897. р.) а єго помічниками в святїм дїлї переводу були кандидат богословїя Кїєвської Духовної Академїї І. С. Левицкий (толкував: І. і ІІ. книжку Паралїпоменон, Ездри, Неемїї, Естир і книги пророка Даниїла) і проф. празкої технїки Др. І. Пулюй. Перевїд зроблений з великими трудностями

і масою неподвижених перепон. Но любов до святаго діла перемогла все.

Основне знанє живого українського языка при чисто академічнім знаню єврейського, англійського і других языків помогло переводчикам справитись зі своїм — трудним, — ділом доволі, ба дуже удачно. Заховуючи точність переводу, не упускаючи важности і вдохновенности біблійних слів, переводчики (Куліш і Левицький) ані на крок не відступили від живого українського языка і не внесли ні одного невдалого неологізму або антинародного виразу: все живо, все вдохновенно, все дійствено і нема сили відорватись від святої книги, коли її зачнеш читати.... Для приміру, задля недостатку місця, приведемо лише три стихи з книги пророка Ісаї. „І коли ви простягаєте руки ваші, то я одвертаю очі мої від вас, а як ви умножуєте молитви ваші, то я їх не чую, ваші бо руки повні крови. Вмийтесь, станьте чистими; одкиньте далеко ледачі вчинкі ваші з перед очей моїх; перестанте чинити зло; навчітесь чинити добро; шукайте правди, ратуйте придавненого, обороняйте сироту, заступаєте вдову; А тоді прийдіть — і розсудимось, — говорить Господь (1, 15—18)“.

Не входячи в строго-наукову аналізу переводу (то є ділом будучого і спеціальної комісії) ми тепло поручаємо українському духовенству „Святе Письмо старого і нового завіту, мовою русько-українською“. Невеличкий грошовий кошт (2. рублі 40. коп. — 3. рублі 50. коп.) на закупно книжки, без сумніву буде нагороджений многими і многими мінутами релігійно-естетичної осолоди і користі при проповіданю Слова Божого. Книжка видана гарно, виразним друком in 4° в дві колюмни, а дістати її можна в Кіїві, книжнім магазині „Літературно-Наук. Вістника“, Большая Владимирская, 28“. — Тільки Крижановський.

Гарні слова, прекрасні ідеї, що-ж, коли такі Крижановські ще „*pari nantes in gurgite vasto*“, та багато ще филь покотить сивий дідуган Дніпро у синєє море, нім духовенство українське пізнаєть свій блуд, та зрозуміє своєю високу задачу правдивого апостольства. — *Юліян Дзерович.*

ДО ПИСИ.

Із записок.

За остатний тиждень пережив я декілька приємних вражень, з якими як не без цікавости для мові Вс. Собратії, хочу отсим поділити ся з ширшим кругом читачів.

В минувший вторник 17/V. дають мені знати на поле, де я кінчив свої весняні роботи, що „зі Львова приїхало багато ксьондзів і хочуть оглянути церков“. Спішу і коло церковних штахет застаю семинарського префекта Вс. о. А. Редкевича з громадкою наших питомців. Мило мене вразила ся несподіванка, що настоятелі і питомці старають ся використати час призначений офіційально до приходів в той спосіб, що ідуть на поблизькі села, щоби зблизька придивити ся житю-бутю того сільського священника, яким кождий з них невдовзі буде. Повів я молодих любих гостей до церкви, якою справді, завдяки рекомендації Ексц. Митрополита, артиста М. Сосенка, як також завдяки артистичному виконанню ним взятої на себе праці—можу гордити ся. Мої гості оглядали все докладно; поодинокі частини як і цілість зробили на них гарне вражінє, а я старав ся пояснити їм значінє кожного образу. Навинув ся якось член хору церковного Л. Фидина, а завізваний відспівав „Плотію уснувь“ і „Ангель вопіюще“. Хот не був диспонуваний (вертав з роботи з поля), сьпів его всім дуже подобав ся, а о. префект сконстатував, що висьпівав чисто і ані одної сольки не опустив. Відтак о. Редкевич відправив молебєн до Пр. Д. Марії разом з питомцями і виголосив прекрасну проповідь на тему „Пр. Діва Марія наша Матір“.

Відправа виглядала гарно, сьпів гармонійний, та щож з того, коли се вже бачу третій спосіб правленя параклису. Всюди і всюди той брак однообразности в наших богослужєнях! Коли то вже раз з гори вийде норма для всіх однакова, а скасує ся велика наша народна сьвятість: „що попик, то типик“, От хотьби у відправі параклиса. Ми, по селах, як настане май, правимо параклис так, як він стоїть в часослові, ОО. Василияни видумали собі зовсім новий, а ось бачу в семинари знов инакше. Ніби то параклис, але поміж піснями канона опускають ся всякі ектенії. Знов при кінци відправи зауважав я еще одну новість для мене: по отпусті сьвященник обертаєть ся з крестом, кличе тричі „Христос воскрес“, а опісля сам чомусь те Христос воскрес сьпівав раз, хор в друге, а він знов так як ми приміром на початку Сл. В.

Прийшли ми до хати. При скромній перекусці та розмові зійшов нам скоро час до найближшого вечірного потягу. Я зауважив, що наші питомці живо інтересують ся всякими питаннями дня, і з розмови довідав ся, що в кождій галузи знання мають спеціальістів. Ва — кажу — може би я старий чого від вас научив ся, є між вами який агроном? — Є, відповідають, але він лишив ся дома. Але за те є тут з нами один, що розуміє ся на ветеринарії. Ось щасливо — повідаю — бо як раз в мене захорувало телятко, а я вже задумував під ніж взяти. Молодий ветеринар-аматор сейчас пійшов до стайні, оглянув пацієнта, приписав спосіб лічення і завдяки его пораді-ординації до рана виздоровіло. Та ба, всео, що приємне, за коротко триває, за скоро кінчить ся. Серед милої розмови ми і не стямив ся, як

наблизила ся година приходу поїзду. Я відвів любих гостей на стацию, розпрощав ся з ними, а вертаючи домів, розважував на підставі помічених вражінь про гарний вилив теперішнього виховання в семінари нашої духовної молодіжи.

Вже в хаті прийшло мені на гадку, що воно щасливо лучило ся, що питомці зайшли до церкви ненадійно, без упередження мене. (Вони вправді писали лист до мене, але лист доручено мені на поли аж тогді, коли вони були вже в селі). Мали отже нагоду застати в церкві всею так, як є щоденно. Через се могли наглядно пересвідчити ся, як ми селяки свої церкви утримуємо, та може не один позбув ся упередження, що сельська церков лиш тогді чисто заметена і приченурена, як сподівають ся чужого гостя. — Яке знов вражінє зробило село і его церков на дорогих гостях-питомцях, я радби дуже почути і маю надію, що хтось з учасників прогульки також кількома словами обізветь ся. Се було би дуже цікаво і для мене, а гадаю і для загалу собратії. З гори однак застерігаю ся, що не хотів би я прочитати яких конвенансових кадил, лиш просив би о описанє правдиве і щире вражінь, які їм в молоденьких серцях лишили ся.

При сій нагоді мило мені зложити подяку Всесвітл. Ректоратови, що висилає своїх питомців в околицю, бо поява більшого числа духовної молодіжи зараз робить вражінє в селі, народ бачить своїх будучих душпастирів, межі ними може знакомого або рідного, чує відправу, сьнів, проповідь, може нераз і в читальни гостити таких гостей, почує який виклад виголошений на християнській основі, що в нинішніх часах так рідко почути і т. п. Нам знов старим в монотоннім щоденнім житю мило було дуже гостити веселу, жваву, живу, патріотичну і поважну нашу духовну молодіж. Вони нас розрухали, оживили. Таким любим гостям ми раді будемо завсїгди, коби лиш частійше схотіли до нас заглянути. Спаси Віг за тих кілька милих хвиль! До милого побаченя. — *о. Є. Шухевич.*

Катехитичні відомости.

В справі заснованя Товариства катехитів.

В нашім краю є вже майже всі стани нашої суспільности або з'організовані, або організують ся. Причина тої появи не иньша як лиш та, щоби могчи спільними силами тим успішнійше пособити своїм становим обовязкам, та заспокоїти свої станові пекучі потреби.

Лиш оден наш руский священничий стан, а у ньому наш катехитичний, — хоть вже від довшого часу відчував конечну потребу свого з'організованя, — не зміг доси найти на стільки спроможности, щоби перевести у себе ту, так многоважну сполуку.

Не вхожду в причини сеї, — будь що будь сумної -- появи, а зазначу, що у наших трох престольних городах сходились доси катехити на спільні станові наради, та бодай в частині старались заспокоїти свої пекучі станові потреби. А надто зазначу, що катехити львівских народних шкіл оснували були ще тому 13 літ свій катехитичний кружок, котрий істнував майже 10 літ, — а наслідки нарад, які відбулись тоді, видали для нашої шкільної молодіжи чималий хосень. Однак ся частинна організація не змогла заспокоїти вповні свої потреби і досягнути тим таких хосенних наслідків, які мала би певно, колиб ті дотеперішні кружки були сполучені у одну організаційну цілість. А тих пекучих, животних справ у нашім катехитичнім званю чимало. — Во вжеж коли як коли, а під теперішню хвилю, відчуваєсь конечна потреба повести якраз шкільну молодіж певним, непохитним, опертим на Божих правдах шляхом. Кажу: під теперішню хвилю, позаяк добре се добачуємо, що теперішня молодіж середних шкіл а особливо вишних клас не та вже нині, що була колись. Она пре ся силоміць та залюбки і то з великим жаром і пристратно за усіма новітними кличами а особливо тими, що в ворожі католицькій Церкві. Проте є конечна потреба, щоби ми зуміли відвести ту молодіж від тих ворожих впливів, а повести її дорогою правдивого християньского життя. — Розуміємо се добре, що до такої праці треба передовсім нам самим практичного знаня; треба нам самим знати, якими способами можна би перевести сю працю з правдивим а так пожаданим хісном. До досягненя тої цілі треба нам проте конче з'організуватись. В тій цілі відбув ся оден з'їзд катехитів в осени 1907. р., на котрім поручено вибраному до того комітетови уложити статут і предложити его до розгляду Вс. оо. катехитам на другім з'їзді, який відбув ся в осени 1909. р. Так ухвалений статут предложено до одобрєня нашим трем Преосвященним Ординариям а відтак Вис. ц. к. Намістництву. Той статут звучить так:

СТАТУТ

„Товариства катихитів“.

§. 1. *Назва Товариства*: Товариство називає ся: „Товариство катихитів“.

§. 2. *Осідок Товариства*: Осідком Товариства катихитів є Львів.

§. 3. *Ціль Товариства*: Цілію Товариства є: а) підпирати всі справи, що мають на меті науку релігії, релігійно-моральне вихованє шкільної молодіжи, та духове і материяльне добро членів.

§. 4. *Способи до досягнення цілі:* а) Обзнакомлювати ся з новітніми катехитичними творами і устроювати сходини і з'їзди членів та обговорювати шкільні справи; б) уряджувати виклади, відчити, конференції та педагогічно-катехитичні курси; в) видавати часописи, шкільні підручники і твори катехитичного і педагогічного змісту; г) уряджувати духові вправи для катехитів; д) вносити пропам'ятні письма і петиції до закоподатних тіл і властей в справі науки релігії і катехитів; е) видавати опінію на запити духовних і шкільних властей в справах науки релігії і катехитів; з) зноситись з іншими катехитичними Товариствами; і) збирати потрібні фонди до досягнення цілей Товариства; к) завідувати повіреними Товариству фондами і фундаціями; л) давати правну оборону членам, при евентуальнім ужиттю правних оборонців в заводових відносинах перед шкільними і адміністраційними властями.

§. 5. *Члени Товариства:* Члени Товариства є звичайні і почесні. а) *Звичайними* членами Товариства можуть бути професори і доценти Богословія на університеті, катехити всіх шкіл, як також священники, яких прийме Виділ Товариства. б) *Почесних* членів іменують без дискусії Загальні Збори з поміж осіб заслужених для добра і розвою Товариства на пропозицію Виділу за довірочним повідомленням кружків катехитів на місяць перед Зборами.

§. 6. *Перестає бути членом:* а) Хто зголосить своє виступлення з Товариства; б) хто мимо двократного писемного упінення не заплатить задержаних за 2. роки членських вкладок; в) кого Виділ виключить з Товариства двома третинами голосів членів Виділу за нечесний поступок, або ділання на шкоду Товариства. Виключеному прислугує право відклику до Загальних Зборів.

§. 7. *Права і обов'язки членів:* Усі члени Товариства мають права: а) Брати участь в Загальних Зборах і сходинах місцевих кружків з рішальчим голосом; б) активного і пасивного вибору на членів Виділу, членів ревізійної комісії і на відпоручників до нарад в справах Товариства; в) інтерпелювати Виділ і ставити внесення на Загальних Зборах Товариства.

§. 8. *Вкладки:* Звичайні члени Товариства платять річно по 4. корони на цілі Товариства. Виділови прислугує право знизити вкладку до половини.

§. 9. *Місцеві кружки:* Для успішнішого розвитку Товариства лучать ся позамісцеві члени в місцеві кружки.

§. 10. *Репрезентація Товариства* і орган виконуючий: Репрезентаційним і виконуючим органом Товариства є Виділ, який репрезентує Товариство на зверх, а се: голова або его заступник і секретар.

Виділ складає ся з вибраного на Загальних Зборах голови, 8 (вісьмох) членів Виділу та 3 (трох) заступників виділових. Виділ вибирає з поміж себе: заступника голови, секретара і касієра. Засідання Виділу скликає голова, а в случаю его перешкоди заступник голови. На жадання 3 (трох) членів Виділу

обов'язаний голова, згідно его заступник, скликати засідане Виділу до 14. днів. До правосильності рішень Виділу потреба крім голови, згідно его заступника, присутності що найменше 4 членів Виділу. Рішення западають більшістю голосів з виїмкою ухвали виключення члена з Товариства, до якої потреба трох третин. Всі письма, що виходять, підписує голова, згідно его заступник і секретар Товариства. Письма заосматрує ся печаткою Товариства: „Товариство катихитів у Львові“.

§. 11. *Права і обов'язки Виділу:* а) Виділ предкладає що року Загальним Зборам звіт зі своєї діяльності і завідування майном Товариства; б) завідує фондами Товариства і повіреними Товариству фундаціями і розпоряджує майном Товариства з виїмкою корінних фондів, та полагоджує всі біжучі рахунки Товариства; в) полагоджує в межах статута всі справи, що ведуть до осягнення цілей Товариства, предкладає в міру потреби внесення під розвагу і рішення Загальних Зборів, та видає відповідні поручення місцевим кружкам. Внесення Виділу мають першештво перед внесеннями членів; г) Виділ укладає і вносить пропам'ятні письма і жаданя в справі науки релігії і катихитів до законодапних духовних і світських властей і зносить ся з властями в справах Товариства; д) приймає і виключує звичайних членів з захованем постанов статута і предкладає загальним Зборам кандидатів до іменованя на почетних членів; е) скликує що року звичайні а в міру потреби надзвичайні Загальні Збори та укладає порядок їх нарад. з) На жадане 20. членів Товариства скликує Виділ надзвичайні Загальні Збори в протягу одного місяця; і) приймає до відома і затверджує основанє місцевих кружків, наглядає їх діяльність та має право жадати письмених звітів з їх діяльності; к) полагоджує всі справи Товариства з виїмкою справ застережених Загальним Зборам; л) має право гуртувати членів Товариства в поодинокі секції після категорій шкіль, при яких зайняті члени.

§. 12. *Права і обов'язки Загальних Зборів Товариства:* а) Загальні збори Товариства є найвищою власттю і останною інстанцією Товариства у всіх его справах. б) Звичайні Загальні Збори відбувають ся раз що року і скликує їх Виділ сам, згідно на жадане 20. членів Товариства. Речинець Загальних Зборів подає Виділ до відома членів найменше на 14. днів наперед. в) Загальним Зборам проводить вибраний в тій цілі голова а всі присутні члени мають голос рішаний. д) Рішення Загальних Зборів западають більшістю голосів, а голосованє може відбувати ся усно або картками. Вслучаю рівности голосів рішає голова Зборів. До зміни статута і до ужитку корінних фондів потреба двох третин, а до рішення в справі розвязаня Товариства трох четвертин присутних членів. е) Загальні Збори приймають або відкидують звіт з діяльності Виділу і після сего уділяють або неуділяють ему абсолюторію; іменують почесних членів на внесенє Виділу без дискусії; вибирають Голову Товариства, 8. (вісьмох) членів Виділу з (трох) заступників виділових; вибирають ревізійну комісію з 3 (трох)

членів і одного заступника; полагоджують справи предложені Виділом, як також самостійні внесення членів; ухвалюють внесення стосовно станових справ катихитів; рішення про зміну статутів і ухвалюють їх та постановляють про розв'язання Товариства приписаною кількістю голосів. До важності рішення Загальних Зборів потрібно присутності 20. (двадцять) членів Товариства. На случай браку комплексу, слідуєчі Загальні Збори можуть відбутися при яким небудь числі членів.

§. 13. *Права і обов'язки ревізійної комісії*: Ревізійна комісія, вибрана Загальними Зборами з поза Виділу, складає ся з 3 (трох) членів і одного заступника, вибрана на один рік, має права і обов'язок провірювати рахунки Товариства а відтак предкладає звіт Загальним Зборам та ставить внесення на уділене або неудилене абсолюторії Виділові.

§. 14. *Майно Товариства*: Майно Товариства складає ся з двох фондів; а) фонду біжучого, б) фонду корінного. Фонд біжучий становлять вкладки членські і всякі інші доходи та записи на рік Товариства, при яких нема виразного застереження, що вони становлять фонд корінний. До фонду біжучого вносять ся також відсотки від фонду корінного. б) Фонд корінний повстає з датків та записів, при яких виразно є застережено, що вони становлять фонд корінний.

§. 15. *Фондації*: При Товаристві можуть повставати фундації з записів або добровільних жертв, при яких виразно зазначено ціль, на яку мають обертати ся їх відсотки.

§. 16. *Права і обов'язки місцевих кружків*: Місцеві кружки оснують ся там, де є що найменше трох членів Товариства. Вони суть органами Товариства, се є зносять ся з Виділом, доносять про заснування кружка і просять о затверджене; пересилають вкладки членів Товариства до Виділу та предкладають ему письмениий звіт з діяльності кружка, як також внесення, постанови і жадання кружка і старають ся підпомагати Товариство в межах статута.

§. 17. *Мировий суд*: Споры між членами Товариства як також між членами а Виділом, які вийшли з відносин членів Товариства, полагоджує мировий суд, до якого вибирає кожда зі спорячих сторін по одному судії а сї вибирають одного судію-зверхника. Наколи би оба вибрані судії, не згодили ся на одного судію зверхника, то повідомляють об тім Виділ, який постановлює тоді судію-зверхника, якому оба судії повинні повинувати ся. Рішення мирового суду є невідкличні ні до Загальних Зборів, ні до Виділу.

§. 18. *Розв'язання Товариства*: Товариство розв'язує ся, коли постановлять Загальні Збори при присутності що найменше половини звичайних членів. Рішене про розв'язання має запасти більшістю трох четвертин голосів присутних членів. В разі розв'язання Товариства майно вго переходить на ціль, на яку рішення послідні Збори звичайною більшістю голосів.

§. 19. Наколи би послідні Загальні Збори не рішили, на яку ціль має бути ужите майно Товариства, тоді рішають про се усі три руско-католицькі Ординарияти в Галичині.

§. 20. *Переходова постанова*: По затвердженю статута усіми трьома галицькими руско-католицькими Ординариятами і ц. к. Намісництвом, вибирають підписані на статуті члени Товариства основателі з поміж себе комітет, який має скликати перні Загальні Збори Товариства, в цілі введення єго в жите.

Сей статут є одобрений трома руско-католицькими Високо-пресвященними Ординариятами і потверджений рішенням Високого ц. к. Намісництва з дня 16. марта 1910 до ч. 1267.

о. Е. Гузар.

ВСЯЧИНА.

Як не фалшивати, то бодай замовчати —

се девіз усіх польських публіцистів і дневникарів в руских справах. Або представити усе в фалшивім світлі, перекрутити, вивернути усе горі дном, щоби все була польська правда, або бодай, коли вже щось годі перекрутити, бо по просту немислимо перекрутити, то бодай замовчати. Се послідне особливо має місце тогді, коли би через якусь вістку, чи зареєстроване якогось факту світ міг щось корисного почути про Русинів. Якою моралію в тім згляді кермують ся польські публіцисти — нам не цікаво, але дивно дуже воно відбивав, коли ми то само мусимо констатувати в офіціальних звітах польського клиру. Ось гляньмо до польського львівського шематизму за 1910 р.

На сторони 203-ій є подані числа душ різних віроісповідань. Є Монофізити, Жиди, Липовани, Меноніти і т. д. навіть 285 душ Караїтів поміщено, але про Русинів, греко-католиків ані словечка! А чому? Чи забули? — Се сьмішна булаб відповідь. Причина того промовчання в тім, що як би поставили були там число Русинів гр. к., то з одної одвіської єпархії був би один мільон і ще з додатком, а ту Поляків *ritus latini* всего 970. 942 — отже значно менше. А шематизм розсилавсь по всім усядам... А нуж, хтось перечитав би і довідав би ся, що в „польскім краю“, в Галичині, є якісь Русини, навіть католики, не схизматики, ба та тих Русинів навіть щось більше число як Поляків! Отже як ту поради́ти, щоби якому чужинцеві не помішати ясности що до *polskości* краю? — Коротко: промовчати і вже *Polonia salvata est.* — о. М. Л.

Видав „Редакційний Комітет“. — За редакцію відповідає

о. Олександр Малицький.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Юліян Трепчинський,

Львів, ул. Трибунальська № 14,

доставець „Народної Лічниці“,

порукає Вс. Духовен-
сцизорики, ножички,
волося та принимає
кльоване по уміркова-

ству бритви,
машинки до
острене і ні-
них цінах.

Для клиру!

В життю людей, як дитин так і старших, бувають красні хвилі, котрі остають їм памятні на ціле життя. Сі хвилі повинні ми старатись утревалити в їх тямці і тим способом піддержати в них того релігійного духа, який їх тоді огортав.

Такими моментами суть для дитин перші приймавня сьв. Тайн. В других краях в той звичай, що сей акт відбуває ся з більшим торжеством, тай роздають ся причастникам відповідні образочки. Той добрий звичай повинні і ми удержати. — Другі важні хвилі для дитин суть річні закінчення шкільної науки, котрі ось тепер наближають ся. І тут повинні ми сповнитя наше посланництво і обдарити дівтору хоч би маленькими релігійними образками, котрі загіють єї до дальшої науки і скріплять релігійні чувства. — Але і для цілої суспільности, для молодших і старших, лучають ся не менше памятні моменти, як прим. канонічні візитації архирейв. Настрій народа буває тоді піднесений. І таку хвилю годилось би удержати в милій згадці через роздане сьв. образочків, освячених архирейв.

Сю потребу відчула наша сьвященнеча „Достава“ і постаралась о спеціальні образці, заосмотрені (для перших причастників і для архирейвских гостин) в відповідні пропамятні написи і молитовки.

Най отже Всч. Отці користають з сего видавництва. Видаток не величкий, котрий можна покрити (відповідно до ціни) або з церковної скарбони, або з шкільного бюджету, або таки дарами народа. А труд нагородить ся в душах вірних сторичею.

Ми вдячні управі нашої „Достави“, що звернули свою увагу і всю сторону церковного життя. Не зробили они сего для дрібного зиску, але для сповнення висшої ідеї. Дай Боже, щоб она піддала і приспорила нам еще не одно, що в життю церкви потрібне.

Сьвященник.

Найбільший склад в краю

оригінальних машин до
шиття, гафту, до кравеч-
чини і шиття шкір, також
панчошкових машин.

АГЕНТАМИ НЕ ПОСЛУГУЮ СЯ,
КУРС ГАФТУ БЕЗПЛАТНО

Цінники дармо і оплатно.

Йосиф Іваницький

механік і спеціаліст

Львів, Готель Жоржа.

ОДИНОКА РУСЬКА РОБІТНЯ

різьбярсько-столярська і позолотнича

Дмитра Стащишина

у Львові

ул. Шептицьких ч. 15

поручає ся Всч. Духо-
веньству.

Предпачуйте і ширіть
християнську часопись для руского народу

„О С Н О В У”,

що виходить 10. і 25. кожного місяця і коштує річно 3 кор.
„О с н о в а“ пише про політику, господарство, про справи релі-
гійні, суспільні, просвітні, подає короткі а цікаві оповідання
і багату всячину.

Купуйте, також отсі брошурки, що вийшли в бібліотечі „О с н о в и“:

1) Ану виципільмо раз на чисту воду	6 сот.
2) Йосифівський патент	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питање	0 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлопа	6 сот.
6) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
7) Значіня праці в світлі віри	0 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.

Редакція „Основи“
Львів, пл. св. Юра, 5.

Оповіденє.

Знані суть нашому Всч. Духовенству товариство сьв. ап. Павла і єго видавництва. Про товариство не раз уже в „Ниві“ писало ся, а видавництва — ті просто залягають магазини. В надії, що найдуть ся прецінь сьвяшеники, яким розвій товариства сьв. ап. Павла і ширене християнської ідеї лежить на серци так, що й ні труду, ні гроша на се не пожалують, подаємо отсе спис видань тов-а і просимо поспішати з замовленнями.

1. Від атеїзму до анархізму	0.60 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Наука о сьв. Тайні покаяня	0.20 К.
4. Дра Франка: Поема про сотворенє сьвіта (о. Др. М. Конрад)	0.30 К.
5. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольогія христ. ври ч. I—II	1.75 К.
6. Косса-Мормайстер. Перші основи Економії	0.75 К.
7. Чоловік а звїрина	0.30 К.
8. О Службі Божій	0.20 К.
9. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.50 К.
10. Боротьба Дрепера з вірою	0.40 К.
11. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. і II.	0.40 К.
12. сьвящ. Т. Лежогубский — Теорія розвою а чоловік	0.30 К.

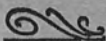
З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.
4. Про чернече житє	0.06 К.

Ціни враз з пересилкою!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

